

קדמות ספר חזיה

מאת הרב הנזון ר' דוד לוריא צ"ל

עם תולדות הרד"ל

מאת הרב שמואל לוריא

מאמר

זהר הרכיע

מאת הרב רבי ירוחם ליינער מראדזין

הוצאה "נצח" תל אביב

ג'י'י'דך, התש"א

מאמר

מניד צדק דובר משירים

קדמות ספר הזרה

לי מימייו מן סמקדות מולס, מרביבי ותלמייו מקוינו סגולמן, אין מלהנכים לזכות קלטו ילקט חרומות, סנסאי סוד לירלו ס' וחוכני טוט, יטלי סתלמודים ותוכנות סגנוןיס, וכלל סוף יגעטו.

נחלת לחמשה ענפים

שחוליות בנהה לשלה פארותיהם.

מעשי ידי אמן מזגנו איש חי רב פעלים מכבצאל הרבה הנאון הנודל רטובאך אוור ישורון וחפהarto המפורסת בחיבוריו הנפלאים בקשית מהר' דוד לורייא טבוחאב זוקל.

גלה עליי קנטרים

ויאספ דוד

אשר הנאון חכל ואפק בו כל אשׂות וסלה חקשות וחותמת חמורות בוחיק וו'ו'ו'.
וכיראתם עלי רוחב ביבתו ועומם בקיוחתו ול'.

חובא להושט בעות' כי שפטאל בלאות אליעזר אהרון לורייא זיל
ש'ב הנאון הפתחר זיל.

דברים אחדים על הרד"ל וספרו

הספר הזה "קדמות ספר הזוהר" היוצא לאור בעת כתוב הנאון המקבול רבי דוד לוריא זצ"ל מבוחאב יישן הנודע בשם הרד"ל. הוא היה גאון וצדיק ומקובל, כלשון ותובן, חוקר ומבקר, וمبני בניו של מהרש"ל ורשי' והיה בר אורין ובבר אבاهן. ובצדק יאמר עליו איש האשכבות. כתוב ספרים על כל מקצועות התורה על הש"ם, ועל מדרשי חז"ל ועל הזוהר הקדוש, ועל ספרי הגאנונים, ועל הרמבל'ס, ושאלות ותשובות. בדרך לימודו הלך בדרכיו מラン הגר"א זצ"ל, ועל פי יסודו ושיטתו בסדר הלימוד, והוא אהבת האמת והפשט, ברור ולכון הגראסאות, ולבראר דבריו רוז"ל על פי דרכם שהרונו: דבריו תורה עניות במקומות ועשירות במקום אחר (ירושלמי ראש השנה פ"ג ה"ה). אהבת הקיצור, ולקבל האמת ממי שאמרו ולימוד ועיוון גם בספרי האחרונים. כמו בביבורי הגר"א לאורה חיים מצין תמיד את הטעז והטגן אברהム, ובכירה דעה את הב"ח והטעז והשער וחדר, ועוד אחרונים כמו שכתב בביבור הגר"א ליראה דעה (ס"י ב' ס"ק כ"ב) "וכבר תמהו עליו כל האחרונים". וישם (ס"י של"א ס"ק פ') "וכן מצאתי במשנה למלך". ועיוון בירושלמי (סנהדרין פ"ז ה"א) אם שמעת דבר מפי קטן, לא יהיה בעיניך כשותמו מפי קטן אלא כשותמו מפי גדול וכו' אלא כשותמו מפי הגבורה. וכל הרואה וקורא בעין יפה בספריו הרד"ל יראה כי דרך לימודו הוא על פי שיטתו של מラン הגר"א ז"ל ודרך בקודש כמו שכתב במכתבו אודות הספר עליות אליהו" שנypress שם וז"ל: "אין עושין נפשות לצדים שדבריהם זכרוניהם, רק לעורר לבב הקורא להלהיבו על כל פנים להפוך לדרכ אפ' בקצת דרכיו אליהו הרמים

והנשאים, וכما אמר חז"ל חייב אדם לומר מהי גיעו
מעשי למעשה אבותיהם אברהם יצחק ויעקב". (*תנא דברי
אליהו רבה פרק כ"ה*).

הוא היה מקובל גדול, וכתב ביאור על הזוהר הקדוש
„נפש דוד“. והגהות על הזוהר החדש. מעניין הדבר מה שכתב
בגהותו על הזוהר חדש מחלומו, „ראיתי בחלומי סמך
לחיזוב לטהר ברג'ל בטבילה מדכתייב (תהלים ס"ו) בנهر
יעברו ברג'ל (קרי ביה ברג'ל פ"י ביום טוב) שם נשמה
בו שמחת הרג'ל“. וברם זכור אותו האיש לטוב, ולא מלא
העתיק וסידר את כתבי מרן הנגר"א ז"ל בנסתה, ולא מלא
הוא לא זכינו לאורים כמו שכתב ר' שמואל לוריא הטע"ל
ספר יהל אור על הזוהר מהנגר"א, עם ספרו נפש דוד.
הוא היה בעל אנגדה, וידע את דרכי חז"ל
בדרשויותיהם, ובבקיאות וגאוניות נפלאה גילתה וחשף
מכמי אוצרותיהם והAIR את דרכיהם.

ומעניין הוא שהגאון הגדול ר' נפתלי צבי יהודה
ברלין זצ"ל (הנצי"ב) העתיק וסידר את הגהותו למדרש
שמואל רבתי (ווארשה תרי"ב), כמו שמצוירו בסופו
פעמ"ל וטרח בזה.

גם ידע את חקר המדרשים וסדרי זמניהם, ואופן
חביריהם והשתלשותיהם, ומלבך ביאוריו והגהותיו
על מדרשי חז"ל כתוב, מבוא לפרק דברי אליעזר,
ומבוא לפסיקתא רבתי, היקרים מפוז ופנינים. כן כתוב
比亚ורים על השאלות, והגאון ר' נפתלי צבי יהודה
ברלין הנצי"ב זצ"ל העתיקם והביאם בכיאורו העמק
שאליה על השאלות. כמו שכתב בהקדמתו לספרו (פתח
העמק). והוא היה האחד המיעוד בדורו שהנצי"ב
לקח ממנו הסכמתו על ספרו (פתח העמק שם). וגם בספר
זה יש ביאורים על איזו תשובה הגאנונים.

כן היה בלשן נפלא וידע שפת יוונית ורומיית,
ועל פייהם ביאר הרבה דברים במדרשי חז"ל בגהותו,

ובסוף הפסיקתא רבתי יש מאמר על ביאור המלות
במדרשים המובאים בערוך, ושם כותב שחבר ביאור
על הערוך.

כון ידע את כל שמות הערים והכפרים, הנחרות
והיאורים, המובאים בדבריו חז"ל סימניהם ומצריהם,
כמו שמצינו הרבה בהגנותיו ובביבאריו למדרשי חז"ל.
וחבר קונטראם "ויאסף דוד" על שמות המקומות, ועל
מלות זרות, בתלמידים ומדרשים ובסוף ספר זה נדפס
מעט טמנו, על מלות זרות בספריו הזהר.

הוא היה לו ידיעה عمוקה בחכמת התבונה, כמו
שהאריך לבארה בביומו על הפרקי דברי אליעזר
(פרק ה' ו'), ובמספרו ש"ת הרד"ל (ס"י ו') כותב
בתשובהו לרבני מנטובה על דבר יום טוב שני, "ואני
הגבר ראיתי בעני כי להיות עוצר בשנת תקצ"ח בסכת
עלילותות שוא במקדר אשר הוא לא רחוק יותר מן י"ב
פרנסאות מעיר מלוכה פטרכוברג. הנה על שנה אחת
תקצ"ט, עלתה בידי לסדר לוח על כל השנה כראוי.
ולא היה לי ספר או אדם להודיע ממנו דבר על בוריין.
וללא כי ברחמי ה' שרי הממשלה הרמה אהובי אמת
חקרו ודרשו ומצאו, כי חף אנכי מפשע, ופטרוני ת"ל
לשлом לבייתי בחשzon' שנת תקצ"ט". כן מעنين הדבר,
שבתשובה זו מזכיר את סדר ברכות הנחנין להרב
מלадי זצ"ל, ולמטרות שחלוקת המתנגדים על החסידים
והרב מלадי זצ"ל הייתה אז בכלל תקפה למד את ספריו,
وكבל את האמת ממי שאמרה.

הוא נהנה מיגיע כפו ועסק במסחר, ולא שמש
ברכבות, אבל כל ימי הקדיש לתורה, ובכל ענייני הכלל
הייה הוא ראש המדברים בכל מקום.

הספר הזה כתוב בשעתו, לפני מאה שנה בערך,
בשכחה המינות, והכפירה, בארץ אשכנז, ובמרמה
وترנישית ושפתי חלקות, ובארחות עקלקלות, הרבו

בחקירות, לעkor התורה והמצוות, וכתבו ספרי מינימ, בשיטתם של הצדוקים והבבאים, להכחיש התורה הכתובה והמסורת, וגם הזיהר וחכמת הקבלה, ויחגור דוד את חרבו ויקנאה קנאת קדושת ספר הזיהר אשר חרפוהו, ובאו בו פריצים וחללווהו. ובחכמתו וגבורתו, לחם מלחתה ה', להגין על קדושת ספר הזיהר, וגם על ספר מגיד מישרים למן הקדוש הבית יוסף זצ"ל, וברוח שפתיו ושבט פיו, הכם על קדקדם. ولو נאה לברכו בברכת מגן דוד.

הספר הזה יקר מפוז, מועט מהוויק את המרובות, גאוניות בנגלה ונסתור, חקירה וחכמה ולאיכותו אין די שבת. והיה חביב וחשוב מאד בעיניו כמו שכותב בספריו על הפרקי דברי אליעזר (מבוא אות א') "וכבר עוזרני ה' עד כה לסדר קונטרס, להוכיח קדימות ספר הזיהר, ושיהיה נמצא בידי הגאנונים, וקראוו בשם ירושלמי, וכן ביד הרבה מהראשונים ז"ל, בריאות שיש בהם די למودה על האמת". וגם נתן לו די קדים לא כל ספריו, וכפי שכותב ש"ב ר' שמואל לורייא בהקדמתו, צוה להוציאו ראשון לכל חיבוריו הנפלאים אשר הניח אחריו ברכחה.

וכגורל עם ישראל שככל דור ודור עומדים علينا לכלהינו, בן גורל תורה ישראל בכל דור ודור עומדים עליו, לעקרה ולהעבירה. וכשם שככל דור ודור יש לו דורשו וצדקו יש גם דור ופשעו (במדבר רבה פ' כ"ג סי' ה') ועתה בדורנושוב כמו בישראל תרבות אנשים חטאיכם, כופרים ופוקרים בוראים ועמי הארץם שלא קראו ולא שנו, ובכלשונם מדברת גדלות דוריםם ברגל גואה את קדשי ישראל להלעיג על דבריהם חכמים, ונעזו צפראיהם בחומת קודש הקדשים להלעיג וללגלג על ספר הזיהר הקדוש, לכן מה טוב ומה נעים להוציא לאור כתут מחדש הספר הזה והוא דבר בעתו

ומצוות עשה שהזמנן גרמא, למען ידע ישראל ויתבונן,

באמונה אומן.

הספר הזה נדפס לראשונה בקינגסבורג בשנת תרט"ז עם "קינה לדוד" והוא הספר אשר נשא עליו הרב הגאון רבי יהיאל העיליר ז"ל, האבד"ק סובאלק בעל ספר שווית עמודי אור, ואחריו שלושים שנה הדפיסו שניית ר' שמואל לוריין, בהוספת קונטרם, וייספ דוד, והוא ביאור על מלות קשות וורות שבזהר מאת הרד"ל, וגם הוסיף וכתב את תלוזות הרד"ל. והספר הזה כמעט שאינו בנמצא.

ואין בית המדרש بلا חידוש, כתבתי בענייני אמר קראתו בשם זהר הרקיע, הערות על הספר הזה. גם על התרת הספקות של אמיתת ספר זהר בספר מגיד מישרים, ובעה"י בריאות ברורות, והוכחות טרבותינו ז"ל ודרכי הגאנונים, השבתי על כל שאלותיהם ונצדק קדש.

וה' יאיר עינינו בתורתו, וישים לבנו אהבתו ויראתו, וישמח נפשנו בישועתו, ויקוים בנו מאמר הכתוב ויאמינו בדבריו ישרו תחלתו.

יום ה' לסוד ומקדשי תיראו ל"ג בעומר ח"י איר תש"א.

**ירוחם ליאנער בהריה"ק מראדזין זלה"ה
ברוקלין, ניו-יורק.**

ועל הטוב יזכיר יידי הנכבד הר' יחזקאל נ"י רוטנברג מטל אביב בעל הוצאה "נצח", מו"ל הספר הזה ומזכה את הרבנים. כמו שכותב מרכז הבית יוסף ז"ל בשווי ערך וח' (ה' שבת סי' ש"ז סעיף ט"ז) על הספרים החיצוניים "ומי שחברן, וכי שהעתיקן, ואין צורך לומר המופיעים מחתאים את הרבנים". ומהה טובה מרובה.

החוון:

דברים אתדיים	ג
תולדות הרד"ל	ט
רישימת ספרי הרד"ל	כט
קדמות ספר זהה	כז
ויאסוף דוד	צט
מאמר זהר הרקיע	קט

דבר קדמות

הו א

הצעת המיל' וקצת מתולדות הנאון המתבר זל.

אברך פ' חסר תני עתה לבוכ ולכדריס זס טים ס' קדימות ספר הזרור לסדרים רצון כל ילח' ס' סגננספיס חליו. חכל זס מטינס רכחות עונלווי נזס לך נכל זמן ועת לכל מפץ כי ייחפהכו וללה ימלהוסו, יعن מל' זס גלביס טנס (תרכט"ז) חסר כויהמיו בעז"י נחר, סוו קפיאי עלי' צוינו', כי טיס כנמבה כערס קין צעדיי כל גדווי חכמי צחון, חלדו וינסו עליו, גדרוחם כי צרלוומיו סנכהות יט די פטב לרבעים מן סמבקרים, חסר ספטעס פטערתס לסקיג נבול נולס להלן יפנתה חול פזוכר, בסיסים ממגע סלניאק סטוסור, זס סתיגל סרכטב"י וחלמידיו חרט נקלח ערלו מעולס, ולייחסו לסלב ר"מ דיליהון (ח'ם לדעתם זה מס' סלים זיין וכדרמי סיס ח'ו), וע"י יטמלו על סחמת וויחזע עטלת קדמת סוזכל ליזנש; וחס סיס כל חפץ סגנון סמחבר חמיכובו סז. וע"כ דרכתי לחת לו דין קדימס לפוליה לחול רחלען לכל חכוויו סגלאהס חסר סלמה לחחיו צרכס. ונס צרכס צו לסתן קרבס מפתוכות סגחוינס בפטיא בHIGHCOLO ופילטס ברכומכ צינמו, כי ס' סטודס ערלו. וחדיען, וללה חכם, כי סרכס יוחל על סנדפס מלחהפי כל"י סגנון סמחבר ז"ל במאדורו קמלה*). בכ"ז נח לריפוי לטנות ולטסוקה על מס ספידרו ז"ל לפני ימיס לחליים לפאי חסיפתו, ולחדר זלה קראמי סקונטנס כמלוח ובסייר רגיל צספין צס חי, וללה ידע כי גס צצ'ס ומלהיטים נמל' קרבס מהל' סמות כלנו, ערעלוי, הנדראונוי, הלאסנלהוי (סקאצ'ר כו' צילגנוו) הילגנוו (סקאצ'ר ג"כ), מהלי, דוסטהוי, זטלוי, זויהוי, זילוי, זוסטהי, חילוי, יומלי, יוכלהוי, ינלי, לוהוי, כוכלהוי, נחנהוי, סימלווי, לייחוי, רצינלי, ריעולתי, טמלוי, סבטהוי, טומתי, ובגלהוינע טהמאל סתלמוד, היזמלהוי, גומתגהי, סיילהי, נטילהי (טהטלווי), ובמאנס סטיה כי לה נזכר ריל' לנו, יזוכך וו'ח' ותיקוניים וללה צס' סקסויל, גס ע"ד כספר היל' יאנטס ומחברו, (וטנלהס פנמלה צו פטתקות מזוויטם), מה' לא מס' טננמלה כי רליהמי כי כס' גלטי מסודרים לסקוליהם גדרין גווע.

* טט נצ"י, קרבס לסתן צרלוות וסוכחות על למכת עשר גנד סנדפס. נס קעיל צס ערל עין ס' יוליכ' וס' תחני ובריותם דיטישו. קומה לר"י ור"ע, ועל עיקר יסוד חכמת קהמת וסבב קבלא, וסמתכמת, ומוטמא, וכן ולייך צס (לזוס) על מה טהטלווי נצ'ן על צבאות סהכניות טז'ה' ובסייר רגיל צספין צס חי, וללה ידע כי גס צצ'ס ומלהיטים נמל' קרבס מהל' סמות כלנו, ערעלוי, הנדראונוי, הלאסנלהוי (סקאצ'ר כו' צילגנוו) הילגנוו (סקאצ'ר ג"כ), מהלי, דוסטהוי, זטלוי, זויהוי, זילוי, זוסטהי, חילוי, יומלי, יוכלהוי, ינלי, לוהוי, כוכלהוי, נחנהוי, סימלווי, לייחוי, רצינלי, ריעולתי, טמלוי, סבטהוי, טומתי, ובגלהוינע טהמאל סתלמוד, היזמלהוי, גומתגהי, סיילהי, נטילהי (טהטלווי), ובמאנס סטיה כי לה נזכר ריל' לנו, יזוכך וו'ח' ותיקוניים וללה צס' סקסויל, גס ע"ד כספר היל' יאנטס ומחברו, (וטנלהס פנמלה צו פטתקות מזוויטם), מה' לא מס' טננמלה כי רליהמי כי כס' גלטי מסודרים לסקוליהם גדרין גווע.

קצת מתולדות הרדייל

טסיס לרומו לקאר בטהינבו סקס. ח"ל : מיל'ו למטען במטפה יונצ"ז . לחייטי ונתון היל נמי לאנו ולדרות על זמן יסוד חייזר טזאואר, כהס פגיס דבאי יונצ"ז האבר רונט לההר גנון חייזרו טראבא מהר יסוד סתלמוד . ואחר יש לה כפסו לייחם לאחנן ר' מטה ב"ר סקס טוב די ליהון ז"ל חייזרו . וסנס על יד על יד קבנ'ו רעינו האבר לנשתי צס צזינווי לאבר בזפפיטים . לפרטיס וזקקיטיס וסקלטי צפלם סלהמת והילד ונתני לאבר מנטפנו כי טקה לדביו האבר בטיטו האבר מס' עליות דברios , אהן האבר מונט מיניות רלהזוניס . וכבר בימי הגרזינים קיס נמל וקלוואו צקס מדרש ירושלמי . סנטפט האבר חרלמי מכבר , ויסי סלבר טמול צמורטי לדבוי , אה עלהס על דעתו לטמיינו סחולא , כי מאכתי לה טסוח צלמי נורך לרבוים , כי לפניו שחכמים סלמעדי כלם סמס מחזיקים לתננס דבדרי האבר , אה חטו לדברי יונצ"ז קמנוערין וכמנקפים הות סלאב , וכולם כלחד סמסיכמו כי אה יונצ"ז אה למגן כ"ה נורך שעה לפורי עס האבר סתגולדו לחייבת אה מלח , וטמו מגעומס לבנות קו טווע מיהם תלל על דבאי האבר [ומפיו ז"ל שמונתי אהנאל לי טיט די סקליך נעל סג' יונצ"ז במא טרמץ טס דבדריו ברהס סקס' סג"ל נעל מהריז"ל כיתת נחת סנהחת טיעת טסה כו' כי צימיו קלוו לו נחותמן , טסקוונט טלאווך טעה עטה זלהת] , ועס סמלעיגויס על שחכמים האבר לבס רוק מלטהוין אה בכתבי סקדט , דבר אין לי עמס , וכבר יונטו ח"ל אה לטזיבס : ע"כ . ע"כ האברתי מקום שהמלו לאבר אין רשי נטהיר :

וזהנגן למלהות בקמות תלמיים וכן רביים מיל"ה האבר לדתומי לסדר תולדות סגנון סמהנבר ז"ל (טולדומיסן ט"ז פורה ומגע"ט) ומלוויו ומעשייו וסנסנו ודרכו בקדם . ויזופיו האבר ילק מיס ע"י (וכמו טסוח צדרכ סחכוניים האבר סמו"ל מליעים כ"ז בסקדמווייס, לבעבוו האבר סמעיניים בס יתגנוו רהשונם בכהפלת גלוות מחבבם . ויטימו לבס למאות צהמיה הות כל דבריסס, וע"ד טהמלו ז"ל סהומר דבר טמושה ילהס כהלו צעל סטטומע לאנד עייין , ולמ"ט סג"ה ז"ל כ"פ טסולם צהיזס ספער לריק לידע מי חברו) . וויס כי למלהומי ונדרומי סענומויים אה למלה עטה ידי ולבי לטניריך ולסדר כבליו, בכ"ז חלילות לי לחוד מלפקדים לרונס וכוונתס סנוובס לנחות בס וחכל מולס לטאליך סקס, למטען ידענו דוד אהנוון מספוגת לאקתו ותקידת טורתו ומלהמת מדותיו כו' ויהמו זס סדרך לנו בס האבר מוי טלמל טווס כו' ויסיס ט"ט מתהכט ע"י :

בשנת תק"ח עד טה סקעה סטנו של רביינו סגנ"ה ז"ל נול סגנון דזרד"ל מהני סקס ג' כ' מודר"י ידל לוריא ז"ל טסיס

טסיס זור בבעי לנגן מסקט'ל ז'ל א). נעיל צומחן יטן ב) :
פעת סגנון סחל לשביען צו רוח חתק ספודס ויכלו נליו כל סיימי
ספוננס. חידוד סטכל, כה סטפיסק סגפללה. וככון כתzos :
בסייעו כבן חמץ למקלה, כיס נקי הכל סמג'ץ עס צויהרו סקלחיטס
רט"ז וכילד"ק וסבין הכל חכמת סדרוק נס"ק : בסיוו כבן פט
סחל (נטו טים סטלאו) לemu גפ"ת. ולו ימד לו הבי סס"ג
על"י

א) אביזר סס"ג מואר"ז"ל סיס מתן שנגן סגלו מוש"ל וטראל לרפהו
אנגד"ק צומחן יטן וסיס גבוי הדר מגדווי גבוי קמדינס
וסומלייס, ומפורסס בטמו וצמעסי ומכמותו ומודמיו למאלס ולמהלחת
טראל [האלמוני מואר"ז כוב כנער שנגן טראלנו"ר מוש"ס זלמן מליחי
כ"ע סיס כותב תמייל להל"ט טויטנשו כל עניינס לעלתו : כי כו"ה חכם
מחמי קמדינס]. פער נתן להבי עירו כל מרכז עולס, וסיס
מלכית בגדים לכל סגערים מט"ת בעייר, דלתיו פטה לכל סלוחים סכלויס
לעריו, וסיס מכנים לביבו קלמה בכוז גוזל כמנגן סנגורייס נידיין
טפבל, בכל טפוי"ט סיון טיבב לטולחנו הורחים נגידיס רגניות הכנוי
ויטראל כו', מעולם לה לכת רצית ולט' מצע טום חדס צערכוות (וע"כ
נשלר מלחו טע"מ עלuron רבע). בכל חרוכות ימיין, לה צמל משולש
תפלת צבוגו, והי קרלה לו שוגטן יועלם טום פעיעת לבוד, כי נזר
כל ימיון משון לא"ר, ולט' סולויה מימיין טום דיבור מגונס מה טלה לפו
בקבוד על טום חדס וחיפוי על מטרתו, ועוולא על כולם סיון מהבז
ומכגד לחם כתורס, וווחט חכמי', כנפטו ממת, (כל חוטן לילס סיון
עוולד בחלפס הוחוי בית סלימוד לשכ' יהוד לבני מופלני סדר להתחנן
מתקידת לימודס), ווע"כ זכס לבניין רבען (כמו טהמכו-ז'ל מלן דרמיס
כו') ולטעת ג' הרים הרים סלבען ציסראל, פ"ט צו' סכבר
מוש"ר צבי הירש ז'ל סיון לדיק וחמי' וענין גדול עולס תנומה. כמעט
לה שח תוחט בטלחה מימיין, כ"ה כתורת ס' מהו ווינו, ובכל טנא
סוח מסדר תלמוד דבנלה עט כל סטוקים וסיס מכוון למימיון בכל ערבת
טפם (כמנגן סנגורייס), וטלמו לו טביעים טנא בתו"מ ומנת חמוי הירז
טס"ג בכ"ל. פסני סוח קרס"ג סחדיר טמיך סגבל ומפורסס הכל רמאי
תבל מואר"ז אהרן לוריין ז'ל נמיינסק [רומנות גדולתו והפהלו וולדקפת
לזרעו ומפעלו סטודיס ביסראל ותולדותיו מזוהרייס בחיזור מיום טידל
צנו טה"ג וקל רוח לייס פזונה כו', מואר"ז שמהה לוריין ז'ל]. ואלטוי
(מן הטטס כי נכבל) סוח כבז' שנגן סטמבר ז'ל, זוכט לדוג בזיזב
טובס ולרחות צני רבעים, ולרוות נחת תלמי לבזו מס, צזוחס כל
צבי"ע לאתבך ממענו יותר ממלה האטיס מיזאוי חלויו, (ויש רטמייס
צטומות ומלייריות לפניו צלחת היין ועכפיו), ובכיוו כבן 5' חטף וויה
מן סטולס בכוז וסכך, ולעטו סיטה מיזצת עליו עד רגע סהמראינה
הבר נס ייחד את ס' וסכלים נפשו הליין. וב"ס טבנערוי זכייה לסתקרב
מה טו, גס כבדנו לטלה לי כו"ה וכבוד צנו קילד"ל זלכ"ס דרא"ג גל

חטונתי. ז"ט :

ב) דער צומחן יטן, מלפניך סיטה עיל מלחה חכניות נהוריות
וילדייס, כמנוחר צהויך בסקדמת ס' מלת צלה וס'
קלה חכנית :

תולדות הרד"ל

עליה מוחדר ומלס מיום מגורי כהדייפים טכזמו כו' הרכ"ג כו' מוסר"ר מאיר ז"ל מסיליטץ (כינויו כנ"ז) כמחבר ז"ל בנויה על ספר"ה נטש חלוף נעווי) ולמד עמו ליזו פילס ושםו לינוט כינויים על עיון כתלמוד, ומפרק ליזו בימי ה'כ' כopsis נקם בעיון ובנרכש מכרכ כגן סמפורקס מוא"ס שלום מגדנאלעווינץ ז"ל: בסיסתו כגן ט' פניות כה' כה' נט' מכחות סלהוניות מסתכלמוד בבליגן): בסיוותו כבן עשר למכנה זכה לכאות פניות וטנוויס כפיו כל טיטה סדרי מנצח לאספורה נספור ממך תינוכו. וכל ימי סודס לס' מסדו חסר מטהפת ומעביד עניין ככ"י נל כל סדרי דינוקם. וכל ימי כיס מפהפת ומעביד עניין ככ"י נל כל סדרי סמנסה בבעה קלס, ג' סדריס צוים וג' בלילה לפני בנתו, לרבות הוני נעלס חלודת במקחס נהייה תינס מאס: בסיוותו בן י"ב כינויו חכו כס"ג במכלות קסר סחיףון עס גוויל להל מגדולי מיוםשי ווילנד וחכמים ד). בסיוותו נקלת במנסה כס"י למוחופנו כב' לבן מעילו חכמי ווילנד. וכמס רלו וכן חמקו ויהפלו ענ' כפוגת חריפתו וועלס בקיוחו. ואר' בכל פער בגדולס ווילנד במנחה חכמים וגלויניס. יה' פמו לתקלה ולכבוד, ועדיו לנחדן ופסחרת. וכל מבר' סיוותו מס' כל גדולי סגוזוניים חסר בס' ב"ב בגון כגדל סמפורקס נוא"ס בהול ק"ב זלאה"ס וקגוזן סמפורקס מוסר"ר חצלי זלאה"ס רלהנ"ד דק"ק ווילנד כיו' ממתצעזיס ומתחלכים דו' וממעיליס עמו מרוכות וקלונות בלימודו: בסיוותו בן י"ג צו' לפנק בנטולין, ווילל למת' בווילנד מוקס כתולס וחכמים על בלחן חותנו בגב' ולחותם

ג' זה סיפר לי מחשדי ס' וכאתהו כמיובע עליו/ כי ציוויל בן ט' שנים צו' כבן שערזים כבוד קביו ז"ל עם הלהן כחכם כל שישת כומץ לתוך לומו, ועם נב מורה ה' להר סבiloו לדוכס מונרכת צנוד צוויי, יונטו סמור' בחכמה האבצון והבאצור, ויתפללו מהד מלך הטייב תיקף על כל תהוזהו. וכלהוכס נתן לו מטבח וגמר לו עס כבוד הא' צו' סיצה ב"ב' בטעם קנזיש' לנצח עמו הכנעה וודיעת כלפנותה, סי' הסיצה טסיה קנזיש לו להזור על ט' מסכמות שבכה לסתות בקי' קפס, ומפני לימת וכבוד הא' לו קיס ה' פבר לו לשב' ב' צו' מה' מה' בפנותם סכמס נלכה, הזורי למשת מלהן ספינות כל הלילה על נער ה' גודה הסיצה בקזיש לו על חורת אמסחות, ויסי כלור בטקה שטוף קול בטקה צו' כי מלו' ה' קנווה סכ' נסרג סמוך לשirs:

ד) **שבעתי** ממנו שהבי חותנו זכה לטאות בין קרוביים אל סמפתס וכסנודס טנכח טג'ר' ז"ל כצמגר פירוזו על כת' ז' נתן לו חלק מסעוז בפנותם סאטלו' לו מן הבנויים לה' על בלחן (עיין מצלות כסולס טנכח י"ט, בס' כתוב ספ"ל):

ולחסנות נלכנת ש"ב כгалון טగלוול מוסכ"ט ז"ל לדלות עמוקה בינו לבין
ולפחות נלכנת ממי בחל פוכתו, וכ"ז נתנו לנו צמייה כгалון סכ"ל
יחסים טהור חוץ מה דוד ומחצצנו עד לחהמת. סיק נעלם בעיניו
עמ"כ בוי נילו ה'תכל כי למס נחליפות ובקיימות צווילנין, ולמן עמו
בתקידש נפלחה ממתת י"ג. עד ממת י"ג, וימליך חכמת ובינס ומסר
לו כל יסודי ותכלתי כהכלמוד וסורהו סדר סלימוד, וזכה ל מגלים
ולמבסדר מי"י כל כהכלמוד בכלי עס כל כפוסקים פעמים...ונמתת י"ג
עו"ז כי נגמר פירושו כנפלו על מסכת ברכות מסכני כירך גדול
(יכיל כמלחים צוינין צדפק): נמתת י"ח שב מוילנין נבינה חכיו
פס"ג נזוחת. ממולן נטולו וירלה ומושער בכל סמדאות טכניות
נקינות ע"י, ומוכתר ככתר ס"ט, הכל חכם כופינו ונכחנו מסודס
וסמכו ידענו עליו מוא"ר כгалון מוסכ"ט וכנהון מוס"ק חכלי ז"ל ועוד
כלבנה מהכמי ווילנין, ה'תכל ילק מיס ע"י. וככע לו בית (מיומד
ומופרך מ"ב) למלמודו, ומוקס סס סס לסתפלו (במקום ריש סס
תכל פפל) ע"י מניין קדוע מלהוכביו יר"ה ה'תכל ימיין תלחת
בכ"י סיון נחים לפחפלו בצעש רקענש ומיזמתה לתפלת. ומזהי
הכהנייה פכוונו בכ"י נגמר ק"ט עס סגן ממש (הס לדמו כ"ע
יכני לכווני). ומס כס עזר ס' וכלהחמו עליו לכהן פניו כמלך
הוותה ולכנייהו הכל חדרי ולחפות ולמלך סרכס מגניזס (טלפוניס
לטראיכ סודס), ולפחים ולחדות ציהוריו על כל חקי טכניות. מסחל
בכ"ז מלכתי לס"ק עד פירושו כגדל על כל סחכ"ך וסתרגומיים ופלקי
ר"ה ומיכלת, וכל כמדרשי', בית סדרי מטבח וכל סטומפוקות, וכל מוד
בכלי וירוחלמי, ועל כל מסכנות כנוהים וכלהמג"ס ז"ל וט"ע, וכי'
טהלוך על סערון. לצד כמה מלומדים על יסוד סמדרשים. סתגנומיס.
סוזס וסמרקנדלים. גס מלמל מרוך לטסיל כל תרעומות סמיין ככ"מ
בפקדו וערערו על כהכלמוד ומדרשי'. ומייגרו סכללו בס' חד. לצד חלק
סחטוניות הכל ל' חקי סט"ע ה'תכל סטיב לכל גדוולי סחכניים ה'תכל מהלוסו
[ומקס. כרכס לאכס למסה] (ס' ייחנו שיכחו כדרום ויכנו כל
ב"י נוהנס, יטענו לדביס ותלבס סדרעת): יסוד גלהחמו לגורס
ולמעודך ולעשות טס צימריה כמפעליו ומייגרו סכלליהים, סמס תלבש
מעיני לעוד ה'תכל יכינו מילנדי נגר לקיית סכלימות. סא'), כמה
צוריונות ה'תכל חנוו ס' בס מינוערו (ונעל"י כס מודס לס' חסדו כל
ימיו). כי לך פלעתו סרכנש וסקודוטה כיחס מיזמתה נח ותקית. בכ"ז
מנמי וטפעריו סיון בטכנית צוריונות לכיות מקיד במלוכחו (ליוקר רגני
בזמן צעינוי) עד שעמده לו טעם להמת בעקביו סרכניש וסנופניש
מס פנוזלנו ל"י יום נס. סב') כי זכר לסייע לו חכם נוב סוף
סקולמאס

סקולמס (ע"ד מהנו וקיס נך הצע) כי ס'iosa מה סגולס בכל משליח ידו לכחוב לו לסתוק, לפה הוא לנחר לחלהו לסגיס וטעות לסייע עמו מסיר כח' יעוף ה) ולצמרו מכל טיכות וטעות וכח מסילת בכחיכת עמדס לו חסר בכל דנבר קקס לו צהלהו עד מסקס סליין דכשו לכנו בגון מוסר"ב ז"ל ולכמיה גחווי זמן לסעמדו על סלהמה. וכן לסתיב תיכף נכל טוחן ביהו דין וסכלס. או בתלמוד ופוקים ולגדלה. [כתוך כתבי טכנית מהליין כרכס מגהתי מהליין טוחן ספורות למו מכמס גחווי זמן הליין ז"ל. גם סכלסי מסס (כי ילכט טולית סדרה) כ"ה כי מכתנים מרנו בגון טוחן מוסר"ב ז"ל ומסגנון בגודל מוסר"ר יעקב מקלין ז"ל (האר פביון כתובת טוחן סגנון פמחנער בכתוב הליין צנערווטו בס' מכתנות יערב וקה"י) כמו מסודרים פס למטה בכרש ו]. וסימן (מכינת סכנית)

בעמדס

ה) ב"ח מיסנית הכליזה הצל הנכו ס"ז כי מפליך עוני כל דוחיו (עד שסוס כמנוסס לכל טcka להטביה סגולס, ובפרט כי שום גמלו כי סוס חמוץ ב"ז במנת סתרים אלו סדר הקבנאות סגולס), ושינוי רוח וכן גמלו כתבי הליין ז' חיותים גדולים נפחים כתבי' לאציגיקס למשנו ז"ל, ט"ז, הופס כסוקויה החת עד כהן עוזה מוסס וכברן שין סיון מעתיקס מגלי טוס מיעות וטיכות, וכן כתמיון כל כ"ה בג"ה ז"ל הארזים כל קעתיקות קמיומקס לו (וסדרס וככינס כרחי לדפוס ובדבש מוסס סולגאי בעז"י להו) ועוד כמ"ז וספרי עתקון כל שין זיכולם לאטען :

ו) מכבב היגאון מוחר"ש ז"ל.

בעזה יומם ה' י' כסלו י"ט ע' ר' רב לפ'ק

כבוד ש"ב יידי הרבני המופלג החരוף וشنון טו"ה דוד נ"י מבתבו אגוני וטלתי למוהנו כ"ז אל כויה כותב וה"ל ט"כ ולכון נתעככ ולחנתי בקהלס להטיב מפיו לכבוד מעלהך, ט"ז סגולית סכתה נלהנרס ז"ל ויוקו סס וויפת האלנס זכו נכו לטלית כל מולה וזה קלי עז לטלית ולמ' על גולית דהיל"כ מוס קושיל ה' ה' בתקנתו ע"פ מלהנרס ז"ל חולין וסומס זכו בינו וכו', ונגס זל"ז מי' טופר גופיש טיעיק כויהEkול והעפ' ב' קתני טופר נלה וויאן להלוי מלהמת נמייה, ומיהי דבוי זכו זכור ה'זכרנו לבקטו על מותנה בטוי כללה חי"ס חי' ה' ה' בכינוי ומרלה כר' מכתה חי"ב הוא ימיס עטור בחרות ננטך ונפק ס'ב ודיינו . דס"פ שאול בגון מוש' יוסף זללה'ס :

ובלוס למכו ס'ב סגיבור סמפורסס מוש' יהודה ידל' כ"ז נס הליון בקצתו ככ"ל וטלאס . שאול .

זה מש"ב הרד"ל ע"ד

לענ"ד חפי' מספוס חי' זה על היה דפס וח'רלה, ה' ה' לגומנו כלכרי כרכ' בגון כ"ז, דודלו מלית כל' גולית הין זו מיל'ה כל' , וגרה"ק

תולדות חרדיל

טו

פעמלה לו לסדר סייע ניוליו (פסניטס לדפוס) ולעומת כסלה נקיס מהלי פנילס בכ"י במדורה מה מסורה עד י' מסורות ויומל ז'). סג) וכן כתמתה סבי נכבר כוחות סופטיים להלן חנו ס'.

וכרלו"ס צפוי על רצוי המר כי זה צע"ה, וכזה כי עז' טס זכו לנוין והכרהה לתכלת וחס גולס ופת דקי"ל היון מעכביין זיה'ו לנוסט, נצל קרז'כ פ"ב לשנתה, אך לענ"ל סלהמת צמי' קוטיל זו כי עז' טס זכו בז'ו צל טס ותוכהה אס' זו ולפניהם צפראם, וכן ג'ל ע"כ דמסיק וחליל במדרשת טס על חמ'ז' זכות טס פילו ולח' טלט צפן יהו, ולח' מודר בז'ות דז'ות טס לח' טלט בז'ות יסודיה שבליל מהר וב' בז', וית' לדמות דז'ות טס לח' טלט בגדישס ג'כ', זו שזו לטויות מלודזיס גולדוות נלהות כפ' בעל ופת ס' ונילמי' צחותות על סתווס פכתבו כי' זס ג'כ' :

וע"ד בגון כ"י מופך, ממשי, דסתס עכ"ל חפלח דגנוועס טויה סטופר זכו שין פניו וליה' בזוקל, וקהל היון צו מננט. (ואמ' טיסיס קלו' נלה' וליה' גס זס נכלל בז'ל צופר נלה', הא' היה' שין זס זי' אך כל סקוקות צו לך לו לוד' זו') מטה"כ כלון טיט חפץ מהר דסינו מומי סלוליות צפו תלוי עיקק סמלוש, ולמה סלבר [טגן תלויין צו] :

מכתב הנאון מוחר"י מקארליין זל'

בעזה' יומ' ח' ו' בטבת ישמח לב צדיק לפ"ק קארליין ז"ז

מאפט ארי' נחררו נחלי שלותים ורב טוב לבבוד יידיד ד' וידיד ב' ה'ה הרב החרי' טפורם לתהלה נכבר לב' ה'ן נביר ויראת ה' אוצרו טו"ה דוד נ'ו'. שלום בהיכלו בכבוד אומר כלו' .

יקרת מכתבו ע"ז יקלינו כייסט פמנוריסט מוו"ס יחזקאל מהןין קבלתי לנוין בלירוף لكمו להלט לטיף גמאניס צמי'ל דברכות, לאף למלי'נו ערלו' לנפסטי, ובמיבש ימולס נודע לי מלוחק מסמונען הא' טז'ל לפני, על מוב טכלו' ובקלותם צבולי' תנוין, חזיתו' ליט' מיש' צמלה'כטו מלחתה טמיס, כטפומי' זט' צמאניות כספ' מסוב'ליס במלגותם צמלה'מוי מז'ל סגע'ים בחריפות ובקירות בכל פרט ופרט בירך ס' הי'ו' להורי'ת' ויט' דוד מטכילד ודר' עמו וסמנתתי' יבדון לטערויס קמלוניס צה'לכה. ולמען יסיט לו לעדס כי דבריו חביבין עלי', סנס עס טנדמי' וחלות כומי' ורפזון מל' גוטי' לקהתי' מונען לעיין לדבורי', וכני' מטיב מפי' כבז'וד, הא' חכמים ימלו', מונען דברois קרטומיס מען'ל'(*)'. ומעתס יתענג על רוב טLOSE, קון וועל' בז'יטו' יט'לון, צונע' שמות' יסב'סו', נטפ'טו' בס'ס' ונט' פלט'נו' יעקב צלחה'מו'ר מוו'ק אהן' זל' חוף'ק קמל'ין ילו' :

) ביאורו על פרקי לר' קעלס ס' פיו' למדרו' ולקלו' במכלי'ם בקי'ו' ולס'נו' לדפוס מהן' מ'ו' מקדימות טס'ס' סט'ס' ס'ס' , כט'י' לה'ל'ב' פלט'יס'ו' צכל' קטל'ומות' :

*) לדפסו כבל' צה'ל'וים פס' עוז' קרב'ה כי' תורט הא' טעמיך (נסוף מכתבו ז') למנעו ולרכשו לעיין בס'ס .

ס'. טו ספלגה כה תפיס וטולס כוכון. ה' נבר צסנינו כרגע בטהקה קלה נהייו מפי כו' כל סדר כנראה לעניין (ועין בכלולח) נחפס תיכף בטריזנו ח') ונקלע כהמ זכירנו לטעמים (כי לה סלט זו כה בכח). וטולס על הכל טו סמייחה דתמייה (ה' נבר זקס ע"ז שקיומו ומש"ג על סתולס) וסעד סה"ק ממכונס ה' נבר מיד ס' טליו כבכילד, ונתקיים בו מ"ט וכי דוד. לכ"ד משליל וס' טמו :

עוזן חנוו ס' לסייע ממתקי קרניות וממכליאס ה' נבר כוונת כרכיעין זכירנו בחולס לוחמות כוכבאים לט"ז, כי בגוויהם כוחה כו' נבר ז"ל. נבד חמד הנץ ושמזיך כל כתמי סת"ת, וע"ז הtopicתו ספסל זכו"ם. טס עוד ה' נבר וספניך ה' נבר נפקו לקדצ' ולרכז ולעשות פעולות לוחות (חומרת הсад פולס למלר). ופער כוון רבע טלו וטל כבוד ה' נבר ספ"ג. ויכרה טס צה"ר מים חיים יקלחו לו לחובות (טמרחים נו ד"ת). וקכע ביט נдол (טמנדלים נו ד"ת) להלמוד. ישיגס מיט ב"ה חמיכא. וה' נבר ס' חמיה' כטפורס כדו"ו מ"ט עברייל ז"ל מכווןך טס טס לרחות קישיגס. וס' ז"ג ולחיו כגדל כרכ"ג נו לי"ע מוסכר ז"ל פנכו זכירנו בקביעות לימוד הבינולים (כל חד בזומו) וכבנה וסיגנת קישיגס. ומפען ס' בידיו כללים. נסרו לטס עדלי להן קדושים. כל גוּוב כל מלמד. לטמות כל מה ממי בחרנו. ויעטנו פרוי פונכט (וכיו כפליזה לדוחוי קלם נו') בעין וסנרטה בתלמוד וסולח. וכרכס מסס זכו לסייע מגודלי

סמוני כורחות ביטרול :

זהנה, נו' ככמוני נערוך ולכלייט עטס נעלמות רוממות כלודס כגדל כזב. ותכונת קזותם נפמו כטוכו[נפח חיש זכי נפ' ע"י כבוד רחמי דחויריה למייפר למי"ז כמלחין קדישן בחריעה (כמ"ט צוז"ק)]. כה' נון לנמלס נמושס למלר גבולה כהלייה דבי עילאי וכחיו. וכן למוטר לי לאזיל מילחמו כטסונה. כי רובי פולחו מכל חלקו סתולס מזקס למג'ן רלט סניהם מקהיל מנקס נו'), יטיו כי סכך הו"רות סילחן בטולס לסכילים, כי טס

ח) כבוד מהשדי כרכ"ג כלדיין סחוקר וסמקה' בגודל פג"ת מתמי' טמרחיםון מווילנש ז"ל, צדבו לתי פמייד מפשת נדלות הגלוון סמחבר ז"ל, קו' להומר כי ננלה על הכל טו ספלחה תפיסתו ה' נבר בסקירה לחתת צד' טס קלמו ועמדו ע"כ קדוקיות בכחו זו, וכן רלו עינוי כסופה מפטט זכ"י צביה' סדרי' גונפנא, לי' סוקר רק' בסקירות לחתת על כל טמול ועמדו מקס. וכן הכל שחתת קו' מעבורי עינוי ברגניות מהדים על פרשת צוזר מל' צוזר בסקירות קלה ע"כ עמוד ועמור ממנה, וע' עליות הלווא ערלה ט"ז מ"טangan' במאגר ז"ל בז' :

הס אין ילהס כו' . רק נמלטי נרטוס קיומ לרכייו וסנסגנו בקדמת . מפער סבנימס עליי בטורי נס במאך מהר זכימי לטמסו בדרכ שדרסת מיזוכיו ז"ל (הס פלנידתי טפס לה מוכל לטפלות נכה זכויו מה כולם , וע"ל מהר"ל הס מה רלו עליי מכך) :

ראשית שקידת חורתו , ממס ממכ נפכו עליה כמ"ט רז"ל ה'ן סתולס מתקיימת כו' , מהס טסיס כל ימי חולס מהולי סליחך וחנות מלך , סחנעלס נסלוונ ולטמול ע"כ יולוי כומומיו סעכניים (כמ"ט רז"ל מטהיליס למד"ח כו' יולד מסוו בידס) , וכיס מנדר טינס מעניין . בסנספו צויס (מהחי עולס יגינעטו) נתן גובל לטנטו לטני לייטן יותר מחמיית טעס . וצלילך לה כס יtan כ"ה טעס להמת בלחסמווס סרלהטונס , וכקס כלכיה לעמק דרינס כל פורט ערך נקודה חלום לילך ולו סוק הוועל בטיקון ע"פ סדר טהורי"ל נכלייש רבס ופינוי בנווהיס על סהרכן . וככללות סהרכות טיס יtan גס נטהצמוולס סהרכונס כבפי טעוות , וכחננדר כלרי לקוס לסייע כווער סתמלח (ומפערס לה הצעה והפסכה לדוד צויס) ולחכבר יוס ולילך גמולה . וכיס מכין כל יוס לגמור ק"ט כוופיקן ולסמן גהיל"ת ולסתפנאל עס פלנור ססתפלאו עמו (סיכת דסוס גרייס) ט . וסיס זוכר מלהמעוס מהומס מהמלח חלום לילך עד להל פפלת מהליות :

אהבת התורה . הס יtan ה'ט ה"כ סון ניטו בלהכנת מהלכנת מה סתולס כו' . לה מט מהסלו (הסל סתולס) בעד כל סון זולת נטענת כלל וסבmeta קרין ספורס . כטהציג ספל ה' כ"י אלר מלהוו צו חידום פולס מה' מסרלהטוניס ה' מסנגי"ה ז"ל , לסנו פסי וסוו נסילין להכפי , טמה וט טליו כמוהה ט"ר . ועיין להו כטטנילו לו ס' מסכנות קענוה בנדפסו לרוחנזה מפהן כ"י עתיק , כס דומט במעילו כלו הומו כויס נולד דריש מדפס , ווועס עונג ונחת , ובכל הילט קדט וויהםוק כל טלומזיו להמר ברכם שטהיכינו על כהלה כטנפס , גס רחס לנו ברכום סרבס מיל סמויליס להו . ותיכף סדר ביהור ה'זון

ט) ועייני רלו בסיוטו הגלי צווככ"פ, מהר הון לטער לה לערזוחו בקדמת צויס כלדיין סאום ולעקט לבו ה' וטכיותו סענומס וטה כל צלטת ברכנותו טכגער סיומו כלבוך לה תפלהס (בליה בגדבביס) כסיס מרים קול ליעקו צנענימה וטירס זימכו כמיס טהנותו , ונחלי דמעש יכלז מעינוו , עד טנמס לצע כל סלזרו וויאו גמייס . ותמיהד כסיס ימייס להרי יוככ"פ כלטו עינוי מרוב בכווונו , עכ"ז בטוטו מטיש"כ מעס מהומס הילג כבදלס וויטן כמו טעה וטנגנדר לקום לעסוק גטולס דרילנו תמייז . (רכבתני ה'ז בלבבי כי רלו לארמ' עליו מ"ט צוז"ק גזורי כי עוטי דברו) :

תולדות הרד"ל

הוֹרָך עֲלֵיכָם . כִּיָּס מְפֻזֶּל מַעֲופָת לְכָל סְנוּכָּעִים לְמַלְחָקָה הָלוּי יַטְלָס
בְּיַדָּס לְסִפְגָּה חִזְקָה ס' הָלוּי כִּי סְבָלָתִי מָלוּי , וְכִיּוֹתָר כְּעֵיל הָהָה כָּל
גָּדוֹלִי סְמַנְקָלִים בְּמַגְבָּיו. וְכִנְעָרָתוֹ כָּנְדָפָס עַל כְּפָסִיקָתָה דָּרְכָה
(וְוְלְדָתָה תְּרֵי"ב) עַד כְּנַגְתָּה כְּפָסִיקָתָה דָּרְכָה כִּי סְכָבָן מְתַחַן מִיּוֹת
מָלוּחָתָה מְכָרְכָה מְלַחְמָה בְּלִקְוֹט (כִּי סְלָמָנָס שָׁס הָמָה לְהַחַת)
סְמוֹכָה מְסִפְסִיקָתָה , וְכִפְסִיקָתָה לְפִנְיוֹ הָיִינָה יְ). וְكַן סְעִיר נְהָלָל
עַד סְגָמָרָה דָּמָם' לְלָס שְׂנָמָלָה כְּרָהָבָן מְלַחְמָה מְמָנָה
שְׁלָמָה גָּמָלָה לְפִנְיוֹ . (וְכִיּוֹת זְכִיּוֹן שְׁנָדְפָסָה נְצ"ס ד' וְוְיָנָה צְבָנִיות):

בְּבָבוֹד הַתּוֹרָה וְהַסְּפָרִים . סִיחָן זְכָר מְהָלָל טָלָמָה לְכָנִיה הַוְלָס
עַג נְגִילָה כִּי' . וְעַג לְזָהָר כִּי' סְמָמָנָה כִּי' סְמָמָנָה כִּי' סְמָמָנָה
בְּכָנְךָ הָלָל ג' הַלְקִים (וְכִמּוֹתָה כִּתְה' כִּרְח' בָּן סְרָמִיכָס ז'').
וְסִיחָן זְכָר בְּכָנְךָ כְּפָפְרִים עַד שָׁגָבָה בְּנַעַת כּוֹכָד חַלְיוֹ שָׁמָה כָּה , לְהָ
לְזָהָר לְסָמָךָ הָוּ לְכָמִיל מִיטָּה כְּהָדָרוֹ שְׁכָיָה מְלָאָה סְפָרִים , הָאָה שְׁכָיָה מְחִילָה
סְנִיבָה מְעִתוֹ , כִּכ"ז סִיחָן מְמִיס נְפָבָו כְּכָפָו לְיָלָךְ לְחַדְלָה הַחַלָּה . וְכִיּוֹת
סְלָחָרְוֹן טָלָמָה עַל עַד כָּה לְסָלָוחָה , סְכָרִיחָה כִּב' לְשָׁתָות כִּב' מִיחְיָה מִיחְיָה
סְלָחָרְוֹן מִמְּחִילָה . וְקַן רְחוּמִי כְּוֹהָתוֹ (שְׁנָתָה כָּר"ע) שְׁמַמְקָשׁ בְּנַקְמָשׁ
גָּדוֹלָס שְׁזִיסְיוֹן סְמָמָנִים שְׁלִיכָו נְצָעָה כְּלָוִיס , טָלָה יְהָמָרָה כְּרָהָבָן
לְךָ תִּנְחָת לְדָקָשׁ לְדָכָד (וְלָהָרָא לְדָקָה הָאֵל מְמוֹת כְּנָסָוג , לְחַבָּשׁ טָלָה יוֹלִיחָוָה
סְפָסּוֹק נְמַקְפָּמָ"ע) , וְקַן סְגָמָרָה מְמַחְזִיקִי יְהָוִמִּים כְּבִילָה כְּרָהָבָן
עַל כְּלָוִיס עַס פְּמָלָמָד בָּלָס , לְהָאָה יְהָמָרָה סְפָסּוֹקִים כָּלָל רָק חִיזָוָה
תִּנְחָת לְחַמּוֹת מְפָסּוֹקִים נְצִינוֹי , כָּמוֹ לְדָקָשׁ הַגָּמָה וְהַגָּמָרָה ,
וְקַן בָּמָלָס יְבָה וַיְוָמָה , אָה כְּלָבָות נְזִיסָה א):

בְּבָבוֹד מְלַמְדָה וְיַודְעָה . מַעֲוָס לְהָגָע עַכְלָה עַכְלָה טִימָה דָבָר הָוּ
מוֹעֵז טָלָמָה קָלָקָה נְקָבָל פִּנְיוֹ וְלְהַמָּתוֹ . זְפָ"ה עַכְלָה בְּשָׁקָנָה
וְנָה

וְלָוּ סִיחָן זְלָל צִימָיו הָלָה חָנָנוּ ס' לְזָכוֹת לְהָוָה כְּפָסִיקָתָה וְעוֹז
כִּמְסָ חִזְוּרִים מְתָהָנִים וְחִמְרָהִים וְגָדוֹלִים כְּרָהָבָן סְנִיבָה עַיְיָי כְּרָסָג
סְלָחָרְוֹן הַמְּחַס סְכָולָל כִּי' מְוֹעֵז שְׁלָמָה בְּלָהָדָר כִּי' הָאָה כְּלָיְחָדָנָה וְנוֹמָדוֹ
לְהַלְוִיָּהָס לְהָוָה מְתוֹךְ סְרָבָה כִּי' דְּקָעַלְהָה ס' בִּזְוֹן הַגְּזָוָה לְהַסְּבָגָה . לְהָלָפָן ,
הָאָה מְרוֹב כְּתָפְעָלוֹת שְׁמַהְטוֹ בָּהָס יוֹתָר מְכָל שְׁמוֹדוֹת תָּבָל וְכָל חָלָבָן
דְּעַלְמָה . סִיחָן מְכָתָה רְגָלָו לְעַמְעָרָג לְכָרָכוֹ פָּנִים וְלְזָדוֹת לוּ עַל טָוָבָן

חָמָסָה לְכָל בֵּית יְמָרָל :

יא) וְזָבוֹר הָאָיִט טָפָ"ה כְּתָבָתִי הָלָיו מְכָתָב מְפָה וְוְהָלָטָה , וְכִסְחָפוֹי כְּתָבָתִי
טְכָלָה לְהָלָל מְפּוֹלָס בְּלָהָל רְתִיָּה , וְסִמְרִיר תְּזִוָּתָה לְהָל מְמַכְתָּבִי וְקָסְגָּנוֹר
צְמוֹךְ קְלָנוּוּרָעָט וְסִלְמוֹד בְּיִוּתָה הָלָי עַיְיָפָמְבָלִי שָׁס מְכָתָב עַמָּו . רָק עַל
סְקָהָנוּעָרָעָט סִיחָן כְּסָבָב צְזָצָל : הָאָה הַיְמָנִי מְחוֹיָבָה צְדָצָר צְמָרָה זָה
מְכָתָבִו שָׁלָה יְהָה מְוּמָל כִּי' עַג כְּוֹת מְמָלָה הָלָי . וְזָהָרָי מְהָל עַפְרָזָל
לְסִמְרִיר מְזָה עַל לְסָבָג :

ובג' נס כהימן נילס וג' סיב הפגה לו נילך לכאן פיי סג'ג'ל מ"פ גרשון ז"ל, ולן מס למן יכול למחה פניו בזבב. (ופ"ח חי כי ביטות וסיב לו הצעומת טלי בזבב שטברמי מהו ולו סטלהמלטי להזות פניו. וסצ'יל לי מהמג'ל מי זונר מ"ד ברבנן כי יה' חכמים כו' סרולס חכמים במייסון כו'. ומרעטמו זלה טבש לי רוםס, מל' צמחי ללחומתו בנטה נוקם מהטנו, טס לי לונר עולס, כמ"ט צה'עתי טלפני קדמות כס"ז סנדפס ט"ז סוק יב"ח לומו ז"ל). וכטאיט כל לפניו ה"ה הו הייש מuds טסוחן צן פולס פיס שעמד מכך'ו ומיכ'לו וסיב כענד נהמן עלי' לסתיק כל מהווים בלה'נש והיבס יטילס :

אד ברתו ומלת פונו לכל. מס כל מגממו לסייע מטיב לכל בתוכת מסך, כמו טז'צ'יל זס נז'ולמו (בעולרו מס לה מיזדעוו טיגמלו ג"כ עמדו חסד כל חמת לאחות נטממו כל יכ"ח בלימול סגולס כ"ה נכי ערנו). וסיב חט לאפיק לרין כל סדוריס טנטו הו טונטו בכל טה'פער. סאלתו סיב צפינו נקבל כ"ה בטה'מ'חה וכטפ"י (הף מטה'יד פיס הצענו צלצ'ו על זכרון ליאן סהי בופלה דכלה כו'). ה'ם סיב לענייס. ה'ב ליתוניים. ח'ן לנדחים. עס'ק בכל לבו ומיהדו צמאות בקהל חוליס ורפה'וטס (חנס), עפ"י עומק ידיעתו בחכמת סלפוחס טסתפלו גדו'י חכמי סרו'פחים טלי', כי סטה'מ'ן לסתיג כל ס' כדרוהס סי'ק'ים וס'ג'ל'ים, וסיב נקי בע"פ באס. סרע'ע'פטען מנתן לחוליס ענייס, סיב רוטס עלי'ס שיטנו לפס בטה'פעריך ג"ח, ובכל מס'ס סיב מסלק בע"ז קר' עלי'ס. סיב קל ננטל לסת'לך נפטו ומיהדו ע"כ דכ' סוגע לטונת סכלל, הו לחזק עמודי סה'ולס. וכט"י חננו בכמה נפלה, מהר עס כל עולס פראמו וטמלו בכל פנ'ל, עכ"ז סי' רעניינו ומחרס'נו קב'וויס גס זו בועין סטודס, כל'מר פיס ניכר מהבצ'ו מטוק מעשי', טס'מ'יל צה'מ'קע עס'ק'יו סנ'ל. סיב מפשיק למפתן קרנש נככל' הו בירוטלמי' הו צפומק'יס כו' מוקס כת'ין טס'ל'ס לה'יב). גס כל מ' טטה'ג במחמות וילעת סלטנות, לה' גס לו ניגול תולס, כי עס'ק נס ע"ד

יב) וע'ני להו, צצ'מו טה'ל'ז פ"ד עניין טו'ם סכלל. בנטה ח'ל כל חכמי וגבורי מלה'ל'ז עט'רשו מס'ט'ז לנטם טעה' עמו. פנס צה'מ'ל'ז מהטס על רגעים הלא'יס ובד' הלי צה'תפע'ות רב, על סחו'ות טס'ל'ז צעלא' זו פט'ה'ס צרע'ינו זכה' דפ"ק דקוז'ין (ו.). צה'ז'נו' להו מוחלת מס'ו כו', טמכוון סס י' נא'נות, וקס מכו'ונ'ס ע"פ יס'ולות צו'ק'ק לע"ס לה'ת לה'מא :

תולדות הראד"ל

עד פהמלו בילוּגָנִי פ' סוווקה תייתי לי דלא עיינית בסו מלך ט' :

ענורתנותו. כיש טפל רום צפוי כ"ה . וסיס מטיט ט'מו
כטיליס. כיס מעביד נעל מזחטי, געל טכל מי
צטפס הוא נכס לו רעה כיס מוחק מלכו וסיס מתחמץ לגמול עמו
חסדיים וטעות גדלות (ע' זוס'ק) . ונכיפך, ככסיס מעלה צדעתו
על היהו חיט לולו יט לו חרומוות עליו, כיס ממלפס ומתקדל לפיסו
ולכעביך כל נקיונך מלכו עליו יג). כיס נלהה צמר נפש על
שחולרים כנכתנים עליו ולחמה נפס נככים בשינוי ט' יד). ונוד
על כל מיזעיו פלא יכחנו במכנסיםzos פום פולר עליו כ"ה קרב וכו' .
ובכל עוז המכמו סתומן לסתור מעבוי שטוכיס וכל מילי דחצ'לומן,
וכיס חסר (לסיות מה לנויש חלמס) לבני לסתור לנדיסzos לדאל
מבעוכר וס' סמקוכיס, לבן יכינו זיין לו עסק נסחות (הא שוד
מנערומו זקס למזר צוזס'ק ומפרטי, בעמלו סכיס עמל נפס נליינעס
לחחל חותם לילך . זקס נכשיג כ"י מס'ק ריזן עתיקין ככ"י קרמץ
ז' וכדורם . חסר לה זקס הדר נזרו נסטיגס). למ סקליך מעולס
לקבל מתרם קרנויות עליו טו) :

יג) **ג' א'** טפל (ומכל נבצוי בזוכרי) עט סטרדי מוחתו בעת חליו, סטט
המורי חיתי וברצך לפיסני ולבקני למחול לו מהילס גמורס
בת"כ . חולי צמץ טסיטים טקייטו שעסק נסחתות חייזרו גרס לו חזקה
לענ' לו הייש ניקומלט ח'ו :

יד) **ב' ב'** טמעמי ממנו כיס הימר להס על טעות סגנון טשטולס מועויס
בי. אך עכ'ז' לון טשלט ממעויס (ומכליים הקטש) צי ח'ו ,
כי יודע חנכי בנטפו שלפיו ברכת מזוני כו' וכל מה שזכה לנטות טס
ביהרץ. כו' מפי סרכס זמירות עליו מפי הדריך סגנון סגול מוסך'ה
ז' ל' מוגלהזון (בעת טנסע עס רבו בגלהן מ' סגול ז' ל' לקב' ולמהות
צטמלה פניו כד' פרטאות סטוך לוילנה. ורבו סרכ'ס דרכ' צענו מאנגנון
רכ'ח טונסכו צלימודיס ויטיס פיעו עליו למוטס ולברכס. וויסקו
רגעים מהליך. ווילכסו) וט'ל טימפקט סמרק צעולס. וט'ז' רלון ויהיו
יעצה . ולדיק גוג כו' :

טו) **ב'שנת** תרי"ד זאהס'ג' לעמו כטוש סגנון ט' מוכרא'ה דוילז'הוף
טה'ב'ד דפה ק'ק' ווילרכ'ל, טמו כל חכמי טער ומנסיניה
הט עייניס (צטמלה פטומיס רשות ממעיר סגנון'ג'ד גל' . צלעט צכל
נדולי גלווי כזמן לה ימלה בערך סגנון סגנון קרד'ל) צליינה קטנס
סגנון הסheid מוסרי'ס להלטער ז' ל' לטיס עליו הט כתר רבעת ווילרכ'ל .
וילטמוני לסתומץ זהה צליינה כל הוואבו הדר' שטן זהה למובחו . אך
לטומ כיס עמלטו זהה . לטמותו מדצרי ר'ל סלהמלו וסנה מה סרכנות :

זהירתוسعודה כמלכליו, ומפטיו, ומגוטיו. אין כן גערטיז;
בכל גו' נעס מימי טום לדנאל ססיך כמיו טום מהט
הייסול (מלחען וכדומס), לו חטט חולעים, בקנויות, ירקום,
לו דמלים (הס ססי מוכחים לו לבליהו), לו להטי גnis וכדומס.
לו טמה טום מין יין מעניים לחיים לו למויקס בכםינטינו. וכ"ט
פכו מה"ל. כ"ה מכין טנטטס בנינו מעניים לחיים ע"י צע"ט
יר"ה כי יכול לו ע"כ טנטס. וכן הייסול חטט סייס זאכל
צחטרכחו ובחסט ספק ספיקו טן כמלכליים כן בנטקיס. גס בעט
כודד חיו, לו טקל מלומס מכל הומליותינו בענייני חילב וטמיס,
וקאים מ"ט נפשי צנפי חמץ וטורך לו טחהתי (ע' פ"כ פ' הטול).
כל ימי טפסה לו נעס טום י"ט חיילו טגעטס מפירות ביטון
סכתל. וכן דטט מלוחביו, ביזרכו מלטעס י"ט כל ז' ימי טפסה.
במלבושיו. לו טעלס עניינו מעולס בגדר למרטו). וכן לו לטט מימיו
טלית נдол לו ט"ק להו ה"כ יונטה ע"י טבירל בעלמו כלמל תחלט
ונקטו מכל חטט צחטרכחו חוט טחל וטוכו וטלגוכו בפנו כפלכרייך
טגעתו. (ועמ"ט בחתוכחו סטוניה נס' לדני ייחמיש חל"ח לדנאל
חויב סכידור בעופטן דמלוס טיס פניע ועניל כו' כי סול
ככומה לגדס כו' ע"ט) :

הן הלא קלות לרבי הפל נכלו ונודעו לו. הטעם לרבי בקדצ
כנטלמייס, הפל עוז חכמתו עמדס לו לססתירס בכל גלו לכל
(כ"ה לסביביות בעט), כמו פלעוי לקודקי סמלות וטיקולס. ופלעי
סבוייגיס, וסזיניות, סנקיות, וטערס, וסמקיות, וטגנע נכתו
בעניות חסרים לדקות וטוכות לוזלהו, כלו יכה דוגנע למקבלס, כ"ז
עלמו מספר. כי כל מד"ט ומיל' לחסידותם ולדרבי מוסר וד"ה
טנס'ס ומדרתיס וחוס'ק וס' סגנוןיס וחסיל'י טעלס, כי מהייניס
חמיד לנגל עיין. כי רטס לה כל קועט לדנלייס נקייניס קלייס
ככ"ז, וסיטס לטמיינס סכוללת פלהט טמו חמץ ועין בס' כל יוס
כ"פ לעודר כה זכרונו לטמוד ולעבותה חת כל סכתוב בס' זי). וטיניס
רצות שחייך בנינו על טולחנו הות סלליק סחkeit וסקדוט מ' יוסף
מנשעך קלו'

טו) **ראיתי** טאטזיו לו סהומן בנדוי כבוד טל למאל (טאינו לו געמדו
בסט ליפוי טטלייס לאלייך צעל טונת סכלל) לרחות האס סס
כמלו, לטטו חלדא בלטטס קרגע, וטיס דומס לו כללו קלייטו נטה, כי
לו נטט צהלה. (ויהי צויהו טטה טהן טבעה ימים נחכלו יטיטה
טבנדייס להחדר מרהדי אקסל. כי געטו מקופת אקסל) :

יז) **בן** טיס חמיקו חמץ עריס קמניס טאטזוק בס' בז' כל קינות ליאן
טבסטוף קיקיות, וטיס מעיין בס' חמץ לקויס הס עריכמן
ירוטליים וגוו' :

תולדות הרד"ל

משמעותו זו לא מיטוס עינו ולא עליון לסוכתו ע"פ חס לנו יסוי פורטו ומטעיו ודרכו זכרים וטורים צעינויו. (ולא סיס נדור מי יכול לסוכין לו לך כל תוכחה כמושב) :

ביהוֹתָנוּ אין ל"ז. (תק"ה), סעיף ס' ה' רוחו לך לך בעקבות סקומותים הרבה זו דרכם לסייע גולים על ד"ת (וכמזהר' ל' חס לנו גולן חיינו לודג טוכס). וילתק נודע מתיו ה' ח' ח' תלחות ממות ווהלין (מקום הרבה גס סגולן שגדל מושך"מ מוויליאן ז'ל בימיו גלט נקס) בעני לסייע וחילע, כסמכים נעלם ווילעניך, וענלה פיעונה ספליים וכ"י כה' עמו. ועתה שם ח' חדשים שוקד בתורת מיס ומטיס לילות כימיים טליה בפריטות ובגדירות. (וממעתי חומליים עליון בכליים כי מיס רגליים כמו קאים. טלה מהעפו תינך). וחפץ ס' בידו סגולית טכס טס להקליהם סטמג בזיען סטולס בגנלה ובנטאל. ולסתלים טס מזלת תלמודו ד"ה סרמג"ס ור"ה כטוריים עד מהס פעומים וחדל, ומאית כל טהילקי עד ס' פעומים. [ונטיות פולחו חומנו, ע"כ לח' טס על מס טה' עלה לו לטהיל טס כל כן' תפלוות צניעין עטלה לדרכו חמץ. וסיפר לי טפ"ה סוכלה נסוע למושע קריית פ' זוכה. ולא סטיג עגנון וסע, ונגע טל בוראים) :

ביהוֹתָנוּ אין מ' (תק"ח) יומכ מקט טלו צביפו, לדוק נס' ומלכו ונחמן כמלךו, כמו עליון חאנט רשות זקנים וערילים וכקטו למתה נפטו נח' שחוט לטוינס, הרבה לדרכו קטעס לירות כמו חפל לטון סה' עליון, לפני טרי סמלוכס, כי כו' מולד (ח'ו) במלכות, וכי בHIGHWAY כ"י נמן כתבי טמל וכעט נגד סוד סמלוכס יר"ס, (סמלטיים סקדימו לטהילעס טס). ופתמים בטו טרי סטופיטים מע"מ פ"ב ויקחו להטו וחת כל כ"י HIGHWAY ויטלהוסו (באים בז"ק פ' טלח) לע"מ פ"ב לעמוד טס למתפנ לפני רהט טייל סמלוכס יר"ס סמיינטער סחמי' בעקידת הרכז ומישנו סגרהף דוובאלט זכרם לכבוד ולבדת. ויחפה נטוך כ"י וימל' כטוך ביהורי כ"י על ספלקי ר"ה לחיש עליים מלחים נלהות ח'ו. וילו לתחו בית ספק הרבה במנזר טליקילצערג סיiou, לסייע טס עד הרבה יעינו צלינו וילו לה' מטהפו, וסיס טס ק"ס ימייס (ע' ביהורי על פרקי ר"ה ספ"ל הוות ס'). וכטומל למתה לעולס וגוי' (עוזה מטהפו וגוי' ס' מתייל הסוריים); ומכוון כט מלכים נחסל ולהמת, סהיל לעניעיס סלהמת להמייחו; ויבינו כי כתב מזוק מטהחו טוח. כי לח' נדרם כל גערץ עלים כ"י. ולסיפוך, מעס כ"י מקלנס מקומות HIGHWAY. כמס גדור וקלום יקר סוד סמלוכס נעניו, כלהוי לכל יטורי נגב. ויטלהו חמלי'

תולדות הרצל

כג

לחדריו טלי פטופנאים מלווהים בגדי כבוד (לסימן שהילוה), וביגווטו מס"ב ועמדו לפיקוס. ויקrho עליו רחמסונס בגראף דוכלהן סמקהן כס, נדיק מלך מהן וגנו, והה"כ חמל לו סמייסטעל ספקיל סג"ל, בשם אדוננו הקיסר הרחמן לעולם יחיה, אני חומל, כי פועל לחתה ונקי מכל חטא. וסגע מושגוח סטנטקטים ה"ט גפ"ך, יומנו תחפיך לדלחון עולס ויטלאוס לנזהל במדברס. [מלנס מנה גלנס. כי בטע יפל נדיק וקס]. ויפטרו ויטלאוסו בלבוד לבתו (עט"ק פ' כה). לטלאום על כויהות סמלוכס י"ס. וכי מלהלייב בלום (עט"ק פ' כה). וכל צי טער מלוד לקלחטו סרכק מTHON לעיר לחות פניו נטמחה, וכמויה נב"ק נסע מס נערו. וכל סכפריס וסעירהה כתיהו מטוחות בדרכ עכשו, וכל חנמי עירו ילו לפיו פָּלְקוֹת בָּלְחוֹר, וככיע בוחליך נתמלו' הויס וטמחש. וטוח ז"ל בסב מרכצגו נטה' לרחות נטבונס לב"ס, סגדולה, לפני הילפיט מישלהן חמל נסרו נטה' מס לכול נסונות צו. ומיס פנו חל סמתחה וסטעודס חמל עטס חנוי. סיטיט סהיל בפנ"ל לפני כל סקסל סגוזדים, ויטמחו ויסלנו נטיריס וסודחות לפ' כי נוב כי לניאם מסדו ייח). [בכל נתקיים בו כו לאו קלהי סהיל דסמנ"ס בזומו נ"ד נכו סזיפיס כי כי זרים קמו עלי וגנו ע"ס חמומו]. ולח"כ מס כו ז"ל על נבו נקיים נdro הכה נדב לפ' בכהמר יו"ח ממשג נפטו (לט' ויכה לו טוס דינור טס ב"ה עד ח'ר) יתלים מלה סקלפקים מ' זימי סחסר לו נטה'וס מהס פגמים וו'. ובמ"ד' פדטייס עליה צילו לטבליים :

ובשנת ג"ח לימי חייו (פכע"ז) נח נפטו בטסורה ויהסוך רומו ונשמו הלו ית' בלהנס. ובבנה סגיון ממולאי יוככ"פ, כהנוד מגני חדים לcosaף טשלס וככינס נפטו ליום להרין וכחלו יציה לו נבו בטבנה טהרת סיון טהלהונס לימי חייו, וכמ"ט כי כהיש הלו סלקיים יודיעים טימומו (עפל"ט ז"ל), וסידר תלמודו טיסיס חפוס בינו בלה' חציננו צו. וכמ"ט ע"פ תלמות ונעם סדריס, ועיקר עיינו (לזכר נטמו) בס נחמתה כהמת סוז"ק סהדרות

יה) להצעיע פרטוי בהסונ שאריה פז וטיזתיו. וטטיות חסדו יתבען עליו לתחו לחן בעינוי סדריס. ולחת לו מענה לzon על כל השאלות וסדריותה שלראן השופטים ממענו. ובללהה שגחתו ית' טנסיות הדר כס' עליו כל מנק טכטו צוית כסוטר, לנטמרו מכל חצט הייסור נטולן, ולהזמין לו בדרכ נס צופר כבל לקיים בו מנות פרקי' נס' ב"ה. ועוד ענייניס פלחים. ופרטוי סילגנתו טס. מוביל מגלה עפה. רלהתיי נכוון למדר כ"ז בפרטאות היה"ט בסלצתי לפני ספר"ה טס צויהו הדר מוקס להדרטו בז'ז"ו צטלנוות (יען מיזותים רצונס מת'ו ולו (טפ' מ' ב' ע"ס כספר) זכה למלנס טס בכית כסוער צען שעט) :

תולדות הורד'

כהלונות וספ"ג', נטמה כתולס. נס מקק בלבו ס' ססיליות נסיומו נר לרגלו לעלייה נתנוו לדעטה מולהיטס ומגוויטס. וכחגנודת חליו ז' ימים עד עת אהיפטו, פיחזק נס' לקל יסורי נלהב מכלי כיוות נס' בימול חוכס והפלס. ונס צויס סחהרכון, סייל תיקון חלות לילס נס' נס' קלו כגניות נס' רצ'ם, עד סנהערו שכך נס' לטוח נוכיס ומגניז עמו, וכלהו כנוקה סהפלל בטו"ס וסמן גל"ה עט' כנ"ח קלרכו ס"י, וטהרכט נוע וסדר לספליס נס' ולקיים מותה חסכת ס' בטע נעלטש (וכמ"ט ס' טוח ז"ל בפי' על כל דהפי' נועל היה נפטך), ויגועו יימת (כמייצן ט"ז מהוך חול' מעיס) כחות יום ס' ס' נס' לסדר ויפגעו נו מלחיי הלקיכ'. וכל צני עליו נס' מנטס יונע זקן, נטהחדלה ציקרים וללוועו בכבוד, ויטלו עליו מנטס מנעד זקן, נטהחננ"ג ויינוטו נס' על טביהם, ויטלו עליו מנטס (חכים כבודו במטחו) נטהחננ"ג ויינוטו לב"ע צלוות כל צני עליו, ונס טרי גדול וככד, וממש נטהחננ"ג לב"ע צלוות כל צני עליו, ויטלו עליו סטופניט מלוגטיס נטנדי כבוד סי' בסלווייזו, ויטלו עליו בקדב סמיוחד למגעו היל' חכ'יו ספ"ג ולחיו כגדול פילדיק מושל' זללא'ס, ויקלו עליו להרי מי טנדלו נטולס כו' נדל גמ"ט ונפער נטס נוכ, יום ויעמוד לגודלו לך' סיימון, וחכוו יגוק ע"כ יטהחלל:

השתאות

(ב' ע"א טולס ד' מלמיט). ס' חכמ' ז. ונס ט"ט קדוותם כמ"ט נקדט פלימים. וכן כי': (טו ע"ב ו) סנס ידענו כו'. נטמע כלהן וט' טפ"ג: (כא ע"א ברוך ו' מלמיט) סוזר עלינו טמיין רמיים ונטגניז סכנתה יותר מטעמי מדר' ג' כיקוע כו': (ע"ב כ"ח) לדורות כנחים הור סגנו: (כב ע"א מהל טולס ב' ז"ל) וחול' כ"ז כס' זנס וטגניז פרטיאת מן סטמים בלה' יתגלו קלבדיס ערולים סטמנן לפני סכל וכענין מ"ט בטומ'ט טס'ת על סדר טהלהמלי מטהנו הלוות ערלך היל' ה' לנו יתגנו פרטיטוי' ס"ה על סדר טהלהמלי מטהנו טס'ם כל מי טס'יק קורע בסן כס' יכול כו' ט"ט: (כו ע"א ט"ז) (נטמע) וולען קדייטו לה' יטמסל לב"ה. הדר ציומל נלהס קיוס זס בימיינו הילס: (שם טולס כ) (נטמע) רק עין בעין נלהס גזחת טמיס טמכי' כהלקן כל יטמעהל', וטס'יקום סונות היל' מסכימים נז'ס נטגניז מילס. וול'כ היל' יפלג צעיננו נס עיקר כיבוט יטמעהל' היל' טס'יק יולן דרך נטולס מפי ח'ל', וככבר נכתב עתיק עניין מלכות יטמעהל' וטגניז ילמן כו': בריש ענף ד' הרצע מהס טין כו'. עט' ט' טגלוון סמאנצ'ר ז'ל. ולט' מ"ט קרב טגלוון טמוצק מושל' ה' ליב ליפקון כו' פילדיק קהילטניינען כו' צפ' סטמאלר זא, טוח נטולס מזוקקת וטחצ'זון מ' שאן: המכון ממס' ולעת מלה, היל' היל' פירוטו טפלל' צמיהגר כס' צעופט'י:

רשימת ספרי הרד"ל:

1. הגהות על ש"ס בבלי (חילנא הוצאה ראמ').
  2. ביאורי ירושלמי, על סדר מועד (קוניגסבורג תרי"ח).
  3. הגהות על ביאורי הגרא"א על ירושלמי סדר זרעים (קוניגסבורג תרי"ח ובירושלמי דפוס ווילנא תרפ"ב).
  4. ביאור עלתוספתא מסכת עוקצין (וילנא הוצאה ראמ').
  5. ביאור על פרקי דרבי אליעזר הגדול עם מבוא גדול (ווארשא תרי"ב).
  6. ביאור על מדרש שמואל ربתי (ווארשא תרי"ב).
  7. הגהות וביאורים על מדרש רבה (נדפס כמה פעמים וווארשא ווילנא).
  8. ביאור והגהות על פסיקתא רבתי דרב כהנא עם מבוא (ווארשא תרנ"ג).
  9. נפש דוד פירוש על זהור (וילנא תרמ"ב).
  10. הגהות על זהר חדש, שיר השירים ורות (ווארשא תרמ"ה).
  11. הגהות על שאלות דרב אחאי גאון. נדפסו בספר העמק שאלת על השאלות להנצ"ב זיל (וילנא תרכ"א).
  12. הגהות על שו"ת הגאנונים שערכי תשובה (לייפציג תרי"ח).
  13. הגהות ומלאים לספר יוחסין, וסדר הדורות (וילנא תרל"ז).
  14. שו"ת הרד"ל (ירושלים תרנ"ח).
  15. קדמות ספר הזהר (קוניגסבורג תרט"ז וווארשא תרמ"ז).
  16. הגהות הרד"ל על ספר הפרנס, מהרב רבינו משה פרנס מרוטנברג. ייל עם ספר הפרנס עיי הרב ר' משה שמואל הורוויץ מוילנא. ווילנא תרנ"א.
  - הרבה כתבים נשארו ממנו בכתב"י ולא זיכינו לאורם.
- ב,,בית עקד ספרים" לח"ד פריעדבורג ברשימותיו, מיחס בטעות ס"ע עומר בשודה" להרד"ל, שבאמת מחברו הוא ר' דוד בהרב ר' אהרן לוריא ממינסק.

בسد

מאמר קדמאות ס' הזוהר ענף הר אשון

ל ה ו כ י ח

שָׁאֵי אָפְשָׁר לְהִוָּת שְׁחִיבוֹן רַב ר' מָשָׁה דִילְיאָן זֶל כַּאֲשֶׁר
הַעֲלִילוּ עַלְיוּ המעוֹרִים. — וַיַּחֲלַק לְשִׁלְשָׁה מִינֵּי הַוְּכוֹחות:

א מִמֶּה שְׁבַסְפָּרוּ הַנִּצְאָא אֶתְנוּ בְּדֻפּוֹם, וּמִמֶּה שְׁחוּבוֹא בְּדַבְּרֵי
הַרְמָטָק זֶל בְּפֶרְדָּם טְשָׁאָר סְפָרִיו אֲשֶׁר הִיה לֹו זֶל בְּכַתּוּבִים,
סְתִבּוֹר שָׁאֵין דְּרָכֵיו דְּרָכֵי ס' הַזּוֹהָר, וּמְתַנְנָדִים דְּרָכֵיו לֹו בְּהַרְבָּה
עֲנֵנִים.

ב בְּכִימָם שְׁטָכִיא הַרְמָטָק דִילְיאָן בְּסְפָרָיו הַנִּצְאָא אֶתְנוּ בְּדֻפּוֹם אֶתְדַבְּרֵי
ס' הַזּוֹהָר, וּמִמֶּן שְׁהִבֵּין זֶל בּוּ בְּטָחָבּ כּוֹנָה מַוטָּעָת, או
שְׁהִיָּה לְפָנָיו נַסְחָה מִשְׁׂוּבָת בְּס' הַזּוֹהָר.

ג מִמֶּה יָשַׁנְצָא בְּהִיבּוֹרִים שְׁקָדְמוּ לְהַרְמָטָק דִילְיאָן אוֹ מַהֲכָטִי דָרוֹן
רַק שְׁהִיָּו זְקִנִּים וּחַשּׁוּבִים טְבָנוּ, וּמִבְּאִים כָּבָר דְּרָכֵי סְפָר
הַזּוֹהָר:

א מִמֶּה שְׁדָבְרֵיו זֶל נָטוּם טְדָרְכֵי ס' הַזּוֹהָר, שְׁהִבֵּיא הַרְמָטָק בְּפֶרְדָּם.

(א) הַנְּגָה בְּפֶרְדָּם שְׁעַר עַרְכֵי הַכִּינּוֹים טְבִיא מְדָבְרֵי חַרְמָם דִילְיאָן (כ"ח)
נוֹכֵר שֶׁ שְׁעַר הַכִּינּוֹים ס'כ' זְבָשָׁט. וְאָפָּה שְׁבַשְׁעַר עַדְכֵי הַכִּינּוֹים
שֶׁם קְרוֹאוּ ר' מָשָׁה סְתִמָּה, וְאַתְּ מַזְכֵיד דִילְיאָן, בְּכִיּוּ סְפָרָיו מַכְחֵת עַלְיוּ שֶׁהָוָא
וְהַעֲצָמוּ בְּס' הַשָּׁם, בְּעַנְנֵי הַכִּינּוֹים בָּמְקוּמוֹת הַרְבָּה שְׁדָבְרֵיו
מְנַנְדִּים לְדָבְרֵי הַזּוֹהָר, וְלֹא רַצִּיתִי לְהַארְיךָ לְהַעֲתִיק הַקְּבָרִים
בְּלִשׁוֹנָם

בלשונם בוהה, רק ארשום דרך א"ב הערכבים כסדר שהבאים הרמת"ק (ולא רשותי רק המקומות שכתוב הרט"ק מפורש שדבריו סותרים דבריו הוויה, ועובדתי התקומות שחלק עליו הרט"ק בלבד ראיי מפורשת מהויה. רק איזו סתון שאף שהרמת"ק חלק עליו בסיסים והוספה וצינתי בעצמי הראות טויה ותיקונים שטוחרים דברי הרא"ס דלייאן), ויכול הקורא לראותם בקל בפי הפלדים. ולאיו הן הערכבים: אדון הנפלאות, או, אחת, בطن אשר אף שהרمت"ק לא תביא הפטירה מהויה. הנה הוא סבואר בדבריו בראשית [ל.]. ותיקוני זוהר [לב': ס"ג], ומ"ש בתיקונים [ע"ג]. בطن ראתמר כי, דא צדיק. הוא ט"ס כמו שהיוה רבינו הגר"א זל. בבאוו שם צ"ל. ידיד דא צדיק כמו שטובא שם ריש תי' ל"ט), בת קול. נזיה. הרבה. כריעה. חשמל. כריעה. לשון. יין. מחשוף הלבן. מט"ט (שאף שהרמת"ק לא הביא ראיי לדרכיו לסתור דברי הרא"ס דלייאן. הנה באמת סבואר בכ"ט בזוהר ותיקונים בדבריו שלא כחairs דלייאן וכפיש בתיקונים (נ"ד). (ס: ע"ש), מעוקמים, מתן תורה, נושא עון, סלה, פקידה, קדם, קrhoה הגורא (שם כתוב עליו ורט"ק. שנחלה לו קrhoה בנוואר. ועין מ"ש בס"ד בכיאורי לפ"א פ"ד הנה"ה ה' כזה), שלג, שייעור קוטה, שמן. הנה ערכתי עשרים ושלשה ערבי כינויים שדבריו של הר"מ דלייאן ננד דברי הוויה אשר בה הרכה כינויים שתליים בהס עיקרי עניינים גדולים כאשר בין המעיין). ובשער הדיברות פ' י"ד הבא הרמת"ק דבריו הר"מ דלייאן בענין אליו זל וכחוב עליו בוהה הלשון. ודעתו בטלת משפטו

מתוך דבריו הוויה המנדרים לו. עכ"ל :

במספרו הנמצא ארנו היום ברפום בשם הנפש החכמה ובಹדרתו קי"א לו שם עורס' המטקל (*), עינויו הרואות שאף שכבר הי' למראה עינויו ס' הוויה, וקורא לו שמות שונים (**). [לפעמים בשם בסתות]

*) נדפס בנטול"ס ס"מ טל לניעית נוין, וכרכטוניס זל קלטונו זכס ס' כמסקל (כל"ס צן גנלי געט"ק חלק בענודך לט"ט, ומאל"י צן מניכ' געל מעין יעקב נסדקמו זכהניל יロטלי נסיטו), ונעל סדר סדורות קב"ה מספלו סנס ס"ל ניג מדרכי ז"ק ר' סס טוב מלילון מינר ס' כמסקל להניר טיליס ומכווז, וכן כטמות כספלייס סוף ספלו (סבתקיק ממ' טפתי יקסיט) כחוכ ג"כ כן. ונעל סיגו זס כספלו גנאמו טהיבלו ל' מטה ב"ל סס טוב מלילון (וילג'ו לקלמו נסס מני ר' סס טוב מלילון) ועל כי ל' רלהו געל ז"ק, סס מלהט ט"ל זמו סכום על מנטה כסיליס כסוקוליס, וויל' גנימלה (וכמו כן מה סכלל טח"כ נסס"ד קיל' טס לאכנית ר' מ' דלייאן נפ"ע). — ודע שמן מלך כספי סס (כמלהמר כטלה) עד סוף קמעין. נדפס נס נס' מנקט רוכל חלק זכי גנוסחה מתקאה זטול מסצזוטיס קריכט זנס' נטס הקכמה :

**) אולי כפי מ"ס לנו מנקט קצבי ה"ג לומ' ר' ס' זנגטוניס קרלהוניס כי מסהיכיס

„בשתרי תורה“ (ג' ע"ד סוף הספר והוא בוחר בראשית כ' ע'כ, ושם ט'ז' ב' והוא בוחר שלח לר' קעה"ה ב', ושם ל"ט א' והוא בוחר ויקרא ו' ע'א), ולפעמים „אור ישראל“ (נ"ג א' והוא בס' ויקרא י"א ב') , או בשם „מאורות העולם“ (נ"ז א' והוא בוחר בא ל"ח ב') ולפעמים „מדרשות הפנימיים“ (***) (ט' ע"א והוא ברע"ט אמר צ"ט ב') , ב"כ ז' בערך שיטשו ודרכו נמשך בדרכיו המקובלים שבדורותיו ושלפניו ז'ל ובנה רובי עניינו ע"פ ררכיהם (ירק במקומות מעשים גמעו זכריו ע"פ דרכיו הזהדר, ובמקומות מסען נראה שהርיב קצת ריש מלין מרבי הזהדר תך דבריו כל' הזכיר שמו עליזן, אולי ג'י' משבת רצונו בקיצור, ואפשר גענס ע"ז מן האסיטים שהביא עצמו לידי חדר מהמעערדים ע"ז כן, לפי שלא נזהדר להביא הרבהם בשם אימרון במקומות אלו), הלא נראה בראש ספרו שכחוב בעניין, ברואה יצירה עשויה, וו"ל, „ברואה הוא קטן טסור יצירה כי יצירה עולה על עניין ברואה“, עכ"ל, וסימן שם אח"כ שהן „בגנד נ"ג“, יהוה לדבריו נשמה מיצירה ורוח מביראה, אשר ירווע ומפורסם הפהו לכל קורא ס' הזהדר והתיקונים שמכוואר במקומות רבים (יעי' פרוס לרטק שער אב"ע [שהוא שער הת"ז פ"ח בוה] שברואה למללה מיצירה, והנשמה מביראה והרוח מיצירה, גם מעיקרי הלשון הסכימו המפרשים, שברואה הונח על יש מאין ויצירה על ציור וההנגולות יש מיש ציור מחומר****). וכ"כ הרמב"ן בפי:

מסטריס מיוחום ס' קוזך, لكن ט' קרטס דילון סוכינו, מה' נכ"ז דרכו לקלוטו לו סמות סונייס להמעיט דרכ' מיולה ומקומ' כספל מש דליתך, וכענין מ"ט קלמי' נפלוד טער קלינויס פ"כ קקדס ט' נצמו טל קל'ס דילון פ"ל ריגוי' ככינויים טאן לטסחים קעניניס (ט' סדרנו צוז לחן נוכנים כמ"ט כולם"ק מ"ט):

**) שם זה קלמו הרכזוויס לטפפי כקנלה ונכירות דמעמר"כ, וככל כהן קילוי נספלו למכוון ס' חפלא סי' מ"ז קויל' מ"תמי כסכ"פ קמנך ס' לוייך לאזון כו', וטס סי' י"ג ויט לי סנק' כסכ"פ למ"ר סי' נדוכיס כו', וזה ככינוי הרכזוויס כס' בדיהן דיטלות, ולען קרמיד מדרשאות חפנימיים מחדך נגד מה הרכזוויס. ז' רגילין ליקות לנכירות ומס'ק נפס ספרים דוחיצזנים (וכו' לס'ק טל טס נדייקט, טל טפלמלו וגטו חוץ לנכמת"ד, וכן קלמו לטל פנויים טל טילדנש לט' כי טוין מותן ט' נכתמ"ד רק פניות נמלה לפנים ממלל נקאים ס' מלמא זו, וכן גדרות מפליין'ו קורט טלי קנלה נטס ס'ט:

****) ובמ"ש נס"ד צהמאל למקומות טרכי לט'ק ניכרומי מלאה ט'ל נרכ' יכל, טרכנן מלט יכל סוף יכל נר, ר'ל יכל דרכ' מ"ויל מו

בפי' הורה ר"פ בראשית שם בראה הונה על יש מאין בלה"ק (א"ש יוצר וברוא רוח, כי הרים נטו לאחר שנברא כבר חומר הארץ מכובאר בפה"א פ"ה עטש"ש בכינוי דאותה בפ"ד). — וכן כתוב שם ס"י :

(ס"ג ע"ג פרדי הספר) וויל ידוע הוא לבעלי הקבלה שכינוי שם שדי הוא מודת (הדין, כן נראה שצ"ל וחסנה המלא בדפוס) הקשה שלמעלה זהיא בספירה החמשית סתלה נבורה, עכ"ל, אשר ידוע ומפורנס בספר הוזהר בכ"ט ובפרט בויהר ויקרא (י"א :), וע"ז פרדס שער השמות (שהוא שער כ') פ"ז ופ"ג, שם שדי הוא שם ספירה התשיעית שהוא יסוד עולם, לשם ספירת הגבורה הוא אלקים.

ודען נמצאו בו דברים רבים מנוגדים לשיטות קבלת הוזהר וימצא במשמעותם בכל, וכי באלו השנים, שהן גלוים מפורנסים לכל מתחיל :

ב שבאייזו מקומות טביה רבי הוזהר והבין בהם כוונה מוטעת,
או שהוא לו נוסחה משובשת,
והנני מציג לדוגמא איזה מהן.

(ג) בפי' ז' (פ"ז ב' פרדי הס') בעניין העיצות כתוב וויל, במתוך התורה יש ד"א כו' כי סוד התבכלה הוא כסא דור הכלולה והיא סוד טהיר כו". עכ"ל, אשר המאמר הוא בויהר שלח לך ברע"מ (קע"ה), ושם הלשון, "תבלת איהו" כרסייא לבית דור והתיקונה רילוי", וחשב הר"ם דליון, שהכוונה כסא כסא בית דור, אשר כסא מלכות בית דור היא ספרי המלכויות וכסא לכיסא היא בעולמות שתחתיי, ובאמת מבואר בויהר תרומה (קל"ט). "תבלת העיצות תבלת דא איהו" כרסייא רוא דתפלת של יד כו' כרסייא דדוינין בי' דינו נפשות כו", שידוע רתפלה של יד היא מרת המלכויות עצמה, וכן פ"ג במק"ט שם, ותפס ברע"מ כאן הלשון כרסייא לבית דור, מפני שאמר כאן כסא המשפט, וכלשונם המקרא (תהליט. קכ"ב) שם ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דור, דהיינו. שבית דור ישפטו המשפט וכמ"ש (ירמי' כ"א) בית דור כה אמר ה' דינו לבקר משפט (ויש"י ביאורי הגרא' לא"ח ר"ס ב"ה שכתב שיציות

מן הוגר סגולן כנכר, וככל נתן מלך כלם כו"ל רלה, סנה ותננה מרמה שען דגר בלא סיה נכלח כלל חלה, נקיתו הין וולפם גמליהם :

שכיצית הוא חבסא וחטילין אודם על הכסא, והוא מדברי התקיונים סוף תיכון י' ב' א', והן תית' ומל' ועי' זorder שלח לד סמ'ג ב'), ולא הווכר כאן כלל בכוא לכתא (ועיין רע'ם פ' זורל' ע'ב' שאולי שם יש קצת מקום לדברי הד'ם דליאון).

(ב) בס"י י'ב (כיד א') רע כי בשעה שבקרו השבטים כו' ע"ש כל המאמר עד סופו, כולל מועתק מן זה ריש ושב (כיה ד' כ"ז א' ב') (אללא שקיים העניינים, וחוכם ועריב בו ורשות טלו נדרכו), ותנה בסוף המאמר כתוב שם בז'ח וויל' "ומוצאי שבת כ' רפיון דנפקו משבת הדהי רפואה לטכתחון ומוצאי שביעית דחכו לכתת ישראל ולא עוד אלא דנפקו מטילה ולא קיימו אשר קרש". עכ"ל, ונדרס שם בפנים שצ"ל אותן קרש במקום אשר קרש, יותר נראה שצ"לبشر קרש, והר"ם דיליאון נראה שהי' לפני גנטה משובשת ולא הי' בידו להגיה ולפרשה ולבן השmittה לנMRI, ונרט לו זה לנחות מהבוניה האמיתית" במ"ש ומוצ"ש דחכו לכתת ישראל, שפירש הוא מה שלא שמרו שנת השטטה, שהוא עניין שלא נזכר בכל המאמר שם, וכל המאמר מדבר שם בחטא מכירות יוסף והפנים במדתו מדת צדיק, והדברים מכוננים כאן בסוף המאמר גנד מ"ש לעיל שם, על דלא נטרו ההוא ברית קרש בגין גונון חד ברוא צדיק זוביינו כ' וחדר רכתיב זירמי י"א ובשר קרש יעברו טלית וחדר ברוא דשבת רחללו כ' וכדין על נ' פשע ישראל. עב"ל, ומסיים גנד נ' אלו כאן, דנפקו משבת הדהי רפואה לטכתחון, ר"ל לחטא זビינו צדיק יוסף כטבואר שם במאמר לטעללה באחוכה, זחכו לכתת ישראל, היינו זוביינו צדיק יוסף שאבדה ננטת ישראל שעשווי' בשעריו ירושלים כמ"ש שם לעיל. (על קרא דאל תשא פשא ביום השבת והבאתם בשעריו ירושלים) רההוא שבת עילאה דהbatchon ב', מדורי ועשוווי' לאו איזו אלא בשער ירושלים כ' ואיהו כלה כ' והיינו ננטת ישראל דכאן, והשלישי הוא דנפקו מטילה ולא קיימוبشر קרש, וזה ברור בפי המאמר בנוואר לעין.

(ג) בס"י נ"א (פ' ד') מסדר והולך עניין ו' ברכות חתנים, אשר כל הדברים הן מדברי זorder תרומה (קמ"ט ב') רק כשהגין לברכה רביעי חמיש' וששי', שסדר בוחר שם כסדר הספי' בוחר המיד, רביעית וחמשית בנו"ה, והששית ביסוד (ומבאים שם בוחר טלחא בטעמא איך כל ברכה מכריכות אלו מוגנין לנו' מדרות אל' ע"ש). הנה הוא הרא'ם דיליאון שנייה והפרק הסדר ברכה רמיית נגידיק

בצדיק וחמשית ושנית בנו"ה (ונחכ' פעיעם אתריות דחוקים לכוון ולז' ע"ש), ולא ירעתי אם כי לפני נסחא משובשת כו' בוורדר (והוא חוק שצורך לחסר ולהפר כל התואר צפ' בזה), או שטלאו לבבו מעצמו לשנותה בזה ע"פ קבלתו כרעת איזו מקובליהם שמסדרים צדיק קורם נ"ה שכבר דחה דעתם הרט"ק בפרדס שער סדר האצילה פ"א ופ"ב ע"ש (ג' דברי הר"ם דלייאן שם שפ' נפסוק ואבחות פיט בשון טעני היוצאה זו ננד' דרשת הוורדר).

(ד) בס"י נ"ב (ג"ג א' עד ג"ד א' ב') הביא (בשם אור ישראל, שהוא הוותר נטשל) מאמר זהר וויהר ויקרא י"א ב' לסדר עשרה מאמרות ננד' عشرת הדרבות (וקצת בעין זה נמצא בפסיקרא זופרתה דרכי' טובי' פ' ואחנן), והנה - במאמר לא התא ננד' יקו דמים שאמרו בוורדר שם "בל מאן דאותי לשקרא באלו פריש אימתה שארתא לעילא" פ' הרם דלייאן שם איתא תהאה בנטת ישראל שטפריד בינה ובין אלףו של עולם בין השטחים למקומות אחד. ע"ש, ובאמת לפי המתבואר בוורדר בראשית לג' א' ר' ייסא אמר אל מקום א' ר' בו' ושם י"ב א' ר' איהו דכתיב יקו דמים כו' מקום א' למיהו שלימו בשיטת סטרין כו' וכפ' וארא ב"ח א' יקו דמים ההוא רקיעו בו' איהו כי בניות כו' ואשי לארעה דאייה עלמא תהאה כו', נראה שוקו דמים אל מקום א' הוא הצדיק יסוד, ולפ' זו פריש אימתה שארתא לעילא הוא על אימת עילאה בינה שטפתלקת מעלה הבנים, ואו הוא שאמרו כאן, כתריין קריישן לא מתיישבן בהוכתיה (שאין הבנים כל הוי מתיישבין במקומם כראוי להקוחת תחת השטחים העליונים כ"א כשהם רוכזת על הבנים), וכמ"ש בוורדר ר"פ שמות לא. מתיישבא בדורותא אחריתה בר בההוא אילנא כו', וכן נראה שטפרש הנר"א ייל' בביאורו כ"ז על הרע"ם במאמר הרע"ם פ' יתרו צ"א ב' (אע"ם שלשון הארץ שם היה מקום יותר לנחות לפניו כה"ט דלייאן לכואה).

ובן' בסיום המאמר הנ"ל ביאר שם הר"ם דלייאן העשר' מאמרות לעשר ספריות, אשר עיקר הדבר נובע ממאמר הוורדר בהשפטות לחלק א' מהזהר ו' ע"ב ע"ש, אבל בטעמי ייחום כ"א מהמאמרות אל הפסי' הוציאו מלין טלבו דברים שהן רוחקים מדבריו הוורדר שם לנמרי :

נ' ממה שגטצא בחיבורים שקדטו להר"ם דלייאן ומהכמי דוווז זקני' ונדולים מפניהם שמביאים כבר ס' הזהר.

הנה הראוי המכרחת שאין לפצות פה לעדר עלי' הוא מדברי הגאנונים הראשונים בתשובותיהם שמביבאים מאמרי הוזהר בשם מדרש ירושלמי, אשר לאורך הדברים ייחדרתי להם מקום בפ"ע בענף השני ע"ש, אך בכ"ז לא עובתי להעלות בכתב נם העורות מאיזה מחברים אחרים שביבאים דברי הוזהר שנ"ב יש סיוע מהם שלא הר"ס דיליאון הוא הי' הממציאו בדברי המנקפים ומיעיריים, גם אשר לבך זה יש חועלה בענין ההערה הוו במדרי זמי' המחברים איזו חיוואים שלא שערום מחברי סדרי הדורות).

(ה) **ילקוט השמעוני** מגלה רות רמו תחקצ"ט מובא מאמר "arter ר' פריחה" באורה שעיה הי' הקב"ה דין את העולם וב"ד שלטעלה עומדין והקב"ה מסתיריו שנאמר וילך איש עשרה טרה"ד והוכירו שנא' ושם האיש אלימלך טיד גנוז עלייו ועל בניו מה כתיב וימת אלימלך וגנו'. עכ"ל, ואין ציון על הגליון מקור המאמר הוה כדרך הילקוט בכ"ט. ובאמת המאמר הוה לא נמצא ברבה על רות, ולא בשום מקום אחר ממדרשים שבידינו, רק הוא נמצא בזוהר חדש ברות ס' ריש ע"ג (ר' אמשטרדם), וכן עוד בילקוט שם רמו ת"ר (בד"ה ומה אם) במאמר ר"מ הי' דורש שמות כוי שהוא מן רות רבה שלפנינו, הנה בסוף המאמר מסיים עוד, "מחלון שהוא לשון מחלוקת נודונה לו רות שהיתה מרתת מן העבריה וכליון לשון כליה נודונה לו ערפה שייצא ממנה גלית". ע"כ, וזה המשפט לא נמצא ברבה לפנינו ולא במ"א במדרשים, ונמצא בז"ח ברות ס' א ב' בשינוי לשון קצר ע"ש, ואף שלבד המאמרים הנ"ל נמצא עוד מאמרים בילקוט רות שנרשם עליהם בಗליון מדרש רות. ואין נמצאים במדרשי רות רבה שלפנינו, ובע"כ מוכח; שהי' לפניו מסדר הילקוט בנוסחה שלו הרבה מאמרים שלמים שהסתירים לפנינו ברות רבה, וא"כ יש לומר שכמו כן אלו הב' מאמרים שהבאתי שנמצאים בז"ח לפנינו, אפשר לפני מסדר הילקוט היו נמצאים כתובים ברות רבה ומשם העתקים ולא מן הוזהר חריש, בכלל זה, יש עד המסיים לרעתך עכ"פ במאמר הראשון שאיננו מממרי מדרש רבות או מדרשים אחרים כי אם מן הוזהר חריש, כי זה החכם ר' פריחה" בעל המאמר הוה, לא נמצא וכיוו בשום מקום בשני התלמידים ולא בשום מקום במדרשי אנדרות שבידינו, רק בזוהר חריש נמצא כ"פ (לבד במאמר הכל שהבאתי, גמצא עד בז"ח פ' בראשית י"ח ב') ועוד שם ברות ס' ריש ע"א, ועוד שם ס"ט ע"ד ע' ע"א, וכן במאמר מדרש ירושלמי שהבאתי

שחכתי לךטן בענף השני שחייב בתשובה הנගוינט שברוחו שם בס"ד שהוא מדרש הנעלם מהויה, נזכר ג' מאמר טר. פרחוי ע"ש, ובעל סדר צדורות, שדרכו להביאו גם החכמים המובאים בזוהר וזה השיט טלהוכיו כלל), ואדרבכאל מקום לומר כי גם שאר התאמורים שמובאים בילקוט רות בציון מדרש רות, הן מעתיקים ממדרשי רות הנעלם שבזה"ח (ותרייקאנט) וש"כ קוראים לו בשם מדרש רות סחם בכ"ט), שהי' בידו בשלימות, כי מדרש רות הנעלם שבזה"ח לפניו נמצא חסר הרבה הרבה במבואר בו בסופו (וכו ביאר הגרא זל פפי על מדרש הנעלם רות כי, שהוא לפניו חסר ומלא טיעות ומאמרים מהופכים).

אם זבינו לדין שמסדר הילקוט הי' לפניו הוויה מדרש רות דלייאון חיברו, כי ר"מ דלייאון נמצא נמצא בהקדמת ספרו נפש החכמה הנדרס שבידינו שחיברו שנה נ' לאף הששי, ומסדר הילקוט, אף שומנו נעלם מאתנו, אך ורק הוכירו בעלי מסדרי הדורות שנמצא ילקוט כ"י משנה ע' לאף הששי, בכל זה לדעתה השערת קרובה כי הי' מסדרו הרבה קודם לזמן הזה (זה הילקוט הנכתב בשנת ע' לא היה הראשון כי במסדר עצמו, רק העתקה טואורת) כי לפי רוב המדרשים שהי' לפניו שלא נמצא עוד זכרם בחיבוריו הראשונים זל (רק חרואה מביא הרבה סחון, אשר גם הוא היה קידם לאף הששי), יש לדון שהי' מחבר הילקוט מקדמוני קדמוני שעור הי' מצוי בידי הרבה מדרשות שנאboro אח"כ ברוב הנורות ונירושין וטלטולים, ואף אם נתפום שווה הילקוט של שנת ע' הי' הראשון שנכתב בכ"י מחברו, ויהי' לפ"ז מחברו סטוק לזמן הר"ם דלייאון, עם כל זה, הדבר רחוק שבזמן קצר כ"כ מימי הר"ם דלייאון עד שנת ע', התפרש ס' הוויה מספרד מקום הר"ם דלייאון לאשכנז מקום בעל הילקוט שלפי המקובל הי' אשכינוי כידוע בשמו ר' שמעון דרשן מפראנקפו"רט, בפרט ביטים ההם עתות התלאות והגוזרות.

(ג) **בם ברית מנוחה** מובאים מאמרם רבים בשם התנאה רשב"י בלשון ארמי בעין לשון הוויה (בדפוס באודיטשוב שלפני ימצעו בדין אלו, ב' ע"ג, ג' ע"ג, י"ז ע"א, י"ח ע"א, י"ט ע"ג, כ"ב ע"ג, כ"ט ע"ג), ואף שאין נמצאים לפניו בס' הוויה, למינו עכ"פ שהי' לפניו מאמרם בלשון ארמי בענייני קבלה בשם התנאה רשב"י (וכאשר ידוע שם' הוויה שלפניו חסר הרבה, אין להסוה, אם לא נמצאו חכמים לפניו), ומחבר ס' ברית מנוחה לפ"ד

לפ"ד קצת הוא רב חכמי נאון, ואף לפ"ד האומרים שהיברו ר' אברם מרמן כفرد, הנה גם הוא ה' בימי הרשב"א, והי' זקן ונודל מתרים דלייאון שלפי המשוער ה' בערך תלמידי הרשב"א בומנו וטעהם, כי הרשב"א ה' תלמיד הרמב"ן, וזה"מ דלייאון אינו קורא להרמב"ן בשם טרו ורבו רק בשם הרב זיל סתם, נראה שלא ה' תלמידו כ"א בערך תלמיד תלמידיו

(ג) **בם' אוצר הכבוד** שחיבר ר' טודروس הלוי כ"א של הרם"ה מטוליטלא פ"י אנדרות ע"ד הסוד *), מביא בשם מדרש מאמורים שלא נמצאו במדרשות האנרגה רק בוודר נמצאו בלשונם, והן בפ' חמץ נשחת שם הביא זול, וכזה ראיתי במדרש שהי' רבי יוחנן דורש בפסוק מהיטיבאל בת מטרד ת' הלכות פסוקות*. עכ"ל, ולא נמצאה זה, בשום מדרשות שלפנינו, רק בזוהר פ' חולדות קמ"ה ב' (יעין בזוהר בראשית ט' ע"א שם כתוב לפניו ש' הלכות, ועי' בביורו לפרטא בקונטרוס שם האחד אליו ע"ז ר' וזה פ"ש בזה בס"ד), ועוד בפ"ב דרייה כתוב זול, ושוב ראיתי במדרש ר' חזקי' חוי איזיל קו"ע ע"ש מאמר ארוך שלא נמצוא במדרשות. רק בזוהר חדש בראשית במדרש הנעלם ח' ע"ג, ור' טודروس הלוי זה הזכיר בספרו פ'ק דר"ה שלטן טודו *) הרם"ה פ' הוכנס בהיותו בן עשר ושוב זכה לברכתו בוקנותו, והרמ"ה נפטר שנת ה' אלף וארבע כתוב בהקדמת ס' צדה לדרכ לר' מנחם בן רוח (ויקן נמצאה כתוב על מצבת קבורהו אשר ראיתי כתוב שעודה קיימת היום בטוליט'יאלו), א"ב ה' הרב ר' טודروس הלוי בימי ר' משה דלייאון כבר זקן נдол, ואף אז אולי אפשריו שהשניים קצת ימי היו את ימי ר' משה דלייאון, בכ"ז לא ה' נפתחה כ"ב במהרה להחזק אשר יצא מתח"י ר' משה דלייאון בזוף ח'ו בשם מושך ולהביא ממנו בסתם אם לא שבדקו אחריו יפה יפה.

(ד) **במנדל עוז ה'** התפלין פ"ג כתוב בעניין תפלין דרשי ור' זול, "וכבר העיר עליינו רוח טהורם ומצאנו

* נדפס (לפי יוזולכל הקס"ח מלרכינע נמלנין, זונטמו ט"ס נפער על דף כעניר וכן כדרכיו המככימים פכו סל כרמייכ', וכלהמת כופ ג"ל כמנולר מלפעוט פ'ק דרכ' קכטמ"כ ס"י זוזו :

ומצאנו מדרש נתר וונעלם והוציאנו לשנות מה שהזרנו
ותפסנו והחזינו בככרן וכן נהנו רבותי האחוריים ז"ל שלמדנו
הכמה הרשב"א וריב"ט מפי הרב הכהן ר"י בן הראב"ר ועל"
הרמ"ז ז"ל". עכ"ל, אשר בלי ספק המדרש נתר ונעלם
שהזכיר הוא ס' הזוהר *) (יש לשער שהגע לידו בהיותו בארץ
חקדושה בטכוא בספרו כת", ועכ"ב כל שאר חכמי צבדו תלמידי הרשב"א
כטו ר' פרץ בעל התערכות ואחרים מהמקובלים שכדרו לא הזכירוהו, כי
לא נחשט עדין בספר), והנה גם הוא בעל מגיל עוז הי'
בן דרו של הרם דלייאון, ולא הי' נחפו כ"ב לשנות
מנהנו בענין התפלין ע"פ מדרש שנעשה בזוף ח"ו בימיו, אם
לא אחרי החקירה ודורישה שאמת נכון הדבר לטהור עליו לעשות
מעשה רב.

(ס) הד' מנחים ריקאנטי בספריו על התורה ועל טעמי
המצוות, טביה מדבריו הזוהר

הרבה, וגם אותו העינו בספר הדורות מן ש"ק כדורי של ר"ט
דלייאון, וכאשר התבוננתי בחיבוריו שני החכמים האלו ראייתי כדאי
להצע מה שמצאתי זהה בס"ד, והוא כי לכארה הי' נראה
להכיריע שא' מהם הי' מוקדם לחבירו הבא אחריו וראה חבריו,
לאשר מצאתי כמה מאמריהם ועניניהם בחיבוריהם שהן שין כמעט
בלשונם, אשר ניכרין הדברי' שהאחד העתיק מלשון השני,
והיהתי סבור תחלה שהר"ט דלייאון העתיק מן הריקאנטי', כי
הנה בריקאנטי' על התורה ריש ספרו כתוב פאמר במתם על עניין
אות ב', ונמצא להר"ט דלייאון בספרו נפש הכתוב, (כ"ג ב' ג')
טביה וזה הלשון אותן באות בשם חכמים הראשונים אשר נמה
עליהם הרוח בעלי השמות המפורשים בו אמרו כי אותן ב' ב',
והיה' א' ב' נראה מזה שהרייקאנטי' היה הרבה קודם להר"ט דלייאון
עד שקוראו בשם חכמים הראשונים, וכן העניין שכתב הריקאנטי'
בפ' שופטים (ר"ה ב', כד' וויניציאה שבידי) באף נשים דשלטה
כטבר ומחדרשו עצמו, כי כתוב בזה"ל, "והרבה זמן הייתה'
גבוק ב', והتبוננתי על המבוכה ב', הופרה המוסה מעל פנ'
ב'. ע"ש, נמצא להר"ט דלייאון בספרו מ"ז א' ב' כתוב כל
העניין הזה וכשתבין סוד האף נשים ב', ע"ש כל העניין בקצתה
מעט

*) שברוב מקומות נט' קזוכך מנולר גראן לדעת ל"ז יי' ישו זל:

מעט אבל דומה לleshono של הריקאנט^י, אבל שוב חורתו ומצאתו
באמרים אחרים ברבבי שניהם, שימושון בהיפוך, שהריקאנט^י
ראה דברי הר"ם דליאון וטעיתם מטענו בשם מקובלם האחרונים,
והוא מה שביאר הר"ם דליאון בספרות^{טו} נ' ר' שבאלף השביעי
לא ימתו אורון המתים שהחיו באלף הששי ע"ש בארכונה, הביא
זה הריקאנט^י פ' בהר (ק"ס ע"ג) בשם מקובלם האחרונים, וכן
בפ' וישב ע"א א' ומה לנו עוד ראי' כי הנה ר' יוחנן כ' וכל
הענין הנמשך ויש לשאול בו' ושם ע"ג ב' ובסתורי התורה אמרו
כ' הבל הוא נמצא בדברי הר"ם דליאון בספרו מ"ה ב' ג'
[ומובן טوة שהשם הזה וכסתורי תורה שנייה הריקאנט^י כאן ליחס לעז]
זהו (ונדר רגלוותם בכ'ם לקרוא בשטו) הוא שכלתו מלשון הר"ם דליאון
הניל אשר הוא דרכו לקרוא להוור בשם הניל כתש"ל בענף זה אות א',
ובן נראה הדברים וודאי שהליקאנט^י לא הי' מוקדם הרבה להר"ם
דליאון, כי הריקאנט^י מביא בספרו פסקי הריקאנט^י סי' ר'יא את
הר"ש הבראצוני ויל והוא תרש"א ((כי הדבר שמכיא נמצא בთורת
הבית האיריך לתרש"א שער ה), וכן מביא בחיבור הפסקים הוה הרבה פעמים
הוספה רב"י פרץ, אשר ידוע שהוא הי' בימי הרש"א זוהר"ש, א'כ הי'
ליקאנט^י ביום תלמידי הרש"ב א', שהו דרוו של הר"ס דליאון כתש"ל אות ב'
וזלא עוד אלא שאינו נראה ט'ש הריקאנט^י בט' תורה פ' וישב ע' ב' ר' שאל
הר' יוס טוב את הר' שלמה זיל, כפיומה שהוא שאלת הראיטב"א לרבי
הרש"א, אף שמצאיו במחנות זkon אחרון למתה"א הליי הוקן זיל סי'
כ'כ שכחוב בלשונו שהליקאנט^י היה תלמיד הדמ"ן, ראה ו/orאי שלא
תלמידו שלמד טמנ, שזה וודאי אינו, שאינו קורא להרטכ"ן בשום מקום
בשם רבו, גם היה מאוחר לו נמ"ש, רק כוונתו תלמידו העומד בשיטת
קבלתו של הרטכ"ן). ומעתה מוכחין אנו לומר שהמאמר על אותן ב'
ליקאנט^י ר'פ' בראשית שהביאו הר"ם דליאון בשם חכמים
הראשונים, באמצעות עיקרו של חכמים הראשונים לפני שניהם ויל',
והליקאנט^י אע'פ' שבתו בסרטם, לא תלבו הוא שחידשו, רק
העתיקו מדבריו אותן חכמים שהעתיק הר"ם דליאון או מדברי
הר"ם דליאון, ונשאר רק קצת תמה הענין דאלף נשים הניל
שנראה וודאי ברור מלשון הריקאנט^י שהוא מהדרשו כניל, וצ"ל
שאף שכבר קרמו הר"ם דליאון ג'כ' לחדר זה, לא הגיעו דבריו
בזה ליד הריקאנט^י וקיים מפברא רנטשי':

ענף השני

לבר ר

שכבר הנאונים הראשונים זיל הביאו מאמרים בעניין הקבלה בשם מדרש ירושלמי כלשון ס' הוור, ואף שהרוב מדם אין נמצאים לפניו בס' הוור ומדרש הנעלם, בכל זה כל הדואת יתן עדו ויצדק, שדבר ברור הוא מן העניין והלשון והחכמים המדברים, שהן הן דברי מדרש הנעלם שבזהר בלי פCKERוק (וית' להלן בס' לזה קראווה נאצ' מדרש ירושלמי), ולהיות מדרש הנעלם שבזהר לפניו לא נמצא ב"א רק על איזו סדרים, ובלי ספק שתחבר על כל התורה, ע"כ אין להרהר מזה שלא נמצא המאמרים אצלנו, ואיך שיהי עכ"פ מתרברר שהי' ביד הנאונים מדרש נעלם בקבלה בלשון ארמי בכונון הוור ומדרש הנעלם שלפנינו, ואורבאה מרוב המאמרים שלא נמצא בוור זמה"ג, מתרברר אמריות הדבר ביותר, כי אלמלי היו המאמרים נמצאים כולם לפניו היום בס' הוור, כי פתוחןפה להמעערות לומר, שהמעתיקים לקחו המאמרים טן ס' הוור והוסיפו בווסף בדברי תשובה הנאונים, אבל אחרי שהמאמרים אין נמצאים בוור, אין לפCKERוק בוה עוד. — וחלktiy ענפ זה לד' חלקים:

א מה שהובא מתשוכת הנאונים בחיבורים אחרים קרטוניים (וain התשובות בירינוי) בשם זה של מדרש ירושלמי.

ב מה שנמצא פובא בתשובה הנאונים הנדרפים שבידינו בשם זה.

ג מה שהובא בשארוי היוצרים קרטוניים בשם ירושלמי, ולא הזכירוה בשם הנאונים, רק עד השערה קרובה הוא העתקה מן דברי הנאונים שהביאו הירושלמי (והן) דברי כדיש הנעלם שבזהר.

(ד) מה שהובא בתשוכת הנאונים טאמרים סתם מאטוריים או ממשטאות דקדמאי וכי"ב, וההשערה קרובה נ"ב שהן דברי מדרש הנעלם;

ומדי

ומדי כינויו דגמי הצע' כಗווניס הכלו, מלפני הוגה לעצמו לכמיה עליון ולטרנס נס' ז', ובפרט כמלמות שמנויות מדורי כמדלך ירושלמי, ודלי לוי להנדס ולדרק נס' , נמל כס דרכיס הדריס יוג'יס ملي קדושים פלון כהנויות ומלומדים כבונינו גמלי כמלמוד, מאי מליקס לא היה כלל קאנטגע'ל.

א מהר"ם אלשאקר (שהי' בימי רבותיו של הב"י רב במצרים והי' בשאר ריאשונים ז"ל), בתשובהו סי' י"ח הביא מהרש' הגאנונים (לא נמצא בתנודתים אצלנו) זו"ל: עוד בתוכו שם (בתח"ג) "בירושלמי, ר' שפטען בשם ר' הישעיה ורבנן האי (ה) מאן דאפיק בר' לברית, יצטרך לברך ברכה עד לא יתרנו, ויצטרך ליטול בר' לברך עלי', (ב) ואילא נתיל בר' בידי' לא מברך,

דהא

בס"ד הערות ופי' עד תשובות הנאונים

(ה) מאן דהפיק כו' ימוך לברך כי מד לך ימוץ. נרכס זו סיט טמגניך הכל' סטליק נבו למל וסיט לאכניין, ונס עלי' למכוו שגניכס לאיזה קודס גמילה כדעת כלטנ"ס, כן נימלו מלה'ס פלאט'ק'ר' צחוכנה סס. (נ) ומי לך נמייל בר' נידי' לך מנגך. מס פ"י לך מנגך, כו' זוקה ולפלו נמיינט, חי' ז"ל, דכיינו כל'נו לפלו נמיינט זוקה זוקה, וכמ"ט נמ"ח סי' ר"ז עמ"ק מדרני קלמגיס מן כירוסלמי דפוגלט פ"ט, אבל בגמילך נידי'ו צבנת כנכלס, פ"ק עט פי' סלחתלה ודלי' סיט גראיכס נטעה כביכס מדיעת דגמיה וקידין נמי שקהם נימין כמ"ט נמ"ח סס ס"ד מכיה דצמן וכדם דספ"ז לדבלום ומון סיילוטלמי טס פ"ח כ"כ, הגדל ותמי'lein זה מעככ דיענד, רק לכהחלה כדי' שטאיה כמלו' מזומנת לפיו ממע צומח כטמ"ג סלץ' לכאוח' הקופר צבנת כנכלס, וכמפא' מפליס לאגניז צטט' כנמ"ג סלץ' סלץ' נרנלאח נימלו סלץ' לכחות כטול' צפ'ה טעל' נטלהן, ומין נרלה, סהרי' נרץ' שקהם כמלו' מזומנת לפלו' נידי' לכתהלה, וכלהמת כהנמ"ג סלטניינו כטוב כל'ון סייל' לכטונו כו' ומי' קז'יך סלץ' (ויל' לט' נסלה' סלטניינו, שודל' כהוקע מהוז' ציזו', רק סנה' גומל סל' ג' נגלו'ו לטפי' כל' הקובל איזוג'מן בו י"ה, מה לך זוכ' סההוקע מהוז' ציזו', ויכל' לכטומו בפלתו' ומ"ג, המכ' לך צמפל' טעל' נטלהן (ועי' ר"ט טרטי' טטחים לדגבי' פט' מז' מיל' מפה מע' נעל' נעל'ן כטלאוק), וויפצל' נס' ממ' גאנומל' כהנמ' גדרני'

הlayer

דהא מאן חטא נהמא אקים על פתרוא ונברא רחיק טיני
ומברך המוציא , (ג) מאן חטא חטרא בכיס ואיהו רחיק
טיני' וטברך בפה"ג , אלא יצטרך ליטול בידי' ולברכא עלי',
אוף כי יצטרך ליטול ברוי' ולברכא עלי', ר' אבא אמר
מן דאעיל ברוי' לקורבנא דא, איהו מקריב לי ולא על ידי'
אחרא, דהא בקרבן כת' (ה) והקריבו לפני ה' , (ס) ותקריב
אותו

בס"ד הערות זפי' עד תשובה הנאותים

כל"ר , יט ליקן קלה רמו למינאג לבסותו טף נטעם קנרכס עד סהקייפה ,
טאוול לאכל מ"ס צנ"ר פניו ולסיקת דר"ס סהקייע מנגרכס חנינו ליהק
נטעם צנין המזחח עד כטקדס מהט טל יזרוק צו חנן ויפסל ע"ט , וכיון
סהקייפה נטופל טל מיל זכל לעקדס וטילו טל ילהק , עשו זה נ"ל למלון פוכ
לאיזוומי' דלהרכס : (ג) מלהן חמץ גכם כו' חטולו כ' . טופל קנייהו כ'
donegalot פא טעל אטולון ויין טיכוס , מפי סניין לרייך זדריך סימלהו כוכס
ביזו ממס כמ"ס ספ"ז דנרכוס וכן המקו גוזקל נכ"מ כוס טל גרכס להתקיכין
בימיננו , חבל בטה לפומים כככל טמגרכ עליו כו' לחיטה נדלהה טה"ה
לייטלו צידו ממס מלע מונח טל אטולון ולרייך רק לאניהם ידיו עליו נטעם
כברכס וכלעון בטור מה' סי' קס"ז (וילם לוזנו מהריו נס נס"ע) , וכ"ט
לעoon כירוטלמי דהלה אטנילו סס צוה דטוטט מהגמוני כו' , דבפצעינה להגשות
להן דרך להחט כפט טל ידו , וכן טפומט מהגמוני עליו כסאום מונה על
אטולון (חבל ברוקה סי' סכ"ט קלעון מוחז נב' ידו) , וכן כלן צילד כיימול,
הט יכול ליטלו צידיו ממס ככוס טל יין יטלו צידיו , וולס מה' ליטלו צידיו
ממס , די טיקיש מונח לטילו ויניח עליז'ידיו עלי' עלי' בעה כברכס כמו נטה
טעל אטולון : (ה) וכקלינו לפני ס' . צל' טלמייס בעז חמיב (ויקרא ב' י'כ ,
ויאכל נכוון כייך לנגורס וכקליב מהו לפי ס' כמיוקס נפלטה טה הילל אטולון)
ועל הבנלייס קהי' : (ג) וכקליב הילו למיס . מקהל זה צמלה מוגעת חמיב
(סס י"ד ז') ונלחם סכךן מט אנטס כהמוד וכקליב מהו למיס , וה"כ הן
מננו לרעה לכתן טיסיך דזוקה ע"י כגעניש ולע' מהריה ; ווילפער עיקר
כרליה מסטלי' דקלם וכקיף מהו הנופה לפי ס' , דהנולס עיקרה צגעניש
מדליך נונגולם טלמייס (סס ז' כ"ט) ידו הנייה ונו' לאניף מהו הנופה
לפי ס' , ווין מנולס ט' טליה כהנילן נמנוהו (ס' נ'':) האולס קרגנוי
מדליך' י' כהן מניף על ידו טר"ל ולע' קאלה , ודוקה צוותין וכעדי חובביין
מן נמהיגין סס (ג'ג:) טהחד מניף ט' י' כהן ומוטס דלע' טיפאל לדמפלשין
בגנולס סס (ג'ד.) חניל נטלה טלמיו טומף בקרבן לימת' הנופה , וכיינו דלע'
הן ליה נמהיגין סס בחומר נסמייה מנחנופה [ויש להעיר טכרכמג'ס נפ']
מס' מעכ"ק ס' י' כהן רק ריש' דנרייחט כה"ל צמלה סכךן מניף על
ידך

אותו לאשם, (א) והקריב אותו על ירך המזבח, הוא ולא אחדא, אופת הבי' האי קורבנא אליו מקרוב לי' ולא שליח אחרא, ובשעתה דמקריב ליה מבורך עד לא יתרנו, והבי' תניין ואיתמר דאר' חמא בר אבא א'ר יהודא סורבנא אליו ספץ' וайחו מקרוב (ב) וายחו קאים עלי' וכתי' ונרצה לו לכפר עליו'. ברא דבר נשות (ג) קורבנא אליו (ט) ומזבח אדרמה קמי' (ט) לקרבא עלי' קרבנא שליטים חביבא מכל' שאר קרבנין דעלמא', עכ'ל. והמאמר הזה לא נמצא לפניו בזהר ומרה'ג רק ריש מלין

בס"ד העורות ופי' ע"ד תשובה הנואנים

ילך, וכשימים כך סיפל' דכטולח קרגנינו, ולמה נימל' כלל' נפי' טמן מוטב צללה כמו טגילו' בסמיכת סס פ'ג כ"ח, לך נפי' יוסכל כי' רמי' לאכיה כמן מקרל' צלטנו (טס) כמקריב מה' זכת' שלמי' לך' יניט' מה' קרגנו לך', דקמי' פטמי' וודמי' מצעלים', וכן כו' נפרנס (כמכונא) יונקן צן עזיל' סס ימי' גנרי' יט' קרגני' (וגמ'כ ר'פ' ווקל' דרכו' מקרל' דמל' פהה פ'כ'ם יקלין' מה' דמתפל' צו' ומיכלו' לה' פהה מה' ט''), וטלטול' מצוט' דמה' קגולם' ממקרל' זה הסבב' מי' געליט' עטמס', וודמי' טינו' כ"ט להדור' מז'ס' יומר' צו' מכם'ו, שכן מדי' לי' לטני' מקרל' דטולח (ולט'ג' דסנולח פ'י' טלית' כלל', וכדמיס'ס כמן' טיו' כו' ולט' טלית' טולח) לטני' הנולח טלמה' טינס' מעכנת' קקלנן', מ"ט כל' חני' צמנחות (ט'ג') דמתפל' עלי' גבוח'ג' כמלו' לה' ליט' וליפר': (ו) וכמקריב' מה' טל' ייך' קמזנה'. וודמי' ק"ט כמן', טלון' זה במקרל' כלל', ומ"כ ליריך' לאג'י' מה' מקרל' מה'ר, זוממה' טמיס'ס כמן' להן' נדר' יקודם' מה'ו סמי' כו' וונרכ' לו', יט' לטני' קגנון' לטני' כמן' מקרל' דסמי'ס' זט' טלומו': (ז) וט'ו' קלי' טליה' פ'ל' זדרטינן' מיניש' צמנחות סס ידו' ולט' יט' טלומו': (ט) וט'ו' קלי' טליה' פ'ל' גמ'ט' סלכי' קעניא' (כ"ז). קלי' קרבנו' טל' מuds' קלב' וכו' טינו' מוד' ט'ג', (ו'י' טומפלין' וגטלי' חונכו', סני' טיעמוד' מה' ט'י' כו'ן' וכדמוכה מתקנס' כממדות' צמניא' סס', ומי' לטונ' קרמ'ס' רפ'ג' ממכלות' כלי' קמקדט'): (ט) קרבנו' מה'ו'. כמ'ט' בז'אכל ס'ט' לך' נפי' (ט'ג'). סמי' כל' ממן' דמקריב' גלי' לקרבנו' דה' כמלו' מה' קרביב' כל' קרבנין דעלמא', וכט' טלה' לך' (קפי'ג'). קורבנה' דרני' כו' למשה דה' קרבנו' טלי'ס', וכן צרעת' חורי'ט' (ט'ג'). קורבנה' דרני' עלי' זכה' כמ'ט' נסמות' לרבה ס'פ' יט', ומי' גפל' ט' ספ'ז' וט'ס' ט'ג'י'ול' זס'ג': (ט) ומז'גה' לדמ' קמי'. כמ'ט' בז'אכל' לך' נפי' (טס) במלו' נפי' מדקאל' כו' לטכל' מזכה' קרבנו' גט' מיל' מרע'ו' כו' כמי' מז'ג'

טילין (וכמש בהערותיו להלן בס"ד), אבל לשונו וענינו והחכמים הדרברים מוכחים היוו ממדרשו הנעלם שכוהר, כי ר' חמא בר אבא א"ר יהודא לא נמצא דוגמתו במ"א בתלמודים ומדרשים (נש עיקר שם החכם ר' חמא בר אבא שהביא הירושין וכחיה' בזמן ר' אחויו, כתוב עלייו בסה"ד שלא מצאו), כמו כן ר' שמעון סתム שיאמר בש"ר הוועיא לא נמצא במדרשים:

ב בתשובות הגאנונים הנרפם ס"ס נהרות דמשק בשם שער תשובות תשובה *), נמצא כמה תשובות לדבר האי ושאריו גאנונים (כאשר אריזום אייה על כא"א להלן לשי היא) שטבנאיים בדבריהם ממדרשו ירושלמי, והנני מעורקים בלשונם אב"א (טפני מיעוט מיצאות הס' הוה במדינתנו) עם הערות ופירושים עליהם בס"ד

בסי'

בס"ד הערות ופי' עד תשבות הגאנונים

מוחם פלמס וודלי כו', ונככלמת מקוינן (י' פ"ג) מפלס למקן לי מזנה פלמס ולס דנרייה כללו דנמ' עלי' מלון סס' פלמס מזנה קעטה לי וגרא, ועמ"ז נס"ד נגיולו לפיר"ט פכ"ט לומ' נ"ב זה:

*) נרפם נסלהוניקי חקס"ב טל רכט בוינן, חי' נכרום דמק' ש"ט מכל"ר טלמס קטלומנד"ז, ח'ג בן מפק מהוציא כמה מסכחות מככ"ל, ח'ג טורי הקונס ט"ג טבונות הנגולניות טביון טבוניס נכ"י בגנד טלי' כדג' פ"ז מס' מרדכי מיום חקס טכלל בילוקסיט טס"ק מונכ"ט גטטאמ"ס טפל כמיס, נרכום מיס, מיס טללו), כמנולר באלקממו טס, וכן אדרליס מכגולניות כקדומות (יטיאו מין נאלו נתהו) הנגולניות שנדרם מהדא זככלון פ"ט [נסס קוינץ לר' פוק עטס] וברבבה מין נמלו זבדני כרלווניות אל טמביין מאס, גס קלטזון ייכרumi טכלל בתבונות הנגולניות ולזוויחיס זל סקן כן דבוי סגולניות כלו פלקטוק), וולף טמלו זבן מנורטיס קלא טבונות טכו נספס ומפערל מפתונות כרי"ף זל בנדפסיס מככ"ר, זבן לאגיא"ף, כמו מכתומות ס"י י' נמס"ג זכה ככוכ' יוכבל ממלטו נכללות טלט כל מגוך", זכה נמלט נכללות כרי"ף לטנייט, וכן נמלטו לייז התבונות לרמצם טמלוין טליקס מן ר"ת ולי טמטון וכרגמך'. וכן זבן כטיאו ניקומות מואין כטפטם עד חצצת סגולניות מ"ט זל ורך פאלקלווי זל. נכ"ז ל' כרען כטע (וכיזום זבכמה טלייס מברוחזויות זל מואיז להן מאיפות מהלכים. כתו

א בシリ ניה (והיא מרוב האי כנראה שם, עוד לו זיל', והיותו לאותו גאנן בעצמו של תשובה הקודמי) שנדרשם שם ר' נ' רב האי, בין בס"י נ' שאח'ו מציין "עוד לרב האי" (שטובן שם ס' נ' הקודם היה לו) ושם תוכיה מתוכה שהוא לרב האי, שמצויר שם "בחבונו בס' ברכו"ו. ולא נטהע' ונודע לנו לגאנן אדר' שחיבר פ' ברכות. ורק רב האי יטובא הרבה בחירות' הרשב'א לברכות וש' פירושו על ברכות] זו"ל: ושאלתם עניין וקרוא זה אל זה ואמר והשאני רוח מה טעם יש לקרים ולתרגום, ומה טעם קבעו אויהם חכמים בסדר קדושה (ח), דבר זה בכ' מנהג הראשונים, מקום שיש שם ה"ח, כשהיו מהפלין ונופלין על פניהם ומקדשין (ב), לאחר שזונע אישר מברך מביאין נביא וקורין בו בעשרה (צ'ל בעשרה) פסוקים הן חסר הן יתר (ג) ומתרגםין אותו, ואח'ב אומר וקרוא זו"ז ואמר ומתרגםין אותו בדרך פרשה של נביא (ד), ואמר והשאני

בס"ד הערות ופי' עד תשיבות הנאונים ס' נ'ה

(ה) ומ"ט קבעו לומס המכיס סדר קדוזה. על כתנות מלטוקים זולג'ן מה קבוצות סדר קדוזה, הכל כסוקיס עלים, ודחיי כן כן עיקל סדר קדוזה טכוזכל גנמ' טלי טופה (מ"ט). דקיס עלה עלי' ומסמיכיןليس מקהל דולם סדריס כל יט סדריס טפיע מהופל, הכל על כתנות זולגו טליילו יט חייז' פטט למש מתרגמין כסוקיס הלו, הלו' למש קבענו סדר קדוזה, טולו סיילו קדוזה המלכים, טווילו להין פרדים בלאון מלמי, טלון מלילין צו, וגס קרי בקדוזה דיוול והזעם ס"ג למ' קבענו הכרנס, ומ"ט בקדוזה סדריל עכטנו: (ב) ומתקין. פי' מומרים קדיס לדמסיס למ"ז למלה עניין ליט'ר כו': (ג) געטלס פסוקיס כן הסדר כן ייחר. הייפאל ריל הי סליק עניין גלחותלו ווילוי נפקן כנד' חייל מפא, נט' קפלין טל מסעל עכלה (העט' סלקתלה ווילוי נפקן כנד' חייל דבל וכמו עכלה פסוקיס דק"ט דמלטיש' צרפ'ן זמנלה כנד' מס מקיאס), ואמו נק"ט שלמדו נילוטלי נפלתם עמלק הוליל וסליק עניין סני גט' (וכמן הייפאל חי' פמות מט', דקס בענן ט' כדי קיימת נ' פסוקיס נ' מפלטה כקונין חמורה טהין לומתין מנקן), וכ"ט על ימול מי' דלם קפלין (העט' ט' טקנו מהלה עכלה כנד' חייז' מכון, ועי' בטלוי סגנ'ל צמ"ט סרע"ט ס"ק כ"ט): (ד) ומתרגמין לומו כטס שתרגמו טומה פטסה. טאטראש אקוילין לטס לימוד מלרגמין

תאונות פול כהויל לאלמאנ'ס צמייטו כמה מאונות מליל'ף וכלה'וי מינט'ט, וכמהונת מלכ'ס מלזונכ'ויל'ג מכמה מיזוניות והכמיס מהיכיס, וכמהונת קלט'ג'ה ח' מ' מן פאונת מכ'ס מלזונכ'ויל'ג). וכלהמ' ניכר מפכו מס טקט'ן לזונ' סגנוןיס כרונ'ו כרונ'ו צוס חערוגה זר:

ותשאנו רוח, ומסימין אortho (ס) כדי לסייע בשבחו של הקב"ה, ואחיב מקדשין ועובדין בתורה, הרוצה במשנה עוסק הרוצה בתלמוד עוסק, בלבד כדי לקיים (ז) מ"ש חכמים ליעלים ישלח אדם שנותו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד, וכיון שרבתה

בס"ד העורות ופי"ע"ר תשובות הנגונים ס"י נ"ה

מהרגניין חומס לפלה טפיב כמ"ק כלייט מגלה (ג). מפלצת זו למלנס, וכן מ"ג נפסוקי כדודס לדסלאל כליה כי רמי טס למוגמן כדוטי כבוליים כמ"לחות מה, בכ"ז קבעו בכון מחרנס למג טפלה: (ט) ומסימין חומו כדוי לסייע כי. לפי נסחן עבוגת מטעם זהה קלוי על מילכת מקום וכפלי. וול"כ כדרכו חמוץ, טרכי וחביבי כי' כד"ט כו"ה ודי מיעיק טקודס כמו קק"ק (ומל עיקל למילכת פסוקי כדודס למג טפה לאלה כמ"לחות מה) כמושכל ככ"ט קדום ונרוך. וכן מוכחת מן שטופלח טרכיהם למג'ה ס"י מ"ז ס"ז (ויכריע ממינה טימלוך חיינו מעיקל כדודס). טרכיהם שלם כוחכ פסוק ימלוך לנו כלל בחזותכת בגנון; גלמיין כדרכיהם שלם כלל כמ"לחות מהו כמושכל ככס טהין חומליים חומו כדודס יואר, כי' חומליים חומו כדודס וסדרה ככס טהין חומליים חומו כדודס טפה. אבל כרמאנט פ"ט מ"ט מה' טפה כהן נס ימלוך כדודס לדירה, וכן טרוצל כדרכיו טב"ל טרכיהם רבכ"ז ס"ס קל"ב, וכרדב"ג כהן כס טרול"ס טמל חרגנות פסוק ימליך ט' לטulos דכמוניס כו' טאנדעטט פגulos טנקה יונקן בין עזיל למוגמו. לנון כהן כסדר קדום טמאנגיין כטפסוקים קבעו לנויל במקומו פסוק ט' ימליך לטulos ועד טרכוכ נטולה טמאנגו מונקלום. כרי עכ"פ כלום כהו על למילתו. וחדוז גודל כליה כוזכלת כלל דרכו החוגנה בגנון טמאנט טפה כו' חומליים חומו ומושיפין לדרכיס כדי הסuron וט"ס. ול"ל ולויל וטהבוי רום ומוגנמיין חומו ומושיפין לדרכינו כי' לסיסים כי'. וכוח מה טמאנליים מה' כביך טיקינו טכלנו כי'. וזה תיקון טלההרו טזציל בגנון בחזותכו מיל'חות י"ד, וכן נרלה מכון מלון טבלי קלקט כס טר"ז קמנוח בכ"ז טס (חכל' טב"ל טפלניינו ספ"ז וכן כט' טפלדים בגודל לרטי נ"ה כ' [גד' קוטטאנטינ] טמאנטו כועתק זס כבכ"ל). לה' גמאל נesson זה טכטיכון בכ"ז מן טב"ל כ"ז טפליינו ספ"ז וכן כט' טפליים קמנד בכ"ט ול' ימלוך קנד ימליך וט"כ קנו מסיימין בירוק וטומל וטהבוי קנד בכ"ט ול' טס מושביס מילון החזותם בגנון כזוו כההכ בלאנו טליקינו כי'. ודרכו רט"ז לשס טעניאס כט' טפלווה עיקל דרכיו לעין (וכ"ב יט' כדרכו רט"ז כט' טפלדים בגודל ככ"ט טפלווה עיקל דרכיו מה חזותם בגנון כבלום וטוטף ומונח נסס טעניאס לט' סנרכיו). וו"כ' נesson מסימין בירוק טליקינו לרלה' על נesson ומסיימין דכלון טפלווה זס כט' טפ' (ז) כדי לקיים מ"ט חכמים לטulos יטט ט'. אין טפלוון מנול. טול"כ כי' לטס לטסוק נמאנס וגמלמוד (וכ"ה נesson כדרכו רט"ז טפלו טפלדים וככ"ט כלקם טס ולמהר טעט נמאנס וכטמאנוט כתלמוד) נטעניאס דווקא: ולמה

שרבתה עניות והוצרבו ת"ח למעשי יריהם, לא היו יכולים לעסוק בתורה תמיד ולהשליש כל יום, וסמכו על מ"ש כל הנחלים הולכים אל הימים טקרה ומשנה וחומש (ז), ועקרו לקרות בנביא בכל יום אחר תפלה, ואע"פ שעקרו לקרות בנביא, אותם ב', פסוקים לא עקרו אותם (ח) ועודין קבועין ועומדין, ומפני מה לא עקרו, שקדוש מושלש הוא קק"ק, ושלשו ג"פ בהטלה. ולומר ענף ה' ביום צרה, כך מנהג בית רביינו שבבבל, לאחר שמתפלין כל התפלה ונומרין אותה עוסקין בתלמוד, ותנאים עוסקים במונה ובמדרש ובהתוספთ אדר' שעות (ט), ואומר ענף ה' ביום צרה וגנו (י) ואחריו וקרא

כט"ד הערות וכי' עד תשוכות הגאנונים סי' נ"ה

כלם בגנו כדרכם נכלו כלות נמננה כו' כרוכה כהלווד. ול"ל דעת עיקר רוכב בעסק גמור ס"י קוונע לו בעיקר כ"ה נמה טירוף מיטין. ובנדכ שלם יפהום מלומל נ"כ דנאל מהד מטהני מסמאנא לו כהלווד נכלד כדי לקויות כו' : (ז) כל הנחלים הולכים חל כס כו' וממנא ומומס. נרחה ט"ל והלמוד (הו ט' ומדרכם לו שמועה כלanon ר"ז כייל). במקומות וחומות. ול"ל דדרשין חל כס זיך חלווד נכלו (ולא מלחמי במדרשות במקומו ס"ט דרישן זו. וכ"ה גמරות מטלוי פ"ז ונחת"ר פ"ט לדרכו ממונחים בחירותים זיך [ט] כהלווד כד"ט כל הנחלים הולכים חל כס] סכללון צו טנטון וכמ"ט הסהוסטום פ"ג דסכלדרין (כ"ד) ובקדושים (ט). נכס ל"ח ט"ז הנו סומכין כהלווד צלול גמראת ונמנגה ונחלמו : (ה) מוחן ב' פסוקים לה עקרו כו'. כיינו ב' פסוקי קקדוקה וקלם ז"ז כו' ומחהני כו' כמכוול גמפני. ונדרני רט"י במדרכם ובכ"ל ס"ט טינה כדרכיס ע"ל טעמו ס"ט וכמכן על ב' פסוקי זכם לויון ומני זלם ברייתן ט"ז (וע"ז במדרכם ובכ"ל סכללון קרלו נכהוס קודס מפל"ה סצמינו לס"ט מלני טיס צו זרכיס קרכס כו' ומסיס ליה"ז בכם דליון שרכמה מעיות כו' וכינויו קרכוס במקומה ולט עקנו. ק"ט כו"ל זיך זכ דבrios לרבס מלכות טmis טככ' ועוזה ליום טוכך וקיזס כמאנא כו'. וכדרכיס חמוץיס דלטו מי סני מזוכס הייך מלוות ק"ט גופל'. וופילו ס"ל דפסוק לרבען נצדו דהורייהה. מ"ט מלזונו סכלב טיס צב מלכות טmis. מכם דבוי ליקון פעס ען שלם עקרו פסוק לרבען צבוי כו' עיקר מלכות טmis. ווליפאל ל"ל ען בקניעות קודס הלאה. טאיו יכולין נלהט י"ח ק"ט ניכיס קודס לנטלה מו מה"כ) : (ט) עד ד' שנות. טכמה זמן טעודה כל מלהס לדיחים פ"ק דנטה (י) : (י) ולומר ענף ס' בזוס נרס. טקנעווא גסיסים קהפלס טעננא חמפלאו כמ"ט צוהה"ט נזומר זיך וכינויו קרד"ה וט"מ ז"ל טרין לומר מלהס להכינו מהר הפלס י"ה קעינה חמפלאך : והווער

וזכרה אז' וואמר ב' פסוקים (ייח) אלו ומקדשין והולכין לכתיהן, ובא
לציוון ואני זאת ברותי לא היו אומרים (יב), ואם רצה יחיד לאומרים
אין בכך כלום (יג), שלא אמר חכמים שלא יהי' פחוח מעשרה אלא
דבר שבקדושה, וראינו מדרקרים הבעל ואין בו מועיל, דבר קדושה
לא אמרו אלא דבר שבקדושה, ודבר שבקדושה הוא תיקון שלפנינו
ושלאחריו (יז), אבל העניין הנכון, הקדושה היא קק"ק, דבר שבקדושה
זהא דבר הנעלם והנסתה שלא רצוי להזכיר אלא בעניין דבר נעלם,
ומתו ה' צבאות (טו), והוא דבר שבקדושה שאין ראוי אלא בעשרה,
וראינו בנוסח ירושלמי, כל קדושים שמלה"ש מקדשין כך ישראל
סקדשין, והאי יתרא מנהון להתקדש ישראל לטטה
בקדושה יתרה, משום דכתיב והתקדשתם והייתם קדושים
(טז), ובקדושה זו טתקדשים ישראל בקדושיםם, וקדם שמלה"ש
יסתכלו אנו אומרים בלשון תרגום, מפני שאין נוקין להרגום (יט),
לهم

בפ"ד הערות ופי ע"ד תשבות הגאנונים סי' נ"ה

(ייח) ומולר ב' פסוקים הללו ומקדשיןכו. כיינו נס פסוק וכחטי. וליפסר ג' נ'
ומולר ב' פסוקים הללו מקדשיןכו: (יב) וכל לויון ומניכו נ' כיו מומכים.
שפלין כ' הובס טלית מכלל קדושה כדמלו': (יג) ולחס ר' יהוד למולרש
טין נכך כלוס כיו. דבך שקדושהכו. מגולר לדבכי רב כמה גלון טלית
כפאל סקליב טלית ליהיד לנויל קדושה לדדרה: (יז) כל מקון טלית
וטלחהורי. כפסוקים וכל לויון ומני שכנעו לפני קדושה והלטוקיס
וחבוקום שכנעו למחלוי (עלמנכ' בנוסח הקפלה): (טו) ומכו כ' נ' מומחות
אנו דבך שקדושהכו. לר' ב' מ"ט. בראע"מ פ' למור נ' ג' דבך ט' יקדש
גרמי' להלן זקדותה כד מלאכ' ג' גומחות (סיטרלן). בקרוין נ' מומחות כ' כוילין
עצמן זקדותה. וחכו דבך שקדושה. טכטלי' כיר לדבך וטיט' כינכת יסיטלן.
מככללה ומפני מדת נקדושה. ולכן מני פהום מעכלה. טכטלי' מדע עסילית.
חיש' פ' ג' למסגדין (לט). הני עSELLה שיכילן טריל. ועיין ג' מולר קכבוד
ל' פודלויס קלו' פ' ג' דמנלה מל' כל דכל דבך שקדושה חיינו להום מנטלה).
וולטמו נך בראע"מ בס' מטמי' דספרי קדמוני ע"ס: (טז) מטום דכטיכ'
ומקדושים וכי'ם קדושים. שטונו טלית מניח ר' ממקלט רק זה סיטרלן
טלקידיס נקדושה טלמעלה (וכדכ' ב' טלית' כ' קדושים מי). מך ליטט
אכטלי' כיר ממקלט זה סיטרלן מהקדושים נטלת קדושים (לחמת ימלה על
טלאס' ט' לדמסיס מה'כ) וכדמאלר כ' בזוכך נלק (ק' ע' נ' קדשות
הספסו. ליטרלן מהם מכתי. קרל' וכטקדוטס חד וכי'ם קדושים קלי' כיר
קדושים מי כר' חלכמה: (טז) וקדושים טלאס' טטלס' ט' ישחצלו כו' לין מוקין כו'.
טטמצע מכלהן כל' כ' יטען. כל' כמקדש מל' ע' בזוכך פרומה בס' ט' נ' נ' נ'

להם יש ב' קדשות בלבד ולנו שעות בהודא יתורה (ימ). עכ"ל התשובה.
 והנה המאמר ירושלמי שהביאו, לא נמצא בתלמוד ירושלמי
 ומדרשים, והוא לפניו בזוהר תרומה קכ"ט א', ושם בוואר
 הוא בלשון ארמי, ונגאון ז"ל העתיקו ללה"ק (ועמ"ש"ל סוף ענף זה
 אמר קצת טעם לשינוי הזה במאמר דכאן יותר מבהיר מאמרים שמדוברים
 בתשובותיהם הטעותיים להלן בס"ד שכולן בארמית כהויבין ע"ש),
 ואולי זה כוונת לשון "נון ירושלמי" שכתב, לרמו ששתנה בלשונו
 [כפי מציין הלשון בלה"ק], סלת נסח מורה הטרת ושינוי יותר סלת העתקה
 שהיא ע"ט רוב רק ספקות לטקסט קרוב וככלו שינוי (המצבע) כ"ב. אע"פ
 שאצלנו ההרגל לשמש בטלת העתקה מלשון אחר, ובמלת נומחא
 כשהוא באוטו לשון עצמו, אבל לעי השימוש במלות אלו במקראות נראה החיפוף.
 דוק ותשכח].

(ב) **שם ס"י ר"ך** [וחתובה היא לר' שר שלום גאנץ, כמו שמצוין שם
 לפעלה פ"י ר' ט רב שר שלום, ומשם עד ס"י ר' ב"א
 שמצוין עליו לר' מתחי]. משמע שהן הכל לר' שר שלום, ואיך שיחי' תשובה
 זו ודאי היא לר' שר שלום, שכן הובאה בשמו בפרדס הגadol לרשי' (כ"ז ג')
 ובם' הישר לר' (ע"ג ד') ובתוכם' מנוחות (ל.). ד"ה מבחן בו' ורא"ש פ'
 ערב' פסחים ס"י יג' ותוספת שבטרדי' שם: ובתשובה מהר' מרטונובו"ג ד'
 פ"ג ס"י י"א] זו"ל: ושאלתם במנחה בשבת מותר להתעתק
 (ה) בהלמוד, אך הוא המנהג בבית רביינו שבבבל, שאחר תפלת
 המנחה בשבת שונות אבות וקנין תורה (ב'), ועוד רגילים כל ישראל
 שתפלת

בס"ד הערות ופי' ע"ד תשובות הגאנונים ס"י ר"כ

(ימ) לנו סלא נמלט יסילס. כ"ז"ל. ועיין זוכר מלומד קל"ג מה' בא:
 (ט) במנחה נסכת טס מומר לכהעתק. כ"ל לטי קלטן דכלן. וגפדם
 בגודל לרמי' (קל"ג נקי' מקומו ברלהק כתפונת) מהלט צונכת
 בגודן ר' ט סלאס בז'יל. כי' למ"ר לא' טס גמן' צונכת מומר
 לכהעתק דחלמוד כ"י: ולייטר טס כלן קלה חסרון; (ט) כן קול' קמנכט
 כו' סוני' מנטוק גטולס (וכמ"ט לה"ז) ועוד רגילים כו' וגנט' וגוזס כו'
 טס לנטוק גטולס. לטי' גטומת דכלן מסמע קנטונכו סיל' טקמנכט
 וכן כל' קמנין). וויל' לפ"ז דלנטומת וקנין חולס מהן גלגל ה"מ וכיינול
 מדרכות צבגיל חכס דלקמן. וויל' למ"ר מפי' סkan דרכ' מנדס. דכל מוכמת
 צפ' דמ"ק (כ"ג). דה' דנטולין מדרכ' לכגד' כהכס סקי'ו מליילו מלימוד
 קנדס. וככלון צטולין דמטמען גנמי'. וכ"מ כל דלטוריין טס יונצין ודומניין
 פ' סוקקן לנמלוי (מי' ני' ככ"ז פ' ט"ל טס יונצין ודומין פ' עילניס וודומניס).
 וכן מוכמת מכל דקמי' טס נטillum ולין מומלים סטמעה וגנדס גנא' כלכל
 כפי' טס טפירטה כרמץ' גמiled טס (ע"ה פ' נד' וויעילקה) וככימ'ה
 כריכנן ה'

שותפה מנהה מקודמים אותה (ג) ותפלת ערבית מאחרין אותה, ואומרים

בשם העורות ופי ע"ד תשובות הנאונים סי' ר"ב

כՐימכ"ל נחודשו סס ע"פ מ' סממות ט"י דkr סילול מלייט דחכים סמת ציה מדרכו כטול קלי. לומר סמך מגדים כטלאן פ"ס. ומ"ז לס נפלס דקלי מל חכל דעמל וסבנינו סל הצלל חין למוליס הפללו מלהיכים שטעה וכנדת (דלה נתיי למזכוי נס הכלל נעסוק ממיס). מ"ז מני שזומע כצבן למוליס. וכיוון שליסוכ ד"מ למכל מטוס שמהה מסור הפללו נהרכו וכמ"ט למוליס. גמ"ב גמ"ח סבק"ז ס"ז. וכי"ט כהן שומע כעונס דהמייל פפי). י"ט למוד ממנה נ"ב לכימול מדרכו סל חלים. דחחים בכיהם מדרכו כבויו לכל חכל דמי. מ"ל ודלי סה דמדרכו כטול סיינו הפללו למוד סס מגדש. הלא י"ג דטבות וקין כורה קiley הפללו מהנדס (טלין מלל מדות ומושcis). וליפכ"ל דמו לפלאות דרך מרכן ליל' יסוד פ"ג דברכות [כ"ה]. דקלי נפניו כטול קרי ע"ז). ועי' נטהורי בג"ה ס"מ לכ"ב שכח בלאנו זעל על פלקין המכום סקס נמוקס מנדס (וכלalon מגומנט סס ונכלס ש"ז פ"ס). חכל גללה שמייקר כוונתו ז"ל סס חיינה רק תלינס לכחבי קדש لكن מותר למוליס נקיין נממחס מ"ז סכו"ם זמן כטמ"ז. ולחן כבלת למל ככ"ז טיקו נחכבי לה"ת דמנדה נכדי טיקי בכלל בית מדרכו סל חלים במלון. וככלודם לתק"י סס (החל מוחל לאחטוק נחלה) כחכ ולמ' מוד מלל טמאנב בכיהם לריבען טככ"ל כו' סווין הטבות וקין הוילו (ויכלפו ס"י מ' כנומחה הטבות וקוניין כטוויה. חכל נמלה טט"ס כו' ונתחבב מון קיין הוילו) י"ט מון שקורנוו לאקהויס חפלת מנהה כו'. מ"מונו וטירוטו לפ"ז שטיטל דטבות וקין הוילה פית נמור כו' ומכו"ל רה"י מוש שמוחל לאחטוק בלמוד. רק י"ט מכון טטורנוו כו' ליבך ולדוז. וכן מנגנות הלויקיס לפ"ד. וכחכ מוד סס נ"מ כפלהם לך נגנו לומר הטבות מטס קבל חילס מסניי לומר קלי מנו מספליס כבנדוו וכמטעיו כי כן מנגה מהבי סמת כולדס מספליס בככדו ובמעזין כנויות וככך י"ט לו מנוחה טווכס, עכ"ל: (ג) מנהה מקודמים מוחך וח"ע מהרין לווס. זאת סמלהין ערבית פשות טואו לדומרין כבנה (ק"ח): י"ה מלקי ממויליה טבב נטולי (וכדומרין כפ"ח דברכות [נ"ה] הפלוקין יומת כל דמלהרין לי' כטלי עדין כו'). חכל וזה סמקרימין מנהה לרך טעס (ורכ"י פ' לר"ג דחנלה [כ"ה]. סמלה נבכת כו' מחלגן סמיך לחכסה מפי כל. כו' דוכטן. וק"ז ע' לכוון דכריי זעל עס מ"ז כו' זעל טמו פ"ז דבנה (קמ"ז): חכל זמן בכמ"ז מהל היליכ), ומamax דכ"ל ברכי' לכטום לאכrown חכלו סל מטה בקדס זויל זט"ז פט"ז דטבה (סס) סלמ' בעמ' בכמ"ז קורין בכחבי סקדט טליין זו שעט ביטול בכמ"ז לטי מ"ז נירוטימי סס לשינויין בין המה ולבעל. לשינוי נפי שמן המה ולמעלה מ' ס"ז קונגען עוד מדרכם מלוי כבנדוו סל מטה לדכלה. ولكن גם הסרו מוד נימידיס לכרוות

ואומרים בין הפללה נשב ונודם מ"מ (ד) ואין מתעסקין בתורה וטפי עדיף, וזה שאין עוסקין מפני כבודו של משה רבינו שנפטר באותו יום בשחת, ועוד לקיים נשיא שמת נועלין בהי מדשות ובטלין (ה), וכ"ש שיש לנו לזכור תמיד לעניין כבודו של משה, ואשכחן "בירושלמי ר' יאשי אמר כתיה' זכרו תורה טשה עבדי ב'ש הכא דברת' תורה טשה, אלא מה זכירות תורה לעולם וצריך שתהא חדשה בכל

יום

בס"ד העורות ופי' ע"ד תשובות הנאונים סי' ר"ב

לקנות נכמי קדש. אבל לכך נומר נכניות אף בכמכי קדש י"ל דמלוכ מוסס כבודו כל מטה. ועתה נ"כ נמידוטי נס"ד צזא]. ולחפץ נס כל דמלוכין חפה מכם: כיינו נ"כ מפעס אס בכדי לפאריך נטעם נכלוטו כל מטה, וקס ימכרו לכחפץ יהו גדרה כלנו מדרין מילו: (ד) נסב ונודם מ"מ למן מחמשקין כו'. נס' קפודם לר"י סס כיינו נסב ונודם ומ"מ לאחנטק כחולה פלי עדיף ומה טמן פוסקין למולי סלוסר הלא מלי כבודו כו'. וכן נכוון לנורום נס כלון. ול"ל כיוון דכינטול מורה חמיר טיסורי". ולייסור חלקו למושך חיינו טיסור מדינן רק מוגנה מוסס כבודו. لكن פפי עדיף פיק דמנלא [ג']. דהפיו ליחיד חמיר. כ"ס כנוז מולס דמס רגן כל כל ישכלה. וכמו שסתהיל במלחמות סחטונכה שמוחר לעסוק במלחמות. וכן מולכת ודחיי מסונין דלט"ז' דצנמ'ה ה"ל דמלוכין דנכילדען לטקי סדרה בכחוניכים כמנחאה דצנמ'ה (ו"ל לומ' נ' טכמלו דתבוס כטול מדרשו כל הכס יט למלוסר אף בגדי וכל דגר). ולפי פ"י קרי' נבר יוסף טקונט נחדוטי הכרמץ' וכרכט'ה סס דהט לדפסקי סדרה כיינו טוין ודווקין בבן דל' נהמי". מוכחה טהף לעסוק במלחמות ורטה ניכם טיסורה: (ג) נומלן בסמ"ד וכטלאן. לטון זאת דנווטין בסמ"ד בעניין זה. נט' מלהקי כ"ט בזוכך פרומס (ק"ו מ'). וע"ד נטלו תכען בצעטט מטהמה דמנחא ולמעלה מלון חלען נגענו פרען דבי מדריכו כו' חרען דבי מדריכו דמס' ק (כ"ג): וצמחות ספ"י סג' באהמ"ד בטלאן ולט' האכל נומלן הצעטט נומלן נט' קטמ'ה [י"ב] בחנויות ומרחאות. דמייטין טיזלנו טלט נטחוט דברי חכמים חס נט' יגענו. האכל צי' חצומה בסמ"ד צליזן כן ולט' יעכז' ע"ד חכמים. ולט' סמתקבל לפאריך לגטול דלחות בסמ"ד וכ"ס כיינו' נכל סטוקיס. וטף נחטונת רב ליטנו גלוון סכתונת בסמ"ד וכ"ס כיינו' מילוי לך (נכדים טהלוינקי רק' כ"ב על רבע נמנין טעל ד' ס"ז) נחטונת הבנוויס טהלי לך (נכדים טהלוינקי רק' כ"ב על רבע נמנין טעל ד' ס"ז) כי': (ו) זכירים מולס לטulos כו' מזבב נכל יוס. כמ"ס טלי נרכום (ס"ג) סחביבה מולס על לומדי כל יוס ויוס כו' סימגנא נו מולס לימי. וגפ' דערוכין (ס"ד): חלום הטבכים כו' ד' חביבין טל' למדילס כל טעה וטענה נטענה לר'זונכה. ונסטלי ומלהנן (פסקן ל"ג) טאל הגי מנק' וכיום

יום (ז) , אף משה (ז) שקבלתו נתנה (ז) צריך להיות בו זכירה לעולם דלא לימת אינש אבלות ישנה היא וא"צ (ז) , אלא ציריך זכירה בו לעולם זכירה חדשה" , ועוד אשכחן תמן , "א"ר זира וחכתי ויתמו ימי בכוי אבל ימי בכוי תמו אבל זכירתו לא תם (ז) והוא שעה שנסתלק טן העולם (ז) , קם ר' פריחה על רגלו ואטרידיו עדיפה (ז) ויתמכו ימי בכוי אבל ימי בכוי אבל תמו והני ימי החול (ז) דקה שריא בהו בכוי ואבל , אבל שבת לא תם (ז) דלית בשבת בכוי ואבל , ולזכירתו בתיה מדרישות בטלין" (ז) . עכ"ל , והאמת הוה לא נמצא בירושלמי ומדרשים , ונם לא בזהר וזה אבל לשונו מוכיח מתחומו שהוא לשון מדרש הנעלם מהזהר , וכן שם החכם ר' פריחה שבדרכו כתבתי לעיל בענף

במס' הערות ופי' ע"ד תשובה הגאנונים סי' ר'ב

ביסוס טלה יסיו נמיין כדיטנמל יסכה כו' מלך חמಡה ומ"ס נפלט"י חמורה . ונילקוט יתנו כסם לטסיקט (דנחדת נפלט"י חמולה לפניו) מלך חמಡה נפלט"י וגנו' ביסוס חזק וגנו' מ"ס נפלט"י חמולה : (ז) מלך מסה כו' צילקה לטלים . ויסי' מלחה זכרו מושך כו' ולחדר עמו : זכרו תולח חכרו מסה ר"ל טפיכתו : (ז) טקינלה ומכה . יט לטפת טקינלה מטה סייע טלה כי' בכת לחחל לנקנו' . ונם זה טמגנא ליטרלט כו' זכרון גבעע כמ"ס פ"ד דנדלים (ל"ת) נמהלה לם נמגנא מורה (פלפולה) חלג למסה זכרו ומסה נגה כה מין יפה וממגה ליטרלט (ויל' ז"ס נסיפי' דקליה חלץ לויי מותם חמורה על כל יטרלט חקיס ומפכים . טkan כ' דברים טאה שלויי מותם ונלה נלה . ולמה' כגב' כה פין יסח וממבה טל כל טרלט) : (ט) מגלות יסנה טיה ומל'ג' . כמ"ס ביגמום (ט"ת) נטהול כיוון זנפקט לנו י"ב חדת לנו' מורה טרלט לפסדי' . ונכבותם (ק'ג): הטהר רבי קומינו יסינה למחר ל' יוס דלטנו עדיפנו ממסה דכוביך ויכמה כו' ל' יוס טלה מל'ו ספרו גלייה וגרבו כו' פ"ד י"ב חדת : (ז) ימי גבי וחלג ממו זכריהם לנו סמו . כל'ל : (ט) הקומ טעה טנסתך . כו' מל'ו זוכרו וועל' נטהר זיכריהם לנו תם : (ז) דידי טדיף . דלדייך רמייז גקליה גופי' דיט ימיס דלט סמו . חל' נלה' זילט נסי' דדרתין זיכריהם לנו סמו . לנו ידען טימות . ויל' זיכריהם לטולס . ומסבכל סול' דחאלטי' . טככירות טיה רק טפס טנסתך (ומתס טלה' לאכפו לטולס . דסינו' לטפל בכם"ז . טה'כ מורה טימת געטיך) : (ז) וסאי ימי חול כו' . נכוון גבורס וכינוי לו וכני מולי ימי חול כו' : (ז) הטל טנה לנו טס דליהם נטהה גבי וחלג . מה' לה טס נטסה זכרון לו בדרכו טונוג נטנה דסינו' ט"ה (טאה לדבirs טנטגעט טלה' מכל נוכנו' גטנה) . חיין גז' סכין בכוי וטבל . כי קילוי ליטימל דכבר חמו . מבל בחול טונוג בכוי וטבלום . לה טנס אכל זה . מה' קוי מל'נו לנו טמו בכוי וטבל : (ט) זלוכריהם בכם"ז גטליין . סאי'נו גמי זיכריהם מוקה טפס טנסתך . מה' טלטולס (טטעמי' דר' פלמי' כי'

בענף א' חלק ג' אות א' שלא נמצא בתלמודי ומדרשים כ"א בז"ח, מעיר ע"ז: (ט) שם סי' שלז'ן ושליח [ויהו מרוב האי נאות לפני מה שמצוין עליהם, וכן נראה סגנון לשונו ועניטו כט"ש בהערות בס"ד]: ושאלתם טעם כיומי ניסן ויום תשרי שאין נופלין על פניהם, וכי רב יצחק נ"ר (ט) אמר ששטע דבר מפינו, הדבר שמע ודבר נדרול הוא ברמזו דבר (ז), ושלוחתם אלינו לומר שהוא נשבע לכם באמת שאינו זכר מה ששמע, מפינו יצא הדבר ואין להшиб לאחרו (ט), יזכור הדוא דרגסינן אין מונעין

בכ"ד העירות ופי' על תשובות הנאננים סי' ר"ב ושלז'ן ושליח

ס"י מילצאל לומר. טה' מס' ל"ג מה מטה נצנכת וכמ"ט כתופס' ורכ"ט ומילדי (טנייה) נמחלם נחטונכו) וככלנו סי' מ' נטס הכל' נמן טלי סדרulos נכל' מה נצנכת (ועמ"ט נס"ד נגיילולי לפ"ה פ"ט הוות כ"ט נז'ו). וע' פ"ז נ"ת טלי' ב' טרואה לכאומים כן גדרני רב טר הלוס נלון. נ"כ' פ"ט קמלמר ירושלמי מקמם דר' לרמי' נמי כד' זילט טטה ננטחלאק קלחן: (ט) וכי רב יצחק נ"ר. מילצאל זכו טלמו נחצכל נחטונכו נחטונכו קזה סי' ל"ג (ונס טט נחטונכו לרב קמי' ממולין טט נ"ל' כ"ד וכל נחטונכו מהרי'). נבד מן ס"ט ל"ד טיט הגומפל מה"ה ז'ל. וס' ל"ה וליז טלהחלי' כן לאכרי' פ', וכמ"ט נחטונכו על פ"ג זה נס"ד נטס' קרב ר' יצחק טב נ"ז ז'ל (ולכן מסל לו רב קמי' גמלון סחרוי נקנלה כמ"ט נחטונכו טאהלמי' لكمן הוות ב' מכך דהנינה טלי' מושלון מלה' לאכ"ד ט'): (ט) וכדרכ' הקטום טכטט דנבר גודל סוח' וככמו' דנבר. נ"ל': (ט) ולין לאכטיב ללהוח. נווטה נחטונכו, לירוטו, כטלו' גמלון מטהלון מל טכגיד לך' ילהק א' (טני' טיפורי נאכטוליס דוחקיס עחה' על גמלון נגלו'ם קדבל) הלה' טלי' לאכטיב מוד ללהוח מצל' קגיד לו כנבר ולומר טלון מוכלה מה' נגלו'ם קמפני' כרמו' נחטונכו. הלה' בעיקר גמלון ט"ל' וטין לאכטיב ללהח. ור' ג' לאחדרים סגן הנטוליס. חיין יכול לאכטיב דנבר נז'ו. רק יכהוג נרמז לאכטיב ר' ילהק וסוח' ינד' לאס, טט ידע טרמויין לך'. וכן רלינו דנבר גמלון ז'ל' נטען'ים נגמל'ים טלי' נחטונכו מהרו'ם. טלה' לאכטיב למלה' דלה' נדיק לי' וטלה' בכיכו' פnis' טלה' פnis' (טסימנו כמו ט' נ' לאכטיב נס"ד) טלה' למושך לו.

ומפני רוב חיבת התשובות האחריות אלו שהוברתי, ראייתי להעתיקן פה אע"פ שיארבו הדברים (ויאיר עליון ג' בקצת דבריהם בס"ד), וו"ל התשובות. א' סי' קב' ב' (ומצוין עליו לרב שרירא ולרב האי בנו) ששאלתו דר' ע"ד-שייעור קומה שבבריות דפרק היכלות דר' שמעאל והשיב ז'ל': א"א לברד לכם הדבר הזה הטיב אלא כל'י

בט"ד הערות ופי' על תשובות הנאונים ס' קכ"ב

כללי בכלל, כי ח"ז ש"י ישמיע אל אמר דברים הללו מדעתו, ומאין בהם הדברים הללו מדעתו של אדם, ועוד שיווצרנו מטרומם ומעוללה מהיות לו אבירים ומדות כפשתן ח"ז מדת לאורך ורוחב בשיעור קטן ונדייל, אבל השיעור והמטרה המה הקבלה ירועה וחהתמה על השנת בני אדם (לכואה בונתו). שכן בינוין להה שיאפשר לב"א להשיג התגלות פועלותיו וככדו ית'. אבל אין נראה כן מדבריו להן. אלא ר"ל שהרמז הצפון בשיעורים ומדות אלו כמשל. א"א להשיגו בדעת אנושי שהוא חתום וסתום מלחשינו, ולא יודע ב"א מפני הקבלה יהועה). כי אין לומר במופלא ובכוסה יותר, כי אין דמות יערכו לו, אלא הם דברי חכמים שיש צפוניהם טעמים נדולים מכל הרוי הרים ונפלאים עד מאר, והללו רמוים שלהם וסודותיהם ורוי רויים שא"א למיניהם לכל אדם, אלא מי שיש בידו מדות המסורת בידינו, ואפי' דאי פרקים, וכ"ש פרטיהם, כי על דבר זה ועל שלמתה ממנו ממעשה מרכבה אח"ל (חגינה י"ג. ע"ש נ'א קצת) א"ר חייא אין מוסרין ראש פרקים אלא לאב ב"ד והוא שלו דואג בקרבו, ובדברים שלמתה מכל אלו א"רامي (שם) אין מוסרין סתרי תורה אלא ליוועץ חכם חרשים ונבון לחש, ובלחש לוחשין לו, וככלות נותנין לו והוא מבין בהן, וממן השמיים מראין אותו בסתרי לבו, דאמר במדרש (ג"ז בחגיגה שם, וקוראו מדורש. שהוא דרש באפסוק) ונבון לחש וההמבחן דבר מתחך דבר לחש זה שראיוי לטסור לו סתרי תורה שניתנו בלחש, ולכן היו מוסרים חכמים אחד לחבירו. הכרת פנים וסדר שרטוטין שמקצתן אמרוים בוה ספר תולדות אדם ומקצתן בסדר פסוק שלאחריו זכר ונקבה בראמ (ו' היא חשובה רב שריוא שהוכיד ומסכין בפי' תורה על פסוקים אלו. וכתח עלי', ולא זיכנו בהם". ובזוהר פ' יתרו ז"ח שם ותיקוני תקו' ע' טפורשים הדברים בארכוה. ורב"י הנרי'א זיל ביאר המתארים במנחה סתריו כ') לפי שאין מוסרין סתרים ורויים הללו אלא למי שראוין בו סימני ראוין לך', והגדנו זאת לכט שחשובים אתם בלבד, אלא שא"א לנו לפתח בדברים הללו ואף לא על פה, אלא למי שראוין, ואחר האספ' שנים שלשה שכולם ראוין (איפשר ר"ל שיאפסו ב' וג' להסכים על הדבר שראוין והסגור לו. אבל בשעת המטירה עצמה לכוארה גרווע טפי כי אויכא ב' וג'. ועריף טפי לטסור ביחיד כדתנן רס"ב דחגינה), לישב במקום שאין אדם שם (שלא ישמשו העורבים ושכבים). או שלא יתעורר דעתם טעובי רוכים. וכעין פ"ש פ"ק דברכות (ח:) וב"ד פעד אין יויעין אלא כשרה. וע' בטכילתא ר'ש

בס"ד הערות ופי' על תשופות הנאונים סי' קכ"ב וסי' צ"ט

בא שהבקעה כשרה לנכואה וט"ש בהגהותיו בס"ד), אלא מבקשים אלו רחמים עליהם, יהיו רצון שבלי מ"ש הוא ראוי, מן השם יארו את עניינו, עכ"ל השובה זו:

ב סי' צ"ט (לפי המצוין שם ר"ס צ"ז לרוב האי). נראה שכל הנמשך אחריו הונן לו זל. ובסי' ק' חזו לציין "לגאון רלי". נראה דلنנו בהעתק שם הגאון שטחילה מסה ולהלן חשובותיו) וו"ל: ושאלתם שאמרם לכם כהן מורה צדק ה"ז שיש בעניין ז' ימי הפסח עניין גדול, ובמים שלנו כמו כן, הענינים האלה כבר הוחרטו להרבה מקומות כי בכבוד אלקינו הפטיר דבר, וכבר אמרו רבותי (חגינה י"ג.) במלוא ממך אל תדרוש וגוי, ואתם יודעים כי בארכע פנות ננס בלבכם להחוור התורה ליוונה שבח לה' (נצחה רוחה) ברוב האי גאון זל. שעלי ידו ובוגטנו. שהיתה שתייה התורה שתחשכח ח"ז כשאנפסקו סוף ימי היישובות והגאנונים טבל. הקדים ה' להוריה השטssh במקומות אחרים ע"י שותי מיטיו של רב האי גאון זל שהרכבו מכל הטקומות למלוד לפניו כנזכר פה ערך שלא חזק עורה בבל. וכבר הרגינו בזה סופרי הדורות בחיבורייהם ביטינו בזה, ומצתאי מוקם פה להעיר ע"ז. כי יהי נזרך לנו זה להלן לעניין דברי הוזהר והקבלה ג"כ כמשית"ל בס"ד) ושולחים שלוחיהם מכל הארץות, מהימן ומזרחה וצפונו ומאץ כוש ואשכנו וצפת ואספמיא ומתקcio הארץות, ועומדים לפנינו בענייני שאלותיהם וספקותיהם, ואין לנו פנאי לדברים הללו,ומי העיר אהכם בדברים ההם, כי כבר שלחנו באגרותינו לירושבי קלבריה"ה ויושבי פול (נראה ציל טוליא). והוא אופלי"א שכאטיל"א) על הענינים האלה, כי אין להם רשות לשאול, ולנו אין להשיך, כי הקרים מודיעים לא היו מודיעים לשום אדם זולתי לאנשים ידועים והיו יודעים בהם טימנים ניכרים בפניהם ובמקומות אחרים, ואתם לשמע און אנשים מזוריים מעינינו (ר"ל ואין אנו יכולים להזכיר בסיטנים בפניכם אם ראוין אתם. כי גם רב האי זל היה יודע לו בקבלה הסימנית רק בעונות צדקתו לא רצה לטלול גהולה לעצמו. וכחכו בלשון "הקדמנים לא. והוא כו". וכן חפס לשונו זל בתשוכתו כי י"ד עד' כשפים ונטיעת קשואים [שהעתקתי בקורתה בברורי לפרט' א בקונטרס שה"א סי' ה' בחרגה"ה ע"ש]. "שעדין קצחים טכורים ביד בניהם של אותן חכמים כו". ולא רצה לנתחו בלשון שייחסם שנטר לרו' זל ג"כ) גם כי איןכם מזוריים ברעזוננו, כי לשמע און שמענו אתכם ורוכב מעלה הבתתכם, וגם כי אין ראוי להשיבכם ריקם. ולטען

בס"ד העורות ופי' על תשובות הנאונים סי' צ"ט וסי' ה

ולמען כהן צדק המעוור לכם, כי אם אינו יורע שארם ראים לכך מרוחק יבא לחייבם (נראה גטנות בלשון). אישער צ"ל לא ה' מעורך אחכם לך מרוחקכו). אמרו אל האיש אשר שלח אתכם אליו. שבעת ימי הפסח, הוא אישר דבר ה' שאל נא ליטים ראשונים אשר היו לפניו למן היום אשר ברא אלקי' אדרם על הארץ (נראה רומו למ"ש בזוהר מצוה קפ"ב ב' דהני ז' יוטין דפסח הון תחאי במדת הטל' דקיים לשאלת מה כו'. וו"ש על הארץ שחיה חל' : ועי' בתשובה סי' ה' שאכיא להלן אותן ג' בס"ד) והוא כהן לא עליון וידוע נסתרות והעלומות ברמי' החכמתה וכל רוז לא אנס לוי', הוא יגיד לכם את הטראה . ואנו אין לנו פנאי מכל קצוי הארץות (ר' מפני ריבוי השאלות פקצי' הארץות בכתב למעלה , ויש ספרין וגטנות בלשון כאן) להגיר לכם את הרשות בכתב אתה . ולענין מים שלנו בכל ז' ימי הפסח (בן ביאר שם בתשובה שלפני) שציריך טים שלנו לכל ימי הפסח, ולא לנצח טיצה של לילה ראשונה דוקא). ירושלים הבניה בעיר שחוברה לה וצדקה ילין בה, ועל כן האילן מלונה . והמים גנרים ויוצאים . וופח ה' על הפתח . וכשהם לנו לא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף (אישער רצה לרמות שירושלים בכנינה בעיר שחוברה לה ייחדי ר' עם כל הו'ק וכט' שבחזר אחורי מות ע"ת א' טאי שחורה לה ייחדי בגין דאורוג כו' טשית ספרין כו'). והיינו רמו ז' ימי הפסח כטשל' ואו בכנינה וחכונה צדק ילין בה . אף בלילה זמן שליטה ואחריות ס' א' . בכ"ז בה צדק ילין בעת היות על כן האילן מלונה . שקו דילה באילן עז החיים כט' בז' רות ס' ע"ג [כהנחתה הנר"א זיל שם] עז דא תורה שני' עז חיים ושכינתה קו דיל' כט' ש בחקרות תקונים [ולשון קו האילן חוא כלשין כי יקרא קו צפור כו' בכל עז]. והחטי' הגנרים ויוצאים חוצה נאותון בהם טים הודוגנים . אבל כשהם לנו בבית ומוקם יישוב . שם וופח על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם) . ובר אלה יעקב כהן צדק מקורי . אחד קראתיך בשם שמע אתה רע לך. עכ"ל :

ג' ס' ה' שם (אשר גם הוא לפי לשונה וענינה ניכרות שחיה לרבי האי . ע"פ שחובות שלפני' ושלאחרי' נראין שהן להרי'פ' ונמצאים בתובין בתשובות הרי'פ' . וכנהgenthi על תה'ג זה הערבתי סילין בזה בס"ד ע"ש) זיל' : בעוד שהיירם דורשים להшиб עלי עניין הוה (על נהה בו) נקיים אם יש לה טשככ וטושכ בחומר שהחטירו בוה'ז כמשית'ל בס"ד) הניע אלינו כתב מחכמי הדורו וכחוב א' מאנשי תורנמה , ואנש הדורו

בס"ד העורות ופי' על תשוכות הנזונים סי' ה'

הוזר וחכמים טופרים ומילדים הערכו (כיצל). ומה שנדרס הדריכו ט"ס) עננים רבים ונכבדים בכתיביהם, והוצרכו להשיב עליהם בדרך אחר כפי חכמתם והשנותם אשר השינו, וענין שלום וכח כליצתם לא בתבנו, זולת היוצרבנו לכתוב רמז הדברים מאשר שלחנו להם: לכון החכמים הנכונים, לא עליהם לטrhoות עצמם על כוונת הדברים האלה, הנה ידרנו כי אותם הולכים בחשך מחכמת הטבעי, וחושבים כי אין תורה אחרת זולהה, וכי הוא ית' מהשbetaו העליונה הבירה וההתורה (קרוב שצ"ל והטהויה) הוא בדרך כפי מוחם הריקן, ולהלא כתיב נבואה שמים מארץ בן גבוי דרכיו מרכיכם ומחשובתי ממוחשובתיכם,ומי יכול להשיג דעת מחשbeta פחת א' מעברי ה' ב"ה, וב"ש דעת מחשbeta המלך הגדול רם ונשא שוכן עד וקדושתו, אשר כל צבא המרים נלאו מהקירות חכמתו והשנתו, וכלם שואלים אי' מקום כבשו, ומה לכם תרכאו עמי ופנוי ענאים בהורה תטחנו, בשטעכם את דבריכם וניב לשונכם בדרכי אריסטו' וחבריו, ודנים תורה ית' באותו הראך, מי שמע כזאת מי ראה אלה, היכול ארץ במעטה הר סיני ביום אחד, אם יולד גוי בתוכן שמים וארץ בקיומה בשטע את דברי כאומר נעשה ונשטע, ובאותה שעה ארץ יראה ושקטה ושים עמדו על תבונתם והעולם עומד על קוומו, והכל על הדברים האלה, ולהלא כתיב עושים במשלך דעת יוצרנו שהוא דעת התורה ממש, ולהלא כתיב כל הנינים אין ננדו מאפס והוא תבונה ניב לשונכם, כי אל דעתם נבואה יצא עתק מפיקם כלל דעת ולא תבונה ניב לשונכם, כי אל דעתם ה' ולו נתבנו עליות (טלפון תשוכה זו נראה יצאו הדברים בס' נפש ההגמה להרים דלאון ריש סי' ב' (ר' סע"ד ה' ע"א) בקצת שני הלשון).

אשר אמרתם ואשר שאלתם בעניין הנדרה, והרחבתם פיכם בדרך טבעכם והבלוי דעתכם, יורע לכם, כי לא זו הדרך אשר חלפו בו מצד דעת עליון והتورתו הקדושה, כי עניין הנדרה כבר הורען חז'ל העניין הנכון והטוב בדרכיהם לא ימייתו עולם עוד, וטה שאתם מבקשים - הדירו סגנים מכסף ויצא לצורף כל', וחפץ ה' בידכם יצלה, דעו כי מעת שר恅ת מתומאה, אינה מטמא משכב ומושב (נראה ר' ל' חומרת התרחות מסחבה וטזבה. כמו שביאר האר"ד בבעל הנטש סוף שער הפרישה דבריו רב האי גאון לעניין פרישה מסחבה ומושב בחוליה שנבעלה שכח רה"ג לשון שאין מטה מהשכב ומושב ע"ש ומה שהקל כאן לאחר שר恅ת מתומאה בו' נקיים. הוא כמ"ש החתום, כש ר' ל' פ' ק דשבת [יג:] שהוא רגילן לטבול ב' טכילות. ולא רחיצה לנדרה בטנהgent

מנועין הכספיין מן הכל' כל ל' יומ' (ד), וידע, ועל זה בית החתן והבלה (ס) אין נופלן ע'פ', ובבית האבל צריך ומורדר (ו), וראי' לה'ו

במס' העורות ופי' על תשובות הנאננים סי' ה' וסי' שלז' ושליח כמנהגנו. ועי' ספק ריקאנט' סי' תקפ' גלפי הנראת לאנו שעהק תשובות גאון תלון שכחוב רוחצת במים שאכין. ועי' רם"א י"ד סק'ה מדברי ראייה בוה) והיהתי מאירך בתלמוד, זולתי שאתם מבקשים דברי חפץ, ואין אנו יכולים להשיב לכם, כי איך יהיב הארם על חרשיו ארמה הנשברים, הם דברי אריסטו והפילוסופים כי כלם חברים, אבל השיבו וחיו, ושיטו יד לפה, ודענו כי כרחוק מורה ממערב, כן הרחיק המוקום ית' דעתו שהוא רעת התור' הקדומה, מדעות ב"א, זכרו זאת והתואשו, ומאותם הדריכים התבושו, ודענו כי הפללה ה' עניין תורהנו הפלא ואפלא, וכאשר תדעו ותשיכלו ותבינו, עניין פסח מצרים, וכי יש בו היל גמור יום ראשון ולשאר הימים מדרני דלוני, ומשם והלאה שבע שבתות תמיימות עד יום מ"ת שישראל מתחברים לאביהם שבשים (יעין בוחר אמות צ'ה ב') מועד שם צ'ז ב'. וופ' תוצאה קפ' ב' ובילון רומ' שם. וכשהשתוטה הוויה לח'ב רע'ט א' [זהו טן ז'ח] ותבין כוונת דבריו הגאנז דל' כאו, תדעו העניין הזה, וכי יפלא מכם דבר למשפט שאלה לרבי יהודה בן הגניד, כי שמי בקרבו הי'ו (בשטעות הלשון כי שם כותב החש בה ג'כ' יהודה. אבל באמת הדבר ברור וניכר מלשונה וענינה שהיא לרבי חי'. וביע' לשון זה הוא מליצה. ור'יל שהוא כבר מסר לו העניים. ויגידם להם בשם. נאלו הוא עצמו מניד ומספר עט'ה). והוא יודיע לכם הדבר מה אל פה, בהראותכם אליו כתבי זה. עכ'ל.

הנה מילו כתובות נמלס כמה נזק נמלון זיל בליינועה הכהמך טלט' לנוות דבר נעלס לבני ידוע וניכר לו פל'פ' סרמיין לך. וע'כ' גנוסחה סקאנטי לסקנא, ווילן לסקאנ למל'ר". סיל' גנוסה:

(ד) דגרטפין לין מונען פכטיעין קו'. כתוגות פ'ק (ד'). ועיין זה וגס מה טסmissis ורל' נא פסה סי' קו'. מכוינן קדרכיס למ'ס נזאלך סכעלוקך דרעל'ט קינ'כ' ב' ע"ס וונפ' ה' מול ז'ח ב': (ס) נבנ'ת קמאנ' וככל'ה לין נופלן ע'פ' מטען דסנקן לו ככל'ה קהמר. וכדעתם קיל'ן פ'כ דסוכך סקאנט' נס'לט נס'ל ננחווי נפל'ה פט'ז מום ז'כ' לעניין ז' נרכום. וכ'ס לעניין נס'לט הפליט. מיל' נמ'ה סי' קל'ה זכיריו בטוסקיס גלטונס רק ביה כחנן; (ו) ונכנית האכלן זריך ומורה. לטין זריך סיינו לומד. סקלטן סוקה נז'ק לאנטער ולעגנו לנו לנו מיל' נפל'ם מט'ס. ולסן מומל לפ'ז מגונטנס

לוּהָ פֶּסַח שְׁנִי כָּל חֲקַת הַפֵּסַח כֵּן יִעַשֶּׂה, שְׁעָרֵין תְּכַשֵּׁיטי כֹּלה עַמָּה (ז), וְהָוָא יִגְדֵּר לְכָם אֶת הַרְשָׁוֹם בְּכַתְבָּא אֶתְהָ. וְשָׁאַלְתֶּם עַנְיָן נְפִילַת אֲפִים מֵהוּ, וְלֹמַה אֵין נְופְלִין עַפְרָב בִּימָיו אַלְוָו, בְּכָל מִקּוּם נְפִילַת אֲפִים בָּזְמָן צָעֵר הוּא דְכַתִּיב וַיַּפְלוּ עַל פְּנֵיהם וַיֹּאמְרוּ אֶל אֱלֹהִי הָרוּחוֹת וְנוּי, וַיִּשְׁמֻעַ מִשְׁהָ וַיַּפְלֵל עַל פְּנֵיו, וַיַּפְלֵל עַל פְּנֵיו אֶרְצָה (יְכָטָע ז'ו'), וּכֵן בְּכֶ"ט נְפִילַת אֲפִים וּמַן צָעֵר הוּא, יְבוּמִי נִיסְן וְתִשְׁרֵי הוּא זָמֵן שְׁמָחָה, וּכְבָרְגָהָנוּ בָזְמָן שְׁנָכְנָם נִיסְן אֵין נְופְלִין עַפְרָב עַד שִׁיצָא כָל ל' יּוֹם, וּכֵן בִּיטִי תְשִׁירִי כָל ל' יּוֹם (ח), וְעַל כֵן עַוְלִי רְגָלִים בְּכָל רְגָה וְתוֹדָה בְּחַזְוִירָה יוֹתֶר מִכְהָלִיכָה (ט), יְבוּרִישָׁלָמִי, ר' הַושְׁעָיא בְּשֶׁר זְעִירָא אָמַר מָאִי דְכַתִּיב וּפְנִיתָ בְּבָקָר וְהַלְכָת לְאַהֲלָךְ, וּפְנִיתָ וְהַלְכָת דְיוֹ לְקָרָא, מָאִי וּפְנִיתָ בְּבָקָר (י), וְכֵי בְּבָקָר הַוּלָכִין וְלֹא בְּכָל זְמָנָא

בְּס"ד הָעֲרוֹת וּפְנִי עַל תְּשׁוּבּוֹת הַגְּאוֹנִים ס' שְׁלָ"ז וּשְׁלָ"ח

מְנוּמָנָס. וְמַיְפָלֵל זָלֶל גַּדְעָן בְּיוּמָכָל. וְלֹא טְלִילָנוּ יְמָלֵךְ גַּדְעָן כָּוֹם לְגַפְלָמָט הַלְּפִיס מַחְלָל כָּל מִקּוֹס. וְעַי' מַגְהָל מַקְלִיעַ סְקָ"י טְמִינָגָנוּ לְיָנוּ כָּן : (ח) לְסִטְמָת טְנִי כַּי שְׁעָלִין מַכְעִיטִי כָּלָה מִמָּה. לְיָנוּ כַּי סְמָךְ צְעַלְמָה. סְקָלָן גַּנְפִּילָמָט הַלְּפִיס הַצְּבִינָן כְּגַלְמִיס יוֹסָמָן רַיִם יְמָנָן (צְמָלָז נְמָמוֹ עַל קַפְסָמָת). וְכַפְמָה טְנִי כְּגַלְמִיס יוֹסָמָן יְדָן בְּלִיְלָר : (ח) וְקַן גַּיְמִי מַכְעִיט כָּל זָהָר יוֹסָמָן זָהָר כָּלָמִינָו מַוְכָּל כְּפָומְקִיס צְלָמָנִי. וּמְשָׁמָעוֹת כְּלָדוֹן כָּל זָהָר. מְנַכְּגָן זָהָר נְלִימָה כָּלָמִינָו מַוְכָּל כְּפָומְקִיס צְלָמָנִי. קַיְמָה כָּמָדָךְ. סְיָנוּ מַףְגָּעָלָת יְמִי חַזְוָבָה. מַףְגָּעָלָת סְלִיחָות וּמְחַגְוָיָס וּמְתַהֲמִין (וּמְמַבּוֹלָר נְסָס צְלָדוֹן רַבְכָּה גַּלְמָן טְמָנוּ סְכָכִים קְרָלָ"ס צְלָמָי רַבְכָּה וְכַפְמָוָל רַיִם כָּי, כָּי עַפְרָב) בְּכֶ"ז לְיָוִן נְופְלָמָן עַפְרָב. וְכַלְגָדוֹן ס' מַבְגָּה כָּבָנִים מְנַכְּגָן מִן לְמַחְלָל יוֹכָ"ל מַד סְוָף קַחְדָּת (וּמַיְפָלֵל נְסָס כָּל זָל בְּיוּמִי קַפְנִי מַד זָהָר יוֹסָמָן וְלֹא מַד כָּלָמָת מַכְעִיט מַבְגָּה מַמְ"מָ בְּנַעַמְ"ת נְופְלָמָן עַפְרָב) : (ט) פּוֹלִי דְגָלִיס בְּכָל נְסָס וּמְדוֹד בְּחוּרָה יוֹמָל מַנְכָלִיכָה. כָּמוֹ סְמָמִיכָה לְכָל זָהָר כְּרִוּסָלָמִי. מַכְלָל לְכָד זָהָר מַלְמָתִי סְמָךְ לְזָהָר (וּכְפָ"ק דְפָסָמִים [ח']) דְרַכְתָּו מַן כְּרִוּסָלָמִי. מַכְלָל לְכָד זָהָר מַלְמָתִי סְמָךְ לְזָהָר (וּכְפָ"ק דְפָסָמִים [ח']) דְרַכְתָּו חַיְן לְיִהְיָה מַלְמָל בְּכָלִיכָה נְחַולָס מַיִן תְּלָל וּפְנִיטָס כְּתַמְמָלָה לְסְגָל צְבָלוֹס (וּכְלָס זָהָר כָּוֹם מַדְבָּר דְלְבָרְכָס טְכִילָתָלָמִי לְכָלָן). וְלֹא טִיקָּמָה לְכָל דְרִיכּוּסָלָמִי. יְלֹא טָכוֹן טְכוֹלָכָנוּ לְכָל זָהָר צְיוּוֹתָלָמִי פָּגָן דְכָלוֹיס כְּמַעְלִי נְכָלוֹיס דְרִיכּוּסָלָמִי. בְּזָהָר כָּוֹם טָכוֹלָכָנוּ לְכָל זָהָר צְיוּוֹתָלָמִי פָּגָן דְכָלוֹיס כְּמַעְלִי טָלָל כָּוֹם מַעֲסָקָז עַמְּכָה בְּזָהָר, כְּדָרָךְ טְמַה עַסְקָין עַמְּכָה בְּזָהָר. מַפְגִּי טְמַנוּלָי בְּזָהָר נְסָס נְחַולָס טְמַה קְמָזָה עַלְקָנָן דְלְכָלָמָן. זְמָלָמָן בְּכָל נְסָס וּמְדוֹד בְּכָלָמָן. הַוְלִי יְהָזָה לְכָנָן סְדָלָצָו מַסְמָכָה לְזָהָר מַמְ"ס (הַמְלָיס מַבְגָּה מַד) מַלְדָס עַד זָהָר מַלְקִיס בְּקָרָל רַנְכָה כָּוֹם קְנוּנָן וּמְדוֹד סְמָמִיכָה (סְכוּמָה מַסְפָּקָה מַן מַד זָהָר טְלָקָיס צְטָעָמָים טְלָקָיס כְּפָסָקָה פְּמָס טְוָל) וּוּוֹלְדָה כְּמַלְטִיקָה בְּגַדְוָל צְסָטָלָי טְמָמָה (ט) קְמָי עַל הַזָּהָר. וּנְחַולָמָן קְמָוּדָה דְצִיָּרָקָה לְקְרוּמָס כְּמוֹן הַזָּהָר. טְכָנָרָגָה תְּגָנָן טְמָמָה כָּהָגָה. מַסְמָלָץ נְכָלִיכָה לְפָסָדָה לְפָסָדָה כָּהָגָה. לְיָוִן שְׁיָרָקָה לְקְרוּמָס כְּמוֹן הַזָּהָר : (י) מַלְיָה וּפְנִיטָס בְּכָנָקָה. כְּדָבָר מַהְואָה. לְמַכְלָי וּפְנִיטָס בְּכָנָקָה כְּמוֹן :

זמנא, אלא בבר ההוא רכתי ב'י' ברק לא עבות (יח), ברק דשמחה (יע), ברק ידקדים אברחים (ינ), ומאי איזהו שמחת בית השואבה (ו'), והדבר נдол ונכון (עו), מלמד שצידך שמחה בחורה יותר מבהיליכה, א"ר סימון סימן לדבר אל יתרהלו חונך בטפח" (טו). עכ"ל, והמאמר ירושלמי הזה, לא נמצא בתלמוד ירושלמי ומדרשים שלפנינו, וגם לא בס' הזוהר, אבל עניינו ולשונו הן הן עדריו שהוא מדרש הגעלם מהזוהר, גם ריש מלין מהא דברק נמצוא בזוהר בס' ש בהערות בס"ד.

(7) ס"י שלדה [לפי המצוין שם ר"ס של' לרבות שר שלום, משמע שכל הנמשכנים טשם עד ס"י שלז'ו שמצוין לרבות האי, חם הכל לרבות שר שלום, ועינן טשל' בהערותאות ז' בס"ד] וויל': ושאלתיהם המשמשיע

במס"ד העשרות ופי' על תשובות הנאונים סי' של"ז ושליח

לְקָמָוֹת בַּיּוֹמָר :

הלהשטייע קולו בהפלחו כי' (ה) ה"ט ביחיד אבל בցבור לא (ז). וחוון הבנטת שבא לבהב"ג ולא התפלל בלחש אס"י י"ח או לאו, אך ראיינו, דהוא אינו י"ח לעצמו, רכר התירו רבנן לייחיד דאין יכול לכינוי את לבו והוא מתרפל בינו לבין עצמו שאין אחרים עמו, שלא איכפת לנו אם יגבה או לא יגבה אס"י ישמע או לא ישמע, אבל בזיכרון דאחרים שם אסור, דהא לא מצי بلا טרא דלהון, דברין דטריד לחבירו הסמור לו אסור, ואיל תימא זמני דלא טריד להו, אין בזכור וטן, דהא אייבא אינשי אלין קרו ק"ש זאלין עוניון אמר במתניתין ברכחה לענותו, ומ"ט בזכור לא, וחוון צרייך להתפלל על עצמו בלחש תחלה ולכתר מוציא את הרבים (ג), "ובירושלמי ר' חטא בשם

במס' ר' הערות ופי' על תשובות הנאוינים סי' של"ה

(ה) המ'שטייע קולו במחפהו ס"ז מקני טמונא מ"ר פונט ל"ס הילם שיכול לכינוי לנו נלחמת הילם חי' לכינוי לנו נלחמת מומך וכיהם ניכוד. כ"ג כלון מסוני דרכות (כ"כ): (ב) הילם בזטור לו'. (ט"פ) סלקזרה ממך סקליריך נטה דנג'יגור למ' ודליך נג'וגר זמינו לו'. כי' מסמץ. סמטפס זה כו' טנה לומר טלהן היזון י"ח לטמו בחתלו נקול לפני הקינה. מ"ט הילם נפטרת כן. סקליר סיכול לפני הקינה. גע"ל קקלה חכמיס כו' טיטמל זקול רס לאוילע לכוכ' י"ח (וונמלה מהויבען כלל לסתוק ולסמות טלו' וילcum טיניס דקלו ק"ט ומלי' לו' נקול ל"ס. דלי' מיל' ממן דקלי' ומלי' זכסיש טמץ. ולמי מהויבט טיס' נלחמת וקולו למ' יטמע. טלהן יטמע קולו. ה"ל עט קול כ"ז פורי קלי. ולט מסחטני נג'יגור חפלת כ"ז נסחת י"ח כס' ופי' במתוננה כרכט'ם כלל ד' כי' י"ט וכוענק גטוט'ע סקל"ד ס"ד) וט'ב נמה למ' יה' כהיז י"ה לטמו נ"כ בחתלה זו. כיוון טלהן טנד טיסונע בחתלה קולו נה. הילם גרייך לומך. שיעיק כטפס לטסוב להיזון נסחת י"ח זחתלה או כו' טטפס קלטונג טחטמלם בתוננה. טלהן התייז כ"ל כטפי' זחתלה טה' נלחמת. וזה פורי יכול לכינוי לנו נלחמת. וכ"כ לטיה' בחתונה זכון לנו נלחמת. פמי' נלחמת טמ"ז: (ג) וכהיז גרייך נכתפלו מל טמו נלחמת מתלה ונגמר מועל' כו'. נקמן סי' טמ"ז מנולד. דלכטלה חי' אט' יורד נב'ת נקליהם רביס' י"ה פד שיטפלו כו' מתלה לכון מלפל נחתלה טל טמו ולח'כ' טל מהריס דכטיב וככל במשו' וגנו' ולח'כ' גמד כל קסל יטפלן וטימ' יוּט' י"ח בסאי' דלוי' טל נכוון דס' יכול כו' לכינוי ולט התייז רכון טלהן לוחז (טמ' נכוון. כ"ל) וטו' דלמכי' ספלי' למ' טטראוכו רכון נכוון. חד נ' וחד נכוון. כלכך נחתלה טם' יעל' משועם (ר' ג' ט' יט' יט' מ' וויל' מ' דיל' טל נט'') יודכי' גנמי' וצח'ר יכפל טלי'. טכ'ל. וגולטה טנס במתוננה דכלון. נ' כה'ין. שיפן' טל טמו מחלקס כדי' זיכר

בשם ר' ברבי בר יוסי אמר האי דבר ר'ACA ה"ט ביום ר'ה וויהכ"פ דהחוון איתכליל (7) בצלותא דאפיין י"ח לציבורא אבל בשאר

בסיד הערות ופי' על תשובה הנאונים סי' של"ה

בשאר יוטות השן' לא, מ"ט משום טורה ציבורא (ט), ומשו' דבעין תקיעות על סדר הברכות" (ז), והוא אמריתון ממשא רגנון זל תוהנה (ט), ולעולם לא אשכחן לי' בהאי גוננא, דהא מליה דרא, דירושלמי אשכחן בתשובות שלו. עכ"ל, והמאמר ירושלמי לא נמצא בירושלמי ובזהר, והלשון מכויין ביותר ללשון זהר ומדרשו הנעלם, ובן

במס' ד הערות ופי' על תשובות הגאנונים סי' של'ה

בבבבב דלמ' מהכללי נס נס י"ח : (ט) מ"ט מוסס מולה נוכחו. נטמת'ל במו' פלפני'. חולי ימפלס. זר"ל מ"ל ש"י רחיי ס"ג נכדי לameda הפלמו'. סמור להפלת קול מוסס יתפלל מהלה בלחט כל ט' נרכום נס מ"ז' נלה יטיריך נכלול נרמי' בchapלה נקול נכוול כלל. (ומפעס שכךנו נחצונך דלמ' לכון מהרי טמרי) מ"ט נס מקנו כן. מסס פרחן לדכוול. ור"ל בנקילים מהפללות בלחט רק ז' נרכו' כמנגן גנמיס. יטרכו' להמайн טל. כ"ז' ט' מוצס. סגעמץ זריך כ"ז נכלול נרמי' נס' ט' נרכום נחצונך ג' ט' פטץ. סלס יטלאל ט' נרכום נטמו' מהלה בלחט נס' ט' י"ח בז' נכלול רס נכוול. סלס יטלאל ט' נרכום נטמו' מהלה בלחט נס' ט' י"ח בז' ז' ט' יטמץ נטמו' הקיטות מל סדר נרכום טל טים נכב כו' נס' י"ח בז' נחפלתו' בלחט. וממו' דנבר יס' נס' מנטס מנגן גנמיס ה'ל' בכון סבוקילין מהפלליין רק ז' נרכות ווילין ידי מ"ז נחפלת ס"ז נכוול. דס'ינו' נ"ב מכך טעם נולי'. סורייך טסטעו' הקיטות על סדר נרכום זיוגלון י"ח כלו' ט' בכון נחפלתו'. זה' ט' לס' קיז' מהפלליין בלחט ט' נרכום כת'י כבל ט' י"ח בכון בלחט. ולמקומ' בלחט لكن'. נס' קוי' ס"ל. טמ' ט' טיקו' כל סבקילין טומדיין כהה' דכל נרכס זרכס בכדי' מהקוט' בכון נס' ט' הקיטות טל סדר כל נרכס זרכס (נס טיטסר טל רס' נחפן' מהקוט' ג'ט. ט' בלחט כטביל קבוקילין. וו' נכוול כטביל טלון בקיילון). וו'טרכו' נס' ט' הקיטות טסדר זרכו' טל חפלת ס"ז נכוול. וו' קוי' לדידכו' על סדר נרכום. נס' קוכחו' לסדר טמ' סבקילין יס' ט' י"ח מ"ז נחפלת ס"ז נכוול רס. כדי' טיכו' נמאלין טומאין הקיטות על סדר נרכום טל הונס זיוגלון בכון י"ח (ועי') בחידותי הטעמ' וגפי' כל'ן נר'ס טס טכלניתו' כבל דלמינו' רכנן לר'ג' ט' ט' למס' ס"ז יוד' לא'ם. דכל' נר'ס מוכלה כו' מוסס נס' ט' הקיטות טל סדר נרכום. דמסען דפסיטו' נס' ג' בלחט ט' ט' להקוט' מל סדר נרכום. ומפעס שמכחמי': (ז) מטמי' דגנון זל חוכנה כו'. נחצונום גנמיסים זה גמיל סי' ק' נס' נס' נס' נס' הולקה' מל החזקה' סבכלה. טכה'ג טס. טס' ס' ט' נחויז' נכלול בלחט סכגר י"ח נחפלל נכוול טס' נמכין (נס' ט' י"ח ט' מ'מו' נ'כ' טכיאן טמ'לט' למחליס' נס' ט' ט' וו' להוט מואס מכם'ט

וין שם החכם ר' ברבייה ב"ר יוסי לא נמצא וברא בתלמידים ומדושים, וכן משמע מה שבתמיית הנאון המשיב על גנוון שלפניו בתה, רהא מלטה דירושלמי אשכחן בתשובות שלו", שם ה' וזה המאמר בתלמוד ירושלמי או איזו מדרש נלי ומצו ביד הכל, לא ה' נזכר לו זיל להזכיר שנמצא המאמר בתשובות של הנאון שלפניו, אלא ה' לו לומר בפשיותו, שהרי נמצא בן בירושלמי, אבל אם הוא פאמר מדרש הגעלם, שהיו מעליין ונוניוו אותו כמשיח"ל בס"ד, ולא ה' גלי ומצו לכל, לבן שפיר הוזכר להזכיר שנמצא בתשובות אותו הנאון נזכר והירושלמי, הרי שה' מצוי בידו:

ג מה שהובאו בחיבוריהם אחרים בשם ירושלמי, ולעניהם וסגןיהם לשונם, ההשערה קרובה שהן טסקור א' עם טאמרי הירושלמי שהובאו בתשובות הנאונים, והן הן פדרש הגעלם מהזהר.

(ה) **בם' הפרדים הגדול לרשי'** (ר' ע"ד בהחלחו) לעניין החומרא של רם טוהר הביאו זיל: "והירושלמי אומר, בכל קדרש לא תגע זה אישת (כצ'ל). ופי" בעלה. ומה שנודע באשה ט"ט) שנאמר קדרש ישראל". עב"ל, שלא נמצא זה בירושלמי לפניו, ואף שהירושלמי רם' נהה לפניו חסר ולא נמצא רק עד קצת פ"ג, ולפנוי חכמי הזרפתים זיל נראה שה' בשלימותו, כי בתום נהה (ס"ז). הביאו ירושלמי פ' רם הנהה, וא"כ אפשר גם לפני רשי' ה' בשלימותו ונמצא שם המאמר, עכ"ז עניין דרשא זו בעצמה רחוק' מדרך דרישות הירושלמי, וקרובה יותר לדרך הזהר ומדה'ג, אשר יש לשער שבדבריו תשוי' הנאונים מצאו רשי' מובא להירושלמי הזה, וכחץ ס' הפרדים ללקט אורחות מדבריו הנאונים זיל במתם. וכן

בס"ד הערות ופי' על תשובות הנאונים ס' של'ת

פ"ט מ"ט קלו בתלמו. כיוון טע"י סדק ומפני גורך נמל שפה זה. מכל נקודה (וככליה ככלנו ס' כי' כסס סרכ"ט). וכמהיקס ממנו טכ"י סק"ד ס' ב' כלכלת ומדלי' מל חונכ' זו כו' סנקCTION סמס'ג' נכלון לממוס מל'. וסת דנגי' כיוון על כתומוכ' הסיל ללב כתמי' מודיעיק (וכ' מ' מלטן' פאנוכ'ה נכלום' מתריך תלטוג'ס ומיינס סנק' לבן כתמי' זיל. וכמ'ג' נאנקוטי' טס' נס'ג'). ט'כ נמי' כטמיג' דכלון. לחינו רב נס' טלס נכלום' מהלון' דכלון. ט'ל'כ מיל' טיב' פ' חטונגה' רב כתמי'. אכאי' רב ט'ל'ס כי' הרגנה' קודס רב כתמי'. ט'ל'ט גמ'ג' נמוך' לומל' טכו' לטיזו' מכנדוליס טהה'ר רב כתמי' כמו רב נס'יס גהון' מו' כי'ג':

ובן עוד שם בם' הפרדים (ה) ע"ב. ומציין בדפוס בטעות על הדף ז') לעניין ימי טהור בשם ריש כלה וריש מתייבתא (אשר הוא הדאי העתק סדרבי הגאנונים) ז"ל: כך אמר מהר"ב יהודאי נזון וכבר אドוננו לברכה אל (כיצ'ל. וט"ש בדפוס על ט"ס) שלמה ריש גלותא, על החיים שפסק הלכה תשב ז' לobar בנדחה ואח"כ תשב ז' נקיים וכן לנקבה השב י"ד בנדחה ואח"כ תשב ז' נקיים, ואמר רבא (נראה ציל רביי). או פ"י רבא כמו רביינו ובמ"ש בלשון הר"י הברצלווי ע"ד השיטושא רבא דתפלין שכחוב בו אמר רבא. ע' ברא'ש ה' תפלאן) וכבר אדוננו לברכה, לא כי, אלא يولדה בנדחה עד שתפסיק הרים ממנה ואחר תספור ל' נקיים וכן אמר ריש כלה וריש מתייבתא, לעולם הוה (כיצ'ל. ובדפוס חלקו זה בטעות לשני דבריים) ברכבת הלבנה בלילה מוצאי שבתות בשתה'י בלבוש, וטוב לך, שבד עושין במתיבתא, דכן כתוב רחמנא באורייתא קדושים תהיו, וכתיב והייתם לי קדושים, "אטר רבה בר בר חנא א"ר יהודה עוננות של ישראל (כיצ'ל. ומה שנדרס שליש ט"ס) גרמו והסתלקו כל חטאתנו (ר"ל בהט"ק וקדשי המקדש) א"ר אסי בשבי' החיה' ושלשים ושלשה ימים ונגו", וחוי ושאל לעצך שאין לנו קדשי המקדש אלא הגיון פינו שנאמר ונשלמה פרום שפתינו, עב"ל, וענין דרשא זו בעניין הראשונה שהביאו לעיל דרך להחמיר לקיים קדשות והתקשרות והייתם קדושים לkadsh לבעלה בימי טהור כמו לקדושים בזמנ המקדש, ועכ"פ עד שפסק הרים (וסמכו עניין בזה להזכיר בעזה'ז כקדוש הלבנה. שנטהלה בה האשת בימי טומאה וטהרה). וכייט עלייה וحصرנה של הלבנה ב' יום של حرשה • שהן כעונה בגיןית של אשה שתחדשת בחן (וכ"כ הד"ט בריש ה' ר"ח בדף האז'). וכמ"ש בס' חסידים סי' מתשמ"ח ובפרוי עץ חיים שער ראש חדש פ"ג והבאתיים בס"ד בביורו לפRIA פט"ה בזורה'ה ב' ע"ש. וכן שקרוש הלבנה בלבד נקי במוציאו שבת כדרניא בם' סופרים פ"ך כן בקדושת אשה לבולה קדש ישראל יחמרו עכ"פ בניקיות שהפסק סה"ם לחיותה טהורה ונקיי).

(ב) בערוך ע' ערבע א' (והביאו התוס' וט"ט ז' בשם בקצרה) על הא דחוורין ותו Kunin בשהן עומרין כדרי לערבב השטן, כהב ז"ל: פ"י אחר, כתוב "בירושלמי, בלע המות לנצה וכתה" ביום ההוא יתקע בשופר נдол ונגו' כי שמע שטן כל שיפורא זטנא. חדא בהיל ולא בהיל וכדר הנין לי' אמר ודאי היה שופר דוחקע בשופר גדור טטה זטנא' למתחבלע ומירעת ומתבלבל ולית ליה פנא' לטעיבער קטינוריא, ומכאן אנו למדין דברי ל' בעמידה כתו בישיבה, והני רטහטרי ועבדו נתי ל' בלחש בנדח ק' פעיות דפע' איטי' דסיסרא אלוין

ואلين יי אינון כשנוטרין כל התפללה כל תקועיא מتابעי למיהו יי". עכ"ל, וכן כתוב כל לשון זה גם בם' הפרדים לרשי' (מ"ב. ב') , ולא נמצא הירושלמי הזה לפניו , וגם כל הראשונים זיל' שהביאו זה לא צינו מוקומו לירושלמי , ונראה שבתשובות הגאנונים הוא שהובא הירושלמי הזה (וכן בשכל' הלקט ס' צ'ט הביאו בשם הגאנונים). ובאשר כן דרך העורך להביא תמיד דבריו הגאנונים בסתם כידוע (וכאשר בארותי בחיבוריו על העורך בס"ד) , ובמדומני שהתשובה הארכוה הכתובה' בס' הפרדים (שם) בזה שהובא בה הירושלמי הזה היא תשובה גאנון , וממנה הוא שהביאה העורך (ושאינה תשובה רשי' זיל' וראי יש לשער). שאם היהה תשובה רשי' לא הי' איסיך שנכדו ר"ח זיל' שהביא בשכל' אם בשמו שחולק וס' עיקר תקיעות שטעוד ולרכוב השטן חן של מושב , לא דאת תשובה זקנו רשי' שהביא הירושלמי . אך אולי היא תשובה לא' מחייב דומי' ואשכנז' שחברה הטלקט ס' הפרדים כאשר נמצאים כתה כי'ב שם . וכמדומני שהטשב' חשבותה זו כבר ראה דבריו העורך או תשובה הגאנון שסבנה העתיק העורך . ולכן חשב שגם הנסיבות והלן דוחמורי ועבורי כו' הוא דבריו הירושלמי لكن כתבו בתשובתו (שם סוף העמור) ב Zam וו גרשינן בירושלמי . אבל פשוט הלשון נראה שמדובר לאן גאנון) , והוא מזוהר ומדריש הנעלם שהי' ביד הגאנונים בגיןו והעלם דבר מהבאים אחרים , וכן ניכר מהענין והלשון , גם רבב"ח שיאמר בשם' ר' בר יהודא לא נמצא בש"ס ומדרשים :

ד מאמרי שהוכאו בתשובות הגאנונים ולא נזכר עליהם בשם ירושלמי , ובכ"ז ההשערה קרובה שחן במאמרי הירושלמי מדרש הנעלם הזה .

(ה) בתשובות הגאנונים היה ס' פ' [והיא לרבי האי כמצוין שם ס' ע"ה וטשׁ ולהין עד סוף ס' פ"ג שמצוין בסופו עד כאן לרבי האי חן כו' לו זיל' זיל' : ושאלתם , כי יש מקומות שאומרים והוא רחום במעלי' שבתא , הבci הוא בכ' ישיבות שאסור הוא בשבת ביוון שקידש היום ואין אמרים והוא רחום ולא שומר את עמו ישראל , דהכי קיל' לעניין והוא רחום התקינו לי' בערכית משום שעת הרין לחיבוי גיהנם , ובשבת אין שם דין כלל , וא"צ לאמרו , והה לשומך את עתו ישראל "דאבר רבא א"ר זירא משל לרעה צאן בו" (כ"ה בדפוס צאן כחוב שם כל הפסל . וע"ל שהבאיו באלוויות בס"ד) וכן כל ובין החול שהשרים ממונים על העולם ציריך לומר שומר את עמו ישראל כי כמה הן מקטנים לישראל בכל יום ביוון שנבננס שבת כלם זיין טמקותם ונשגב ה' לברו , והרי הצען תחת סבת שלום נשברים , וע"ב

וע"ב צריך לומר הפורס סכת שלום עליינו ועל עמו ישראל ועל ירושלים, וכך הוא המנהג וקי"ל מלהא רוחחתא, ובמוצאי שבת כלם חורין למקומם וטעמידין משמרות משבת לשבת, וע"ב א"צ לשנות קודם הבדלה על הכות (משמעות הלשון לאסור אפילו מיא [כדר] עקיבא ורב הונא בפסחים ק"ה), ולא כרבנן דברי רב אשוי דלא קפרי אמריא שפסקו בן רווה"פ זילן, והזמי דחלוף המשמרות תתקופות שאחר זה עד שיתקיים ממנונים ושומרים על העולם במתחלתה, וכן ה"ה בכל תקופה שא"צ לשנות, ומנהג פשוט בעולם מפני חלוף המשמרות, עד שנתקיימו בא"ו על מקומו בבחילה (הטעם הזה על התקופות הביאו הר"ד אבודרhom בשם יש אופרים. אבל בשם רב הא כי שכח הרא"ב טעם אחר ע"ש). עכ"ל, והמאמר הנ"ל דمثال לרועה מצאותו בשלימותו בריקאנט פ' וידא נ"ד ג', וכן בנפש החכמה להרים דליון סי. י"ב כ"ב ב' זול: "משל לרועה צאן כל זtan שהצאן במדבר תוך הזאבים אז מתפלל על שמירותם, אבל כשהצאן בעיר איןנו מתחפלל על שמירותם". עכ"ל (ועי' בס' הפורס לרשי' נ"ז ד' בשם גאון משל אחר זה, והביאו הר"ס בן גבאי בחולעת יעקב לטעם והוא נ"ב בשם פרוש) [ומ"ש בתחילת התשובה כאן לעניין והוא רהור דהכי קיל כו' תקינו כו'], הוא מן ז"ח רות ס"ב א' ב' כמעט בלשונו עד וזה לשומר עמו ישראל, וקצתנו בזוהר תרומה קל"ה ב', ועי' ס' פנהם רם"ג ב' ברעים, וגם הא השומר עמו ישראל אליה בזוהר בראשית מ"ח א' וכט' ויקhal ריה א' ע"ש], וע"ב קרוב הדבר דהא דאמר רבא א"ר זירא (שלא נמצא בתלמודים חזוריים شيئا' רכוא בשם ר' זירא) לפי עניינו הוא ממדרשו הנעלם שהיה ביד הגאנונים.

(ב) שם סי' שמ"א (ומזיוין עלי' לרב צמח זיל) זול: ושאלתם לעניין ערבה שחובטני אורתה בקרקע, מהו, וכי חוינן. דערבה דומה לשפתים והוא באה לכפר עליהם, מכאן ואילך יתן בעפר פיהו אוili יש תקהה, ומשמא דקדמאי למן חביטה אמא מושום כל kali יוצר עלייך לא יצלח וכל לשון תקום אתה וגנו', טושים דעד בען ביוטין אלין החטן מקטן, וישראל ביוטין אלין דנפייש מוצאות מבטלי לי', מכאן ולהלאה כל שפה דיקום עליי', לא יכול לשalteה וזה נפיל באירועא. עכ"ל, אשר עיקר המאמר בזוהר פ' צו ל"ב א' בהאי יומא בשפונן תלייא כו' ואסתהים לישנא בישא כו', ושם לעיל, בהאי יומא מסתיהם דינא ובג"כ בעין לבטsha לי' באירוע כר', ומקרה זה דכל kali יוצר שהביאו כאן לזה, נ"ב יסודו מהוווער אמר ק"ד א' שטקרה וזה דוד מלכא אומרו באושפיזין דסוכה אליבי' דר"ש ע"ש, והוא אושפיזי' ביום שביעי שבו חבטה ערבה, ועל שבו

שבו בטלה כל מה מקטרנים שלטעה אומר דוד ביום זה מקרה זה, ולפי שהיו מעליהם מציאות ס' הזוהר הזכירו בשם משפטא דקדמאי סתום.

(ג) שם ס' שניב (ומציאו שם ס' שנ"א רב שישנא זיל, ונמשך נס על ס' זה): ושאלתם ש"ז אסור לו לספר משנהforth ס"ת לומר אף תיבת א' חוץ מן הכתב בין שיחיל, כדי שייהו כל דבריו מן הכתב, והכי גרסנן, "טי דכתב וידבר אלקים את כל הדברים האלה, טאי האלה, מלמד שהדברים היו כתובין לפניו ומן הכתב אחרן, ולפיכך צריך הקורא בתורה שייהו כל דבריו מן הכתב וכתי' והלחות טענה אלהים מהה והמנכטב מכתב אלהים הוא", עכ"ל, ומאמר זה לא נמצא לפניו במקילתא וש"ט, וקרוב לשער שהוא מפדרש הנעלם, שנחכוונו בו לרמו, שבין המדה הנקראת כתיבה בספר (ע' זוהר שטיני ס' ע"ב) יצאו הדברים מפורשים. (ירע שמ"ש בחשוכה זו "אפשר תיבה אחת"; נראה שיצא לשון הרוב"ם בזה בפי' ב טה' חפהה שהוועתק בא"ח סק"ד ס' א).

(ד) ולא המצא שם ס' כ"ז זול': כיון שננהorth ס"ת אסור לבספר כי' ומחוייב אדם להקשיב ולהאין כדי שיישמע כל פסוק וכל דבר מפי אחד הקורא ולא מפי שנים, בשם שניתנה תורה מפי אחד ייחיד ומיווחד, כך צריך לשמעו ס"ת מפי אחד, וצריכין הכל להיות שומעים דכתיב ואני כל העם אל ספר התורה, והאיך יהיו האוגנים לב' קולות, חמשה קולות היו במעמד הר סיני וכשנאמרה התורה קול אחד אמרה, דכתבי' וידבר אלקים את כל הדברים האלה, וכתיב השמע עם קול אלקים מדבר מהוך האש, אחד ולא שניים. עכ"ל (ויהיא לר' האי כבציוין שם), אשר לבאורה כיון דעתם ראשון והאיך יהיו האוגנים לב' קולות מפורש בנת' פ"ג דר"ה (כ"ז). ופ"ג דangenה, לא הי' לו לנאון זול' להוסיף טעם מלבו בזה הא דכשם שניתנה בו' ולסימן בה הא דה' קולות היו שם וכשנאמרה מן קול' א' נאמר, אם לא שכבר הי' לפניו ס' הזוהר שכותב זה שם בפ' ויקהל ד"ז ע' ב' ע"ש, لكن שקולין היו לפניו זיל להביא דברי שנייהם יחריו.

(ה) וכן המצא כתוב שם ס' שמ"ז (ומציאו עליה רב' החסיד זיל, שהוא ר' נחוני איש ירושלים כטו שביאר הר"ם אלשאקד' בתשובה ס' י"ח על לשון כי' שהביא הוא שם מתחשובות הגאנונים ע"ש]. ון']: אשה לא תברך בהם זו להוציא אחריהם י"ח ע"פ שהיה מחוייבת ובמקום

זבוקום שאין בעליה יודע כבוקום הרחק דמי ותבא אליו מארה, זאה מהויבת במקרא מגלה אבל לא הוצאה את הרבים, אך בכהם^ז, וכ"ש דעתך חיווי שצורך לכלול המברך הברית עם התורה, והאין הברך על בריתך שהחמתה בברונו ועל תורתך שלמדתנו, אבל לעצמה חיבת ישאין שם אחר שיורע להוציא לה, וכשהברך תרגן הברית והتورה, וכן האשה מהויבת לברך אותן ברכות הנונות לשכוי בינה כי' ותרגן שלא עשי אשה וכי'ב, דהא לבטלה איהו. עכ"ל, אשר כל מאמיר זה כמעט בלשונו נמצא בז"ח רות ס"ח ב', וע' זוהר תרומה קס"ח ב', ומשם הוא שהוציאו החסיד ר' נחונייא ז"ל, שאליו הי' דברי עצמו ז"ל, לא הי' חולק מלכו ע"ד השם דקאי בפ"ג דברכות (כ'): בעי' דלא איפשיטה הא דנים בכהם^ז אם מוציאות אנשים י"ח וע"ש בתום' וחודשי רב"א שהביאו פ' אחר דמשום ברית והורה מבצע' (^וט"ש כאן ע"פ הז' דاشת חיבת במקרא מגלה אבל אינה מוציאה את הרבים, הוא כדעת בה"ג טן התוספות' שהביאו התום' במגלה ובוכרין וט"פ, וש"ס דין חולק ע"ז. וט"ש באשה עצמה חיבת בכהם^ז בשאן שם אחר שיורע להוציא לה, ומטבע לכוארה, دائ' אילא איש שיזיא י"ח, יותר טוב שיבורך האיש ולא חברך בעיטה, מטען פעמי בז"ח שם דס"ל בכהם^ז נמי אין מצוין אלא בשמיטה ולא באזרה וקירה כמו בוגלה לפ"ד בה"ג והתוספותא, וצ"ע)

העלוה מבל האמור. שנראה לעין, שהי' ביד הגאנונים מאמורים לרוגאים ואמוראים בלשון ארמי בדברים מענייני הקבלה, אשר הן הן סימנים המכתרים למ' הוזדר ומדרשו הנעלם, ונראה שהיו הגאנונים מחזיקין אותו בהעלם דבר מלפרסמו, ויש לומר שהוא שמו "מדרש חנעלם", לא על שמדרב. בדברים נעלמים רק על שהי' מציאותו נעלמת מרוב העם לגמרי, והוא שהוכירוהו בשם ירושלי לפעמים בהשכחותיהם (נטשל' בס"ד בטעם שם זהה). ואולי מקום עוד לחשוב, שדברי ס' הוזדר עצמו, שסתום ונעלם מאר' כדיוע נראה לכל מעין, היו מעלים ומצענים מציאותו ביורה, עד שלא הוכירוהו בשם כלל, רק אמרים שהביאו ממנה קרואם בשם "הכי גרסינין", או "משמא דקדמאי אמרו", מבל' שם לו שם חיבור כלל^{*)}, בכדי שלא יודע לרבים מציאותו, ווישתדרלו להשינו להעתיקו ויתפרנסמו הדברים שראוים להיות את צניעים חכמה [יווהו שם ספרא לצניעותא

שהי'

*) וכן לנין צינו לטונו מלמי נס"ק קלט כממל סמונל נט' סכנתפי נפיל מ' מות מ' ט'.

שהיה טובגין ומכוסה טעין כל. ואיסיך לא חי' בכתב כל ביטיהם, רק שונין אותו בעיפרונו וביותר בני בבל ירושו ירושה זו מAbortivis בימי התנאים ואמוראים לנונו ולהפתיר הדרבים וכטשל' ענף ה' אות ב', ע"ש, וכבר הבאתי לעיל ענף זה חלק ב' אות ג' מכמה תשוכות שלא היו מוסרים דבריו הקבלה רק לאנשים שהיו מכירם פא"פ ביבנים בשרטוטין שראוין לכך (ושנאבנין ברוחם לא גלי רזין למי שאינו ראוי. וכן נמצא במסמך השרטוטין שבוחר פ' יתרו בכל ציור זציזר מוחר אם הואMari דרזין, ובקצתם (ע"ש ע"א ב') הוכיחו לאו איה Mari דרזין, כל דא איה חולך רכילה מגליה טוד כו' ולא אקי נאמן רוח בקיום כו'. וכן שם (ע"ג א') כיוון דשמע לי' גלא قولא ולאו עמי' רוא כל כו', וחכוונ בכו' על רזין דאוריתא, אם ראיין למסרן להם בחותם נאמני רוח מכי דבר או לא), ואף בעניין הבשופים ונטיעת קשואים בתשובה סי' י"ד (שהוכרתי לעיל שם ובקינתרו שה'א) כתוב "ויש ברית בר' כו' שלא לטורם אלא לנאמנים ולמי שראוין בו הכרת פנים" עכ"ל, ובסי' קצ"ר לעניין שם בן כ"ב (שלדבריו שם הוא השם שהי' כה'ג מזכיר ביום החיטורים, אבל הרואה' שם יום הchiporim סי' י"ז הביא בשם רב האי שם פ"ב ע"ש) כתוב "שהוא מסור בקבלה לרائي היושבה", ממשמע שלא היו מוסרים ולז' (אם היה בו היפגנין) רק לרائي היישבות (ומ"ש בתשובה דס' קכ"ב (שהבאתי לעיל שם) י"ט חכמים אחר לחכיו', חבירו מפשך אמר, לגאון ורוי ב"ב). ומה שנראה מהשובות הנאות שמטרם דברים להכמי זמנו המתוברים בתשובות (דיאט) ר' יהודה בן הנגיד, ר' יצחק אב"ד, ר' יעקב בהן צדק, נראה שמן השמיים הי' זה נסבה, כשהי' גלו依 לפני יתרוך שמו, שעתידה הנאותו יושבות לפ██וק מבכל, והיו מתחכחים רוי תורה לנמרי ח'ו מישראל, נלגל הקב"ה שנייה רם האי נאות ז'ל להכמי' אלו (ואולי ט"ל עוד חכמים אחרים בדורו) אשר לפי הנראה היו במקומות וחוקים מבבל כմבוואר טלשון התשובות (שם) להוות לשארית פלימה לדורות הבאים, ואפשר מפר להם בנינוMari הווער בסילה הנדרש הנעלם, [ואם כנים הדברים שכחו בפסק הר' בסילא הנensus בירוש התקני יותר (באמשטדים פרוטום תע"ט) שם הותר הי' נמצא מוסון קרטון בעיר פ"ם (שבארץ המערב באפריקה) קרוב הדבר לשער, שכא שם ע' חכמי אפריקה. שותי מטי' רב האי נאות חכמי קיוואן' ובנסים ואכיו רב יעקב ושاري דכמים], ומזה עצמו שנמסר בצעעה ובגנוזה, הייתה נסבה שבדורות האחוריים כשותפרטו ממנה העתקות, באו הדרבים חסרים ובנומחותו שונות (זה דבר ההשפטות צבורה). טאורי הותר הדש שנדרפסו אח"כ), ואולי באו העתקות ע"פ גניתה דעת בעליהן, אשר ע"כ הייתה סבה קרובה יותר לבוא הדרבים חסרים

חפרים ושבושים, וכאשר קרה לכתבי הארץ ותמדיו הרחיז זיל שנגנוו זמן גדול, ותוך זה הופן השיגו אנשים העתקות בוגינה, ויעב באו העתקות בסידורים שונים ונוסחות שונות כידוע.

והשם ירושלמי שקרהו, אף שנבעה הרבה בראשונים זיל שקורין למדרשים בשם ירושלמי, ובמ"ש בהגחותו לוייר' רבה פב"ב אות ב"ג ע"ד חום חולין וכן בהרבה מקומות אחרים בדברי הראשונים זיל [וטפניא שיקרי המדרשים הראשונים], שהן מדרשות דרכות, נתחרבר מן אמוראי איי וע"ט סוגיות החלמור ירושלמי, וככלשונו טמש, ע"כ קראו אף למדרשים אחרים שלא נתחרברו סאמוראי איי, ג"כ בשם זה, ואכלהל בזה, וכבהערת כוללה שבתחתי על המדרשים הארוכי בס"ד בזה, וכן בהגחותו לה'ב שם הנගדים בערבי המדרשים ע"שן מ"ט הגאנונים זיל אין רגילים לקרות בן לדמדרשיהם אלא קוראים אותו בשם, בראשית דר' אוושיעא רבה, ומדרש חייה, וכייב, ואכט'ל בזה). ולא עוד אלא אף לתלמיד ירושלמי, רגיל ביותר בדברי הגאנונים לקראו בשם תלמורא דבני מערבא או תלמוד איי, רק במקומות מסוימים נמצא בדבריהם בלשון תלמוד ירושלמי, [ובאמת שם ירושלמי על תלמידו שסידרו תלמידי ר' יוחנן באי], אין טורייק ב"ב, כי שם ירושלמי, מורה בפרשיות על דבר הבא טירושלים עיר הקראש, כמו שאח ירושלמאה דתני פ"ג) מיעות כוביות ירושלמיות (ב"ק צ"ז): וכמו כן חנא ירושלמאה דתני לישגא קלילא (שם ו'): טירושו מעיר ירושלים בלבד (עיר הטולכה שם היו סדרים בליינא קלילא ביוחר) ולא מארצ' ישראל, שהוא כל התנאים כלם מא"י היו, ומ"ש האי חנא דתני לייפנא קלילא, ואכ"כ בימי תלמידי ר' יוחנן דבר ידוע הוא שלא היה כלל יישוב בירושלים מאי, יישבת ר' יוחנן ולמדרי בטהריה הייתה ולא בירושלים, ואין פנים לקרות תלמידם בשם ירושלמי, ע"ב מקום לומר, לפי מה שנמצא בתשו' הגאנונים וזה סי' של"ט (בלשון תש"ו רב האי נאנן) שכחוב זיל: "ור' נחוניא החסיד איש ירושלים זיל חסיד אשר קיבלנו רוב הקבלות הערכות לו מימי התנאים זיל מצינו בו טעם והי' אומר קו", וכן בלשון זהה מממש הביא מדר' אלשאקר בתשובה הנ"ל בשם הגאנונים ע"ש, לקבלות אלו הערכות מימי התנאים שכחובו שקבלו מר' נחוניא החסיד איש ירושלים הוא ס' הוזהר שומר להם, והוא לשון "הערוכות לו", שהיה ערכות בשלהן בספר (או ערכות יצברות בפיו, ולא נכחבו, שהיה שונים ומוסרין ולז בע"ט כמ"ל), ובימי ר' נחוניא החסיד שהי' בימי הגאנונים שנחפשה כבר ממשלה היושמעאלים בא"י, הותר לישראל לדור בירושלים (פה שכיטי הרים הראשונים בימות חכמי תלמור לא גרשו אותו) והי' דר ר' נחוניא שם, ועל שהוא הביא הוזהר ומדרשי הקבלה מקומו מירושלים קרואם ירושלמי. וכמו

ובמו בן קראו ירושלמי ל' הבהיר, כאשר מצאתי בפי' שיר השירים המוחם להרמב"ן (והוא באמת להערכת ר' עידא תלמיד ר' בן הראב"ד כמ"ש במ"ר בバイור לפדר'א פ"ג הגה'ה י"ב בשם עה'ק וחומ'ק *) י"ב א' ב' ע"ד (צדדי הספר ד' אלטונא) שمبיא בשם ירושלמי מאמר זו"ל והי' כאשר ירים משה ידו ונבר ישראל מלמד שהتورה שנקרהת ישראל בהוכו תורה אמת ומאי נודה תורה אמת וכו', ולא נמצא זה בתלמידו ירושלמי, רק בס' הבהיר ט"ו סעיף (בד' שקלאב תקמ"ד), וכן מצאתי אח"ז בטעמי מצות ריקאנטי' בסוף מצוה ליראה (ו' ע"ב ד' בסיליה שמ"א) שהביא מאמר זה בשם ס' הבהיר ירושלמי וס' הזהיר [ונראה על שהרייקאנטי' ראה מאמר זה כובא בפי', שה"ש לר' עוזרא הנ"ל] (שהוא מכיא כמננו הרבה בשיטות הנ"ל כט"ש בהגה'ה שלמטה) שהכיא מאמר זה בשם ירושלמי. חשב שהוא בתלמידו ירושלמי ולכן אף שהוא ראה כבר בס' הבהיר הוסיף לכך גם ובירושלמי. אבל באמת הכל א', כי ר' עוזרא קרא להבהיר יוש' כט"ש], וקראוו נ"ב ירושלמי על שבא לירם מא' ירושלים, וכמו שמצאתי בשם האמונה לרש"ט פ"ט א' בלשון ר' הכהן שכח ב"ס' הבהיר המיסוד בלשון ירושלמי כי והספר ההוא בא מא' לחסידים הראשונייםכו" (ומ"ש בלשון ירושלמי אינו טעם העיקרי, כי ס' הבהיר רובו בלה'ק כלשון הנדרשים).

ובן בפי' ד"ה המוחם לרשי' (ד"ה א' ו' ל"ב) קרא ספרי ירושלמי, להספריו זוטא, כי המאמר ההוא שمبיא שם, מובא בילקוט פ' קרח בשם ספרי זוטא, על כי בא לידיים מא' (וין רשי' בסנהדרין כט'). שכח מסאי בספריו ולא בספריו שלנו. רמז על הספרי זוטא. שלא ח' מצוי במדינה שלהם. רק מובא טקסט אחר. אבל בפי' התורה קראו רשי' בשם ספרי של פנים אחרות. ועם"ש בזה בס"ד בהגהותי על שהג' מעה'ס בערך בספרי זוטא).

וראיתני

*) ומלהטי מה"ז נריקלנט" עכ"פ ל' ס"ה קע"ג ד' ס"כ טלחמלס ר' עזלה מיניג ל' על סיל כתילים. ובמינו לנו לפעמי סמאות כהן טבידרו עיפ' כסדר סכני מותס כחלס ר' עזלה צפי' סס"ט סלו. ומינו נרוכ סמאות גלפונו. וכדרנליים סמאות נמלים נטלי' סס"ט קה סלפנינו קמיוחם לרמב"ן גלפונו (וסס גמעמי מותס כהן נכל קמיוחם ל' עזילט). מיל' נרלה' סלפונו צפי' כתורה מדוויך יוספר חזך. כי נס כתע"ק וככמ"ק כהנו כן. ונס דרכ' נרילקלנט"י לקרוון לר' עזלה כהומל כתהנס. ול' עזילט גהומל כתהטיס. ט"כ מהרי שמאכל ל' סס"ט נסס כתהנס ר"ע. וודמי קול' ר' מזלם, ול' ר' עזילט. ומ"ס קול' נגע'ם צו) :

וראיתו לעזרך עוד, על מה שמצאתי בתשו' הגאנום זה סי' קפ"ז (ומציאון לרב שורייא) והוא נדרפסת ג'כ' בראש תשוי' הגאנום שעריו צדק (כדף השער) וו"ל: בראשבען לחדר מן הגאנום בתר דנה נפשי', אשכחן כי זבור ההוא גברא לטב, כל הוויי דרבנן קדרמאי דא עם דא, ושיתא סדרוי משנה דאתהגניזו מימי היל ושמאי וכמה ענייני דליה להון שיעורה, עכ"ל. שלכאורה הי' נראה לשפט, דהני שית סדרוי משנה דאתהגניזו מימי היל ושמאי, הי' סדרוין להם במתרי הקבלה ברירות דמעש' מרכבה, שמימי שmai זה היל שרבו תלמידים שלא שימושו כל צרכן כדאי' בסנהדרין (פ"ח): אהניזו להיות את צניעים חכמה, והוא מקובלין ביד ייחידים נמרין מזה לזה, והן שנמצאו ביד הגאנן חזה דנה נפשי' (ואפשר שית סדרוי טשנה אלו). הוו כעין ספרא דצניעותא שלפנינו: שביאר הגאנן אמתה' ש'ב סוהר'ח מוואלאין זל בהקדמותו לביור ספרא דצניעותא של רבינו הגר"א זל שהוא המשנה לסת' הוזהר שהוא חתלמוד בענינו הקבלה ע"ש. ואף שאצלנו בגלוק ספר"ץ לחפש פרקי, מצולם הי' שיתא סדרוי), אבל באמות אחריו שמצויריו שם סי' ב', שבתוב וו"ל: דעת מימות משה ריבינו עד היל הוקן הוו ת"ר סדרוי משנה כמו שנתנו הקב"ה למשה בסיני ומן היל ואילך נהמעתה ונחתמכו העולם וחלה כבודה של תורה, ולא תיקנו מהל ולשmai אלא ששה סדרים בלבד, עכ"ל. נראה קרוב יותר, שנם כאן נהכוין הגאנן להני סדרוי משנה, וט"ס כאן זל' שית מאה סדרוי משנה דאתהגניזו מימי היל ושמאי, והן בוגנות התורה, ואף שנגנוו מימי היל ושמאי ונכללו כולם בקצרה בשיטת סדרוי שלנו שיטיר רבי (עיי' הקדמת הגאנן מותר'ח זיל לספר"ץ שפ'), מ"ט הוו נמצאים בנורמא ביד ייחידי סגולה, וכגדומוכח מההיא דפ"ב דחגינה (י"ד). לר' יהודה בן הימא ותבריו הי' שונים ה"ר ואמרי לה ת"ש סדרוי טשנה, ור' בן הימא הי' אחר היל, וכן בדורות האחרונים עד שבאו גם ליד הגאנן הוה דנה נפשי' ואשתבעו רהוי גמיך להו זל:

ענף השליש'

קצת הוכחות: שנתהבר הוזהר קורם חתימת התלמוד.

א' הנה אף אם היוו חוזרים לר'ם דלייאון או לאחר בווף מלאת ס' הוזהר, בכ"ז בהכרח נודה וגאר, שעושה מלאת רמי'

דמי' הללו, אדם גדול הי', כניכר מהכוו' דבר נובי', והספר מלא תורה ויראת שמים, וענין הייחום בשם רשב'י וחבריו, נלמד זכות עליו שנפתח למאמר אם בקשה ליתן התלה באילן גודל פ"ז דפסחים (קי"ב). וכפי פ"ז רשב"ס שם, וכי"ב אמרו ס"פ ט"ז דשבת (קט' א') כיון דחו דקה מחרפי אל אתה אינגרתא משמי' דר' יוחנן דאסור ופריש' כי היכי דלקבלוה מני', ור' ל' שבאמת לא אמרה ר' רק תלו בשמו הדבר כי היכי דלקבלוה מני', ואף אם לא נחמול ונכבה עליו בזה, ונטה אונינו לשמעו דברי המספרים אחורי מעתן של ה"ח (ולא תרצו לעונש שהטילו בט"ג דברות) יט). עלייהם ממוקרא דוחטאים עקלקלוחם يولיכם ה' את פועלם האון אפילו בשעה שלום על ישראל) שעשה המוויף ח'ו הדבר לשם ממון או לשם כבוד, בכלל אלה, אף מלאך אכזרי כי"ב, יענה אמן בעל ברחו, להודות, שא"א להביא עליו חטאה גדולה לעשות בודון דבר שאין לו הנאה ממנה, שאין ארם חוטא ולא לו (קדושון ס"ג: וש"ז), וא"ב, הוכחה גדולה; מהدينם החדשינם הנמצאים בזוהר, שלא נמצא הנטענים אצלינו (ואף לא בחיבוריהם זל' אשר נאבדו מאיתנו אחרי ימות המתאפס הגדלן הרמב"ם זל' שקיבץ מכל חיבוריו החנאים ואמוראים הרבים שהיו בימי זל', להבאים ג"כ) אשר יהי מעתה 'המופיע' הזה, בודהו אותם מלבו והרבה אשמה עד לשמיים, עבר על אלה המצות שאין נביא רשי לחדש דבר מעתה (מגלה ב':) אף כי איש חכם בהדורות האחרונים שאין לא נביא ולא בן נביא, עבר על ספר אדר' קבלה (פשט לי') אל תופע על דבריו פן יוכיח בך ונכובת (ואפשר יש בו גם בל חוסיפה דאוריתא, ואכט'ל בזה), ובהקדמת זוהר (ה'). האריך להפליג בעונשו שעושה רקייע שוא ע"ש, ובפ' יתרו פ"ז א' ר' פתח אל התן כי כל מאן דאמר במילוי דאוריתא מה דלא ידע ולא קיבל מרבי' בו' זמין לאתרפרא מני' בעלמא ראיyi בזמנא רנסטמי' בעיא לטיעל לדוכתי' דڌחין לה לבך ותשתיizi מההוא אחר דצורה דחיי כי' כדרגינן למה יקצף האלקום על קולך כי' וכל אלו הפשעים והמרדים החמורים כלל אל המאמרים (כאשר תורה להלן), ולא ה' רובם הכרחיים בכל כבבדו ובמהירות כספו אם לא ה' ממציאם ומפשחים נפתח החיבור בכבודו ובמהירות כספו אם לא ה' ממציאם ומפשחים אל דברי המאמרים, וכל מי שיש בו אך קצר פלט ומאוני צדק בשכלו הישר, ישקל הדבר בדעתו, יענה ויאמר, אמת הדבר, שבע"כ המחבר ה' קורם חתימת התלמוד, והנה הוא הכל ספר האנgraתא

האנדרטה, שנמצא בהם דינים חדשים או לפעמים חולקים על התלמוד, אשר אין להפלा עליהם, אחרי שמחבריהם והחכמים שנאמרים במסרים משמשים בהם, הן תנאים או אמוראים, עוד הי' ביריהם דינים ורעות חדשים שקבלו, ולא באו בתלמוד (ובמקרים שאין סותרים דבריו התלמוד). קיבלום הפטוסקים וככעומם בחיבוריהם להלכה. וכבר כתבתי שאין פוחשים תלמידנו אלא מוסיפים עכ"ל. ובכך שב ספרי אנדרה בוכריים שאין פוחשים תלמידנו אלא מוסיפים עכ"ל. ובכך שב (עמד ד') שלא הכל נכח בתלמודכו, ודברים כאלו ע"פ מדרשים ותלמוד ירושלמי כו' ע"ש. רק במקרים שחולקים עם התלמוד. קיל' כתלמוד היבריא שזכה ערובי שנקבל לכל הנולאה לנוהג על פיו. ונעם מטעם שכחוב הריב' שלחוי ערובי דבתרואה הוא והוא בקיי כתלמודא דטערבא (וכן שאורי חיבוריו התנאים ואמוראים) טפי טינן).

ומכח הוכחה זו, אני מוכיח על תרגום ירושלמי של התורה האכונה אצלנו בשם יונתן בן עזיאל (בטעות כמ"ש כבר המחברים זיל, ועמ"ש במבוא לפרק א' בס"ד) שודאי נתחבר עכ"פ קודם חתימת התלמוד, שלא בדבריו המפרישים אותו מאומד מכלל חיבוריו האמוראים, ואמורים שנתחבר אחר התלמוד בימי הגאנונים (טרויות קלושים), והוא ממה שנמצא בו. הרבה דינים שהן חדשים לגמרי, ומהן סותרים דבריו התלמוד (ונראה העיר על הרבה מהן חכם דורנו הה'ג טויה"ץ חיית נ"י אב"ד דק"ק קאליש בחיבורו אמרי בינה, ועוד גספ' עליין כנה בחייב הגהות על תרגום זה בס"ד), ואם הי' מחברו יוצרך לומר, שבומנו הי' נמצאים בידיו בריותות וחיבוריו התנאים ואמוראים אחרים שנאבדו ברוב הומני' והגנוזות וטלטולים, ונמשך הוא על פיהם, אין זה מספיק, דט"מ לא היו שבי' תלמודא דירין שנחרם ונתקבל להפיצו הנולאה לנוהג אחוריו, ולקבוע בתרגומו (שהוא לפני ציבור ועה' שהו נהוגין בימיהם לתרגם בלשונם לשון הארמי) ע"פ איזו ספריanganera ובריותות אחרים, אלא ודאי הי' עכ"פ קודם חתימת התלמוד ונתחבר מאיזו אמוראים שבאי'. שעוד הי' הרשות בידם לשקל בדעתם לקבוע בדבריו איזו בריותות וספריוanganera שהי' מצוין בידם דהו שמייע לי או סבירא לי. ובמו כן זו הוכחה בעצמה מספקת, עד המס' סופרים, להכריע בדבריו הרטב'ן בלקוטיו טם' מגלה שב' שהוא נט' ירושלמota (הזכירה לפ"ד קודם חתימת התלמוד בבל', וכט' שבסבואה לבר'א שם בס"ד) ושלא בדבריו הרא"ש בה"ק שכחוב שחויבורה בימי הגאנונים, שודאי לא היו הגאנונים שהיו בבל' מסדרים מט' וזה שהוא להנaging העם בהלכות צבור ע"פ רובה, ננד התלמוד בבל' בדינים ונוסחאות הרבה הנמצאים

הגמגאים בה, אחרי שכבר נחתם ונתΚל התלמוד (והעתה עד פלין
באה בהגהותי על שה"ג ח"ב מע"ס ערך מ"כ סופרים ע"ש). — ובמו כן על
הפסיקת' דרב כהנא, כאשר הארכתי בהערה על הפסיקתא בס"ד
(אשר נדפסה בוחארשויא תרי"ב, כאשר הי' רוצים להדפיס הפסיקתא שם),
ועוד גוסף בזה דבריהם אח"כ בס"ד. — וכן ע"ד הקלייר, כאשר הוכרתי
בקצחה בהגהותי למדרש שמואל ס"פ ל"א (והוספה עוד פלין בזה בס"ד
בגהותי לש"ג בעה"ג בערך קליר ע"ש).

**ואהזר לעניין להביא הדינין חדש שחו בא בם' הווער שלא נמצאו
בשם מקום בתלמידים, ואין נזכרים ומוכרים אל
המאמרם כלל.**

(ט) בפ' פקודיו (יל"ז ב'), בעין גו רוא רתפלין לאצנעה חד שערא
דעיגלא דיפוק לביר ויתחוי דהא חוטא דא לא
מסאב בר דאי אתחבר האי שערא ואתעביד בשעורה אבל
פחות מן דא לא מסאב. ע"ב, ודין זה של יציאת השער לחוץ
לא נזכר בשם מקום (אף שעיקר עניין השער של עגל נזכר בשיטושא
רבא, והכיאו הפטוקים זיל), והב"י סי' ל"ב הביאו מהווער (וסצ'ין
בכ"ז לווער פ' בא, ולא ידעת אן לפניו זיל הי' כתוב המאמר שם, או
טפוני שהרייקאנט' האיאו בפ' בא, חשב הטציין בכ"ז, שהוא בווער פ' הכל'ל),
ואם הי' דין זה נמצא באיזו בריתא או חיבור הנאים קודם זטן
דר'ם דליון או אחר הנחשד בחיבור הווער, לא היו מנחים
המפרשים זיל מהabiyo, בפרט בעניין תפלין שהוא דבר הנוגן
ובא בכל יום. — גם סוף המאמר דחוטא דא לא מסאב בר כי'
אתעביד בשעורה, לפי מה שפירש בו המנ"א סי' ל"ב סיק ס"א
שהשער מצטרף לעצם בשעורה אם הוא מחובר בו, הוא דין חדש,
שלא נמצא בשם מקום במשנה ובריותא ולא בחיבור הרמב"ם,
[ט''] באחת אין פ' המתג'א מכויין כ"ב לענד'. דההיא דבשעת חיבורו הכל
טכא פ' התום' בנזיר והביאו התוי'ט שהוא טשומ יד. והוא מסוגיא דחולין
(ק"ט): וא"כ איינו מצטרף כלל אפסילו לטומאה קלה. ואף לפט"ש ורטב"ם
ס"א משאה"ט הי' שהוא טשומ שוטר איינו מצטרף לטומאה חטורה. גם
לען דין דאי אתחבר ואתעביד, לא טשטע כלל לפרטו שה' מחובר טכירותו,
אללא בתחום ונעשה אח'כ, וא"כ הול' החורי אדם דחנן פ"ג דאלהות שאינו
חיבור, ע"כ הי' גלעד נכון יותר דקצת ט' בווער, וצ'יל ואתעביד בשעורה
בא', ופיזרו כשייעור, והאי אתחבר, היינו שנתחברו כמה שעורות יהוד ע"ז
קליטה זו בו, דטמא בשם شك, כדאי' בשבת פ"ז (פ"ד). דמוספק شك שהוא
של שער (וاعט' שם הזכור שער עוים חביב הפסות והטיה, היה כל מיני
שער וכט' הרמכ'ט וכל כיווץ בהן, וכיון וטרכוביא דאו شك מרביבין, ריבת
כל מיני שער שעושים מהן شكם, ובכלל שער של עגל ג'כ') שאף אם איינו
אריג רק קלע מטנו לתלות בצוואר בתו טמא ומ' שיעורא וודאי בעין שייה'
ווארי וחותב (והיינו מסתמא כדי חכיש כל שהוא לתלות בצוואר) ואז יש שוממת
ר'ל

ר"ל שמקבל טומאה, הוא לא' אין חות של שער שאינו ארוג וקלוע מקבל שום טומאה, ולפ"ז אין דין חישך כלל].

ובמאמר הזה, אין חרושות ריציאת השער לחוץ, תלוי לעיקר המאמר כלל, וכמו כן ה' יכול לדרכו העניין על להיות השער עגל בפנים, כמוון למיין (ולרבו המג' אופירשו חגיל), אויל ייל דשער שפננים יש בו בשעורה).

(ב) **בפ' תורייע** (מ"ח א') והובא כי כל מאן דחמי לי אהחיב לקרוביו קמי כהנא. שחויב זה לא נמצא בתלמידים ורמב"ם.

(ג) **שם** (כ' ע"ב) שי' טעמי אית מאן דנרים בכהרת עוה כי חיו ר' חד באיב סהרא חד תריון תרי סהרא ודכיא מכא"ז אף' מאה כתרוי. שלא נמצא ד"ז במשנה והוספה ות"כ ורמב"ם.

(ד) **שם** (נ"א ב') ו/orחיק ביתא (בית המונגע לאחר נחיצה בשבועע ג') מארתי' מיסודא קדמאותה תרי טפחין. ג"ז לא נמצא בש"ט מקום

(ושעם שייעור טפחים, אויל משות שהוא כדי אחיה בב' יודם כט"ש הר' ש בבליט סכ"ט מ"ה, ובחולין (קב"ג). מפרשין כדי אחיה טפח כטול, ויש להעיר מהיה רסנהדרין (ע"א). מקום ה' בתחום עוה וקורין לו הורבתה סירחתא ופרש' שנותץ שם בית המונגע, שכואורה לטה קראוחו בשם זה לא אזכיר מה שהוא כבר, כיון דליך נ"ט טחה עתה אם לא לזכור החידוש זכר בעלמא) גם למה הניחו חורבה, ולא חווו לבנותו, ולפ"ד הזהר ל' כיון שטוקום יסוד הבית נשאר אסור (או סכנה עכ"פ) לבנות עליו וציריך להוכיח ממנו ב' טפחים, لكن הנחילו שם וזה לוכרוון עולם, בכדי לידע לדורות להזהר בו, גם מטעם זה לא רצוי לבנותו, כיון שעדרין בטוקום היסוד ב' טפחים נשאר שליטה רוח צדעת, לא רצוי להיות שכנים קרוב לו, גם אפשר ה' המקום קטן מהכיל הבית שם אחורי ורחקת ב' הטעחים), ובallo המאמרים, אין שום חסרון. עניין המאמר אם ה' ממשית אלו הדרינין המכחדשים לנמרי'.

(ה) **אמור** (ע"ב א') בעניין אותו ואת בנו, דא"ר יהודה אי משום צערא דבעירא ניכום להאי בבריתא חד ולהאי בבריתא אחרא או להאי השרתא ולהאי לבתר וא"ל ר' יוסי אית מאן דשתי זו או הזכיר כי'. שלא נמצא לפניו בתלמוד ובריותות מאן דשתי בזה, ולא ליבא אלא המאמר, ואדרבא ה' לו לפרש בקושי' דר' יוסי דaicא מאן דשתי אלא כי', ולמה ה' לו לברות משמי' דר' יוסי דaicא מתרני יזראה דהו ס' ל' הבו, והוזרכו להזכירו לדחות דעתו מהלכה. (ו) **בפ' נושא** (קב"ד א') ושחת אחרא ולא כהנא דכהנא אסир לי' בדיןא. אשר ד"ז לא נזכר בשום מקום, ואדרבא מציע ברפה' דברכות (לי': דהוו מהדרי בתר כהן וא"ל שמו אל שחיטה בדור כשרה, אבל לא כבוד בכהן לא שמענו.

(ב) **שם** (שם ב') שהבחן כותב בפרשת סוטה שם הו"ה בארכ מישור ולמפרע. שווה לא נוכר בשום מקום; ולא כי' בודה מלבו ח"ו דבר כוה, להתריר למחוק שם אחר נוסף על הכתוב בפ' סוטה, שכיוון שאינו נוצר מדיינא, הו"ל בלאו דMOVICK את השם.

(ג) **שם** (קמ"ז ב') כל כהן דפרנס ידיו בעי לאתקדש כו' דא ליוואה כו' ובצד"ס כו' לוי דאיתקדש כו' בעי הוא כו'. אשר ג"ז לא נמצא, וכל אלו הדיני' המחוודשים, אין עיקר המאמרים נבנה עליהם, ובתנש לא כי' בודאים מלבו ח"ו.

ב ממ"ש בפ' יתרו במאמר השרטוטין (עד ב' ע"ה א') בכל א' מן הדר' צוירין בסוף כל ציור, ורעה דדור או איתחו כו' ורעה דדור אהתפקיד כו' ורעה דדור אויה בהיפוכו, ובאחרון שם ורעה דדור סוד ה' ליראיו (ועי' בלקוטי הגרא"א כי' ט"ש כזה למما לא גלו בציור הרכיבי), ואמ לא נכתוב זה בימי קדם שהי' ידוע עדין ורעה ב"ד בייחוסן, למما זה hei לו לטrhoח חנים לעבר דבר בטל בעניין זה של חכמת השרטוטין *) מה שלא נדרש לו וה לעניין המאמרים כלל :

ענף הרביעי

קצת הישערות, שנכתבו מאמרי הזהר בזמן רשב"ו ותלטידיו.

א בזהר ס' פ' וארא (ל"ב א') ארבע מהא שנון קיים ההוא ממנה דבני ישמעאל כו' ויהיב להו חולקה באירוע קדושא כו'. והנה ידוע, שטעמא"ד מלך ישמעאל לבש ירושלים ואה"ק שנת שצ"ו לאלו החתימי, והוא אחר חורבן בית שני (שהי' קע"ב שנה קודם סוף אלף הרכיבי) תקס"ט שנה, והי' א"כ א"י מן החרבן עד כיבוש ישמעאל

*) מימי כתכמיה קולט נמיימי כתלטוףין, נמלפס כעת מ"ג צין כתממיים, ומונכו. כמו מינוריים בז' זימינו, וכדרשת כתלבין' פל כתולוכ לטפי מלך קומפני"ל, לטפי, טזמיין כי' חכס ה' לר' טזמי קיומי תלמד כתכמיה א' מחכמי תלמידי"כ (תלכמת) וכ"י מגיד נפלמות לעמי כתממיים כתכלת כתלטוף ע"ל כתלטופין וסימין.

ישמעאל אותה תקמ"ט שנה, ומה עניין שתחפש כאן ת' שנה
קיים והוא ממנה כו", ובימי ר' דליון כבר הי' הדבר ידוע, והי'
יכול לחשוב החשbon בכיוון (וכבר אמרו בירושלמי סנהדרין פ"ג ח' ותביאו
הרי"פ וש"ט זיל דבר הי' חמץ טהירן מבוגנן הי' חקר (שורך עדי שקר להחיהען
תחללה לכיוں עדותם השקרי בכיוון יתו). וקד הי' חמץ הכנין והכין הי' מכין ע"ש),
אלא נראה הדברים, שדבר זה נאמר בימי רשב"י ותלמידיו
(ר' יוסי ור' חייא המתברים שם במאמר הזה) שהוו בימי רבינו שעברו
בבר במעט ערך מה שנה מהחרבן, ונשאר מאותו זמן עד כי כבוש
ישמעאל לא"י חס"ט שנה, ותפסו רק המאות השלמים ת' שנה,
ושירוי ס"ט שנה היהודיות, והז' כנבואה עתידה לאחר ת' שנה
עתידין ישמעאל לכבות א"י וכט"ש וומניין בני ישמעאל למשלט
באירוע קדישא כו' (וט"ש שם ויהיב לו חולקה לחטא כארעה קדישא
כז', היינו שניתנה לו בגורה שכשנה לאחר ת' שנה), וקטני אמנה,
שלא יאמינו לעתידות היה שicontוב בוזהר, ויביאו ראי' מוה, שادرבא
מסתמא כבר נכבשה או א"י מהישמעאלים כשוכבת, יבוא נא ויענו,
על ט"ש שם במאמר ההוא נבואה גלו' ומקוימת בימינו (נשפט), שאם
אך היו מוכרים כל מלכי ארdom לרעת אחת, בנקל הי' להם לכבות
א"י מיד היישמעאלים (ילא היו צרכיהם למלחמות גדולות וכבדות אשר נלחמי
עלי' בימי קדם בטעו הצלב הירודאים קרי' יציג'ע ולא עלתה בירום להחיקת
ידיים, ורקיזון קצר, שחוור היישמעאלים וככשות טידם) (נשפט), וועל' יצמח עצמה
בן דור (ఈינו שבן דור יכובש א"י טידם) בפרק ר"א פב"ח עטש"ש
בבבואריה בס"ד (כהשתנות כ"י), והפר"א נסדר וראוי קורם ההפניות
מלכות ישמעאל *), וכט"ש במבוא להפר"א בס"ד להוכחה
שנתחבר קורם חתימת התלמודי ירוש' ובבלי :

ב בפ' **שמות** (ו' ע"ב) דאמר ר"א בר"ש שלטנא דמצראי אעריאו
וותין חד מלכא מרומי לאעbara בכל ארעה
רטצרים

*) ונלמיו להעיל פל מוד סטפלה לטוי' נזק, וסוף, כי רלמיי נמיינן חכמת
לה' מנני טמן טכויה טכנייל כי מונעליכ' קההטס קרנה נדנגי מדרכי חזיל טכזיליס
צחינור הקהילם' ז'. ונילר עד סט טכמלהטס קכס וולף מלומלי נכיחס לול מטה כהנס
יזעס, רק מלי כפלטס נטס פ"ס. וכגא כין קמלהטס מדרכי חזיל טכאליך סט
טמכויל נקאלילם' ז'. נמליטס כמה מלומלייס מקפלקי ר"ה. ומתקה מהרי טכנער נמיי
געיל טכמלהטס. סי' דנגיי בטכל' מטロסמי', עד סקי' טנויליס נטלי נטס. וכמו
הט' נטס נלהא' טל' נגייל טכמלהטס, מילג' מוקן, צחינור בטכל' ס' קרניך קולדס
לו. וכ"ט קודס כינום מ"י ע"י עמלר. טקי' יומל משאכ' טויס מהר מיטטו טל
נטיל טכמלהטס :

דמצרים ולטנאה במצרים רברבי חריפין. והנה בזמנ ר"א ב"ד שמעון שהיה חברו של רבי, בן הי' הדבר, שנלחם אנטונינוס קיסר חמי במצרים, וכט"ש במקילה בשלה פרשה דשורה פ"ז ששאל אנטונינוס את רבי אני מבקש לילך לאלאנסנדרא (של מצרים) טעם יעמוד מלך (של מצרים) וינצחני והשיב לו רבי שבתוב לנו שאין סלכות רומי הגדולה או) שנא' מן הממלכות תה' שפלת ונוי' והמעטה' טבלי רדות בנויים, עכ"ל. ומסתמא נתקימו דברי רבי, וכן אמר בפ"י דפסחים (קי"ט) שאחד מאוצרות יוסף למצרים נתנלה לאנטונינוס בן אסוריום, רהינו שכבש מצרים במלחמה היה, בימי רבי ור"א ב"ד שמעון, זום"ש עוד שם ג' שלטוני עטמן קיטין ברומי הארץ וטיגין לטעבר גורין בישין לישראל טכטרא דרכאי. לא תקשת שבימי ר' בר"ש ורבי הי' שלום לישראל מון הצרות, דלשון זמיגין לטעברכו, פירשו עתידין לאחר זטן, ולא באוהה שעיה מסח בימי ר"א ב"ד שמעון ורבי, רק או הוקמו לשטונין, ולשון ג' שלטוני עטמן קיטין ברומי, פירשו שלכונו על אותן אהרות שהיו תחת ממשלת רומי והיו טמפני עליהם שלטונין ופקודים ברומי, ולא על מושלי וכסרי רומי קאמר (далא שייך לומר שהוקמו שלטה באחת), וכן הי' שאחריו מות רבי, החלו פקידי ומושלי הרומים להצער לישראל). **וזאם יטען** טוען לאמיר, כי הבזקית שם רשב"י ותלמידיו על הווער התחכם בערימה, לבוין דברים כאלו שיטצאו אה"כ שהיה בזמנ ההוא, וכן בהיהו דישמעאל שלפט זה, העמיק להערם לכתוב הומן של ת' שנים, בכדי שיוקח מלי' ראי' להוכיח הדבר שרישב"י חיבורו, אףanno נאמר, עיניינו הראות, שבסדר ט' הוזדר, לא שת לבו לעזות עטוקות כאלה ח"ז, שא"ב יותר הי' לו להזדר בעניין הלשון, ומאמרים מהש"ס שמצויר בו, ושאר דברים, שניין יד ומקום לטערורים לעערע על אמיתותו לכל קורא בראשית העיון, והנה הניח כ"ז ביר המערירים ליתן להב פרחון פה עדר כי אם געשה בזופ, נצטרך לומר שלא הי' זיין בקי כל במלאת הזופ כוה), ומtain הרגלים לומר, שעשה רבות מהשבות כאלו להוכיח זופו, הלא כל חולך ישר, ישפט זה בשבתו, שאון מקום לטענות אלו וכי"ב.

זראתי להעיר בסיום ענף זה, שהעדות בו ובענף הקודם, שתהחבר הווער בימי הנאים ומוקדם לחתימת חתלבוד, שקרוב להיות דברי שניתם קיטים, שעיקר היבור הווער נסגר בימי הנאים' ותלמידיו רשב"י ע"פ ר' אבא וכט"ל בענף החמשי אי"ה, אבל נטצא' ג' מאמרם שעסרו בבורשו של רישב"ז מהלטדי תלמידיו שהיו בימי אמוראי, רק הוא הנבי מרושא דרישב"ז מתניתה' דידי'

דייד', והיו מוסיפים בדבריו, וכמ"ש במבוא לפרק א' בס'ך
 שכן נמצא בכל ספרו התנאים שבידינו, ובפרט מדרש הנעלם שרוב
 המדברים בו הם האמוראים, וראי עיקרו נסדור בימי אמוראים,
 וכבר מן הרגע שדרעת רבי הנודל הגרא"א ז"ל הי' כן, שנסדור בימי
 האמוראים קודם חתימת התלמוד, שמצוותי בפירושו על הרעם
 בהעלותך (הנדפס בווילנא תק"ע) קני'ג א' שכחוב שם ברעם ועד
 בפרק הרואה הרואה תמרים כו', שמחק מלאה, בפ' הרואה"
 (אפשר שהוא ציון מהטעיקין), וכמו כן בהקדמת תיקונים ב' ע"ב
 שכחוב שם ועל האי צפור קא רמי'ו רבנן בהגדה דבתרא דרבנה
 בר בר חנא כו', מחק רדק מלאה, בהגדה דבתרא, נראה
 שהוא שהוחר עובדא דרבב"ח לא הוקשה בעינויו ז"ל, שנכתב בימי
 אמוראים (וכן כתוב בפ' תיקונים כ"ז טויחס להרוח ז"ל שבידי, זול
 נראה שהקדמן הקונין הוא מהאמוראים הבאים אחריו ולא דבריו רשב"י
 ותבירו אבל חתיקונים הם פרשבי ותבירו. עכ"ל), וכן מצאתי בפ' על
 ההלכות היכל ג' על מאמר דפקודי ר"ג ע"א והוא אוקטומו בגין
 דמנע כו' כתיב זול ר'יל שאמרו כל הננה בלא ברכה באלו נחל
 כו', וכן בכ"ט שואמר והוא אוקטומו, כתוב באננות, עכ"ל. וכן
 ביאר עד"ז בפירושו בכ"ט, שנתקבונו בזוהר למאמרי אמוראים
 שבגט' ומדרשים, ואע"פ שהמאמרים אלו הוכרו בוגם ומדרשים
 בשם אמוראים אחרים, ובזוהר או רע"ט הביאו קרטוניים להם,
 או לפעמים תנאים, אין בזה תמייה של כלום, שהרי זה כמו כמה
 טימרות אמוראים אחרים, דמיית' עלי' בש"ס תניא נמי הבי',
 או תניא דטמייע לי', שא"כ כבר נאמרו דברי האמוראים לא
 התנאים ונקבעו בבריותות, רק דבually הטימרות האמוראים לא
 היו שמייע להו הני בריותות וכיונו מלכט לדבריהם (ויעי' תשובה
 רשב"ס לרביב' בס"ס הרביב' קמ"ד ע"ד קמ"ח ע"ד), וכך אסקין
 בפ"ק דב"ב (י"ב א' ב') מהוכחחה זו דחכם עדיף מנביא דאמר גברא
 רבא (מהאמוראים) מלהא ואיתמר משטי' דר"ע בן יוסף או מהאמורה
 הלכה למשה מסיני בותאי', וכן אמרו בריש חנינה (ג:) שאמר
 ר"א אל תהושו למנינכם (על"ש פירש") כך סקובלני כו' הלכה למשה
 מסיני, וכן ציל בע"ב אף בכ"ט שלא נזכר בוגם הדרינו רק מיטמר
 דאמוראי, ובכל זה היו ידועין מכבר מהל"ט ונשכח עד שהחזרות
 אמוראים אלו נאמרו בבחמ"ד ונקבעו בש"ס בשמות (וכן אמרו בירושלמי
 פ"ק דפה ומ"ק דשכח ה"ז כך היה היחס הלכה בידם ושכחות ועמדו השניות
 והסבירו עד חזашונית למסור דבר שב"ד נתנו נפשם עליהם טומע
 להתקיים כילם [שיקומו ויעמדו על האמת] כמה שנאסר לטסה מסיגי) ז
 וכן נגנץ

וכן לדוגמא שב שמעתה דאמוראי בטריפות רפ"ג דחולין (מ"ג): שמה פרש שם בסוני רמנין להו כי"ח טריפות שנאמרו למשה בסיני, גם לא ס"ד שער ימי האמוראים שחוירשו שב שמעתהי בטריפות אלו, לא היו ידועים כלל ואכלו טריפות דאוריתא ח"ז, וא"כ היה להם להטירף למפרע כל הכלים שנשתמשו בהם כבשר שקרה בהן טריפות אלו (יק אם לא היה ידועים שארכו, יילداولין בחר רובא), אלא וראי היו ידועים גם בתחילת הנה שמעתהי בימי התנאים וגם בימי אמוראים *) רק באורה שעיה שסידרו הנט' נשחו דבריו התנאים והוחכו בבחמת"ד ממשי" דאמוראי אלו וקבעם בשם, וכן בהלכות שחיטה של אלף הרני (שהוא הלכות א"י שהוכרו החום' וש' ריש חולין) נמצאים רוב הדינים הנקבעים בוגרא לפניו טימרי אמוראים, נאפרים שם מהלכה למשה מסיני.

ולא הלכות בלבד, אלא אף בנתנאות, אמרו בירושלמי רפ"ד רמנלה ובויקרא רבה ר"פ כ"ב וקה"ר פ"א ועליהם הכל הדברים וכן תלמוד תוספות ואגדות וכו' כולן נאמרו למשה בסיני, וכבר בימי התנאים הי' סדריים להם אגדות על תנ"ך, ובכ"ש פ"ק דקדושים (ל"ג). שקבל ר"ש ברבי לאביו רבוי על ר' חייא שני חמושים שהיו קבועין להם במשנה (וઆרכתי עוד באה בהערת פ"ש על מדרש משלו, בהערת על הפסיקתא בס"ד ואכמ"ל בה), ולכן אין לההפלא אם מיטרות האגדות שהוכרו בש"ס ומדרשים ממשי" דאמוראי בתראי, נכוו בלשונם כפי הרנאים ואמוראים הקודמים בזוהר ורעד"מ ומדרה"ג.

וזאף תלמוד, שהוא השקל ואטריא בדברי הלכות המשנה (הטאבלת בלשונה מסיני כת"ש הרטב"ס בהקרנותו לפ' זרעים) כבר הי"ו להם בימי תנאים, וכמו שהוכרו בריב"ז ספ"ב דפוסה (כ"ח), שלא הגיה כן:

*) ומקוס למל, דכii ז' טמפלתי דמליכין פ"ד דעליזין (מ"ג). למלך מלך ע"ט מליכו ז"ל נפלם קמי דרכ מפה נטילם נטולם קמי דרכ נטה נטומנדיקת (כן נטלס עיקר כני), ולעכני פלנו קמי דרכם, דרכם נט ס"י נטומנדיקת פלט נטחן וטדרעט, נס נט ס"י לרע טינס בימי רב מסדה, טכל רעכ ס"י חכינו פל כ"ח וכי ר"י נטומנדיקת מהר רב יסודם בימי רב מסדה) כן ס"ן כי ז' טמפלתי דמליכת פלנו (יק לנו פלנו רכמ מ"ק למלן כן, דכת פלט נטו מ"ק דמלך רב טוילט מ"מ' דרכ נטלי, טכל לנו רב ניחל, פלט חקוק כ"כ דטמפלתי דרכ נטלו יטמו בטני ר"ח ולכא. דטמפלן נכלים דטמושת כטמפלית נכלו בטני גנטוכיס. וכ"כ לפט"ז זכינו פלטה נטפה מסיני ונטמפלט - ופלטו כטמפלוט מטטטולט):

כוי נאמר ועי' ש בפירושי, וכן אמרו פ'ק דברכות (ו'). להורותם זה נראה, ומעתה לא יפלא מה שהוחכר לשון תלמוד בכ"ט בזוהר ורעד'ם כמו לדונמא בריעת פנחים רמד' ב' ורבנן דמתני' ואמראים כל תלמודא דלהון על רזין דאוריתא פרדו' להון כוי. ובפרט לפמ"ש שנתחבר בימי אמראים (ואפשר כבוד נסדר תלמוד הירושלמי או). וכן מה שהזכירו לשונות של סוגיות התלמוד כגון לשון תיקו שהוחר ברע"ם פ' צוכ"ז ב' אהמר תיקו בהון וכל תיקו דאיסורה כוי, וכן בתיקונים תי' ב"א (ס"א א' ב') ותו"ח (ע"ה ע"ג) לשונות הסוגיות הצרבה שאליה שטעטה כו' ע"ש, כי כיוון שהו להם תלמוד, כבר היה להם כלל סוגיותיו ג' סדריים בפייהם. וקצת סיוע למ"ש שמאמריהם ומעשיותו שקרו להאמורים היו לפני הזוהר. אבל לא חתימה הש"ם וסוניא דתלמודא של רבashi וישיבתו. יש להביא מההיא רט"פ שמות יט' ב' שהזכיר שם הא דאובא טמייא (לאיל לרוב קטינה ברכות נ"ט א) הקב"ה מורייד ב' דמעות לים הנדרול וארא' שם בזוהר דלאו מלה ברייא היא דהא אל לאובא טמייא דהוא כדיבר ומלי' כדיבין וארא' לאו בהר אובא טמייא אולין דברירא דמלחה הוא. והרי לפניו בש"ם שם מסיק הש"ם עצמו אהא דא"ל רב קטינה בן לאובא טמייא. ולא היה גודה גודו עביר והוא דלא אודוי לי כי היכי דלא ליטעו ב"ע אבותרי'. אלא משמע דהאי ולא היה מסקנא דסתמא דש"ם דהוא רבashi וישיבתו, וזה לא הי' בימי מסדר המתאר ההוא בזוהר (זהו מדרש וגעלם כמו רוב חמאמרים שם בפרש), אבל המעשה דרב קטינה עם האובא טמייא היה ידוע להם ג' בלשונה, ואפשר רב קטינה זה קרמן הי' בימי רבינו תלמידי רשבבי (ויתישב שר"א ור"ז שהזכירו שם דבריו הן מחברי ותלמידי רשבבי' כסותם בס' הזוהר תמייר, ולא נזכר לו מר שahn אמראים המוציאים תמייר בסדרה הנעלם, וכמו שזכיר שם בסאמר ההוא ר' הושע דבסכני שהוא אמרוא), ומקומם לזה, הויאל ונכזרא רב נינייא תלמיד רב אומר בשם בכ"ט בש"ם, עי' סה"ד, א'כ רב קטינה אביו הי' בימי רב, ושפדי יל' שה' מhabנותו של רבashi ותלמידיו שהיו בז' כתלמידי רשבבי' כמו ר' חייא ואחרים, ואפשר שה' חנה רך טמי שה' מבכל נקרה בשם רב כמו רב המנונא סבא ורב יבא טבא שכזזה ועט' לבענק החמייש' אותן ב' בס"ד בזה, וקצת סטר לזה, שלכן נקבעו דבריו בוגט' שם ברכות קודם דברי רב נתן שהוא תנא אחרון, שאמרו עלי' ר' ור' נתן טוף פשנה):

ענף החמיישי

עד לשון הארץ, שטענו המערערים. שבominatorיו היו כתובין דברי התורה בלשון הקדרש. כהמשנה אתוספתא וכל מדרשיה. ולשון ארמי הי' ביטיהם לשון הדיוותות, ולא היו כתובין בו ד"ת, ובפרט סתרי התורה. לע"ד סגנון וסוניות הלשון שכזזה. ראייה

(א) ראייתי להצעע החלה, מה שיש לפלפל בוה לדינה בס"ד, שכואורה מקום לומר, בהא דקי"ל (גיטין ס'. תסורת י"ד:) דברים שבע"פ اي אתה רשאי לאומרן בכתב, דיש ללמוד מכת ביקתא, רישא, רדברים שבכתב اي אתה רשאי לאומרן בע"פ, שכתבו הותם רפט"ז דשבת (קט"ו), ד"ה לא כו' דבלשון הרגום מותר לאומרן בע"פ מדרתנים רב יוסוף (ובירוש ב"ק ג':) דחו זה. דהא טשומ עת לעשות אטרינן (כגיטין ותמורה שם) דשיין ואין לך עת לעשות גדול מוה. ויש לטען על דבריהם, דלפ"ד המפרשים דבלשון תרגום לייכא איסורא, א"כ אין כאן עת לעשות, כיון דאפשר בחריטה, ועמ"ל א"יה בוה), א"כ ה"ה ה"ג טיפה רדברים שנע"פ اي אתה רשאי לאומרן בכתב, היינו דוקא בלה"ק בהורה שכתוב הוא דאסור אבל בלשון אחר וכתרגום שרי, וסיגן לסבירא זו מצחתי שכתוב רם"א בתשובה ס"כ לד' שכתוב שאינו אשורי מותר לכתוב דברים שבע"פ, וכתוב שנשלכו המצייאו הראשונים ז"ל כתוב משיט"א כדי להתרIOR לכתוב בו תושבע"פ, וא"כ וראי ייל דה"ג בלשון אחר (ולפ"ד הטاري בפסוקי בSEGלה פ"ק ט'), שאר ספרים שהתרIOR לכתוב יוונית היינו הכתוב ולא הלשון, א"כ ייל שלפ"ד רם"א הווי ק"ו להתרIOR לכתוב בלשון אחר, אבל ריא"ז בש"ג רפ"ב דמגלה כתוב להיפוך שדווקא הלשון התירו ולא הכתוב, ועיי' באורי הנגר"א א"ח סתר"ץ סק"ב, ובמ"ש בס"ד בחודשי על הרא"ש דטגלה רפ"ב בוה), וכן יש מקום לוה, לדרשה דתנא דבי ר' ישמעאל (אייה ושם) מן כתב לך את הדברים האלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכות, רהאלה משמע כהויריתן שהן בלה"ק (ויהאלה טשומ נדעתיכא כט"ש פ"ב רסתה (י"ז) ע"ש בחום), והיינו דמחדרש הנה דבי ר' בדרשה זו, ולא סני לי' بماי דרש חלה ר' בר נחמני מדכתיה כי על פי הדברים האלה כרתי-אתך ברית שדברים שבע"פ اي אתה רשאי לאומרן בכתב, די מהך דרשא לא הווי ידענן שום התירא לכתוב דשבע"פ אפי' בלשון אחר, דסיד"א הברית הוא שילמדו דוקא בע"פ (וכרטשטו באמת לר' יוחנן דרוש הני' כסאית"ל אייה), לבן דרש לה מן כתב לך את הדברים האלה למידך באלה בלה"ק אסור אבל בלשון אחר שרי, וכן הי' נראה דלכאו' פשטי' דעתם' התושבע"פ אין רשאי לאומרן בכתב הוא להבדיל' מתושב"כ*), וכל

*) ויל' טמיעס זם נכחנו חכם סלמה רכתי ומגלה יקדום מעיקין גלעון טרמי (נכלה מפי) בטוליך לסתמג"ן נפקדתו על חכם סלמה רכט. ועל מגלה יסודית נסילתו לפ' כי חול ע"ט). כדי לCONDILIN צוז מלחמי סקדט (ולג' ס' צן סילוח הוגה נס"ס ברכוב מקומותם לטענו בלה"ק. רק נס' מלך (ק): קויכנו ליחס מלחמים מהם בלשון מרמי. ולין מוכדר כפעס למם נכתב

ובכל שאינה בלה"ק נראת לכל שאינה תושב"ב שניתנה בלה"ק ואסור טעiker דיןא לכתבה תרגום ובכל לשון, ומעטה הי' מקום לומר שלכן נכתב הוזדר בלשון ארמי, שבימי רשב"י ותלמידיו, עירין לא התירו לכתוב ספרי דאנדרטה משום עת לעשות, לבן המציאו התירה לכתוב בלשון ארמי שמותר בכל זמן לכתוב בו תושב"פ, שאינו כתושב"כ שבלה"ק דוקא נכתבת, אבל כאמור אין נראה זה עיקר להלכה, שא"כ תיקשיין בתמורה שם, מי מקשי' אדרוב דימי שם דאמר אי אשכחית דכתב אינגרתא שליחי לי' לרבי יוסף כו', מהא דרשבע"פ אי אתה רשאי לאמור בכתב, לדמא רב דימי בלשון ארמי רצה לכתבה, אי אתה דליך איסורה בלשון ארמי, נם מי משני שם לדמא מלהא חורתא שאני משום עת לעשות לה' הפزو כדר"ז וריל טעינוי בספרא דאנדרטה כו'. דמאי עת לעשות איכא הכא בכדי להתייר האסור. דהינו לכתוב בלה"ק. כיון לאפשר שפיר לכתובי בלשון ארמי דליך איסורה וליכא הפרה כלל. והני דכתבי ספרא דאנדרטה נמי שהוצרכו ר"ז ור"ל להתייר קרייתן משום עת לעשות. הוא לכתוב בלשון ארמי דליך איסורה והפרה כלל. או בכתב אחר שאינו אישורי לפ"ד הדט"א בתשובה הניל. אלא ודאי מוכרחין אנו לומר. שאיסור בתייה תושב"פ שווה בכל לשון ובכל כתוב. ואין להמציא בו התייר כתיבה אם לא ע"י הפרת האיסור בעת לעשות לה'. וכן משמיע ודאי לפי דריש' דר' יוחנן בנימין שם שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תושב"פ רכתיה כי ע"פ הדברים האלה. והינו משום שקשה למגmrינהו ולגיטינהו בע"פ כדארמי.

כחכ' נב' לטווים. וכן ספלוט דמלס קדמוך סונט נט"מ לרפ"ז (פ"כ) ממן קלפון קלפו לך'ך וקומו פון מלמי. ועי' פ"כ דסנדין (ל"ה) מלכ"ל כלפון מלמי סיפר). וכן מגלמת מעתים נכתבה עיקלה כלפון מלמי מפעש זה, כי עיקלה דסיעו סימיס פון יט' סטטול לכתינות ולספוד זקן (זקן כחכ' זימיס קדמוניים (פ"כ) לוכו. פדיין נכתוב דטנט"ל) נכתבה כלפון מלמי לכידילס מכתני קקדס, רק כתינות וסיטולו נכתיס זקללן זקן לעתמים ליז דרכות וכו' לסול נכתבן מהלה' כלל חותבנעם וכו' זקן מוקן צמ"ל כלכ"ק (כמ"ט הילס דוננו נט"מ זקי מיום נספלטו חותם נכילים פ"ז זסנ"ס כמ"ט מ"כ) لكن מה"כ כהכתרו לכתוב חותבנעם, וכחכוס ימד עס מגלמת כתנות. נטלמו כן הלו. כלפון מלמי ולו זקל"ק (וים נטסיף עוד סקימות סי' נטלcis לידע מכ"פ מ"ז להדיות וע"ס, וכן כחכוס בלפון כדיבותם צהרית טיס' מונן לכל, הילס כתנותים צפיטולי נסיסים הארכות למ' סי' נטלcis לידע לכל רק למ"מ לנן נטלוס נלה'ך ונעיפ' כל מונגע"ט).

כראמי', שם לעיל דלכן נכרת ברית על תשבע' דוקא מושם דתקיפא לטגנריינהו (ולא משמע לומר שמשום עומק הדברים Kapoor). אלא ספנ' שביע' קשה יותר לטגנרט, והיינו דקאמר לטגנרי' ולא לטיסנברינטו) והיינו דאמר ר' יוחנן בשם ר' פמ"ז (ובירושלמי פ"ב דטהה וופ"ר דמגלה יפסיקחה דכלת טהה וחנומא פ', וירא חלazon קצר כטאמר זה) אם המרת אורתה ועשיות מה שבע' בכתב כו' איןך מקבל שבר (וכהאי ליישנא ארוחב' א' א' יוחנן בחטורה שם כותבי הלכות כשורטי תורה והלומדה איינו טקבל שבר, ועי' בירושלמי רפט"ז דשבת וכט' סופרים פט"ז ה"ב) למה שכך נתתי' תורה בכתב תורה בע' פ', משמע דגניות הכתוב היא שלא טעם (ושם אמרו משמי' רדי' בר שמען בליישנא רדי' בנטין שם שם המרת אהאה טבטל הבריות, רהינו כד"ז שהבריות נכרת דוקא ע' פ' תשבע' פ' יעקה לגורסה וצורך למינрос בה חריר שלא ישכחנה, וברית הוא דבר חטאנו חמיד לזכרו), וכן נראה לפי הטעם שכותב הריטוב' א' בחידושים לגיטין שם בשם רבו (הראה), והטעם הזה נפצא נס' הטורה להטב'ם, ומשמע שלא רצה הריטוב' א' להזכיר בשמו זיל בוז. משום דלא נחה דעת הראשונים זיל בטעמי סצונות דיהיב ורטב'ם זיל כידוע). משום שבדברים שביע' צרי' דקווק הטוב בטעמו של דבר וכי'ב ולכנ' בעין שיממור הרב לתלמיד מפה לפה וימסור לו כראוי, אבל אם יכתבים לימדו מהזיך הכתב יובאו לירדי טעות ע"ש, שלפי טעם זה פשיטה שאstor בכל לשון ובכל כתב, וא' אין מקום לטעם זה על כתיבת הווור בלשון ארמי, וצירכין אנו לטעמים אחרים.

ב' לפי מה שנראה בזוהר (והעירני לוח מנבר חכם א') שכותב ס' הווור הוא ר' אבא, כמו שאמר ר' ש באדרא זוטא רהאוינו רכ' ב' ר' אבא יכתוב כו' וכן שם סוף האדרא זוטא (א' א'כו) ואני בתבנה סברנא למכותב טפי כו', ובפ' משפטים קב' ג' ב' דאנא בתבנה מבוציאן קריישא כו', ור' אבא בבלאה הי, והו מישתעי' בלשון ארמי לבני בבב' וכותב הווור כלשונו ולשון חכמי' בבב' בענינים אלו (ועמש' בויה איזה שבני בבב' הי רגילן להעל' חמדור'), ולא מביעיא לפ"ד האמורים שר' אבא זה הוו רב, שידוע שהויה בבלאה (ועליה לא' ביטי רב' ואה' חור לבבל), אלא שבאמת זה רחוק (ונט' ש בטה' לדחויה, ממה שבראת בזוהר שר' אבא הי' גודל טר' חייא). וא' איןנו רב' שח' קפונ' ותלטידו של ר'ח. ועוד יש לדחויה קצת מזה שכוחה ר'ס לך נוכר שח' לר' אבא בן ר' יעקב. ובש' לא נוכר לר' בן כה' זה ר'ק שם' נראת שר' אבא שבוחר בבלאה היה, ומ' ש בס' פ' לך צ'ב' ב' דהוי אתי לבי טרונייא (לבית דירתו ואדונתו) דחומי' כו' אערען בכפר טרשא כו', וכperf טרשא הוא מטה מחסיא בדאי' במדה' נ' וירא ק' א' ב' (ורטמו ע' המעשה גם בפ' לך צ'ד' ב'

פמוציאין שם) שהוא עיר בבל בידוע בוגרמא (ומ"ש שם בסוף המאמר דף' לך לך חניל גילן לבל לכני חביריא וכו'). דמתשעת קצת דבר טרשא אינה בבל. ציל דהינו לעיר בבל עתום, ספ"ב לשכת או ר' למוקם שחביריא שרוין בבל שהי' שם ת"ח טועלם. ואלו כפר טרשא כפר קפן רחוק היל טמקום בגדאל ר' אבא שם ציד א' כ"ב אתון חכימון ואתון יתכין הכא) וא"ב חמיו מכבל שהלך למקום דירתו, עוד להלאה מכפר טרשא מטה מחסיא, וכפ' במדבר קי"ח א"ר אבא חמוי בני נשוי דהו חרדו בבני פרוניא דבבל וכו', ובסדר תנאים ואמוראים (הנדפס בספראג) בתוב שכשבא רב לבבל מצא שם את ר' אבא מנהיג שרדה בבל וכ"ז שהי' קיים לא נהג רב שרדה בבל עד שמית ר' אבא, ואם ני' זו אמרית' קרוב הדבר, שהו ר' אבא שהי' מחבורה של רשבי' והיה בבלאה, וננהג שרדה בבל (אחר פטירתו של רשבי' חור לו לבבל), ויל' עוד ש"ש בדברי רב שרירא ורב האי שבעורך ע' אבוי שיש רב אבא חנא דבריתא, שמנני שהי' מבבל קראווה רב, שכן התנאים שהיו בימים הראשונים בבל קרויים ג"כ רב, כמו רב המנווא סבא שבוזדר שהי' זקן מרשבאי' ונפטר קודם לו (וכפ' משפטים קכ"ד א' משפט שהי' בזוט הבית שהי' עליהם בריגל ומקרים קרבנות ע"ש : מ"י) קצת משפט טמ"ש פ' תרומה קמ"ז רע"ב כשע' רב המנווא סכא קדמאה. דשנים היו הנכירים בזוהר. בלבד רב המנווא סכא האמורא מתלמידי דרכו) ורב יבא סבא שבוזדר, וכן רב הונא ריש גלותא שבימי רבוי הנזכר בירושלים פ"ט דכלאים, שאף שהי' תנאים (כי לא יזרק עליהם שם אמריה). שהונח על האמוראים שאחר חיבור החשנה . שלא חוסיפו עוד כ"א סיטרות וסירושי המשנה) מ"מ כיוון שהי' מבבל נקראים בשם רב, ויש לומר שר' אבא שבוזדר הוא ג"כ רב אבא ולא רבוי אבא, ולא רק דרכו העתיקים כ"כ בות בעתק ס' הזוהר (כטו שאפ' בנם). אותן המקומות שהזכיר הנאים שכתב רב אבא בבריתא. הנה לפניו כבר נשכח זה בהעתקה ונכתב ר' אבא כפי הרגיל חמייד בבריתא שם רבוי ולא רב) וא"ב והוא עצמו שהי' בבלוי וכי סליק לא"י עדיף כתרי טניין. لكن הי' הגROL שבחברות רשבי', ובמדרש הנעלם וירא קכ"ז א' הזוהר ר' אבא סבא, י"ל שלפי שמדה"ג נכתב בימי אמוראים במש"ל. מוסף ענף ד', لكن קרא לר' אבא זה בשם ר' אבא סבא נגד ר' אבא האמורא מהתלמידי ר' יוחנן שהי' בימייהם.

וגם זה עצמו שבחר ר"ש בר' אבא שיכתוב (לבד מה שנראה שהוא שמנני שהי' הגROL בהם והכין הרבים על כורין) יש לומר מפני שהי' בבלאה, שנוצר בזוהר רחבי' בבלאה היו רגילים להמתיר הסודות

הסויות מהקבלה בלשון סתום וחתום כט"ש במאמר דט"פ לך לך הנ"ל ויגלו נבבל בניו חכרייא כו' ואחכסיין מילין גנוויי' כו' , זבפ' ויחי רכ"ד ב' ארכ"ש כו' חכרייא דנבבל כו' ואיננו עילון לנו' בנושפנקא דפרולא תקופא סתימא מכל טטרין כו' , لكن בחר בר' אבא שיכתוב הדברים בלשון ארציו חכרי בבלאה להצעיע לסתום הדברים , ואעפ' שבחויו של ר"ש , הי' רצונו שיאמרו הדברים ב글וי וכמ"ש בפ' אחורי מות נ"ט ב' ובפ' האינו רצח א' כר אן יתבין קמי' דר"ש כלא איהם קמי' באיתנליה . ומциינו בפ' אחרי מות ע"ט א' שנענש ר' ייסא על שאל בפני ר"ש בלשון נסתר ביעא דקוושטא כו' ע"ש , מ"ט אחרי מות ר"ש , שאמרו בפ' אמר ק"ה ב' בתר דשכיב ולמכסה עתיק דחכרייא מגנומי ולא קימי מילין (והוא כלשון שהחכר על טשנה דגבליי בם' ויחי שם שאמר ר"ש וכלהו מסתפי למיטר מלין אלון אלא לעאן בגמנומא כו') יש לומר שאדרבא הי' רצון ר"ש עצמו בזה שיתבסו הדברים בלשונם לגנו ולהצעיע מפני שאין ראוין לכך בעין ט"ש בר"ס חזק ק"ס ע"א ומדאסגיאו חייביא כי בגונא אחרא לאחכסהה) . כי באמת חכמתו של ר"ש הודה ראי' להיות גנוזה ולא בנלי , וכנראה גם מלשון הירושלמי פ"ק דסנהדרין ה"ב שאמר לו ר"ע לר"ש דיריך שאני ובוראך מכירין כוחך , כלומר ואין ראי' שהתגללה חכמתך בעולם כמו של ר"מ שם (שהעלחו ר"ע קודם לר"ש) שתורתו נתגלה 'ורוב סתמי המשנה כוותי' סתם רבינו , ונראה מאיר פני חכמים בהלכה , שהי' אורו גליי לכל . אבל של ר"ש נשארה גנוזה ונעלמת ע"פ רובה . ולבן בחר שיכתוב ר' אבא בבלאה בלשון חכרייא בני נבבל להנחלת הדברים לדורות בצעירותו בספרא , וו"ש ריש לר' אבא בפ' פקודי (יל'ז ב') אבא אבא כו' טנפער בקיוטך ואפקיד בקיוטך . שפירשו התיר ונגען קשוריך שתהה קשור על גנוזה הסודות וקבל גם אז זה החור לתוכך וочекידנו שם כשתקלטנו למוקם ציעוחו , והנחילו חכרייא דנבבל מנהגנו זה לדורות הגאנונים שאחריהם להצעיע ולהעלים הדברים עד מאר כמש"ל סוף ענף ב' בס"ר :

ג ועד אחרן אני בא להזכיר מ"ש תלמידי האר"י זל על לשון הארמי ולהזכיר במיסטרות מן המקרא וממן הנمراك באפ"ד להראות אמיתיתו , ידווע מ"ש תלמידי האר"י זל (ע' פ"ח שער הנהנת הלימוד בעין שנים טקראי וא' תרגום . ובכ"ט אחרים שהתרגומים הוא מרגנה תחתונה נגד לה"ק קביה מתחה ומראה אחרים (ונר' לדבר שבלשון רומי תרגומים . פירשו עורף ואחרו ולא פינס) ובבה

ובה נזכר עם אותו شأن יכולין לקבל הנבואה אלא ע"י הרדמה ע"ש, ובן נכתב הוזהר בלשון ארמי ותרגום, להודיעו שלא נטסר להתגלות העניים לדורות ב"א מכוסה במראה ומלכוש אחרים (ופניו הפניות ונמשל שלו לא יראו) במדרגות תחתנות, וכמ"ש הגר"א זיל בליקוט הנדפס סוף ביאורו לספרא דעתינו וו"ל, עד שבדורותינו אין משנים אלא בעקב עולם העשי ולבן רבוי המתפרצים כו' וכל שאנו מדברים בא"ק ואב"ע הכל בעולמות התחרונם מאר שכל עולם יש אב"ע וכל הבחינות אלא שהן אחרות דאחוריות ואין מצוחצחים לבן מדברים דרך ממשלו ואין מבנים כלל . עכ"ל.

זה עקרה נדולה ליפור זה. יש להבין מס' דניאל, שהחלתו לה"ק בדרך כל הנביאים, עד וידרכו הכהדים למלך ארמייה, שמשם ולהלן הן הדברים שנדרכו לפני המלך ודבריו המלכיים והחולומות לבן כתוב הכל ארמית כמו שנדרכו (וכמו בעזרא ס' ר ה ו). שפני דבריו המלכיים שהו התקינו שם פחמן בדבריהם. נכתבו כל העניות שם בלשון ארמית. וו"ש שם ס' ד' בתחילת הכתובים. כתוב הנשתוו כתוב ארמית ומתרגם ארמית. שנ"ל פירושו. שכא לומר שהכתב כאן לשון ארמי. אין טהורוגם שנכתב תקופה בלשון אחר והועתק לארכית. אלא שהוא נכתב תקופה בארכית וטהורוגם כמו כן בארכית. וכאת הנשתוו פירושו שהוא שווה בחריגתו פה בעיקר כתבו בלי שינוי), ואח"ב בסוף ס' דניאל סימניין האחרונים שהן דבריו דניאל עצמו חור לכתוב בה"ק בכל הנביאים, ומעתה יפלא הדבר על ס' ז' שהוא סיפור חלום שראה דניאל לעצמו, ולא דבריו המלכיים למה נכתב בלשון ארמית, ומה נשנה מן החלום שלහן ס' ח' שלאחריו שנכתב בה"ק, ולא ראיינו מ"ש שהעיר בוה*) , ולדעתינו מוה סיוע גודל למ"ש לעיל בשם תלמידי האר"י זיל, כי בס"ז וזה בתוכים פשוטים מראה דניאל חזה הייתה עד די ברשות רמי ועתיק יומין יתיב לבושי כו' ושער ראשה כו', שכותב הגר"א זיל בליקוט שבמס' ספדר' ז' הנ"ל שמראה דניאל ה"י בראש עולם העשי תחתי עולם היוצרה ושם אמר עתיק יומין יתיב כו', והוא ה"י בין הנביאים לדורות הבאים. עכ"ל. ובן נכתב מראה זו (וכל החלום שבס' זה) בלשון ארמי, להודיע על מקומו ומדרגתו תחתנות

*) טובndl מחדס ס' מנן וכן לכט סמקונל מואלי"ט וכך דסוטולק ג"ל וכל' כ"ב דליינו סכטיר נקמת דבניש מזס, ג'ל נט גימלט להקליטת פ"ט.

התרתונגה (וכזהר פ', ואתען רס'ט ב', ופ' יוקרא י"א ב', אמו ועל דא אשთסודען טלי מטומא דבזאת כו' למיטר סלה מאחריו ובדין הו ידען אלין בני מיחסנותא פאן אחר חיליא מלחה) אבל מפי' ח' ולהלן שלא הוזדרו עוד מראות באלה, לא הוזרכו לכתבן ארמית, ונכתבו בה'ק.

וביווצא כוה, לדעתו, מוכריז אין לומר הטעם, בכת קול של יוחנן בה"ג ושל שמעון הבדיקה בבריחא בסוטה פ"ז (ל"ג). ששמעו מבית קדרשי הקדושים בלשון ארמי, כדרתニア שם ובלשון ארמי ה' אומר, שהרב נפלא מה נשחנו ב"ק אלו מכל הב"ק שבעש' שבולן בלה'ק נאמרו ונכתבו [ולא נמצא בש"ס ב'ק בלשון ארמי ב'א שלשה. וחן פ'ק דבר' (בנ): הפסינה (ע"ג): בנויגא דנפל למיא. וכט' חלק (צ"ו): בנבווארן. וכל אלו. מפנוי שהטיפור قولא עובדא נכתב בש"ס בלשון ארמי. אין חידוש שגם הכה'ק נכתב בש"ס כן באրמית, ואפשר עיקרו בלה'ק נאמר. ומתרוגם כאן ארמית תוך חסיטור (לבך זה יל. דהא דט' חלק ה' לנבווארן וכן' שהיו מסטרים בלשון ארמי. וכן היהו דמי' הפסינה יל ששארי האנשיים שהיו בסוטינה שם עם רבב'ח היו מסטרים באրמית ולא היו טכירין בלה'ק. וכן היהו דחוරודים יל שחוරודים עברדא הריות ה' וכל סיטורי ה' לשון ארמי). והיה דספ'ק דסוטה (י"ג): דגרטינן לפניו בבריחא ראי'א כו' וב'ק טשטייע וימת שם משה טפרא רבעא דישראל. הנה באחת בספרי ס"פ זאת הבריכה ל"ג בה ברכתי ר'א בלשון הכה'ק רק ימת שם טsha. ואח"ב גרטינן שם סמליען אמר וימת' שם טsha ספרא רבעא דישראל. ואפ' לנו' שלפנינו דגוטי' לה בדור'א. יל טשומ דלעיל נקטינן לשון זה במלה'י דסטלין שהוא אמורא ולא פלאק בט' ב' של חום' שם דא"ב קשה הוא אין מלה'ש טכירין בלשון ארמי. ודוחק לומר שהוא שם שהב'ק הזה נשמע לכל העם, ה' מקום לומר, שלבן ה' בלשון ארמי שיבינו הכל אפי' הריותות וע"ה. ולכארה ה' אפשר לפרש מ'ש שם בגמרא שאני ב'ק דלאשטייע עבידא, דהינו דקאמער דלאשטייע לכל העם שמספרין בלשון ארמי עבידא, אבל רשי' פ' לשונו, דב'ק דבר'ן, לא נשלח לאוון שאין מכירין בלה'ק, והדין עמו, שבאמת לשון הש"ס משמע שהמה לברים שמעון הצדיק ויוחנן בה'ג שמעו הב'ק ולא נשמע לאחרים (ומ"ש ישבו ונכתבו וכיונו אותה השעה. הינו כמשמעותו הם לפני אחים). וא"ב ודאי ערייך טעם למה היו ב'ק אלו משוניים להשטייע בלשון ארמי, ונראה הטעם, מפנוי שב'ק זה שמעו מבית קה'ק בפנים והם היו כהנים גודלים, ושמעו בפנים

בפנים בקה"ק בשעה שהוא עובדים עבדה בזוהב"^פ, כדרפרשי"^ז (מי' במנג'ת חענית פ"א א"י דיו"ט ראשון של ח' ה'). ולפ"ז לא בקה"ק שמעו. אלא בתייל שצאו יוצא מבית קה"ק). לכן מפני קדושת מקום, והשומע, והזומן, ה"י מקום לטעות בו, שהוא מין נבואה, ולכן דוקא באלו הב"ק, החוצר להורייע שהן מררנה קטנה מאד, בוה שנאמרו בלשון ארמי ז'בק דאלישע אחר שהכיאו התום' פ"ב דחינה (פ"ז) בשם היירושלמי. מאחריו בית קה"ק שמו אלישע. ולא ה' סקט לטעות בו שה' נבואה. לכן ה' בלה"ק).

וממוצא דבר בעניין מראה דניאל הנ"ל שנאמרה בלשון ארמי, נלמוד, עוד טעם בעניין סדרו הזהור בלשון ארמי, כי הנה ספרא דעתיעותא ווהארdot רבא וווטא, שהן ימוד כללי הקבלה (ולפ"ד הגאון אמריח טויה"ח מוואלאין ז"ל בהקרמתו לספר"צ שהבאתי לעיל סוף ענף ב'). הן כמש' המשנה. והזהור כמו התלמוד... בענייני הקבלה ע"ש). התחלתם בתקונין המוזרים בדניאל שם עתיק יומין יתיב לבושי כתלג חיר ושער ראשה בעמר נקא, לכן סדרו דבריהם ג'כ' בלשון ארמי כלשוני פסוקי דניאל בוה, ואגבן כל ס' הוזר, ראו לשנותו בלשון הוה.

ונראה שהמכימי ע"י מן השםים, להיות הדברים הנאמרים בענייני הקבלה, נשים בלשון ארמי כט' הזהור, וכמו ס' דמןיד להבי", שרבו בדרושי הקבלה הэн בלשון ארמי, כמו כן נראה בם' ברית מנוחה שכולו בלה"ק, רק הדברים הנאמרים ממשמי" דרישבי" (צ"יניתים לעיל בענף א' חלק ג' אווח ב') כתובים בלשון ארמי, אשר אם לא נתפום שהיו כחובים לפניו בס' הזהור שהי' בידו, אלא נתפום בם"ש הרח"ז בהקרמתו לע"ח בשם רבו האר"י ז"ל שספר ברית מנוחה נעשה ע"פ נשמת צrik אחד קרמן שנגלה אליו אליהו ז"ל ולמדו, אפשר הэн הן הדברים שנגלו ממשמי" דרישבי" וכןן הן בלשון ארמי (וכן ס' ברית עולם הנדפס בדורותינו (וילנא חק' פ' שנמצא בכ"י הרב ס"ז יצחק אייזנער ז"ל. שלפי ההשערה (וכן שמעתי מפי רבים) שחויר ע"פ מניר מן השםיס (וליה רמו' חור הספר באות ה' שער השני שכתב ז"ל: ואני המתברר שאוצר מתכת חכם חנני היה בוה החיבור בו). ונגה גראה לעין: שעיקר דברי הספר שחן דבריו המגיד נאמרין בלשון ארמי. ושאר דבריהם. וכן איזו שערם כשער הכלול. שבוטו. נכתבו בלה"ק שכן דברי המחבר עצם).

ומצאתי

ומצאתי. בברור המנייד משרות שאמיר להב"י בישע"י ס' מ"ב וו"ל , והא את חוי כו' דאיתיהיב רשו למללא עמק בהאי לישנא (ריל בארכית) ולא תימא דגניע הוּא , דטריש הוּי מטלי בלה"ק דההוא לשון לא הוּי קרוּשה כולי האי דהוי כלישנא דטמילי גבר עם חברי אבל האי לישנא הא ידעת דלית גבר דמתהען עם הכתובה , א"א לומר שכונתו שח"ז היה לה"ק פחות במעטת קדוּשתו מן ארמית , שזו דבר שא"א לשמוּע , אלא צ"ל שהכונה , שבארמי ניכר לרבים יותר דמעלמא עילאה אתיו (ולא יחשכו השםעים שהן דברי הארבי עצמו . כיון שהי' הדבר בפי ובלשונו) שלא היו רגילים לדבר בו ואינו שנור ועוֹז בימיו בפי כל לדבר בו , משא"כ בלה"ק שהוא לישנא דטמיל גבר עם חברי [אוין ריל שהיו מרבים אז בימיהרבי איש עם רעהו בלה"ק שזה דבר ידוע שאינו . ולשונם לשון ספרדי לידעו . רק בכ"ז היז מדברים בכתב איש אל רעהו . ובחשובות ופסקים הכל בלה"ק . וע"כ הרי הוא חשוב לשון הדיגל לדבר בו איש אל רעהו . גם כי יבואו שנים שלשנות שונה זה מזה . בספרדית ואשכנזי (ובפרט הרבי שידוע שהי' חתן הרוב ר' זכרי' אשכני אפשר הי' דבר עמו ועם ב' תמיד בלה"ק עד שלמדו ספרדיות) ידברו זע"ז בלה"ק ולא בארמית , שאין רגילים בה] , ואוין ניכר ב"כ שהוא דבר אלקי נשפע בפי מלעילא , ואי אפשר קרוב יותר שט"ס בלשונו זצ"ל דההוא לשון לא הוּי הידושא כו' , במקום קרוּשה כולי האי : והז מבואר במ"ש לפ"ג נ"י זו :

ד וראיתי בעיר פה קצת ע"ד ספר המנייד להב"י ואmittתו , אחרי שמטנו נכח ראי' לאmittelות ס' הוזהר , אשר הזכיר המנייד כ"פ להב"י בשם "זורה קדישא" , ובפרשנה אמרו (סדרת אויר ליום ז' ב' לתשרי) כתוב וו"ל : וכולחו רמייז בוזהר אלא שלא מסתכלי בהו עד דיתגeli להונ ואו ידע למפרע אחר דרמייז להונ , דהא בהאי והר דבינויו רמייז כמה רמיין עלאיין דלית להונ חישבנא אבל בני נשא לא מרניישן בהונ וכדר יתגeli לון מרניישן בהונ עכ"ל . ובפ' אחריו מות (בענין שער המשתחה דה אבל רוא) ב' וו"ל : רוא דרויין כו' ולא אפשר למייקם עלי' אא"כ יתמסר מפא"פDKבלת שמי' והכי איבעי לקבלה לה מפומה כו' אבל שמעון בני רמיין קצת אבל לית ב"ג יכול למייקם עלי' אי לא יתמסרן לי' עכ"ל (ונחכין לדברי ר"ש באידרא) .

בי הנה' המערירים , מנוקפים את הלב נ"כ על אmittelתו , בטענותיהם , שהב"י לא הזכיר ממן בחיבוריו כלום ,

רק נדפס אחרי פטירת הרב", והנקל בעיניהם לחשוד, שאחד מהמקובלים המצויאו וייחסו בזיווף אל הטענו להרב". אבל באמת המעין הטוב בדברי הספר, ישפטו במשירם שאין כאן ספק, שכן הדברים יצאו מפי הרב", והוא ולא אחר, כי נמצא בו דברים רבים, שלא היה אפשר לאחר להוות נוראים לו מעניין הרב" כל, כמו שהוא דפ' וארא במתחת בנו, ודפ' בחוקתי מה שקרה לו בעברו על פתח התקוי" ע"ש, ועוד הרבה דברים כי"ב, וכן אם אחר הי" הכותבו בשם הרב", וראי לא הי" כתוב בו דברי' שלא נתקיימו מהבטחות המגיד להב", כגון וזה שהניד לו פעמים דבות שיזוכה לאותוקד על קדושת השם, וידוע שבב"י מות כדרכו (ונראה). שלא החזיק הדבר. כי" שיזוכנו תחיד המגיד ע"ז. יוקבל הרב" על עצמו הדבר למסור נפשו בשיכא לידי בקרוב, וכשה יציא י"ח הכוונה של המגיד, או שי" בזה טעם אדר שלא נתקיים), ועוד סיוע זהה ממ"ש בעניין הרמב"ם בפ' ויקhalb וו"ל: וזה איתוח (הרטב"ס) במדרגת צדיקיא, ולא כדברו הני חכמיין דאנגלן וכו' (כז נדפס בפנים כאן וכו', שלא פרוסטו עניון הגלגול בפרטויות. וכן להלן) דנהו רהבי איתנגור עליון בנין קצת טילין דמליל דלא איתחו, אבל אוריתא אגנית עליון ואופ' עובדיו טבין דמארוי עובי טבין הזה, לא אנגלן וכו' אלא אינגלן בגלגול ואיסתלק ויתיב בהרי צדיקיא. עכ"ל, שאם זה מעשי ידו הרב", ולמושב העניין שלחכחו תחת שפתיו לגמרי לא רצה, וכמו כן לגלותו בפרטיות לא רצה מפני יקרת כבוד הרמב"ם ו"ל עליו בירוע, אבל אם הי' מוויף מא' מהמקובלים, וראי בכוונה הי' מפרש נ"כ עניון הגלגול בזה, בכדי להתכבד הקבלה בזה בעונש הנגור על הרמב"ם.

גם המפורטים לרבים, הכתוב בס' של"ה שהעתיק מכ"י הרב מוהר"ש אלקבי"ץ אשר הוא הי' בעצמו מהמנויים שעוכו לשטוע קול המדבר בפי הרב" בלילה א' של שבועות שבעה החברים, ובלילה שני כי עשרה יחר דמפרנס מא מילתא טובא, והרב של"ה הי' קרוב לומנם (כאשר צצב שם כלשוני) בערך ארבעים שנה, וקרוב הדבר שהיו חיים ערדין אוו מהחברים עדי ראי' ושמיעת הדבר עצמן, ועכ"פ כת"י הרב מוהר"ש אלקבי"ץ המעיד על הדבר וראי הי' נזכר ערדין לרבים בימי היות בעל של"ה בא"ק טובב"א, גם עצם העניין הי' מפורט לרבים שם בימיו.

ועוד מצאתי שבימי חי הרב" זיל הביא הרמב"ק בפרדס שעדר מסדר האצילות פ"ג דברי המגיד לרבו הרוב החסדר בעל ב"ז ששם

(ששטע טפי הרבי). עצמו בחייו, כי האמת נפטרה קורם חביב' נירוט), והן הן הרברט' הכתובים במנזר משרים ס"פ ויקhalb לפניו בארכחה ע"ש. ובtems זכור אותו האיש לטוב חכם א' ברונגו ו"ל שהי' לבו נוקפו ג'כ' אחרי המעווריין על אמתות דברי המת' לרבי', וכאשר הראתי לו דברים אלו שהביא הרט' בפרדס משטו, הורה ואמר, שעהה נתברר לו הדבר ויצא הפק מלבו, וכמו כן בדברי הרחז' מזכיר ב'פ' ענייני המנזר להב' שהי' מפורטים בחיה' רבו הארוי זיל שנפטר ג'כ' קודם הרבי' כידוע.

ועתה זה חדש מקרוב ראייתי נדפס בחיבור א' דברי הועה על חיבור המנזר משרים, ולא יכולתי מלעוזר טלהציג פה סתירת טענותיו העיקריים, מהם ידונו על השאר.

(ה) מ"ש בת' פ' ויקhalb (כ"ז א' בר' ואלקואו חקל) עוד אמר ל' אודרה מלטשטי ביומא דשבתא יותר מד' כסות לבך כסות קידוש וכחט'ז, ובב' סעודות של היום ב' כסות בכל סעודה לבך כסות קידוש והברכה, ולפחות טאלו הכותות הרשות בידך אבל להוסף עליהם אודחר. עכ'ל, וע'ז פער פיו על ריבוי היין ו' כסות בלילה וח' ביום רב' סעודות. והנה ראשונה אומר, שא'ב הי' לו לזוק על דברי הש'ם בכחוות פ'ק (ח:) בעשרה כסות שתיקנו חכמים בבית האבל ורצו להוסף עליהם עיר ד' החחילו הי' שותין ומשתכריין החווירו הדבר ליושנו, ופירשי' לעשרה כסות וב'ב' הרמב'ם פ'ג' טה' אבל וכ'ה פשטי' דשמעת' כפירושם, וכ'ב הרמב'ם פ'ג' טה' אבל שכבות, ובע'ב צ'ל דאלמא אף בעשרה כסות בסעודה א' ליבא שכבות, ובע'ב צ'ל טעמא משום דין שבתו המזון אינו משכר כמ'ש בירושלמי פ'י דפסחים והביאו המפרשים ל' שם (וציל שם'ט ביוור מעשרה. הי' שכבות אף חור הסעודה. ועי' בשיטה מקובצת שם שהרבנן בחדרשו וחלמידו הקשו זה על פירשי', מ' באמת אחריו שמצאת שם בפ' צו (ל'ב : סדרה אור לומ'ג' של פסח) שכחוב וזיל : אודחר דלא למשתי חמרא אפילו בשכבות ויוציא כ'א טעם מזער כי היכי דתיהך קמאי בקשיטותא ולא תסטי לימיינא ולשםלא מפולחני. עכ'ל. שמדובר הדבר רטספרט הכותות הנ'ל שב' ויקhalb, א"א לקרוותם בשם מעט מזער, חורתוי לדקור בדבריו שם בפ' ויקhalb שכחוב שם אח'ז, שא' ל' כי סוד הכותות האלו שעולין בנ' סעודות ארבעה עשר הן רומיין י"ר יומין והן ד"י כי אין להוסף עכ'ל, ולא ביאר מה עז' י"ד ייטין אלו,案 אלו הן ידועים, מזה עמדתי על הבונה, שהוא דבר הנלטך

הכלדר מעניינו, שטחילה הדבר ששם אוור יין לאדר השני, ותילך זדורש שם בעניין פורים, גם אמר לו שם בתקלת הדיבור כי בימי הפורים מוחר לשות יין כל שירצה האדם ולהתענג בו, וילמד תחthon מעליון, שנם כאן בסוף הדיבור זו"ד מנות שא"ל לשות בשבת, הי' רק לשבת ההוא שחל בו באוותה שנה (ולא נזכר שם השנה). בכך שיכל לבור הדבר במציאותו ט"ז של כרכיש בשבת, והב"י הי' אז במקום שעושין פורים ט"ז כמו בירושלים או בטבריא שקורין בב' הימים מספקא, וא"כ היו שעושין משחה בשבת (וכדעת הרלב"ח שהביא הח"א סי' תרפח סק"י שעושין הסעודה בשבת ע"ג ש"ס דיזן, אף לע"ד היירושלמי שהביא בב' השսודה בא' בשכתה, ט"ט קצת משחה ושמחה וזה גותג גם בשכתה של יום טורים שלתם [לילו וויטו] בכריכים), והוא שאמր לו המניד להרב"י, שאע"פ שלשא ר"א אמר לו בתקלה שמתרין לשות יין כל שירצה. אבל לו ביהود סידר השתיי' בשבת זו בסדר הוה ולא יותר, וכן מוכיחין הדברים שאמר לו ולפחות מלאו כוסות דורות בידך, רפשיטה מהי תיתי יהא ס"ר שאמור לפחות, אלא ודאי משום דשמחה פורים הי', לבן ס"ד שלא יפהות מטפסרים, שאם יפהות ינרע ממוצות במושב בפוריא, זהה הזרך לבאר לו, שלפחות רשות בידו, ולא להוסף, וכ"ז בשבת זו של פורים, הא בשאר שבות, נשאר הדבר כמו שזו לו במל' צו הניל' שלא ישתה ב"א מעט מוער, ומעתה י"ד יומין שהוכיר לו ננד י"ד הוכחות, ניחא שלא הזרך לבאר לו מה הון, כי סתמן כפירותם י"ד יומין דادر עד פורים (שיעיקו ב"ד) שריבר בהם שם למעלה בעניין, ומעתה מוצל אותו צדיק ה"ב ו"ל מלחיות ח"ו בסובאי יין כאשר טלאו לבבו של הכותב בחבור דניל, והרי בית החול מפורש בפ' ויקהל שם שאמր לו שביממא לא ישתה חטרא (כללו) וביליה רק כוס אחד, וכן כחוב שם באזהרות שבראש הספר שא"ל המניד, ובש mojoל ב' כחוב כ"א מעט ומווג, ואף לרפואה כחוב בפ' מנות ומסעי שא"ל שלא ישתה רק כוס אחרון של סעודה (ומ"ש שם ס"ט בדור שאיל ג' ור' כוסות מוג' הרבה. צ"ל או שהי' או צורך שעה לרפואה וכחן, או שהי' זה בריח שכחוב שם ר' פ' ויקהל שבראה ניסן הרצוי התיר לו ג' וד' כוסות).

ומה שהביא שם עוד המליעג בזה, גם דברי הווער ט"פ נה (ע' ריש ע"ב) שאמרו שם שיוערא דמן דשתי לי' חורי לי' ועבד לי' ניחא דכתה' ונכו רבייעת ההין יין, וחשב שפירושו שוה רביעית ההין הוא שיעור שת' לאדם דחדוי לי' ועבד ניחא, ופער פיו על ריבוי

ריבוי השיעור (ג' לוגו י"ב כוסות של רביעית), הנה אף לפניו
שלא בהשגה יפה, מיהר לשופך בו, כי מבואר שם בסמוך לעיל
שה מרבר במשל במין יין אחר המשmach ואינו משבר, וזה כי טובים
ודודיך מין מההוא יין דמהדי ונחריר אנטין וחיכין עיניין ועבד
רעותא ולאו מין דמשבר ועבד רונוא ואחשיך אנטין ולהטין עיניין
יין דרונוא עכ"ל, וידוע שיש בעולם הגשמי מניין יינות שונים, ויש
שם רפים ואין משברין (גם בגט הזיכרו לחלק בין יין ליין בפי דערובין
(ס"ה). יין האיטלקי שאני דמשבר טפי ובפרט דשבת (ע"ג). אמרו יין
השרוני לחור דרכיו), והמשילו דוגמא בעליונים מין יין המשmach ומזהיל
פניהם (כמ"ש ויין ישמה לבב אנווש להצחיל פנים וגוי, ועיי"ס ויחי ר'ם ע"א)
וחיכין עיניין, ניכר בעיניהם חרוה כאלו חיכין (ונלסדר מלשונו רמז
לדורש כן מ"ש הכלילי עיינט פין), ועבד רעותא, שמשmach ומנה דעת
השותחו עד שהוא או ברצון טוב להפק שואלו דבר (כמ"ש לשון בוב
לבו אצל יין כ"פ), ובין זה הוא שאמרו שיעור הנכסים, אשר באמת
מ"ש מאן דשתי לי, אין פי' בחתונות באדם השותחו, רק רומו
לענין כוונתו, כשהמנכין היין הזה שיעור רביעית ההין שנקרה
עד"מ שתי, או הוא פועל במקומו למעלה חרוה ונויחא
(ועי' לשון הוויה בלק ר"ד א' וכברית רוכע איהו בשיעורא זמריו דגופא
כו) ומ"ש במארוי אור ערך רביעית ההין. ויוכן עין השיעורא דרביעית ההין
עכיד ניחא וחודה).

(ג) על מ"ש במניד מישרים פ' נעצבים זול': אע"פ שלפעמים אני
מפרש שום פי' על פסוק שאינו בן, הלא לפי מי דאי דאי
ברעתך אני אומר ומ"ט פירושא דאמינה קושטה הוא, ועלך רמי'
לי' על פסוקא כדכתיב, והיינו דכתבי' אכן רוח היא באנווש
ונשמת שדי תבינים, כלומר לפום מי דאית ברעותא דבר נש הבי
מהזין לי, ונשמת שדי תבינים כלומרAuf'ב האי דטפרשי קושטה
אייהו ומיבעי דיבינו ית' על קרא כדכתיב, והיינו דכתיב וביר
הגבאים ארמה כלומר אע"ג רתחו בקצת נבייה דלא הוא בלשון
zech ואוף דאייה בארכ משלים כנבאות זכרי', לא מני הוא, דאנא
חוון הרבית, אלא ממאי דסליק בדמינוות דגבאים אותו הנך משלים
ולשון דלא צח עכ"ל, ולשון ברעתך, שפט משמעו הוא "ברצונך",
הביאו להכתב להרחב פה, איך שככל דברי המnid היו רק מה שהי'
ברצון הרבי' חזו, אבל נראה לעין כל, מסיום הדברים, שמייא
מהא דבר הגבאים ארמה, שהכוונה, שהمرאה שטראין מן השמים
להגביא, נראית לו, לפי דעתו ומחשבתו וצחות לשונו, ולשון
ברעתך

ברעתך כאן ביאורה ברעתו, וקרוב יותר שט"ס הוא שנתהלך מ"ן ד' לר' (אשר טעית וחlopim כאלו מצוין הרבה בדפוס בס' פ"ט) וצ"ל בדעתך, וגם לפיו ערך השגנו אשר לנו היהת המראה בדמיונות ומשלים, וכן כאן בעניין המגיד שאמר להרב"י עד הפסוק דר"פ נעצבים שאמרו בשיבוש כפי דעתו של הרב"י, העניין הוא, כמו ששמעתה בשם ש"ב הגאון אמרתי מהור"ח מוואלאון זצ"ל, שאמר על מ"ש במ"ט שם (ברבו הניל דס' נצחים) שלא לאכול בשר בר"ה ומאי דכתיב אכלו משמנים היינו שמן וחלב ולא בשר, והמה הגאון ז"ל, שהרי משנה ערוכה היא ספ"ה רחולין (פ"ג). שעرب ר"ה הוא מארבע פרקים שימושיתן הטבח בע"כ דהינו משום י"ט של ר"ה, דאלמא שמצווה לאכול בשר לשמחת י"ט של ר"ה, ואמר הגאון ז"ל, שודאי מהרב ב"י הי' שכואה באotta רגע המשנה ההיא, או היה לו ז"ל בה איזו רפויון בחורה ועיין בה, אשר ע"י כן לא האירה כח משנה זו גם בהמניג באotta שעיה (ומ"ט העניין אמרת למעשה. כט' שם בתירוץ הראשון. שליחידי סגולה הוא טנא' שראוי להחמיר שלא לאכול בשר בר"ה ולקיים אכלו משמנים בשמן וחלב), וכי"ב העניין גם בכואן, שהי' באotta רגע פסוק זה במחשבתו של הרב"י נרשם כן לא כדי שכותוב, ולכן לא האיר נ"כ במגידו, והגיד לו העניין ע"פ השיבוש קבוע במחשבתו, ומ"ט העניין אמרת, וזה שאמר לו שעליו מוטל הדבר ליישב העניין על אפנוי לפי מה שכותוב, כי על סיבות הטעות הי' מצד הרב"י, לבן תיקון הדבר על בוריין, לא רצה המגיד לבאר לו, רק הטיל הדבר על הרב"י עצמו שיתקן הדבר על פסוקא בדקדוקות.

ואהזר לעניין לשון ס' הוחר בס"ד, עד סגנון הלשון שתרחו הנדרין לתופשו, שנראה בדרך לשון האחרונים המחברים לא כלשון התנאים והאמוראים.

הנה אף במשניות, נמצא כי"ב לפעמים לשונות, שאין טורגלין במשנה, רק בלשון אמראים, וכור יהשבו לעין רואה לויל ראיינו יידענו שהם מהמשנה, הי' המבקרים מחליטים נ"כ מפתה וה, שאין המאמרים בעיקרי המשנה, וכמו לשון כלומר, שלא נמצא במשנה רק בדברי האמוראים, ובכ"ז ספ"ו דסנהדרין (ט'ז). נשנה במשנה ביפ' לשון כלומר, וכן לשון דאם כן שהוא לשון אמראים ובכ"ז נמצא גם במשנה פ"ק דפסחים (ט.), וכן לשון מאי טנא שהוא לשון תלמוד, ונמצא במשנה רפ"ב דמנחות (י'). וספ"ק דבריות (ו') וכי"ב הרבה עניינים אחרים.

וכן טצארוי מובא מאמרים מלשון גט' דטפ' כלה (אשר הוכרתי) בבאורי לפרא בקונגרס, שה"א ס' א'... והערכת היילן על אודותי בס"ד בתהווית שה"ג ח'ב בערך הספרים אותן ט' ערך מסכחות קשנות עלי' שווה ממש בסוגנו לשונו לטוניות מדרש הנעלם, והנני מעתקם בכדי שהוא מצוים לפני הרואה לשקלם בטעונים יחד :

(ט) במנורת המאור לר' אבוחב סי' ק"צ (ועי' סי' רעה) על עובדא דר' טרפון עם ר'ע. השני' בממ' כלה לפניו, מסיים שם ואמרי' עליה בנט', ור'ט פחה תפחה ליה לי, אלא אין הו י�יב, אלא ר'ע אמר אכפי' אמר לך לפום גמלא שיתנה, אול ר'ע ידב שליש לעניים ושני שלשים לדמתני ועסקי באורייה אל' היכן אמונהך אל' קניתי לך בהו אל' ומהו עיסקי' כלום טבא הוא אל' טבא הוא שפיר עד דל' סוף עילאי' לבי' מדרשה אל' הוכן הוא אל' נבי דור מלכא דישראל הוא דברי פור וגנו' אל' ואמאי עבדת הבוי אל' ולא ידעת שנקדמון בן גורין כשהי' יוצא מביתו לבהמ' ר' כל' מילת היו מציעין לו תחתיו ובאי' עני' ישראל ונוטלין אותו ואפה' משום דלא עבד כדמיבעי' לי' איינש אל' הבוי קאמינה לך' אמר לא עברת מרעות נפשאי אל' כלום עבדינה אלא מדריך אלא שאני אומר נחל המעשה יותרמן העושה שני' והי' מעשה הצדקה שלום עכ'ל (ועי' בוקרא רב' ס' פ' לר' מעשה זו בקצרה) :

(ט') שם סי' ר'ב הביא ממ' כלה פרק בן עזאי, ה' ר' בשעת פטירתה חכם כל העם חיבור בהטפדר שנה' ושמואל מת ויסփדו לו כל ישראל וכתי' וימת שטואל ויקבצו כל ישראל ויסփדו אותו מראם אמר כל ישראל לאו מכלל ש' נקבצו אלא שכוכבו בעירות אמרו וכי כבודו של שמואל שהוא הי' מהלך מעיר לעיר ושותפ' שנה' והלך מידי שנה בשנה וגנו'. אמר רב נдол' שנתעטקו בשם שמואל יותרם ומברכו רבינו דאלו במשה רבינו כתוי' ויבכו בני ישראל ובشمואל כתוי' ויסփדו לו כל ישראל אף' נשים ועבדים וקטנים, ה' ר' בינו לצדיקים וכו' (כרא' בסנהדרין) ובזמן שהצדיקים מסתלקים מהעולם רעה באה לעולם שנה' הצדיק אבד ואין איש שם על לב וגנו' דלא תימא אינשי דורי' DIDURI LI' לחור אלא כ' ע' דכתבי' ואין איש שם על לב וכתי' התם נשמה כל הארץ כי אין שם על לב. א' ר'acha אין הצדיקים נפטרין מהעולם אלא בעון בטל תורה דכתבי' וזאת התורה אשר שם משה ה' ר' מה ראה ישע' לומר הצדיק אבד ואין איש שם על לב לפרטך הצדיק נתפס בעון הדור כרבך אורין דאמר בזמנם הצדיקים ברור צדיקים נתפסין בעון הדור :

(ג) שם ט' ר'כ בשם מם' כליה פרט כו' ציד פרקין, דרש רבא כל מי שיש בו ג' מדות הללו בידוע שהוא מזען של א' רחמן ובישן ונומח, בשלמא נ' ח' ברכתי' תחן אמרת ליעקב חפר לאברהם, בישן נמי בדריש רבא הנה נא ידעת כי אשה יפת טראה את ולא ערד עבשו, אלא רחמן הא אברהם לא רחם על ברוי, היינו דאברהם להורייך חבטו בהקב"ה.

(ד) שם ס' שכיד ממס' כליה פ' דרכן, הביא אמר ארוך קלשון מדרשים הרגיל ולא העתקתי רק טוט וויל ובאהרן כתבי' זוככו ונגי כל בית ישראל תני פ' אלףים בחורים הקראים בשם אהרן יצאו אחר מטבחו ממאן רהוי בעי לנרצה והדר אי' עברה (עי' בארכן פ"ב).

(ה) שם ס' של"ז, על הבריות דמס' כליה ר'יא עו פנים לנוהנים כו' ובכל מעשה דר'א ור'י שם עד הodo לר'ע בן יוסף, מסיים שם ואמרי' עללה בגמ'. מ"ט ר'ר'י ברכתי' העו איש רשע בפניו כיוון שמעיו פנו נקרא רשע ורשע לנוהנים, ולר'י עשה תשובהמאי אל אין לעו פנים תשובה, ובשת פנים לנ'ע הניא כל שיש לו בשתה פנים כו' כדאי' בנדרים (כ'). ר'א אומר ממור Mai ממור טום זר. אמרו לו לר'ע ור'ע מה'ת מנ'ל ברכתי' בה' בנדו כי בניהם זרים ילדו ואין בנדו אלא גנות ברכתי' אבן בנדה אשה מרעה ואין זר האמור באן אלא ממור. א' גילה ראשון שם גלי הראש עותא התקיפה הוא. נשבע בשפטיו ומבטל בלבו היכי עביר והכתבי' או גפש כי תשבע לבטא בשפטים ולא בלב אלא משתבע לה כר' יוזגן דאמר לאליקו ישראל (לא מגילנא, ע' יוסט פ' ז') כך אמר מיהתינו לך ואפה' מבטל בלבו. ובعلنינו שושבini מנא הו תמן דתנן בראשונה הו השושבini כו' כדאי' בכתבות (יכ). כדי למשמש את החתן זאת הכליה בדחויה בעל דנדיה היא מיד פירש וכי קיימי שושבini חזוריין איהו טרחא עלי. אמרו גדול ה' ר'ע בשחהחיש את רכחותיו קרי להו חבריו וקרי להו רכחותיו מעיקרא והוא רכחותיו כיוון דחו דקה גבר עלי' קרי להו חבריו.

(ו) בוגנת אגוז להר'י ניקטאליא זיל סוף חלק שני שער ביאור הגמatriא הנקרה חשבון (פ' ז' ב' בר' ואלקוא שלפנוי) בתב א'ל, אוח'ל במס' כליה, המצא שלום נהון בשע' ז' כי יש שע' ז' בתוויותיו מלטר שכל הרודף שלום אין תפילה זו חזרות ריקם, אלא מעטה עשו (סלאע) ה'ג' שלום הוא, אמריו ומה בשעת שכחתבו

שכתבו בו שלום הרעיון את המידינות מפני על חרבך תחי' אם אינו מצוי עאכ'ו, אלא הא דכתי' עשו מלחתה, ומה התם שכותב בהם מכוון שלום בך בקשו להחריב את העולם ולהזדווג לאברהם, אם אינו בן עאכ'ו, אלא הא דכתי' אשר עשו את הדבר הרע הזה וסקלתם, אף התם כיון רסקל'י יצא שלום בעולם, עכ'ל, (?) "בראשית חכמה" שער העונה ספ"ז (ולשה'ין הוא טפנויות הטואר של ר' ישראלי שכnia חסיד שהי' בידו כמה רוז'ל כ') הביא מביריתא דטם' בלה ויל' הו' באסקופה התהרות מהבית, הבית הו אם אין לה אסקופה נראית כחשרה וחרבנה אף אתה צרייך למתיו לך עונה אפילו אתה מושלם בכל המדרות אם אין לך עונה אתה חסר דרכ' אמרי בני נשא מה נברא רבא פלניא אלמלי נאה, וללמדך כן אלא שירא אלקים יוצא את כולם, רבא אמר בשם שהאסקופה מכונת הרלחות לנועל ולפיהו לך העונה סייג לחכמה עכ'ל, אשר הגה, לו שקל ישקל המעיין באמת, טוניות הלשון, והדרשות שבנעם' דטם' בלה הנ'ל, עם לשון וסונו' מדרש הנעלם, ימצאים כמעט שנין לדרך אחר:

.htm .

(נשפט בהדפסה הראשונה בסוף הספר)

ואף ט"ש בפי הריבבן עה'ח ס'ט ויוצא (ע"ט כי דרך נשים לי) ויל' וכמו שהזכירו רבוינו בבריתא של טס' נריה תלמיד אסורה לשאול בשלומה של נירה ר'ג'א אפילו הדבר שיזוא מפייה טמא איז' יוחנן אסורה לאדם שייחלך אחר הנירה ולידוט את עפרה כו' ואסורה ליהנות במעשי ידיה, עכ'ל. לא נמצוא זה בתוספתא דנירה. גם אין דרך זדרכן' לקידוח התוספתא בשם בריתאתו אלא קוראה תוספתא כשםה. לכן נראה שט'ס והוא ויל' בכיווחא של טס' בלה. והוא טס' בלה שקרואה בשם בריתאתו, והוא טן בלה רבתיה. (והא דר' יוחנן. אם הגני' טודיקת קרוב שהוא מן הגטרא דטס' בלה. כי ר' יוחנן סתום חנא לא נזכר בבריתאתה, עט"ש בקונטרס והמבוא לפרא' אאות ר' יוחנן ט' כ'). ובכלבו בסוף חסר טובא טיטרא א'ר החינא אפילו הרוק של נירה שטרקות ודרטו בעלה או בגין' גטמאין ע"ש וע' במאטירים שהובאו טס' הטעויות בסוף ט' חטידי המוחם לזראכ'ר והביאו בקצורה הפר'ח בא'ח כי' קכ'ח וכן המאטירים שהובאו בכלבו (בלי תה'ג) סוף ה' נירה (וואה ט' קמיה לעפי היזוגים שלפניהם). וא'ח. וכן טולפי נכ'י טמאניך יעל' כינוי עוד ממשkilim מנט'ס' וכל' טככלו טס' כרלווטים לך נלכ'ר בכ' זפיט גלו' כמקכ' טנדפסס נפ'ע וגט טס' פנדקס מתדע' כדומים וילג'ן.

ט'ס' נל' רלויי (פוש'פס טס):

.htm בס'ד. בריך רחמנא דמיין :

פירוש מלות הורות והקשות שבזהר ז"ח.

שלקטרוי

מקונטרם ויאסף דוד

מכבוד הנאון הנדרול המובהק כי' כי' מורה ר' דוד לודיא וללה"ה
הבולל ביאור כל שמות הערים והכפרים (נסימנים ומצוירים). הנתרות והיאורים. וכל
משמעות הקשות צבאו בתלמודים ותדרשים זהה' :

אות א

אטראונייא. מהפם במלטוינו דמלכו, צצלה (ס"ה). מטהנו פי' בזיות מטהט
ועוועט סמוך (אובל היון גראף לפטו מעיין מירונו). ע"ט) :
אספוקא. (יתרו פ"ג:) קלנטוקה דה דמלוח מלכו. פי' גנילוון מואל :
וכן צפ' מה"מ (ס"מ). [וכז' ח' פ' ברוחנית ז'] :
אפורתא דקונטה. צצלה (ס"ה). פי' גנילוון חרימות (כמו הוופטל ע"ט) צל
דקל, וע"ט שעין' נחבקע זיעש בפוי טהולס, וכגדומסה
טוז ד"ה עס מיל' גרגניאן תלפינו . ופי' מיס טמגראניון היפומת' דקונט' :
אקווסטרא. וחל' (ל"ה) פאיין קמנורי דמלוון להקסטרא. פי' גנילוון
מולטיאס, ולח' ידעתי לו מוקס. נס לטון קמנורי היון מתויבט
ע"ז . ולפי בעניין פי' צני מטהלאה ונלייס מלחיות נבלות מעופפות מלהמתות צדרכו:

אות ב

בורוירוי סורמען דבוליילו (מקץ ר'ג סע"ג). קמטילו דצורייני (ויקרא
ט"ז) . פי' גנילוון לטון בלוינו פלויס ורכיס :
בויקא . (יתרו פ"ז.) קמדל בזיקל גטפסל טכינוי . עמ"ט גנילוון. ולדעט
ס' מן עיקל הקמלס וכוח מלטן כזוקון מלח . ופי' זרייס טקעדי סטמאל
נאךין בדפס ג"כ :
בלט . (חצ' ק"ב.) וכלמו בלמיון . לח' מלהתו אבר למלה זו (ויתוק למרטה
מעיין בלטמייס טכ' טימונית). וולטי לא' ולכמו . לח' דיל'
וסלמו בלטיאן :
בטיט . (ויהיל נ') עונין בטיטין קפיטין . פי' צטיטין כוח פלייס (ומ"ט
קפיטין) כמו טפי' גמלריך בכ'ם :
בטיט . (למוד ק"ב) בסיס גקמפל דלטבטו . פי' מט' . וולטי מלען פטיט
נדמ. פטיטס (ג'ג) :

אות ג

גילדא דקירותא. (חו' טרא נח'). ע' פ' גנוון. וצמעריך פ' בטוח כה
בקלע ע"ט :

אות ז

זקע. (יתרו פ') זקיינט זקיינט כו'. ע' פ' גנוון. וצמעריך פ' רע
סמל ע"ט :

אות ט

טברקה דגנטפקה. מה"ר (קאה). (נה מלהמי פ' ג"ז. וועגן מעגן) :
טורים. (ויחי ר"מ): פורטן דקורת דהימט. ע' גנוון. ואפאל ג"ל נקסה.
ע"ע עקpies. טפי' סהדי. ואפאל ג'יל ערומט פ' פוכגה ע"ע
עלס פ' :

טורסקא. (ויחי רל"מ): דיקיג צנורסקה כו' על פסיון טורסקה. פ'
פי' גנוון :

טורק. (ויחי רל"ג): צטומטט. רהיכטה טונקיה חילין כו'. האפר פ'
דלאט פטמי'. מה' יונגר נריה לפי שיגין טר"ל גלגוליס ווופני'
[טיעא. לפטומים פ' ערכיו. ולפטומים פ' מנגיג קבימות הפי' יפה' אלל
מעיריך] :

טיפסה. (כללית לג': טיפסה לשקלג). פ' סכרים וגזר סטוקל ג"י לאון
סמלז'זיס צטומלען. ובפ' צג' (קויה). מפטטה דמויה. פ' ג"ד.
וין צפ' וויחי (ריהם). קווטנרט דטיפסה. מפטטע פ' וופס כטב ג"ד וכן
פ' קווטסקה דטולכז טס (רכ). הילט טס (לט). טפסי דטלזובי דטלט.
מ' פ' לאט ולטאט טס וטס (רמנג). צטלאטיה דהמקרא צטיפסה. מזול
סאוח נחלת צטלאטיה קטולס צו. ובפ' צג' (קויה). מפטה צטלאטוי מ'
מיין ג"ח כטב משופף (וצמעריך פ' נחט טרפ וטוח ערוד דר' חנייה).
ובפ' יתרו (עז) לאי' קיטט צטיפסה פ' גנוון כדטום. האפר ג"ל לאיט
צטיפסה וכטט' חמלה מהרו דרונו. וטס ס"ט ה' וב' טפסי זיקון. נריה
פ' מוטלים וגס י"ל ע"ז דונגמיה ר"ל דונגמיה למוטלים לדישולן בקדוטס. ובפ'
ויחי (ריהם) כטיטט דמסטלי מונלה. פ' כלוח טאו מולל מהט. ה'ו
כטחס ונחלת. ואפאל ג'יל צטיפסה. וטוח גלחט כטוי' מהלו. וכן יתפרט
ט' (צחות ו') טיסי דזיקון. ניגוי לה צנחים דקיס ווין פולט' דטרול
טיללו לסתות טר מליסים לדמפה'ו טס. וו'ט לימייה. טמליסים מיטיניג ובוינ
טל ה'ו. ובפ' תרומות (קומו) צמיסין דעורט כו' כלפידי לה ני'. ובפ' יתרו
(ט), קפלה דזוקה צטיפסה טלית. פ' ל' דטום כלען מאנס מטום
וטס

וְתִס (פמ.). חַמְרֵךְ קַמְרֵךְ צְנוּפָסָס. פִי' גַנְלִיוֹן גַהְלִין, וּפִי' מַטְפָטִיס (קַכְדַ). דַמְפָסָהָן בְקִימְרִיכָו לְקוֹמְרָה לְכַמְלָה. סְטוּ דַוְסִים לְוּרָתָס לְתַזְוִיסָס לְכַסּוֹת פִוְסָס. וּחֲפָצָר כָל דַחְמָרָךְ קַמְיוֹר צְמוּסָסָה. פִי' גַהְיוֹן דְשָׁם וְעַלְסָס

צְסִוָה סְסָס צְמָמָךְ לו :

טִילְקָא. (בַּלְהָ סָהָ): פִי' גַנְלִיוֹן כְמוֹ מַיְקָלָה. וְאַוחַ גַנְלָל : טְסְטוֹקָא. (וְהָרָה כָו): וְפָרוּיַה צִיַּעַסְכוּלָה דְגַרְוּוֹיָה. פִי' נַמְקָהָת כָלָיְה :

תְּכַנִּית לְיוֹר :

טְסִירִין. (סָס כָמָ). צְקָלִין טְסִירִין מַקְלְקָרִין כָו'. פִי' גַנְלִיוֹן חַזְקִים. וּחֲפָצָר טְסִירִין סָהָ וְלָל סְמָרִין כְדַמְפָסָהָן לְחַחָ'כָ קַלְיָן צָכָל סְמָרִין. וְכָפָי' יְתָרוֹ (עו.). צְמָסִירִין עַוְלָהִין. וְפִי' בְּרַחְבָּה וְיִתְהָ). נַפְקָה מַתְמָן טְסִירִין כָו' תַּוקְפָוִן טְסִירִין כָו' וְתִס (כָב): טְסִירִין לְלַתְמָה לְהַתְמָה כָו' וּפִי' וַיְצָלָה (קַעַד). טְסִירִין בָלָה גּוֹפָה. פִי' גַנְלִיוֹן רֻוּמָה. וְכָפָי' פְקוֹדי (רַמָ). גַו טְסִירִין גַלְיָה גּוֹפָה וּפִי' גַנְלִיוֹן חַפְיוֹת וּמַמְלָות. כְרָהָה לְלָל טְסִירִי וּפְסָרִי עַד בְּעָרָטָה :

טְפָסָרִי דְמָחוֹת עַפְרָה (וַיְהִי רַמָּגָה). מַסְמָטָה פִי' חַפְיוֹת צְשָׂוָמָק סְהָלָמָה. וּחֲפָצָר לְלָל צְמָסָפָי וְטָהָר כָמוֹ תַּסְוּוּרִי סְפִי' לְזָרָות עַד. וּבָסָ"ט לְךָ (לוֹ): טְוּפְסָרִי דְלְבָךְ. פִי' מַחְיוֹת לְבָךְ. רְלָל מַמְתָּכוֹת נִיכְרָין צְפָנִיךְ. וְכָפָי' וְהָרָה (לָהָ): וּחֲפִילְיוֹה צְפָסִירִין. פִי' צְפָנִים לְפִיחָה הָהָ. כְרָהָה דְגַרְסִינָן תִס טְסִירִין עַד לְטְפָסָה. וְכָפָי' בְּכַעַלְמָה. וְכָפָי' צְנַחְתִּית (כָב): צְפָטָמוֹ דְמַפְסָלָה לְקַוְטָהָה. פִי' גַנְלִיוֹן סְתַפְתָּנוֹת לְיוֹר קָהָר עַלְיוֹן. וְכָפָי' וַיְלָה (קַמָ). טְוּפָסָרִי דְקַמְנִין עַקְיָמִין צְהָוָהָה. הַפָּצָר לְלָל דְקַמְלִין וּפִי' מַחְיוֹת זְמָרָות סָלָן וּוְלָמִים יְסָכָן וְלָכָן עַקְיָמִין צְהָוָהָה וּסְמוֹ נְעַלְהָה כָו'. [טִי' צְמָרִין עַד טְפָסָרִי] :

טְפָסָרִי. דְקַסְנָרָה (וַיְהִי רַמָּזָה): טַעַנְעָה קְפָסִירָה. וְכָפָי' פְקוֹדי (רַלְהָ): צְמוֹסָפָתָה. טְפָסָרִי דְקַוְטָהָה. פִי' בְּכַדְרָה מַלְעָן שְׁרָס וּמַמְלָה וּחֲפָצָר לְלָל קְפָסִירִי עַד :

טְפָקָא. (הַמּוֹר כָב) טְוּפָקָה מְהָנָן הַיְהָוָה. פִי' גַנְלִיוֹן כָמוֹ מַקְפָה פָ"ט וּבָסָ"ט סְפָכָה. פִי' גַלָּל :

טְיִצְפִין דְהַלְכָה (הַמּוֹר קַב). פִי' בְּהַחְוֹרִי לְגַבְעָות : מְרוֹצְצָטוֹבָלִין (בַּצְלָה נָהָ). פִי' צְמָקָה מַוְתָּת מַתְנִים : מְרָטִישָא. (וַיְהִי רַיְז). וְסָדוֹ לְזָן בְּמֶרְעִיטָה. גַנְלִיוֹן פִי' בְּסָלָט מָלָה מְלָטִין. וּסְעִיקָר כְרָהָה פִי' בְּכַעַלְכָס חַזְקָה :

טְרִיקִין. (וַיְהִי רַלְזָה): מְכִילָי מְרִיקִין וּפִי' מְגַרְעָת (גַבָּה). פִי' מַחְבָלִים נְטָלִים לְזָוָן מְרָקָה לְיָה מְיוֹחָה. מְוּ פִי' סְוָנִילִים סְוָנְגָרִים בְּנָדוֹ מְלָלָה וְתִס (כָב) וְיִמְיָה) מְרִיקִין מְכִילִין. וְדָלוֹ פִי' טְכִילִים בְּלָטָהִים מְלָדוֹן מִיאָלָה דְיוֹמָה. הַכָּל מִתְהַמְּסָה טְסִים כְטָרָויִי תְּרָעִי מַתְמָתָה טְסִונִין כְטָרִים כְלָמְפָסָה :

טְסִסְמָמִין מְרָעָין כָו' :

ויאספֶּת דָּזְדַּת ב

מגפיר קטריך. פקודי (ללא):

טורנא. חדר"ז (רפ"ח). עניין מוטל. כמו סרבי חריגות מורי: טורפי דקפסטה. תזיעינ (נ'): פ' נזון מרף חכיה. ושיינו סכלהות סמנדליס בכף סקלע:

טמקוטא. פקודי (כל). למון גלייטן טמקוטאי: טטר. חייכריו דבר יוחלי. פ' מעת:

טיחלא. חייע (ג'). מילם לעפרה. פ' סמלטים צחורי עפל לו צחל עפל. וולפֶּס עיקב בניי צוינר (ופ' בלו) ונפלם לו צוינר דעפרה. ופי גבל עגול סל עפל. וולפֶּס ל' בנו חלה ועפרה.

פי' צחוך חול ועפל:

טיקלא למי. למור (קו). מטמע גבל כל מיס מעט. ובגלוון פי' מקום מדין טל ויס:

טפטרי דמלין. ויטלה (קעה). מלכתי מלכיס. ט' מסמויקי: טקלוי דערסל. חיימי מות (نم): משמע מנות מועלות במלעות: טרייקי מלכין דליישין ציזציה ומתחה. הרומס (קו). מין מהכל. חולו כעין טויקין. ע"ע:

טרנסי. צרחותם (ל), חפי היון מדוי מלכתי. לפי שצין חיניות פחותות צמלהכתן. ובגלוון פי' מזיקין ומאלסיס שעולס כולם שממיס קו':

אות ב

בופר. צחה (ס), רגליי צוכפליין. משמע. פ' צכלייס. וכוח כמו בוכפטוי. פ' בקיוטרים:

כמל. צפרא ליגוותה פ' עד מעלה דטומלה: רחייטי כי בלען ערוץ כמל פ' דצ'ה גנגמר. כמו גמל בל"ק. וו"ל טן עמרות פידות גמויריס (וכוח עמרות צבליים בממ' סוכס):

בסולטה דמויקעל צצחת קו'. תזיעינ (נו). י' פ' כען כסלה להוניה ס"ק לדרכות. וו"ל כקפת כסלה להוניה כן סקייטו סלכות רנתה לנטלית עזה:

כטפהא. שמח כטפהה על לןנו. פ' צגלוון לרך על חמפתן וסוח כטו סיפח. וולפֶּס ס"ג גרכי' הוסיף. ומלה טמה פ' סעפ'יר רגלו ופטמן:

כפר תגן. נזואד וונט (רו) וועוד בכ"מ ובמלס"ג וויל (קמו) טוו טס ארגנט נטמיס. ע"ט:

ברובי מינ. פ' עפטעיס. וולפֶּס להן כוועט טס בעטטעיס רק על טס ארגנט לוסיו סכטונגס סוככים ננטזיס קורע לאס כרוצי עינט בכ"מ-בזואר וטיקוינן וו"מ:

אות ל

לקינטא ל�מנא. קדוֹתִים (פְּהָ). נַעֲמָנָס בְּפִי נַפְתָּח לֹד נֶל צוֹכָר. ט"ל :

אות ס

סנטירא. במקומות הרכש מלה. חמונא לטעונא (כמו ספרקלטורן במדלטיס) : סוטרא. צהָדָר (כלב.) לית גנויגָה טומלה. פֵּי לְזָוָן כְּמוֹי וְקַסְתָּה כְּמוֹ סַתְּרָה : סופטיפא קמייל. נַמָּ (עה): פֵּי גַּנְלִיוֹן מַרְלָה כָּל זְכוּת שְׁמַטוֹּלוֹס : בס' ב'יחד קשוֹר סְרָבָה מְרֻלָּות :

סְטִיףִי. מַדְעָג וַיְהִי (קְנָעָג). טֵי גַּנְלִיוֹן סִיגִּי זָהָב : סְטָמִיט. מסתמייט סְפָסִינָה נַנוּ קְמָרִי נַרְוִי (וַיְסַלְתָּם קְנָעָג). פֵּי בְּמַקְדֵּשׁ מֶלֶךְ מְפֹזֶר צְמָהִים עַל כְּהָט [וע' מְעִירָה ע' סְוָסְטִינָה] :

סְיִסְטָרָא. מַיְן מַזְיִי לְמַלְבּוֹתִים יְקִרְיוֹס . וַיְטָלָם (קְנָתָה) : סְמִיטָרָא. בְּמַנוֹן דְּסְמִינָה לְמוֹנָרִי עַל מַהָּר (צְרָחָתִים). מַכְכִּי כְּמוֹ סְמִינָרִין : סְנַט. פְּקוֹדִי (כלב:) מַסְיָנָן גַּנְפּוֹטִי בְּהַתְּגִּילִיָּה [ע' מְעִירָה ע' סְנָטָה] : סְפָטָא. וְאֶלְחָן (לְבָבָה) זָהָרָעָן כְּסָפְטָה דָה עַל דָה . פֵּי גַּנְלִיוֹן מְדָרְגָוֹת סְוֹלָס . וַיְעִיקָּר סְפִּי גַּנְלָדִי וְקָלִיפּוֹת גַּלְוִוָּס זָנָ"ז .

סְפָסִינָא . וַיְטָלָם (קְנָעָג): פֵּי צְמָהִים לְמוֹנָרָה : סְפָת . סְוִיפָטָו וְזַיְקָר לִזְבָּח (צְרָעָה כָּבֵד). פֵּי גַּנְלִיוֹן סְהָסְטָו . וַיְעִיקָּר סְפִּי סְתָמָכָנוּ . ע"ע סְפָת :

סְרִיקָתָא דְּקוֹסְנָרוֹי סְוָמָקָה . וַיְטָלָם (קְנָעָג). פֵּי לְסָולָה כָּל קוֹסְטָיוֹי ע"ל צְפִי מְוֹטָל (וְהַפְּסָר פֵּי לְזָוָן מְהַלָּל וְעַל טָס מְהַכָּלוֹ הַזּוֹס עַדְתִּים) :

אות ע

עוֹטָרָא עַוְטָרָא . וַיְחִי (רַיְמָה). צְמַקְדָּחָמֵלָךְ פֵּי לְזָוָן עַמְרָה מְמָה . וְכָמְדוּמָה שְׂפִי עַתְּלָתָעָן וּלְהָלָה . וּרְמָזָעָן וְלְמָזָעָן שְׂרִיפָתָה כְּלָפָר כְּלָמָפָ"ז וְשְׁכָנָרָה כְּתָמָילָה כְּעָלוֹתָה מִן כְּהָט . הַו הַפְּטָר שָׁוָה לְזָוָן כְּסָרָה ע"ע עַנְעָר בָּז . וְזָוָה רַמְזָה טְאָסְטוֹרָה וְסְעָלָה וְלְמָנָנָה כְּלִיפָה : עַוְטָרִי . יַתְּרוֹ (פְּהָ). צְלָפָנָה צְעָמָרִי קְמוֹרָה דְּרָמָמִי . נְרָחָה פֵּי בְּעָנוּרָה בְּסָנוּבָה (לְזָוָן עַוְטָרִים הַל זֹו) קְרָר כָּל רַחְמָמִים צָו . וְע"ט פִ"ז הָז : עַטָּר . צְלָמָת נְוָתָה הַטָּה קְרָוִין חֹתוֹ מְעוֹנָר . וּבְזָה מְצָנָן כְּמָה לְזָוּנָה צְזָוָר . מְעִירָה :

עַוְרָפִילָא . צְסִילָוֹת פְּקוֹדִי . נְרָחָה טָגָס כְּנָכָר ס' צְרָחָתִים (יתָה) סְוּרְפִּילָה לְטִיפְסָה כָּוָה כְּמוֹ שְׂוּרְפִּילָה : עַטְּוֹפִירָא צְנָמָפִי . צְלָמָה (מְהָ). וּנְרָחָה ט"ס וְלְלָן קְמַטָּוָה . פֵּי מְטָיו ע"ט : עַסְטִירָתָא . חַלְדָמָת עַסְטִירָתָה זְוִיכָר פְּנָחָם (כלב:). הַלְוִי כְּמוֹ מְרַמְּיָתָה הַלְוִי עַרְמָוֹתָה דּוּרְמָיָעָה (צְבָמָלָטִים) :

ויאספַ דוד עַפְקָ

ערטומא. ניגחית (כ"ג). פי' במקצת מלך ערכוביו (וכו כמו ערטויה ע"ט). אבל קרוכ דט"ס טוח ויל"ל מרמותה וכדמיסיך נתפל ועקב. ומזהם דעתך"ד מושר כתיב וידיו כי עromoים בס' :

ערמנא. ערמנא נטה דמיינו לנפל ביתיה כו'. וייחי (רכנ'). לפי העניין טי' נל וכטן לנטיס. וולפאל ל' סרמנא. ע"ע סרמנא והס' טס"ד פי' :

ערקסיות. מד"ר (קלג) כמה ערך סיילות מהכהן לסתו פומח ט' :

אות פ

פוסקרא ר"ז בקמפיו לנו מיה (המור קו). פי' בנוון כטו ונתבלטו בנדיו צמים :

פטקרא דקונטלה. ווינגל (טוו). פי' בנוון ממוני על זיך :
פלקא. רע"מ חמור (לט). הטה מתנגן גטלקה. פי' בנוון צנענו :
פסותא. ווילר (כז) פטאה דלהט. פי' במקצת מלך כטו ידה .
פפטירא דמהוז. חמור (ל"ה). פי' בנוון שטעויש טל טמחה :
פסידא. ס"פ בטלחה (סז) ולחט פסידא ולחט לה. פי' במקצת מלך קוטמייל סטוגן ומפסיד. אובל שטייקר נרלה טטה כ' הייבות כס ידה . ול"ל ולהה יד למעלת וקבלת קלבנה למעלה . וכיוול ה צו בת"י ע"ט . ובדייל פס ידה די כתבי :

פצירין . חילוץ . ע' נח (סת). וכן פסירין טס :
פרדשכא . נחל"ר ובספל"ל . ונחלמו צו כתה פי' . וויניקר כפי' בנו"ה ז"ל בספ"ל טס טאו עמוד חלול لكن ממתלו לנקוי כחומים .
ועמ"ט בזילויר לעורך ע' פרלטך חדת צכ"ז :
פרקטם . זוקלא (כד סע"ה) . וויל כטו מלקטם . ע"ע טס ובגע' פקילס כ' צמ"ע טאו מייניגדים :

אות ק

קרלא . ווילר (כז) מלון דצוי קדלה על הפיו לתינונג . הון מיזב כלון לפרגטו לטון עורך טאו נכ"מ טי' קדלה . וולפאל טה כטו קמליה טפי' טרטה זרב עמ"פ וכדמף"ז כד"ה ונתחוי היחס כו' :
קדתירא דקמיריה עילמה : קdotים (פנ). פי' בנוון לטון נטול כמו קדרלה . וולפאל ל' קיטיל . ע"ע קיטוינן בעורך :
קווטיטה . נו (לו). נלה טאו מטען קומי טי' בטולס . וכן קווטימה דמלכומל

וַיָּאֹסֵף דוד קה

דמלכטת כוֹחַ פְּנִים וּמִנְקָותָ כֶּתֶב . וּנְעֵז קָזְמִיקָן . וְקַן נְרָחָם בְּצָנָה (נוּ): טַפִּי מַמְלָס וּמַזְבָּלִיט :

קוֹלְפָא דַּקְגָּרִיר . צְרָמָה (נוּ). סִי' גַּנְלִיוֹן כְּדִיס (בָּמוּ גַּלְוָהָל חֲלָס) :

קוֹנָאָרִיהָא . (זָהָר גַּלְמָזִיט). מַעֲכָבִי יְסוּד :

קוֹסְטָא כּוֹגָלִי . צְזָקָה (קִיחָה). סִי' גַּנְלִיוֹן קָוָי סְכוּמָל וּצְלָל קוֹסְטָהָא דַּקְפּוּמָל :

קוֹסְטָפָא . סִי' חַחִיכָה . עַטְנָה גְּרוּוֹגָה . וּבְכָנָה (עַנָּה) תְּהִית קְסָמּוֹפָן .

הַפְּצָל פִּי' גַּכְכָּק :

קוֹרְטָא . עַטְנָה קְרִיטָה . פִּי' חָגָר וּמְפִירָה מִחְתָּא סְלָרָן . עַגְעָל קְטִימָל .

קוֹרְטִיםָל . וּמָלוֹי מָזָה קָרָמוֹ נְזוּזָר וּמְיֻקָּנוֹיָס כְּכָתָת לְקָלָעָן כְּבָס קְוּרָטָה . עַי' זָוָג דְּרָמָתִית (צָהָב) וְצָמָת :

קוֹטִיפִּי דְּכָתְרִין מְגָלָהָן . בְּרָמָתִים . וּוּפְלָמָ (קְצָבָה) מַעֲכָבִי יוֹלָי זָוָג :

קוֹפִּירָא דְּדָבָבָה . מְרוּמָה (קְצָבָה) . סִי' גַּנְלִיוֹן טְמָרָה . וּנְסָעָלָהָךְ (קְדָה) בְּקָזְזָוָהָה דְּלָעִילָה . סִי' כְּרָסָתָה וּכָה עַלְיוֹן :

קוֹפִּירָא דְּקָמָרָה . חַיְצָר :

קְטָעָן דּוּרָוִידָן . הַדְּיָר (קְמָגָן) :

קִיּוֹפָא . מְרוּמָה (קְצָבָה) טָעָלוֹ דְּקָוָעָלִי בְּקִיזְפָּה טְקִיעָה . סִי' כָּלָי טָל מִיסָּה וּמִן חַקָּתָה (קְפָּלָה) דְּמָלוֹ קְזָפָל רְכָה מִינִּיאָה . חָה (נוּ) בְּקִיזְפָּה דִּיְיָנָן . מִקְיָזָהָל מְלָכָתָה . פִּי' פְּיוֹזָה . וּוּשָׁלָח (קְסָזָה) מְקוֹזָפָל דְּמַלְכָתָה דְּלָעִילָהָמְתָזָרָן :

קִיוֹרָא . יְמָרוֹ (פְּזָ.) בְּקִמְיָהָל דְּקִוָּרָהָה הַתְּעָנָר . הַפְּצָל לְיָל דְּקִזְפָּוָה . פִּי' בְּקָסְרָה סָל סְמָטָיוֹן הַוְּלָהָל קְזָפָה כּוּי :

קִיסְבָּא . יְתָנוֹ (פְּזָ.) כָּתָה בְּקִסְטָה מְקָאוֹמָה עַכְבָּה . פִּי' צְמָדָה סְמָדָה כְּמָסָה נְלָמָנָס מְהֻטָּבָה . וּכְפָּטָה קְלָוִיסָה (פְּזָ.) קְסָעָין דְּבָלִיסְנָרָהָוָה בְּרָחִימָוָה . סִי' גַּנְלִיוֹן כְּמָדוֹהָה סָל הַלְּיָהָהָה . נָךְ נָךְ (פְּגָ.) קוֹסְמָוָה .

קְלָבִיטָא . סָלָח נָךְ (קְסָטָה) פִּי' נְפִיאָס מְשָׁבָר סָל מִיחָה :

קְלִדִּיטָן . מְפִתְחוֹת . עַטְנָה קָלָד :

קְלָטָא , סִי' לְבָזָן מְקָלָטָה לְהַגְּנִיעָה פָּס דְּבָר (כָּמוּ נְבָנִי וּסְבָקָלָטָוִי נְבָ"ר) .

מְרָחִיקִים (לְ"נָה): קָלָעָה דְּדִינָה . הַפְּצָל לְיָל מְיַקְלָה :

קְלָמִיטָן דְּהַנְּסִיס נְכִיּוֹן . בְּגָעָלָהָךְ (קְנָה) . סִי' נְמָקָדָה מָלָךְ בְּזָכָר פְּנִיטָה סָל מְטָלָה :

קְמָטָא . גַּרְגָּס הַמּוֹר (פְּתָה) בְּקִנְיוֹן בְּקוֹמָטָה דְּסָכוֹל בְּגָן . פִּי' נְאָגָקְרָס יְמָה בְּקִומָץ הַמָּה (פְּכָנָן דְּלָ' כְּיֻסּוֹת כָּמָ"ה גַּנְלִיוֹן טָה) :

גִּימָר . בְּרָמָתִים (לְבָה) בְּקִמְרִי דְּקִלְנָיוָה . כָּמוּ בִּזְבָּחָ קְמוֹר פִּי' מְכוֹסָה וּמְוֹנָנָה .

גִּמְמָ (סְמָה): מְסָפָתָהָל דְּקִוְּגָרָה . פִּי' גַּנְלִיוֹן קוֹמָתָה מְסָסָה וּמְלָשָׂת :

קְכָלִימִי

ויאספֶת דוד ק

קדורייטי גלופין. ס"ט בטהלה (ס"ז). פ"י גנליון במלות חקוקים. וכמו מוסך ט"ל בקלוייטי טפי' מילמות ע"ט. ובחרותה (קלד.) קופיטין דקלדיינין גליפין :
לקודידייטי גלפין נרלה פ"ל קוחמןין דקלדיינין גליפין :
קנטא. ע"ע הפטל בקמנטה. וכפל' בטהלה (נו.) פולקנה דקיגטטה קטע
ע' גנליון. וולפאל פ"ל דקיסטטה ופי' מלהת הינה :
קנטורה דקונטפה. דיבוק טל טרפ' קטע. טימות (לה). ובחרה קלנווירין
דקונטפה ע"ט כפי' כמד"ל. וכן בתרומס (קעה) זקבנאל
בקונטפה כליה. פ"י גנליון לטען דזוק בחזרה. וכפל' קדוטים (פ') עיטוויה
דקונטפה בקונרו. פ"י עטרס טל פרחים קסורייס ייחד. בר"פ טלה (קאה)
טמתקה דקונטפי' בלהחמתה. פ"י גנליון ובמקדים מלך קנטפה ל' קיטוף וכיריה :
קנטירה. בקמולה דקנטוילו קונטוורי חקנרטהון (פרומס קנד):
פ"ל דקלגדוים טאו סכנה גלען סורמי ווועי. ולפי גרא
הפטל פ"י לכתור הוועו צקטרים (טל צטופיס הוע בטעמי דטינטה) חקנרטהון
קטרתס (לו' נתעטקעס בו) עלי :

קנטיטה . קטר וויסור :

קסטה . כפל. כן פירט"ו חנעית ספ"ג (כנ). ומזה צוזר נך נך (צ.ה).
בקיסטורה דקיסטטה . פ"י במלודה טל כפל .
קסטר . בריט למור (פה). קסטר בקנערין . פ"י מטל לו סיינט . קסטוילו
דקונטלה (ברחטיות נה). הפטאל פ"י ממחלת סקנאליס לו פבל
תקטריס . פלאנו גו קסטוילו (מקץ קלה). פ"י במלודס . מקסטער
בקסטופוי (ויטלם קסט). פ"י גנליון מקרטט צמלבות :
קסטרא לחיינו מהמת זומת . ואלה (כל). לפמ"ט צערוך קסטרא צעל .
לכלהיך רוחוק טויה מהמת גנוועו וככל דבר ;
קסטרין דיווקה . נח (ס"ל). מתחמע לפי קנעין פ"י מהכליס והנטיליס .
חו סוח מין כל' טנו קמאלכליס . וע"ע סרייחא :
קסטה . בלעגנש צקנטהון (ויתוי ריז). פ"י קלבן צקף סקלע . וחלוי
טואן גטו גאנטהן צב' בלען גמרלו טפי' הרגו סמאנין צו
קסטאות . ע' פלון :

קסטרא . עד לאפרה בקסטרה רמי (ויתוי רימ). נחה פמו בקסטרו . פ"י
במליצה יתבגר להפסה ולטארס . וכן פ"י צוזני קיסטרו טס
(למא). וגט' ווילו (עו.) בקסטרו דקונטטה . פ"י מולדס אנטלט טס דצער
טפסול טמפל'ו דטומין טכינוי לרמזעליס . נפ' למור (לה) בקסטרו דפי
חנען . פ"י צהשל ומולדס עיל טסיט דר צו ממיו . וכפל' קדוטים (ס.ס.) כטס
קסטלאן . פ"י גנליון מקטניאט . וציקר פ"י מוטלים ריעיס צעלוי מלדות ;
קסטפא . וויחו (רלו). להוילו דנוובלי ביטין כו' חיקוינן דלהריש בקסטפא .
פ"י גנליון צהדר טסנוו צו . לו צהנוטו . וולפאל טואן כהו

ויאסף דוד קז

צקופסיה. פי' צמיגתו של כל ממנה. ה' ל' ב' צקופסיה. ופי' במקומות ממלחו עיל'. ובפ' ויהר' (ל':) בסימין קפיטין צנץ' לרניין. ואלפסר טוח כמו כפיטין. ופי' קזריס צעט' לרניין דחמייך ויהויל':
 צקופלאוי. ויינו (רמנ':) נלהך לטון רתאייס וטrios כי צל' רומי קפוט רלהט. וכן מזק לזר (ק.ב.). צקפטה דלהצעי. פי' בלהאי להצעתיו:
 צפטר. וייל' (מו.) צפער צריטיס דמוני. הול' טול' קעטפר טפי' סקס. ע"ע קטפרם וכן צפ' וויל' (רמן'). קומט' זקופטעל'. ויגט (לה' ע"ג). וייל' (ו':) מקסט' דקופטעל' ע"ט. וכן פ' לח'ם (ס"ב':)
 ליטב' צקופטעל' גלמודים. פי' בnal'ן טלט'ת. וכמודומס טפל' ממסטל'.
 כסיח' דפ' וויהי (לייט') ליט' צקופטעל' דטיפסי טפי' ממסטל' גז' דין.
 וכן טס (רימ':) להויז'ו דקופטורי מעלה בדינוי. פי' ג'כ' צראפת טממסטל'
 טל סס' ג' טז' טצל' קלט'ו לדנט'ז טס. ע"ל קפקייר'. ובלהרי מות
 (נמנ':) קפקייר' זקלט'ו. פי' וריעות קזרויס. ופי' באל' (ק.י.ה.) צקפטוגול' דלה'.
 פי' ג'כ' לטון קסל. ובגלוון פי' צע'ה. וכן וייל' (מו.) קעטפלה
 דבוריי. וכט'ה למאירוע (ממן':)
 צקפטרא. פי' טלט'ת. לזר (ק.ב.). צקפטראה מדה קזירח כו'. דיזוק:
 צקפטירא. ויינו (רמן). נעל' צקפסורי קסט'ו. כמנזונס לי'ל צקפטורי
 קסט'ו. ע"ל קסט'ו דקפטורי וכמו טפי' טס מלהט וטלט'ת טממסטל'.
 וטס לאלאן (רמנ':) לטון טפסורי קסט'ו. ופי' מושלים על טנוול'ית ע"ל
 קסלה. ובפ' צטנטוק' (ק.ב.). ופסויז'ו דעלט'ה. פי' בnal'ן טרלה
 וטנוויניס. ומוקדת מלך פי' טפי' זכרונות ד"ס. וויל' (ק.ע.ז.):
 קראופינס. ע"ע רופינום:
 צקפטורה. ויינו (לייז'). סמקדת מלך פי' טעוש מלטן קט' טפה' טרף.
 האכל טס (רלה'): מטמע טפי' מטה' טעונס על כהנוור. ובפ'
 ויהר' (כת). צטעל'ה טמי' גז'ו. פי' בnal'ן עוף טיט' צו גוונין נהייס.
 וטס (לה'): חלון קעטורי. פי' בnal'ן שעופות. ועת'ס ע'ה' קוסט'ה.
 ובפ' צליע' (נ.ה.). לקעטורי דהצעו. צפטר כל' לcketפורה ופי' מקוס ממסטל'
 חכיו ר'ל' לבתו. וכנה'ת'ה (ל.ג.). צקפטול' דעלט'ה. וייל' (י':)
 צקפטול' דתלט'ה דכלילן צקפטול' דגופויס. נכוון לגרום קופטעל' דג' ופי'
 צלט'ת צלט'ויל':
 קרט. צסטמנות זוכר ח'ג (טו':) הס'ה קרטינה. לטון פרס' כי המרי
 לא'ג' יקירה:
 קרטיטא. גז'ר' דקרטינה שעלה (ויינו' רמנ'). טול' כת' קרטינו טפי'
 חונכות:
 קרטיפ'ה

וַיָּאָסַף דָּוד כִּר שְׁתִּים

קרטיפא . נֶהָלֵד (קמנג) טית בקרטיפא מלה . הַפְּסֵל יְלֵן קְמַפְּלוֹן ע"ז . וְסֵס (קמד:) בְּקְרֻטוֹפְּלֵל דְּעַמְּרִין : קרטם . צְפֵל יְמָלוֹ (עה). כ' פְּרוּטָמוֹ . פִּי' גְּנָלְיוֹן גְּרַשְׁיוֹן . וְלֹמְגַהֲטִי לוֹ דְּגַמְּמָה . וְהַפְּסֵל כּוֹל עַנְּין חַתְּךָ . וְכָמוֹ מְקַרְמָס עַלְּהָ עַלְּהָ ע"ז קְלַטְסֵס כ' : קרטם . קוּטְיִסְלֵל דְּנַכְמָה (הַחַמָּה עַו) . פִּי' מְקַדְסֵת מֶלֶךְ כָּמוֹ סְקְרִימֵל לְפָן הַסְּקְרִיּוֹתָן . וְהַפְּסֵל פִּי' כְּרַבְשָׂה . כָּמוֹ הַוְּלָר . ע"ז קְלַעַל וּקְרַעַינָּל :

קרנייטי זְכִירָן . גְּכוֹמָה (קעזה) . הַפְּסֵל מְעַנְּין עַמְּרָס בְּלַזְן דּוּמִי : קְרַפְּוֹלִין . (וַיְהִי רַמְּהָ) שָׁלֵר יְמָין כּוֹ מְקַדְלִין קְנַפְּלוֹן צִימָל דְּוִילָה . סְכוּנוֹת נְרָמִית מְעַיְוָתִיקָן הַמַּתְּקָעֵן סִיוּ מְחַזְקָין לִיסְ פְּגַדְלָל צְבוֹלָן :

קוּזָהְוִרְגְּנָטִין . קוּנְפִּירִיסִין . קְלַטְרוֹלְסִין . מְיֻנִּי שְׁרָרוֹת . צְטָלָח (נו') :

אֹתֶת ר

רוֹפִּינָם . בְּכָ"תְּ צְזָוְגָר מִין שְׁרָהָה ; וְכוֹהֵן מְעַנְּין תְּגַטְוּלָן וְרוֹפָס שְׁאַזְבָּהָן בְּעַרְוָךְ ע"ס . וְכֹפֵר יְתָרָה (סָחָה) מֶלֶךְ קְרוֹפִּינָם דָּכָל עַלְמָה . מ"ס וּלְלָרְפִּיטָם :

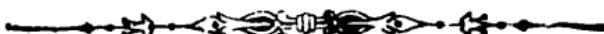
אֹתֶת ש

שְׁוֹרְטָא . צְוָרָעֵל דְּקָוְצָעֵל בְּכַחְפָּךְ (חַזְרִיעַת נְהָ). פִּי' גְּנָלְיוֹן קִים בָּל עַלְיָס . וּפֵ' הַמְּרִי מוֹת (סְגָן) צְוָרָעֵל דָּנֵל עַיְנָה . פִּי' גַּבְּשָׁעֵן : שְׁנָק . וּקְרָעֵל (כָּה). הַצְּמָנָקָלָוּ לְחַמְּלִיאָקוּ .. פִּי' גְּנָלְיוֹן נְתָנוֹ כְּבָלִיס . וְמְקַדְסֵת מֶלֶךְ פִּי' כָּמוֹ הַצְּקָלָוּ . פִּי' סְכִירָוּ סְמָמָהָת . וּע"ס (עו). הַסְּתָנִיק רְיָץ וְקְמַפְּלֵר יְדוֹי כּוֹ . מְסִמְנָה פִּי' כְּפָפָו קְוָמָתוֹ וְכָן יְתָפְּלָס כָּלָן . וְהַפְּסֵל לְפָן סְיוּוק צְסָמָךְ פְּצָצָס שְׁפָרְזָזָס עַיְף . יְתָפְּרַת גִּבְעָן כְּפִיפָּס (צְרוּם כָּה ע"ז עַיְופּוֹת) . וְיְתָפְּרַת גְּנוּבָה יְמָרָה לְפָן סְמָסָק הַתְּסִינִיאָן כּוֹ ע' שְׁרוֹךְ :

אֹתֶת ת

חוּקָפָא . צְסָמָה מְצָפְּנִים (או ה' . כ') . צְמוֹקָפָה לְהַמְּוִיה . מְסִמְנָה פְּלַרְזָה בְּחוּקָה לְמָס : סְלִיק בְּסָ"ד .

בריך וְחַטְגָּא דְּשִׁיעָן .

מאמר זהר הרקיע

ראיות והוכחות מהגאונים והראשונים
על קדמota ספר זהר הקדוש.

מאת הרב רבי ירוחם לינגר מראדזין

הוצאת "נצח" תל אביב

ניו-יורק, ה'תש"א

תוכן העניינים

- הקדמה. סקירה כללית על מזמי ומחפכי התורה מדור דור.
- א. תוכנות ספר זהה, כינוי שמות זהה, ושמות שלשה עשר ספרים המקבצים בו.
- ב. על דבר כתיבת ספר זהה. שיטה חדשה מיסודה של הרמב"ם ורבי אליעזר ממין בדין כתיבת דברים שבעל פה.
- ג. על דבר לשון הארמי של ספר זהה. העלה חדשה מדברי רב שרירא גאון, גם במשנה יש לשון תרגום, תרגום השבעים וארמית.
- ד. על דבר שמות האמוראים ואמוריהם המובאים זהה. העלה מדברי רב שרירא גאון ורבינו חננאל.
- ה. על דבר תפלה נשמת וקדושת כתר הנוכרים זהה. הערות מרמב"ם והטור.
- ו. על דבר הטעמים והנקודות הנוכרים זהה. מקורות מחזיל על קדומותם, גם חלוקת האל"ף-ביב"ת לחמש מוצאות הפה, נמצאה בספר הנקוד לרבי אשין.
- ז. על הפסוקים המובאים שלא בדיק זהה. השואה מרמב"ם.
- ח. על שמות המקומות זהה. ביאור נפלא מכ"ק דודי הכהן מרוזין זיל בדרכם ים כנרת.
- ט. על הנגדים והסתירות לדברי חז"ל זהה, הוכחה מרובי רבינו בחיי.
- י. על הפלגת השבחים של רשב"י זהה.
- יא. מדוע אין הלכה כרשב"י.
- יב. למה לא נזכר בתלמוד דברי זהה. העלה עם מרגניתא טבא מכ"ק דודי הכהן מרוזין זיל.
- יג. מקורות הלכה ואגדה מהה: בספר הגאנים, רשי, רמב"ם, ראב"ד, רמב"ן, רבינו בחיי, והרא"ש זיל.
- יד. על דבר הספר מגיד מישרים למן הקדוש הבית יוסף זיל. ראיות והוכחות על אמיתתו, ישוב נכון על קושית הכהן רב חיים מוואלזין זצ"ל והערות.
- טו. הערות על "מאמר קדומות ספר הזהה" להגן הרד"ל זצ"ל.
- טנ. על דבר ספר "מטפתת ספרים" להגן יעב"ץ זצ"ל. ראיות והוכחות שלא היה לו שום פקפקים בספר הזהר וכתבו לפנים מפני צורך השעה.

הקדמה

אמר רבי אלעזר ברבי שמעון, נומיתין
לסופרי כתותים זייפתם תורהתכם ולא הועלהת
לעצמכם כלום (ירושלמי סוטה פ"ז ה"ג).

רבותינו ז"ל נקראו סופרים, שהיו סופרים כל
האותיות שבתורה, שהיו אמורים וא"ו דגנון חצין של
אותיות של ספר תורה, דרש דריש חצין של תיבות,
והתגלח חצין של פסוקים, יכרסמנה חזיר מיער, עי"ז
דעיר חצין של תהילים, והוא רחום יכפר עון חצין
דפסוקים, ולא זו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום
(קדושיםן ל' א'). ומיום שניתנה התורה בכל דור ודור
עומדים עליה לחשיכה ולהעבירה, ובמצוות ותחבולות
שונות, צוררים אותה שנאינו ביכוליהם לעקרת ולבטלה.
הכותים לפנים ולמראות עין את ה' היו יראים,
ושמרו התורה והמצות, ודקדקו בהם עוד יותר מישראל,
אבל טופריהם זייפו אותה הושיבו ונגרעו ככל אשר עלתה
על רוחם, הם שמרו את המועדות, אבל השתדלו בرمאות
להטעות את ישראל לקלקל את המועדות, ובמרמה
וכחש השיווא משוואות בעת קידוש החודש להטעות
את ישראל בחשbon קבועות החדשים, כמו שאמרו
הואיל בראשונה היו משיין משוואות משקללו הכותים
התקינו שיהו שלוחין יוצאיין (ראש השנה פ"ב ט"א).
וסופם שנعوا כגויים גמורים.

רבותינו ז"ל ספרו ומנו האותיות והתייבות,
והפטוקים. ואמרו מסורת סייג לתורה (אבות פ"ג
משנה י"ג). שלא לגרוע ולהוטיף ולהחליף האותיות, ושלא
להפריד התיבות ולהברם, וכן הפסוקים. כמו שאמרו

חו"ל, מי קוצותיו תלתלים, על כל קוץ וקוץ תילוי תילים של הלוות כו', אם אתה עושה חיות ה"א אתה מחריב את העולם כו' ה"א חי'ת דלא"ת ריו"ש, ב"ית כ"פ, ב"פ ב"ית תחריב את העולם, ואם אותן אחת לכך, כל שכן התיבה כולה לכך נאמר קוצותיו תלתלים (מדרש תנומא ריש פרשת בראשית).

יש שאמרו לפניהם שמאניינם בתורת משה, אבל כחשו בנביים וכתובים, שספריו הנכיאים אינם דברי נביים ומואחרים הם ונכתבו אחריהם, כמו שאמרו חז"ל, פושעי ישראל אומרים שהנבאים והכתובים אינם תורה, ואם מאמינים בהם שנאמר (דניאל ט' י') ולא שמעו בקול ה' אלהינו ללקת בתורותיו אשר נתן לפנינו ביד עבדיו הנביים, הרי שהנבאים והכתובים תורה הם (מדרש תנומא פ' ראה סי' א'). וחוז"ל בקבלתם מסרו לנו סדרון של נביים וכתוביםומי כתבן (בבא בתרא י"ד ב').

יש שהפכו דברי אלhim חיים, וגילו פנים בתורה שלא כהלכה בפשטיהם משובשים ומעוותים לדעתם הכווצבת. כמו שאמרו חז"ל על הפסוק פנים בפנים דבר ה' עטכם (דברים ה' ד') אם יאמר לך בראש דזנותך תרין אלהים איננו, אומר ליה אני הוא דימא אני הוא דמיי (פסיקתא רבתי פ' כ"א עשרה הדברות סי' י'). יש שכפרו ואמרו אין תורה מן השמים, ורק משה מפי עצמו אמרה, ועליהם אמרו חז"ל, שאfilו אמר כל התורה כולה מן השמים, חז"ץ מפסיק זה שלא אמר הקדוש ברוך הוא, אלא משה מפי עצמו, חז"ץ מדקדוק זה, מקל וחומר זה, מגורה שווה זו, זה הוא כי דבר ה' בזה (סנהדרין צ"ט א'). ובפירוש המשנה להרמב"ם שם היסוד השמנני כתוב שחוושב שיש בתורה לב וקליפה, ושאלת דברי הימים והספרדים אין תועלת בהם ושהם מأت משה רבינו ע"ה.

יש שאמרו שמאמינים בתורה שבכתב, אבל חלקו על תורה שבבעל פה, הקבלה המסורת לנו מדור דור, ופירוש התורה המקובל מפי הגבורה ועוזבים מקור מים חיים, וחוצבים בורות נשברים, על פי תרגומי הגויים וביאוריהם, ופירושי הקרים ושבושיהם. כמו שאמרו חז"ל, צפה הקדוש ברוך הוא שאומות העולם עתידין לתרגם את התורה, ולהיות קוראין בה יוונית, והם אומרים אנו ישראל כו', אמר להם הקדוש ברוך כו', מי שמסטורין שלי אצלו הם בני, ואיזו הוא זו המשנה שניתנה על פה, והכל ממק לדרוש (מדרש תנומה פ' תשא סי' ל"ד).

על יסוד תרגומי אומות העולם מכחישים וכופרים בתורה שבבעל פה, ואפילו איזו עלה בלואה, שנמצאה במרתק ועליה, לאמת יחשובה. השערות ודרכי חלומות עושים ליסודות והנחות, ודאות וברורות, להכחיש את שני הთורות. כמו שכתב הרשב"א בתשובתו (ס"י י"ד) "שפומכין על ארسطו ואפלטון, כסומך על הפלטר ולוקח מן הסיטון, ואם יחוק אדם להם חקקי און ודבריו שקר בספר, ויקראו אותם באזוניהם בשם ארسطו וחבריו לא יחרהרו אחרים, ויחתמו ויאמרו אמת מודעת זאת בארי, והפתה השוקד על דבריהם יקרא חכם, ועל חכמי התורה יאמרו לא הבין חכם חכם". ותשובתם כבר אמר רבי יהנן בן זכאי לאותו הביתות שתהית מפתפט בנגדו, שוטה ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלחה שלכם (מנחות ס"ה ב'). וזה דרכם כמל למו וכו' שכתב הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות צרעת: "זהו דרך ישיבת הלאים הרשעים, בתחלה מרביין בדברי הבא, בעניין שנאמר ו��יל ברוב דברים. ומתוך כך באין למפר בגנות הצדיקים, בעניין שנאמר תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק. ומתחז כך יהיהathan הרגל לדבר בנכויות ולתת דופי בדבריהם, בעניין

שנאמר ויהיו מלעיבים במלacci האלים ובזויים דבריהם
ומתעתעים בגבאיו. ומהז כך באין לדבר האלים,
כענין שנאמר ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן
על ה' אליהם. והרי הוא אומר שתו בשמי פיהם
ולשונם תהלך בארץ, מי גרים להם לשית בשמי פיהם
לשונם שהלכה תחילתה בארץ".

ובשעה שוכינו לחתלות ספר הזוהר הקדוש והAIR
לעולם, ונתמלא כל העולם כולו בשמי, וכל גאוני
וקדושי ישראל הלאו לאורו ושתו בצמא את דבריו,
וכל הփוסקים, והמקובלים והמפרשים והחוקרים שמוhow
לייסוד מוסד ואבן פנה, ונתקבל ונתקדש בכל תפוצות
ישראל, עמדו גם עליון המכחישים ומהפכים המזופים.
ומה שאירע לתורת הנגלה אירע לתורת הסוד,
יש שכפרו והכחישו שאין זה תורה רבי שמעון בן
יוחאי כלל ואמרו שכן ספרה אשת אחת ששמעה מאשת
הר' משה די ליאון ז"ל והספר הזה שמעו איזו אנשים
על ידי השתלשות עד מפי עד, ורק שהר"ם די ליאון
כתבו בעצמו על ידי שם הכותב, ואפלו אםאמת הדבר
שהנשים אמרו כך הרי זה פטפוטי נשים.

יש שהפכו דברי אליהם חיים, ופמו הנוצרים
שהפכו הכתובים לדעתם הכווצת, כן באו כת השבטים
ימ"ש, ועוזתו ושבשו מאמרים להסית ולהדיח את ישראל.
ועל قولם אמרו חכז"ל, תאלמנה שפטו שקר (תהלים
ל"א י"ט) יתפרקן, יתחרשן, ישתקן, הדוברות על
צדיק עתק הדוברות על צדיקו של עולם, דברם שהעתיק
مبرיותיו, בגאותה ובזען, זה שהוא מתגאה בו' ואינו אלא
מbezות, א"ר יוסף בן חנינא המתכבד בקהלון חברו אין
לו חלק לעולם הבא המתכבד בכבוד חי העולמים לא
כל שכן (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א).

שלומי אמוני ישראל המאמינים בה' ובתורתו,
וקבלו את התורה הכתובה ביד משה, ואת התורה

המסורת על פה ביד משה, קיבלו את תורה הקבלה והסוד

המסורת מעת התנא רבי שמעון בן יוחאי.

ומרנן האביו"ל הקדוש יסיד כל יסודי הקבלה שלו

על ספר הזוהר ובכתב פירושים עלייו. ונגאון עוזנו קדוש

ישראל ופאו רנו רבי ישראאל בעל שם טוב טוב

זיללה"ת, אביהם של חמידים שהAIR לעולם בתורת שעריו

החכמה והתבונה והדעת, בנה יסודי החבידות על ספר

זהוחר הקדוש וספריו האריז"ל. והוא תלמידיו הקדושים

אחריו למדו את צניעים חכמה בביאור דברי זהוחר הקדוש.

ורבינו הנר"א ז"ל אשר היה כאחד מהראשונים

מלא בכל פנות התורה, וכל רז לא אנוס ליה, וכל חדרי

התורה היו פתוחים לפניו במלא הקיפם, והגיה כל ספריו

חו"ל ברוחו הגדול וברוחב בינתו, כתב פירושים על

זהוחר הקדוש, והאדרא רבא קדישא, והספרא דצניעותא

וחתקוני זהחר. ובביאורי על השלחן ערוך, מביא מקורות

מדברי הנזח. עיין בביאור הנר"א לירוח דעה (ס"י פ"ט

ס"ק ו') ובביאורי לאבן העוז (ס"י קמ"ט במדרך החייבת

ס"ק פ"ג) וממי כמותו רב גבריה.

ובדורות שלאחריהם בשכחה המינות ופרחה

הכפירה בארץ אשכנז, כמו פושעי הדור, ובזופ, צבירות

וערמה מבחוין, וכפירה מבפנים, וכתבו ספרים על

"חכמת ישראל" למסא את העינים ולבלבל את המושנים,

על פי "חקира מדעית", ולצד נפשות, בקרים של

בקרת, להכחיש בשתי הთורות. בהשערות אשר באיר

פורחות, ובפלפול הכלים ושוררים על יסוד תהו ואבני בהו.

ארץ אשכנז נפתחה הרעה. לעקור את תורה

ישראל, ועתה בימינו אלה נהיתה הארץ הדמים, להشمיד

להרוג ולאבד, את כל ישראל, וברשעות נולאה, הרגו

מילוני יהודים במיתות משונות ואכזריות, ובכל הקהילות

הקדושים במדינות אירופה, שהיו סלתה ושמנה, ורוב

בניין של עם ישראל נ.ukרו ונאבדו מן העולם, אוילנו

שכך עלתה בימינו ארץ הארץ אל תכסי דמינה, ועל

נקמות דם עבדיו יקום וינקום לעיניינו נקמת דם עבדיו
השפוך.

וכל תמיימי דרך הולכים בתורת הזוהר ומאמינים בו, וכמו שכחוב הרמב"ן ז"ל, "כמדומה לנו שפירושנו יכריח כל מודה על האמת ליהודים בו ואין אחריות עקשים עליינו" (מלחמות פרק במה מדליקין). ואם ישאל השואל למה לנו ראיות וחוכחות, הללו המאמינים לריאות אינם זוקקים, והכופרים על האמת אינם מודים. אבל ראוי להגאון הקדוש רשכבה"ג מהר"ל מפרangan שכחוב ספרו באර הגולה, להגן על מאמרי חז"ל בתלמוד מדברות ותלונות המכחישים דברי אלחים חיים, ובהקדמתו כותב וז"ל: "ומעתה אם נחריש ימצא לנו חטא ואשמה, כי נשמע דברי בזוי על חכמי עולם וכו', הנה בזה החיבור נבוא לבאר דרכי תורה שבבעל פה, ולהסביר לזוות שפטים מחכמי עולם, כי המבוזה את החכמים הוא בכלל מי שאומר אין תורה מן השמים". וכן כתוב בספרו דרך החיים על מסכת אבות (פ"ב משנה י"ד) "שכמו שיש מצוחה שלמוד אדם ויקנה התורה שהוא תורה אמת, כך ראוי הוא לבטל דעת השקר מן העולם, שם יניח השקר בעולם, סוף שיהיה השקר חם ושלום מאבד את האמת ולבטל אותו כאשר השקר גובר בעולם ולכך הזוהר שאל יתן מקום אל השקר רק ידע מה שישיב לאפיקורם".

והגאון הגדול רבי דוד לורייא הרד"ל זצ"ל כתב בשעתו את ספרו הבוחר "קדמות ספר הזוהר" להגן על הזוהר, וכן כתבתי בעניין דברים אחדים, אשר ביןותי בספרים, ולקטתי אמרים, להציל את הספרים, ספרי הזוהר הקדושים מהקושיות והשאלות, והתרת המפקות, על יטודות, כראוי מוצקות.

כון ראיות וחוכחות על אמיתת ספר מגיד מישרים ממך הקדוש הבית יוסף ז"ל, וביאורים על איזו דברים שכחוב בספריו. וגם הערות על מאמר קדמות ספר הזוהר

להרד"ל, וקדאתني את מאמרי בשם זהה הרקיע.
והודות לה' כבר זכיתנו להדרפים "הערות על ספר
זהה" להראות מקום בחז"ל. וכמו שאמר אדוני אבי
זקוני הגאון הקדוש רבי מרדכי יוסף וללה"ה מאיזוביצא
ב"ס מי השלווח על התורה ב"ח (הובא בספר דובר צדק
(דף פ"ז א') לתלמידיו הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן
וזיל מלובליין), ליבא מידי בזוהר הקדוש שלא רמייז בתלמוד.
ועל ידי אמונהינו בחורתינו, נזכה לגאותינו ופדות
נפשנו במהרה בימינו. וממרום יערה ה' את רוחנו עליינו
ומלאה הארץ דעה את ה' כמים ליום מכם. ואפריוון
גמטייא לרבי שמעון. וזכותו יעמוד לי ולזרע זרعي
עד עולם, ויהי ה' אלוהינו עמננו באשר היה עם אבותינו אל
יעובנו ולא יטשנו אמן. וסימנא מילתא שהשלמתי מאמרי
ביום ההילולא דרבי שמעון.

אור יום ה' לסוד בהר סיני, ח"י ימים לירח זיו, ל"ג בעומר תש"י
ברוקלין, ניו יורק.

ירוחם לינער בהר"ק מראדזין וללה"ה

מאמר זהר הרקיע

א

תכונת ספר הזהר

ספר הזהר הקדוש מהתנ"א רבי שמעון בן יוחאי, מיד אחריו שוכינו להתגלותו נתקבל תclf אצל כל גודלי וקדושי ישראל, ונתקדש תclf בקדושת חז"ל, וכל בעלי הלכה והקבלה, שמווהו בראש פנה, ולמשען ומשענה, ובחרדת קדוש עטרו בцентр קדושה, הסודות הנסתורות, וההלוכות הנגלוות, ונקרא בשם הזהר הקדוש. הספר הקדוש הזה, עוד מוקדם שוכינו להתגלותו היה מקובל ומסורת מפה לאוזן, ולמכסה עתיק מדור דור מימות התנ"א רבי שמעון אצל חכמינו ז"ל בעלי התלמוד, ואחריהם בפי כל גאוני וקדושים ישראל, כמו שנכתב הרמב"ם ז"ל בספר מורה נבוכים (פרק ע"א בראשון) "שسترוי תורה היו נמסרים מיחידי טגולות ליחידי סגולות כאמרים") אין מוסרין סתרוי תורה אלא ליווץ וחכם חרשים כו' ולא תמצא מהם אלא הערות קטנות ורמיונות, באו בתלמוד ומדרשות, והן גרגרי לב מעטין, עליהם קליפות רבות, עד שיתעסקו בני אדם כולם בקליפות ההם וחשבו שאין תחתם לב בשום פנים".

ושלשה שמות נקראו לו אצל הראשונים:

א') מדרש רבי שמעון בן יוחאי. ריבינו בחיי על התורה בפרשת בראשית (אי כ"א) והוא בזה"ק בראשית (מ"ו ב'), ובפרשת משפטים (כ"א כ"ג), והוא בזה"ק (משפטים קי"ד אי) ברעיה מהימנא. ומכאן תשובה לאותם שרוצים לחלק בין הזה"ק והרעיה מהימנא, שהרי ריבינו בחיי קורא שניהם בשם אחד בשם מדרשו של רשב"י.

ב') מדרש יהיו אור. בספר יוחסין (עדך רשב"י) ובס' מנורת המאור לרבי ישראל אלנקווה.

ג') אמרת רמב"ן בנומי תורה בראשית (י"ח כ') מקבלי

האמת, והוא בזוה"ק (וירא ק"ה ב') רבי טודروس הלווי בספר אוצר הכהן, במס' ברכות (ס"א א') על הגמרא רבי אבוחו רמי כתיב זכר ונΚבה ברם וכתיב בצלם כו' מקבלי אמרת, והוא בזוה"ק (בראשית י"ד א' ל"ז ב') ובפ' פקדוי (רל"א ב') ובפ' במדבר (קי"ז א'). רビינו בחיי פ' מותות (ל' ג'), חכמי האמת. והוא בזוה"ק משפטים (קט"ז ב') ונראה שהם נהגו לקרוא לקללה חכמת האמת.

כ"ן מובאים הרבה דברים בטפרי הגאנונים והראשונים מבלי הזכרת שם זההן אבל שאבו מקורות ממנו שהיו מקובלין בעל פה, וכן הרבה קונטראסים מהזוה"ק היו בידי הגאנונים. שלשה ספרים נפתחים א') הזזה. ב'). זהר חדש. ג') תקוני זההן. ספר הזהר הקדוש הנמצא בידינו, הוא על סדר הפרשיות של חמישה חומשי תורה ונחסרו לפניינו על הפרשיות מסע, דבריהם, (וכפי הסכמה הקדמוניין הינו קא מפ' בלבד הזהר לפ' דבריהם) ראה, תבא, נצבים, ברכה, גם על שלוש הפרשיות עקב, שופטים, יצא, לא נמצא זהר רק רעה ממיינא. כ"ן יש לו הקדמה, כמו שיש במדרש, פתיחתא דאסתר, רות, ואיכה.

זהר חדש הוא גם כ"ן על סדר פרשיות התורה, ונחסרו פרשיות חי שרה, וישראל, מקץ, ויגש, ויחי, שמות, וארא, בא, משפטים, תצוה, ויקהל, פקדוי, ויקרא, שמיני, תזריע, מצורע, קדושים, אמר, בחקותי, במדבר, בהעלותך, שלח קרת, פנהח, מסע, דברים, עקב, ראה, שופטים, נצבים, וילך, האזינו, ברכה, וגם יש זהר חדש על מגילת שיר השירים, ומדרש רות על מגילת רות, ומדרש איך על מגילת איך זהר רות על רות ותיקונים.

התיקוני זהר הוא שבעים תיקונים שפירש רבי שמעון בן יהאי בתיבת בראשית והתיקון הראשון נאמר מאת אליהו הנביא פתח אליהו, עם הקדמה.

ספר הזהר הקדוש בסדר שלוש מאות שנה אחרי פטירת רבי שמעון בן יהאי (יוחסין מאמר א' ערך רש"י) ועיין שם בהגנות יעב"ץ כי מה שכתב שם ס' שנה טעות הוא, שהוא קאי על המונה וספרא וספריא וצ"ל שי' שנה. וכן כתוב בעל סדר הדורות ערך רש"י. ונקבעו בו שלשה עשר ספרים ואלה הם,

א') מתניתין

ב') חוספთא

ג') רעיא מהימנא, דברים שנתגלו לרשב"י ותלמידיו
מאת משה רבינו ע"ה, והוא רבו על טעמי המצוות, ותחלו
הוא בפ' וארא כ"ה א' ובפ' אמר צ"ב ב' יש הקדמת רעיא
מהימנא, וקרוב לשער כי מה שיש בהקדמת הזהה"ק י"א ב'
בראשית הוא פקודא קדמאות, ונחשבו שם ארבעיסר פקודין שזהו
גם כן רעיא מהימנא.

ד') מדרש הנעלם, נמצא בספרי הזוהר על כמה פרשיות,
וגם על המגילות.

ה') סתרי תורה, על אייזו פרשיות.

ו') ספרא דצניעותא, והוא חמשה פרקים ומתחילה תאנא
ספרא דצניעותא ספרא דشكיל במקלה (פ' תרומה קע"ז ב')
הספר הזה נזכר כמה פעמים באדרא רבא קדישא "תנאו
בצניעותא דספרא" (נשא קכ"ח א'). ובادرא זוטא קדישא
(האוינו רצ"א א') וاع"ג דהאי מלא אוקמה בספרא דצניעותא
בגונא אחרא החט באתריה שלים, הכא כלל שפיר.

ז') אדרא רבא קדישא, והוא כנוס רשב"י וחבריא, ומגלה
לهم רזי דרזין, ופתח ר"ש עת לעשות לה' הפרו תורהך
(פ' נשא קכ"ז ב').

ח') אדרא זוטא קדישא, והוא רזי תורה שמסר רשב"י
לבנו רבי אלעזר, ותלמידיו רבי אבא, ורבי יהודה, ורבי יוסי,
ורבי חייא, ורבי יצחק קודם פטירתו, וצוה שר' אבא יכתב
ור' אלעזר ברוי ילען ושאר חבריא ירחשון לבנייהו, ופתח
ואמר לא המתים יהללו יה ולא כל יורדי דومة, וסימן דבריו
בפסוק כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם ויצאה
בשמןתו בתיבת חיים, ואחר כך שמעו קלא דקארו ואמר אורך
ימים ושנות חיים, וקלא אחרא חיים שאל ממך, ואח"כ מסופר
מהכנסתו למערה, ושמעו קלא עולו ואתו ואתכנסו להילולא דרבבי
שמעון (האוינו ב' — רצ"ו ב'). ועיין בזוהר חדש במדרש

רות (דפוס ווארשה פ"ג ע"ד) מהלולא דרב חסדא.

ט') סבא דמשפטים והוא בעניני הגלגולים (משפטים
צ"ד א') ובראשו פתח רבי שמעון כו' אדרhei הא סבא נחת
לגביה, ואח"כ (שם ע"ב) רבי חייא ורבי יוסי אערלו חד ליליא

במגדל דצור כו' בחדא סבא טעיא דהוה שאל לי כל אורחא,
וgilah להם דברים בעניין נפש רוח נשמה, וענייני הגלגול,
ונש망ין דגיוירין, והוכיר שם ספר חנוך (ק' א' ועוד) ובסופו
מסים ואני יiba סבא קאיינא קמייכו, ומסים בפסק ועמך
כולם צדיקים*).

י') ינוקא דפ' בלבד, (בלק קפ"ז א') והוא ספור מר' יצחק ור'
יהודה שנודמנו עם בנו של רב הימנונא סבא ברא חדא זעירא,
והינוקא הרגיש בהם שאותו היום לא קראו את שמע, ושאלוה
ברוי במאי ידעת אמר להו ברוחא דלבושיכא כד קרייבנא לגביכו,
ואמרו לו שאמת הוא, מפני שאותו היום היו עסוקין במצבה,
והעוסק במצבה פטור מן המצוה. ואח"כ פתח ההוא ינוקא
ואמר דברי תורה בענייני גטילת ידים, זמים אחרים וברכת
המזון. ושוב יסופר (קפ"ח א') שר' אלעזר ור' אבא ור'
יוסי הו אולי באורה ואדרבר ר' אלעזר מהאי ינוקא וסטו

* עיין בשווית רלב"ח סי' ח' שכחט אמונה הגלגול עיקר מעיקרי
התורה והביא דברי הרמב"ן בפירושו ע"ס איוב: «ואם תחפוץ להבין
הסוד גדול הזה לבך תשית לדעתך וכליותיך ישתווגן, ועל חטא תחאונן,
ותסיר מעל פניך הענן תראינה ענייך המלך והמלכה, ותצפה לגאותה,
תראה שני עפרים תאומי צביה והגורה והבניה». רמז במלת תחאונן
לאונן, המלך והמלכה יהודה ותמר כתהו, תצפה לגאותה בועז שהיה
גואל, תאומי צביה פרץ וזרחה, הגורה, מותנא דאתגור' והבניה, בניין
היבום וכור', עיי"ש. ואני מצאתי מקור דברי הרמב"ן ז"ל בזהר חדש
פ' יצא במדרש הנעלם (דף וו' וארשא נ"ט א') שכחוב על דבר הגלגול,
ותו אוילפנא מאונן כו' ועוד ראייה אתה ילד בן לנעמי, וכי לנעמי
יולד והלא רות ילדו וכור', עיי"ש. ועיין בהקדמת הגאון בעל סדר
הדורות שכחט רמז לגלגול מחכמי התלמוד דאיתא בנדה פ' המפלת
(ל' ב') שמשבעין הولد תהא צדיק וכור', שנאמר לך תכרע כל ברה,
זה يوم המיתה, תשבע כל לשון זה يوم הלידה, הקדים يوم המיתה לילודה
וכור'. וכן בתרגום יונתן בן עוזיאל ע"פichi חי ראובן ולא ימות (דברים
ל"ג ר') מותא תנינא. ובישעה (כ"ב י"ד) ע"פ אם יכופר להם העון
עד תמתו, מותא תנינא. ושם (ס"ה ר') ע"פ שלמתי על חיקם, ואמסור
למותא תנינא ית גויתהון עיי"ש. בפסק האחרון נאמר מפורש ית
גויתהון שקי עלי מיתה הגוף.

מאורחא ג' פרסא ומטו להtmp ונש��והו, ואמר להם בריחא דלבושיכא חמינה דעתן ומואב מתגרן בכו, ואמר להם ד"ת והזכיר מדברי חנוך (קפ"ט א') ובירך ברכת המזון. ושם (ר"ד ב') מר' אלעזר ור' אבא שהלכו לבקר את ר' יוסי דפקיעין שחלה ונטה למות והוה ליה ברא זעירא והתפלל עליו ובכה, וגם ר' אלעזר וחבריא געו ברכיה, ונתרפא ושמעו קול שהוטיפו לו כ"ב שנים, ואח"כ אמר הינוקא דברי תורה.

וראו כי להעיר, כי באיזו דברים דומה הינוקא להסבא, הינוקה הרגיש ריח המלבושים, וגם הסבא גילתה סודות מריח המלבושים כמ"ש כל אינון נשמתין קדישין כד נחתו להאי עלמא כו' ובמלבושא דא קיימו כו' וכד אשתחבן אינון מלבושים ממליין דהאי עלמא, אינון נשמתין קדישין אתונן מריחא דקה אריחא מגוلبושיהן אלין כו' עיי"ש (משפטים צ"ח ב'), הינוקא מזכיר ספר חנוך וגם הסבא מזכירו (משפטים ק' א').

ומצינו עוד בזוה"ק ספרים מינוקין בפ' נח (ס"ט ב') מינוקא עם ר' ייסא ובפ' שלח (קס"ב א') מינוקא בריה דרי' אלעי דנציבין ובפ' עקב (רע"ב א') ברשב"י וחבריא שהיו באכסניה והוה תמן ינוקא חדא ואמר לפניהם ד"ת בענייני סעודה. יא) היכלות ומדורין, בראשית (ל"ח א') ובפ' פקדוי (רמ"ד ב').

יב) רוז דרזין, בסודות הפרצוף, השערות, היד, והשרtotין, הנרמזים בפסקוק אתה תהזה (יתרו ע' א') ובתקוני זהה"ק תיקון ע' (קכ"א ב').

יג) אהוון גליון. סודות האותיות, והשמות הקדושים, ונקודות וטעמים, (בראשית ט"ו ב'). ושם (ט"ז א') והכא שמא גליפה דתריסר אהוון דאטמסר לאליהו במערה. ושם (י"ז א') הכא רוז דשבעין ותרין אהוון גליפה דכתרא עלאה. ושם (י"ח א') הכא שמא גליפה דתמנין סרי אהוון. ובפ' תרומה (קע"ד א') רוז דאלפא ביתה, איהו רוז דאתוון גליון דנפקין בגלופי דתלתין ותרין שבילין. ובפ' חקת (ק"פ ב') ריי"ש ודלאית חד מלחה הוא באתוון גליון אנוון ת"ח וכו'. ובפ' וילך (רפ"ה א') מיחסו לרבי אלעזר, כדאיתא שם ובאותו גליון דרבי אלעזר מל"ה למ"ם וממ"מ לנו"ן. וכ"ה בפ' האזינו (רפ"ו ב') אמר

ר' אבא באתונן גלי芬ן דרי אלעוז, ובזהר חדש ריש פ' בראשית נקרא סתרי אותיות.

ב

על דבר כתיבת ספר הזוהר

על דבר כתיבת ספר הזוהר, שהעירו האיך הותר לנתחוב שחרי דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב ותנא דברי רבי י"ד ב' כתוב לך את הדברים האלה, אלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכות, (גיטין ס' א' תמורה י"ד ב') ובימי רשב"י עדיין לא הותר הכתיבה, עד רבינו הקדוש משום עת לעשות לה, ומציינו לרשב"י שצוה לרבו אבא שיכתב אדרא זוטא (האוינו רפ"ז ב') ועיין בזו"ק משפטים (קב"ג ב') אמנים באמת הדבר נכון מאד שהרי מציינו שהיו להם מגלת סתרים (שבת ו' ב') ופירש"י זיל שהסתירה מפני שלא ניתנה לכתב, וכששומעין דברי יחיד חדשים שאינם נשנין בב"ה וכותבין אותן שלא ישתכו מסתירין את המגילות. ובבא מציעא (צ"ב א') אמר רב מצאתי מגלת סתרים כי רבי חייא פירש"י מגלה טמונה לפי שאסור לכתב הלכות, וכשהיה שומע דבר חדש וירא לשוכחו היה כותבו ומסתיר מן העין. וכן מגילת יהוסין, תנין שמעון בן עזאי אומר מצאתי מגלת יהוסין בירושלים (יבמות מ"ט ב') ובירושלמי תענית (פ"ד ה"ב) אמר ר' לוי מגלת יהוסין מצאו בירושלים, וכ"ה בבראשית רבבה פ' ויהי (פ' צ"ח סי' ח'). וכן מגילת חסידים, עיין בספרי פ' עקב (ס"י מ"ח) נכתב מגילת חסידים אם תעוזנו يوم יומם אעוזך, וכ"ה בירושלמי שלחי ברכות, ובמדרש שמואל (פ"א). ובילקוט עקב (רמזו תתע"ג) הגירסה מגילת סתרים.

ועוד מציינו שהיו להם ספרא דאגדთא (תמורה י"ד ב') וירושלמי שבת (פט"ז ה"א) הרי שהיו כותבין את דבריהם, ורקה האיך היו כותבין דברים שבעל פה, והתיירו להם והלא לא מציינו שום היתר עד רבינו הקדוש, וכבר נתלבטו בו רבים. אמנם מתורת משה למדנו ביאור נכון וברור על זה והוא מדברי הרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה וזיל: רבינו הקדוש חיבר

המשנה ומימות משה רביינו ועד רביינו הקדוש לא חיבור של מלמדין אותו "ברבים" בתורה שבבעל פה. אלא בכל דור ודור ראש בית דין או נביא שהיה באותו הדור כותב לעצמו זכרון השמאות ששמע מרבותיו והוא מלמד על פה "ברבים" וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כמה מביאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור בדיןיהם שלא למדו מפי השמואה אלא במדה משלו עשרה מדות והסכימו עליהם בית דין הגדל. וכן היה הדבר תמיד עד רביינו הקדוש והוא קיבץ כל השמאות וכל הדינים וכל הביאורים וכל הפירושים ששמעו ממשה רביינו ושלמדו בית דין שבכל דור ודור בכל התורה כולה וחיבר מהכל ספר המשנה, ושננו לחכמים "ברבים" ונגלה לכל ישראל ומתבוחו כולם ורבצו בכל מקום, כדי שלא תשכח תורה שבבעל פה מישראל. ולמה עשה רביינו הקדוש כך ולא הניח הדבר כמוות שהיא, לפי שראה שתלמידים מתמעטין והולכין והצרות מתחדשות ובאות מלכות רומי פושטה בעולם ומתגברת וישראל מתגלגים והולכין לקצוות, חיבר חיבור אחד להיות ביד כולם כדי שילמדו מהרה ולא ישכח כי ימי הוא ובית דין ולמדו המשנה "ברבים".

ומעתה יארו עינינו. בודאי כל החכמים היו כותבים לעצם ביורי התורה והלכותיה, והסתירום לעצם וזוו לא נאסר מעולם ומה שאמרו דברים שבבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב הוא ללימודם לרבים מתחוץ הכתב, והוא שהותר אחר כך ביום רביינו הקדוש משום עת לעשות לה הפרו תורהך וכן נכתבו המגילות סתרים וספרא דאגדთא וזוהר הקדוש. וממצאיי מקור לדברי הרמב"ם בגמרא (תענית כ"ח א') אמר יוסי וכי היחיד יכול לקרוא דברי תורה על פה הציבור, אלא قولן נכנסין וקורין אותה על פה לקרואין את שמע. הרי מפורש, דהא דברים שכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה הוא דוקא הציבור. וכן כתבו התוספות שנים ביוםא (ע' א' ד"ה ובעשור) בשם הרבי אליעזר ממיין, שם אין מוציא את הרבין, מותר לומר על פה מג马拉 זו, עי"ש. ועיין בביאורי הגרא"א זיל באורה חיים סי' מ"ט. וממילא הוא הדין לדברים

שבעל פה שאסור לאומרן בכתב הוא רק ברבים, שהלימוד
הוא מפסיק אחד מרומייא דקראי.

ג

על דבר לשון הארמי של ספר הזוהר

על דבר לשון הארמי של הזוהר, שטענו המערערים שבזמן
התנאים היו כותבין דברי תורה בלשון הקודש כהמשנה
והבריתיא, ואם חברו רבבי שמעון למה לא כתבו בלשון הקודש
ועיין בקדמות ס' הזוהר ענף חמישי מה שכתב בזה. אמן טענה
זו בטליה, שה坦נים הראשונים כשהיו מלמדים לתלמידיהם
למדו אותם בכל לשון.

ואuidה לי עד נאמן הוא רב שרירא גאון שמסר לנו כל
סדר הקבלה, זול באגרתו (הנדפס בס' יוחסין מאמר ב'):
ושקטו רבנן ביום ירבי משום רחימות דaicא בין אנטונינוס
ורבי, ואסכים לתרכז הלבטה כי היכי דligeirosו רבנן כללו
פה אחד ולשון אחד ולא ליגרים כל חד וחד לשינה לנפשיה,
משום דהנץ ראשונים דקמי חורבן הבית לא אצרכו להכין,
הויאל ותורה שבעל פה הוא ולא אתמרו טעמייה בדברים
ידועים, כגון תורה בכתב אלא ידעו וגמר טעה בלבב hon,
וכל חד וחד מגמר فهو לתלמידיוacadם המספר לחבירו "ומלמדו
באיון לשון שירצה".

ותרגום אונקלוס שאמרו מפי ר' אליעזר ור' יהושע יוכיה,
אונקלוס גופיה תנא הוא. עיין בגם' בא בתרא צ'ט א', דתניא
אונקלוס הגיר אמר כרובים מעשה עצוזים הנ. וכן תרגום יונתן
בן נזיאל (מגילה ג' א') בלשון ארמית.

וגם במשנה יש לשון תרגום, וגם תרגום השבעים. כלים
(פי'ז מי' ט'ז), והאל שיש בו בית קובל מעות, ופירש העורך
(עדך אסל) מוט. וישאהו במוות מתרגםינו באסלא והוא בתרגום
יונתן בן עזיאל (במדבר י"ג כ"ג). הרי ששנה התניא בלשון
המשנה לשון תרגום במקום שיש לשון המקרא ושם (פ' כ"ג
מ' ב') וטפיטן של סום, וכותב שם רב האי גאון בפירושו לסדר
טהרות (הנדפס במשניות דפוס ווילנא) זול: א"ד וטוייטוואן
כך פירשו שבעים זקנים חטובות אטון מצרים (משל' ז' ט'ז)

ופי' בטיתת זילויו, וכן בראש פ"ב דעוקצין זתים שכbeschן בטרפיהן, ופירש הר"ש והרע"ב, עליה זית תרגום טרפ' זיתה. והרבה מLOT ארכמיות נמצאות במשנה גסטרא (כלים פ"ד מ"ב) מלטימיא (אהלות פ"ז מ"ג) ועוד, מפני שהיה רגיל על לשונם. וגם לשונות הכתובת והשטרות המה בארמית. בנין דכרין דיהוי לכו מנאין ירתין כסף כתובות יתר על חולקיהם דעם אחוהון, בנין זוקבין דיהוין ליכי, מנאין הוין יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי עד דתתנסבן לגוביין, את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מגיר אלמנותיך בבייתי" כתובות (פ"ד מ"י י"א י"ב), וכן בבבא בתרא (פ"ד מ"ב) אף על פי שכתב לו "עומק ורומא". ובמגילה (פ"ד מ"ו) פוחח.

ועוד ראייה ברורה מגלה תענית שנכתבה עוד בזמן הבית על ידי חנניה בן חזקיה בן גרונו וסיעתו (שבת י"ג ב'), והיתה חשובה כמו מקרא כשב רשי זיל (תענית ט"ז ב' ד"ה שאין) "מגלה תענית נכתב בימי חכמים אע"פ שלא היו כתבי הלכות, והינו דקتنני כל הכתוב במגלה תענית כאלו היה מקרא" ונכתבה בארמית עין בגמרה תענית (י"ז ב' י"ח א') וראש השנה (י"ח ב') וכותב רשי זיל שם (ד"ה בתלתא) כך כתוב במגלה לשון ארמי. הרי שכל כתבי הלכות היו כתבים בלשון ארמית. ובעירובין (פ"ב מ"א) דיו מדין.

וכן כתבו אגרותיהם בלשון ארמית כמו שספרו חז"ל מעשה ברבן גמליאל וokaneים שהיו עומדים על גבי מעלות בהר הבית, ויוחנן סופר הילך לפניהם, ואמרו כתוב לאחנה בני גليلא עילאה ובני גليلא תחתה, שלמכון יסגי, מהודעין אנחנו לכוון דמתא זמן בעורא לאפוקיא מעשריא ממעתניא זיתה, ולאחנה בני דרום עילאה ובני דרום תחתה שלמכון יסגי, מהודען אנחנו לכוון דימטו זמן לאפוקיא מעשריא מעומריא שיבולא, ולאחנה בני גלותא בבל, ובני גלותא דמדיא ושאר כל בני גלותא דישראל שלמכון יסגי, מהודען אנחנו לכוון דגוזליה רכיכין, ואמריא דעדקון זימניה דאבותא לא מטו וספר באנפאי ובאנפוי חבראי ואספנא על שתא דא תלתין יומין (תוספה סנהדרין פ"ב ה"ב). ובגמרה שם (י"א ב'). וראיתי בשער הגמול להרמב"ן זיל שמביא ברייתא מרבי יהושע בן לוי قوله בלשון ארמית "ובאגודה אמרו אמר רב"

יהושע בן לוי כד משחנא ביתה קמא דבמדור גיהנום אשכחית בה כו", וריב"ל נזכר במשניות (אבות פ"ז) ושלחי עוקצין, והרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה בסדר המקבלים פ"ב מנוו עם התנאים. ועיין ביוחסין בערכו מאמר א' ומאמר ב' ובסדר הדורות.

כון מה שלגלו המליעיגים שלשון הזוהר הקדוש אינו לא לשון תרגום, ולא לשון הbabelי והירושלמי, זהה להג הרבה ופטומי מיili בועלמא, כי בודאי נשתחוו ממן הלשון הארמית המדוברת אז, והרי גם בלשון הקודש נשתחוו ממן הרבה מילים וכמו שכתב הרמב"ם רפ"א דתרומות על המלה טעם שזה לשון עברי עיי"ש, כי אצלנו נשאר לשון הקודש רק לשון הנביים בתנ"ך. והשאר נשתחוו ונאביד מאתנו. ובמקרה אשר קרה לשוננו הקדושה קרה גם לשון ארמית, שאצלנו נשארו רק לשון התרגומים והbabelי והירושלמי ובודאי היו גם הרבה מילים בארמית שאין זכר למו בתרגומים ובשני התלמודים ורק נשתחוו ונאביד.

ד

על דבר שמות האמוראים הנזכרים בזוהר

על דבר הזכרת שמות האמוראים ומאמರיהם בספריו הזוה"ק, כבר הארך בזזה רבינו הרד"ל (ענף ד' סי' ב'), וכותב שם א') בספריו הזוהר בסדרו מתלמידיו תלמידיו שהיו אמוראים, וציין לספריו מבוא לפרק דברי אליעזר עיי"ש, ושם כתוב שבכל ספרי התנאים נמצאים מאמרים מדורות התנאים האחרונים והאמוראים, וגם בספריו הנביים אמרו חז"ל יהושע כתוב ספרו ואסקיה אלעזר, ושמואל כתוב ספרו ואסקיה גד החוזה ונתן הנביא (בבא בתרא ט"ו א') עיי"ש בדבריו. וכבר כתבתי לעלמה בספר הזוהר בסדר שלוש מאות שנה אחרי פטירת רשב"י. ב'). כון כתוב שהרבה הלוות וагדות של האמוראים כבר היו ידועים בימי התנאים. והביא ראייה ממש' סוכה (כ"ח א') אמרו עליו על רבי יוחנן בן זכאי שלא הניח בו דבר קטן הוiot לאביו ורבא עיי"ש. וכי יגלה עפר מעיניך הרד"ל עכשו שוכינו לפירוש רבינו חנן על הש"ס לראות דברי רבינו חנן אל בפירושו

שם וז"ל: "דבר קטן הייתה דאבי ורבא, פירוש הקושיות שהיו נושאין וננתני בה עכשו אבי ורבא פשוט וסדורות היו ומכוגנות ביד רבי יוחנן בן זכאי וכן היו מתעסקין בהן". ושנה דבריו עוד שם בגמרה (סוכה מ"ה ב') ואמר חזקיה א"ר ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי ראיית בני עלייה והם מועטין כו' אם שנים הן אני ובני הן, וממי זוטרי בולו האי, והוא אמר רבא כו' ודמתכל באספקדריא המארה מי זוטרי قولוי האי והוא אמר אבי כו' עיי"ש. והנה באמת קושיות הגمراה תמהים מאד,מאי קמקשו מדברי אבי ורבא על דברי רבי שמעון, ואדרבא מהראי היה לדחות דבריהם, מכח דברי רשבי התנא. וראיית בפירושו שם שכח וז"ל: "והלא אבי ורבא דאחרונים הן לגבוי רשבי ואיך מקשינן מדבריהם עליו, אלא ללמדך המסתורת. שהיה בידם בדברי אבי ורבא כך היה בידי הראשונים בקבלה כהלכה למשה מסיני ואינם דבריהם שאלו הדברים וכיוצא בהן אי אפשר להגיד אלא בקבלה מן הנביאים ואלו הדברים שקיבלו מרבותיהם היו מגידין".

וכן כתב רב שרירא גאון באגרתו, בتحלلت דבריו, "דבר קטן הייתה דאבי ורבא להודיעך דאיפלו היהות דאבי ורבא לא מדעתינו הוא אלא כלhone נחרין לראשונים".

ה

על דבר תפלה נשמת וקדושת כתר

על דבר הזכרת התפלות בזזה"ק, כמו נשמת וקדושת כתר, הנה בודאי התפלות האלה עתיקות הן ונשمت נזכר במסנה בשם ברכת השיר (פטחים קי"ז ב') ובגמרה שם (קי"ח א') Mai ברכת השיר נשמת כל חי. ועיין בשווית תשב"ץ (ח"ב סי' קס"א) שהתפלות היו מתפלליין בזמן הבית שהרי בפירוש אמרו בגמרה סוכה (נ"ג א') א"ר יהושע כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה לא ראיינו שינוי בעינינו, כיצד שעה ראשונה תמיד של שחר ממש לתפלה, ממש לקרבן מוסף, ממש לתפלה המוספין כו' ממש לתפלה המנחה. וכל הכתוב בנוסחאות התפלה היו כמו פסוקים.

ובגמרא (ברכות ד' ב') א"ר יוחנן מפני מה לא נאמר גו"ן באשרי כו', והמזמור בתהילים אינו מתחילה באשרי, רק תהלה לדוד, ולמה אמרו באשרי. אמנם בסדר התפלה בפסוקי דזמרה הקדימיו הפסוק אשורי קודם תהלה לדוד כמש"כ התוספות (ברכות ל"ב ב' ד"ה קודם) שתקנו בתפלה לומר זה הפסוק קודם תהלה לדוד עי"ש ואמרו ע"ז חז"ל לא נאמר באשרי. וכן מצינו לחוזל שכתבו שנאמר על ספר בן סירא (עירובין ס"ה א') שנאמר בצר אל יורה ועיין בתוס' שם בארכיות, ובגמ' (בבא קמא צ"ב א') ומשולש בכתובים ועיין בתוס' שם.

ואעידה לי שני עדים נאמנים הרמב"ם, ורבו יעקב בעל הטורים ז"ל. בפרק י' מה מתנות עניים ה"ג כתב הרמב"ם, והקב"ה קרוב לשועת עניים שנאמר שועת עניים אתה השמע וכן כתב רבי יעקב בעל הטורים בטור יורה דעתה סי' רמ"ז, ופסוק זה לא נמצא בשום מקום רק בתפלת נשמת בנוסח הספרדים, ושניהם כתבו זה בלשון שנאמר. וראיתי ברמב"ם דפוס ווילנא שם, שכתבו שצ"ל וצעקת עניים ישמע והוא פסוק באיוב (ל"ד כ"ח) וכבר קדמם בחידושי הגהות על הטור שם בזה. אמנם מלבד שהגאה זו דחוקה ורחוקה, שהרי יש בה חסר וא"ז, וחילוף והוספת תיבת, וחילוף אותה, אבל מלבד זה הרי לפניו הרמב"ם והטור ובשניהם כתוב כך ואי אפשר לשבש שני הספרים באותו השבושים בסוגונם, וברור שכתבו מנוסח התפלה של נשמת. ומה נפלא הוא הדבר שמצאת בזוהר חדש בראשית במדרשו הנעלם סופ' ג' (דפוס ווארשא דף י' א'), אמר ר' יוסי האי פסוקא שאל אתה תשמע השם מן השם הויה ליה למיימר. א"ל רבי יוחנן מקרא חסר הוא כמו שועת עניים הייל למיימר מן עניים וכן צעקת עניים וכן הרבהה. הרי שambilיא שניהם שועת עניים מתחלה נשמת והפסוק צעקת עניים. וברמב"ם בפירוש המשניות (ובחחים פ"ד מ"ח) על המשנה באו לירושלים נאסרו הבמות ומביא שלשה פסוקים, כי בחר ה' בציון זגו' כי יעקב בחר לו יה' וגוי' כי לא יטוש ה' את עמו וגוי' עי"ש, ולפלא שהביא הפסוקים שלא בסדרן, כי הפסוק השלישית כי לא יטוש וגוי' מוקדם לשני הפסוקים האחרים. אבל באותו הסדר המה בסידור התפלה בפסוקי

דזמלה בתפלת "יהי כבוד". וברור שהרמב"ם העתיקם ממש.

ו

על דבר הטעמים והנקודות הנזכרים בזוהר

על דבר הטעמים והנקודות החלוקת האל"ף ב"ית לחמשה מוצאות הפה הנזכרים בספר זהה. ועל זה ערכו המערירים שהמה מאוחרים אחר התלמוד, אבל ערעור זה אין בו ממש שהרי על הטעמים אמרו חז"ל (נדרים ל"ז ב') ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים ופירשו הר"ן והרא"ש, כפי תנועת הטעמים כדאמר פרק קמא דחגיגה (י' ב') נפקא מינה לפיסוק טעמא ועיין ברש"י חגיגה שם וז"ל: "לפסוקי טעמים בניגנות אם תאמר שני מניין צריך אתה לפסוק הטעם של ויעלו עולות באתנהחתא כמו שאנו קורין אותו, או בזוף קטן טעם שמספיק הדבר מה שלאחריו ואם מין אחד, היה צריך אתה לקרוטו באחד משאר טעמים שאין מפסיקין כגון פשוט או רביע". ושם בנדרים, אמר רבי יצחק מקרא סופרים, ועטור סופרים, וקרין ולא כתבן וכתיבן ולא קריין הלכה למשה מסיני, מקרא סופרים ארץ ארץ, ופירש הר"ן שם שכשיש בו אתנהחתא נקרא ארץ בקצת.

ובכן על הנקודות אמרו רבותינו ז"ל במדרש רבה (בمدבר פ' ג' אות י"ג) ובמסכת אבות דרבי נתן (פ' ל"ד) והובא בפסקת חוספות (מנחות סי' רל"ד): "כשבtab עוזרא את התורה עשה נקודות, אמר אם יאמר משה למה נקדת אשיב הלא לא מהקתי" ובספריו בהעלותך (פיסקא ס"ט). מונה שם התיבות הנקודות שבתורה, ועיין בשווית הריב"ש (סי' רפ"ד). ובמדרש רבה (קהלת פ"ז א') ונשא אהרן את שמותם לפני ה' אלו היו חסרים אותן אחת לא היו משמשין (ובילוקוט שם וכן במדרש שמואל (פ' כ"ג) מכפרין) תנוי רב אושעיא אפילו נקודה אחת זברבינו בחיי פ' וארא כתוב כמו שדרשו רבותינו ז"ל בספר הבahir דמיין נקודתא באתותא דאוריתא דמשה כנשمت חיי בגופא דאיןש. וכן אמרו במסכת מגילה ושומ שכל זה הנקוד. הרי שהיה לו גירסה זו בגמר ועיין במגדל עוז להגאון יעב"ץ (בית-מדות עליית הכתיבה) שהאריך בראיות שהנקוד הוא מסיני.

כן חלוקת האותיות לחמשה מוציאות הפה, אחה"ע בומ"פ גיב"ק דטלנ"ת זשר"ץ הנזכרים בזוהר הקדוש (פנחס רכ"ח א') הוא משנה בספר יצירה (פרק ב' מ"ג) והמה מימות התלמוד, כמו שכתב רב האי גאון בספר הקמיצה על משנה זו בספר יצירה הובא בפירוש הרב ר' משה בוטריל שם "וכל זה נודע הטעם בטוד הקבלה וכבר חבר על זה הסוד ספר הנקוד הגadol אשר חברו רבashi בבל והוא נמצא היום בישיבתנו".

ז

על הפסוקים המובאים שלא בדיק

על דבר הפסוקים המובאים בספר הזוהר שלא בדיק, זה כי באמת הוכחה וראיה גדולה לאmittיתו של ספר הזוהר כי לו היה זה ח"ז איזו זיוף, היה לו לכתב הפסוקים כצורתן, לבב לעורר עליו קושיות ושאלות, משינויים וערבותם, עצם שאלת השינויים אינה צrica לפנים, כי בכל ספרי חז"ל הראשונים ושני התלמודים והמדרשים, נמצאים כאלו למאota, כי חז"ל כתבו רק מה שאיריך לדרשתם, וכמה פעמים קצרו אותם וgem הריכיבו איזו פסוקים כמו שכתבו התוספות במס' שבת (קכ"ח א' ד"ה ונתן) על הפסוק ונתן הכספי וקם לו, שדרך תש"ס לקצר ולומר בלשון אחר קצר עיי"ש, ובתוס' מגילה (ג' א' ד"ה וילן) שדרך הש"ס לקצר הפסוקים וולערbam יחד עיי"ש, וכן הוא גם בספר הזוהר וגם בספר יד החזקה להרמב"ם נמצאים הרבה פסוקים שלא בדיק וערובי פסוקים. ובהערות על הזוהר (ויקרא כ"ג א') מה שמביא הפסוק (ירמיה ל"א) איש את אחיו ואיש את רעהו, העירותי שבפסוק נכתב איש את רעהו ואיש את אחיו וברמב"ם ה' תשובה (פ"ט ה"ב) העתיק הפסוק כמו בזוהר. ועיין עוד בתוס' עירובי ב' א' ד"ה דכתיב.

ח

על שמות המקומות

בזה"ק בשלח מ"ח ב' זבולן לחוף ימים ישכוון והא ימא חד כוי וים כנרת הוה בעדביה, ומהכא ישתחח חלzon לתקלה,

וכ"ה בפרשת בהูลותך ק"ג א' וכבר העיר בזה במתפקת (פ"ד צד 22). וכותב שכל זה תמורה והפק במציאות, כי תחום גינוסר שהוא כנרת, עלה בחלקו של נפתלי במזרחה של ארץ ישראל, ותחום עכו על יד הים הגדול במערבה הוא עלה לחלקו של זבולון. אעתיק בזה כאן מה שכותב מրון דודי הגאון הקדוש מרاذין זלה"ה בספרו מאמר שפוני טמוני חול (ס"י א' דף י"ד ב') שהעיר ג"כ בזה בביואר מקום מציאות החלזון וכותב שם ווזל: "אכן נראה כמו דאיתא בירושלים מגילה (פ"א ה"א) וערוי מבצר הצדים צר וחמת רקט ונגרת (יהושע י"ט), הצדים כפר חיטיא, צר דסמכה לה, חמת חמתה, רקט טבריא, כנרת גנוסר, התיב רבוי לוי והכטיב והערבה עד ים כנרת, מעתה שני גינוסרים היו או לא היו אלא שני אבטוניות כגון בית ירח וצינבררי שהן מגדלות כינרים ע"כ. וביארנו שם דהך וערוי מבצר וגוי' וכנרת אמרו בגבול בני נפתלי, ולזה הקשה לו לרבי לוי מקרא והערבה עד ים כנרת האמור בחלקו של הראובני והגדי, ומסיק דבקושטא תרי מקומות נינהו, ותרויהו נקראו כנרת על שם שהן מגדלות כינרים, והוא מין אילנות טובים וחשובים כהאי דמס' בא בתרא (מ"ח ב') טבא תלי לפافي אכינרא, וכן בפסחים (קי"א ב') טולא דכנדא, וגירסת הערוֹך דכנרי, והיינו דכנרת אינה שם העצם אלא על שם הכינרים הגדלים שם, וגם שאר מקומות שגדלים כינרים נקרא גיב' כנרת, כגון בית ירח וצינבררי, וכן איתא להדייה בראשית הרבה (פ' צ"ח) אמר ר' ברכיה כל חוף ים של טבריא נקרא כנרת יעוז. ומעטה נראה דגם בחוף ים המערבי בחלקו של זבולון היו מגדلين כינרים והוא גם כן נקרא כנרת על שם זה" עכ"ל. ועיין עוד בספרו פתיל תכלת (ס"י א') שהאריך עוד בביואר הדברים וציין לזהר וייחי (רמ"א ב') זבולון לחוף ימים ישכון אע"ג דחד ימא הוא ליה באחנטיה בתרין ימין שריא, שהוא היה שכן לים כנרת שדרומו של חלק נפתלי שם ים כנרת היה פוגע בצפון של זבולון. ועיין עוד מש"כ בארכיות בספרו עין התכלת (ס"י א').

על הניגודים והסתירות

על דבר הסתירות הנמצאות בספר הזוהר הקדוש לדברי רבותינו ז"ל בתלמוד, הנה באמת זה הוכחה גדולה וראיה ברורה לאמיתתו וקדמותו של ספר הזוהר, שמחברו היה התנא רבי שמעון בן יוחאי, ואמ' ח"ו נחשוד שזה זיווף, למה היה לו להזכיר לכתב דברים שהם היופוך מהגמרא ולעורך עליהם חדשים ופקפוקים, והלא טוב היה לו לזייף הדברים כפי שנאמרו בגמרא או שלא נכתבם כלל. ואין בזה שום תמייה כלל, שאם על רב אמרו חז"ל רב תנא הוא ופליג (עירובין נ"ז ב'), כל שכן שאין לתמוה על התנא רשב"י אם הוא חולק עליהם.

וממצאי ראייה גדולה וברורה על זה בדברי ר宾ינו בחיי עיין בזוהר ק (ויקרא ט"ז א') צדיק כהתר מירח Mai כתמר דהא מכל אילניعلم לית דמתערב לאפרחה כמו תמר דסליק לשבעין שניין עיי"ש. והנה בגמרא (בכורות ח' א') איתא שחרוב משעת נתיעתו עד גמר פירותיו שבעים שנה, ודקל הוא לשנים עשר חודש. וכבר תמה ע"ז הגאון יעב"ץ במתפתח פ"ד (דף ס' לבוב 27), וכותב שם שזה האפוק בשני דברים שכותב שאין שם אילן מתעלב לפראה שבעים שנה אלא הדקל עיי"ש. ומה נפלא הוא הדבר שמצאי ברבינו בחיי עה"ת בפ' אמר עה"פ כפת תמרין, שכותב שזה ירמו לשכר העולם הבא כשם שהלולב בו, וכשם שהלולב אין פריו אלא לסוף שבעים שנה כך שכבר העולם הבא אינו אלא בסוף ימי של אדם שכותב בו ימי שנותינו בהם שבעים שנה, עיי"ש. הרי שנמשך אחרי דברי הזוהר וביאר בזה רמזים אף על פי שבגמרא הוא להיפוך, ולא חש לזה, שכמה רמזים מדרשות חילוקות, ואלו ואלו דברי אליהם חיים. ואשתਮיט מניה להג' יעב"ץ דברי ר宾ינו בחיי אלו, וגם המשיגים עליו לא הרואו מקום לדברי ר宾ינו בחיי, והוא ראייה חזקה.

ובודאי שמצויה וחובה לישב הדברים, כמו שיגעו חז"ל בכל הגמרא לישב הסתירות שבמשניות ובריותות וגם בתנא אחד מדברי עצמו על דברי עצמו, וזה נקרא שימוש תלמידי חכמים כמש"כ רשי ז"ל בחולין (מ"ד ב') על הגמרא ומשמש

תלמידי חכמים: «גמר לתרעז טעמי המשניות הסותרות זו את זה והיינו גמרא».

ומה נפלא הוא הדבר, שרשבי' בעצמו אמר גדולה שימושה של תורה יותר מלמודה שנאמר, פה אלישע בן שפט אשר יצחק מים על ידי אליהו, למד לא נאמר אלא יצחק מלמד שגדולה שימושה של תורה יותר מלמודה (ברכות ז' ב'). ואולי רמז לנו התנא הקדוש במאמרו זה על ספרו הזהר הקדוש אשר יצחק מים על ידי אליהו.

,

על הפלגת השבחים של רשבי'

על דבר השבחים המופיעים בזוה"ק על תוקף גדלו וקדושתו של רשבי', וגם הוא בעצמו ספר שבחו. אמן באמת מצינו בחוז"ל הרבה מאמרם וספוריהם על גדלו וכחיו של רשבי' שהפליגו בשבחו יותר מכל הנביאים, וشكלה לאדון הנביאים משה רבינו ע"ה כאשרם עליו בסוכה (מ"ה ב') שהסתכל באספקלריא המAIRה, שזהו רק מדרגת משה רבינו ע"ה וכל הנביאים לא זכו לזה כדתנית כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה משה רבינו נסתכל באספקלריא המAIRה (יבמות מ"ט ב') ורבו רבי עקיבא אמר לו שאין שום אדם יודע את גודל כהו, ורק דירך שניי ובוראך מכירין את כחך (ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב).

ואמר יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין, מיום שנבראת עד עתה ואלמלי אליעזר*) בני עמי מיום שנבראה העולם ועד עכשו ואלמלי יותם בן עוזיהו עמנו מיום שנבראה העולם עד צופו. וכותב הרבינו חננאל שם: «רשבי היה במערה

* וכותב כבוד דודי הרב הגדול החסיד ר' ירוחם מאיר ז"ל ליניינער בהקדמתו לביאורו על סדר עולם (ווארשא טرس"ה) שפירש רשבי' ז"ל, יותם בן עוזיהו צדיק היה וענינו יותר מאשר מלכים, זוכה בכבוד אביו, וعليו נאמר בן יכבד אב. וגם רבי אלעזר ברבי שמעון קיים כבוד אב בהפלגה כדאיתא בזוה"ק בחתקתי (קט"ו ב') בן יכבד אב כגון רבי אלעזר, דאייהו אוquier ליה לאבוי בהאי עלמא ובבהוא עלמא.

י"ג שנה, ונראה לו בדרך מראות אלקיים גדול כבודו והיה יודע בעצמו שהוא חסיד גדול והוא אמר יכול אני כו'".
וכדבריו כתוב רבי נתן בעל העורך (עדך פטר).
וכן מצינו שהפליגו חז"ל בשבחו של רבי עקיבא והגדילו הוי יותר ממשה רבינו כמ"ש בשעה שעלה משה לмерום כו' אמר לו הקב"ה אדם יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקבא בן יוסף שמו שעתיד לדרosh על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלוות, אמר לפניו רבש"ע הראהו לי, אמר לו חזור לאחריך הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים תשש כהו כו' אמר לפניו רבש"ע יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי (מנחות כ"ט ב'). וכן אמרו דברים שלא נגלו למשה נגלו לרבי עקיבא וחבריו, וכל יקר ראתה עיניו (איוב כ"ח י') זה רבי עקיבא וחבריו (מדרש תנומה חקת ח').

וכן מה שהוא עצמו מספר בשבחו אין זה שום פליאה, והלא אדון הנביאים שהיה בתכילת הענווה ענו מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר י"ב ח') כתוב בעצמו פה אל פה אדבר בו וכן ולא קםنبيיא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים ל"ד י'). ואמרו חז"ל על שמואל הנביא, אף שמואל רבן של נביאים, היה מתנבא ולא היה יודע, שאנו אמר (שמואל א' י"ב י"א) וישלח ה' את יробעל ואת בדז' ואת יפתח ואת שמואל, והואתי לא נאמר אלא ואת שמואל, שלא היה יודע מה היה מתנבא, (מדרש שוחר טוב מזמור צ' עה"פ תפלה למשה). כי בעת ששורתה הנבואה על הנביא מסר הדברים כפי שקבלם והיה מתנבא ולא היה יודע. גם רשב"י הקדוש מסר הדברים שנאמרו לו ברוח הקודש מאת משה רבינו ואליהו הנביא כפי שנתגלו לו. וזהו תשובה גם על השבחים הנמצאים בספר המגיד לממן הקדוש הבית יוסף ז"ל, לאחר שנאמרו לו מפי המגיד.

יא

מדוע אין הלווה כרשב"י

מה שלגלו המליעגים בטענה, אםאמת הדבר שרשב"י
חבר ספר הזוהר ונתגלו לו סודות מן השמים, למה אין הלווה

כמזהו, טענה זו בשקר ותרמית יסודה, לעור עיני ההמון, בלבישת אדרת של תמיות למען כחש, שوال שאלת תם, והוא מועד מתחלהו, וכי מי לא יודע כי התורה לא בשםים היא, ומעשה דרבי אליעזר ורבו יהושע יוכיה: שנעקר חרוב מקומו, וחזרו אמרת המים לאחריהם, והטו כותלי בית המדרש ליפול, ויצאת בת קול מן השמיים, שהלכה כרבי אליעזר, ועמד רבי יהושע על רגליו, ואמר לא בשםים היא, שכבר ניתנה תורה מהר סיני, ואין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחרי רבים להטוט (בבא מציעא נ"ט ב').

ועובדא דרבה בר נחמני, בספק אם בהרת קדמה לשער לבן, או שער לבן קודם לבררת, שהקדוש ברוך הוא אמר טהור, ורבה בר נחמני אמר טהור, ויצאת בת קול ואמרה, אשריך רבה בר נחמני שוגוף טהור ויצתה נשמהך בטהור (שם פ"ז א'). והרמב"ם פסק (בפרק ב' מה' צרעת ה"ט) יראה לי שטומאותו בספק.

ובירושלמי (ברכות פ"א ה"ב) יסופר ברבי שמעון בעצמו שהקפיד על אחד שעשה כמותו. רשב"י חמיה חד מלקט ספרichi שביעית אמר ליה ולית אסורה, ולאו ספריהין איינון, אמרו ליה, ולא את הוא שאת מתיר, אמר ליה, ואין חברינו חולקין עלי וקרי עליה ופורץ גדר ישכנו נחש וכן הות ליה. וכיוצא בו מסופר במשנה (עדיות פ"ה מ"ו), בעקביא בן מהללאל, שהudit ארבעה דברים, ואמרו לו חזר בך, ונעשה אב בית דין לישראל, ולא רצה לחזור, וכדברי התנאה קמא נדוחו ומת בנדיין, ובשעת מיתתו אמר לבנו, חזר בך בארבעה דברים שהיתה אומרת, אלו ולמה לא חזרת בך אמר לו אני שמעתי מפי המרובים, אני עמדתי בשמעותי, והם עמדו בשמעותן, אבל אתה שמעת מפי היחיד ומפי המרובין, מוטב להניח דברי היחיד, ולא חוץ בדברי המרובין. וכבר אמרו חז"ל על המחלוקת של בית שמאי ובית הלל, יצאת בת קול ואמרה, אלו ואלו דברי אלהים חיים הן (עירובין י"ג ב'). ועיין מה שביאר בזה מהרש"ל בהקדמתו לספרו ים של שלמה למסכת חולין.

ומה שמנפטפין ומצפפין מדברי מהרש"ל בתשובותיו (ס"י צ"ח) עמש"כ בזוהר הקדוש לבך ברכת תפילין של יד

בישיבה, שכותב, ואם היה הרשב"י עומד וצוחה לפניינו לשנות המנהג שנางנו הקדמונים לא אשגחין ביה, אדרבא מדבריו ראה גדולה וחזקה שספר הזהה^ק הוא מרשב"י, שאם לא כן היה לו לומר בפשיותו שט' הזהר אינו מוחזק אצל לרשבי, והרי מפורש שהאמין והחזיק שהספר זה הוא מאת רשבי. ושם בתשובתו (ס"י ע"ג) בעניין נוניין המנזרין, בנה יסודו ע"ס הזהר. וכן בספרו ים של שלמה (חולין פ"ח ס"י ו') אם מותר לאכול בשיר אחר גבינה עיי"ש ובבבא קמא (פ"ד ס"י י"א) כתוב וארכוז לך מעט מזזהר כו' ודי בהערה זאת למבינים. והוא חיבר פירושים על ספר הרקנטי, וע"ס מערכתALKOTOT כמו שכותב אל הרמ"א ז"ל, וביאר עניינים עמוקים ונטרפים (שו"ת רמ"א ס"י ו').

ומה שכותב שאפילו היה הרשב"י עומד וצוחה לא אשגחין ביה, אין בו שום תמייה, שהרי כן אמרו חז"ל גם על אליהו הנביא, שאין שומעין לו לשנות המנהג, כמ"ש אמר רב אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין בסנדל אין שומעין לו, שכבר נагו העם בסandal (יבמות ק"ב א'). וכן אמרו האלהים, אלו אמר לי יהושע בן נון משמי לא ציתנתא ליה (חולין קכ"ד א'). ועיין בארכיות מש"כ הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה בעניין הנביא «שאין להוסיף ואין לגרוע למצוה על דרך נבואה בשום פנים».

יב

מדוע לא נזכר דברי הזהר בתלמוד

כן מה שלגלו למה לא נזכר וhoevo מדברי הזהה^ק בגמרה גם זו היא טענה של רמאות. הלא חכמנו זיל צו והזהירנו הרבה להסתיר הדברים ולא לגלותן כמ"ש ולא במרכבה בלבד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו (חגיגה י"א ב'), ושם (י"ג א') אין מוסרין ראשי פרקים, אלא לאב בית דין, וכל מי שלבו דואג בקרבו, אין מוסרין סתרי תורה אלא למי שיש בו חמשה דברים, כבשים ללובושך, דברים שהם כבשונו של עולם יהיו לבושך, ושם א"ל כי יוחנן לר' י

אלעוזר תא אגמרך בעעהה המרכבה, א"ל לא קשאי*), ובגמרא פסחים (ב' א') סבר רבא למדרשה בפירקא א"ל ההוא סבא לעלם כתיב, ושם (ק"ט א')מאי למכתה עתיק זה המכתה דברים שכשה עתיק יומין ומאי נינחו סתרי תורה. ובזה"ק אמרו (ק"ה ב') כבוד אלהים הסתר דבר דלית רשו לבר נש לגלאה מילין סתימין דלא אטמסרא לאתגליה, מלין דחפה לון עתיק יומין כד"א (ישעה כ"ג) לאכול לשבעה ולמכתה עתיק, לאכול לשבע עד ההוא אחר דעתה ליה רשו ולא יתר, ועכ"ד ולמכתה עתיק עתיק ודאי.

יג

מקורות הלכה וגנדה מהזוהר בספר הגאנונים והראשונים

ידעו ומפורסם שהגאנונים והראשונים היו להם קונטראסים מספר הזוהר וגם מאמריהם מקובלים כמו שכתב הגאון הגadol מהר"ר אברהם בן ר宾נו הגר"א ז"ל, אשר ידע כל אוצרות וגנוזי מדרשי חז"ל בספריו היקר "רב פעלים" שבו פתח

* ובזה מקוםأتي להביא מרוגניתא טבא מכ"ק דודי מון הגאון הקדוש רבינו גרשון חנוך העניך זלה"ה מראדזין, שביאר בזה את דברי הגמרא (ברכות ה' ב') רב אלעוזר חלש על לגבייה רב יוחנן וכו'. חייה דהוה קא בכוי ר' אלעוזר אמר ליה אמר קא בכיתא, אי משום תורה שלא אפשר שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכoon לבו לשמיים, והדבר יפלא מאד שהרי חז"ל ספרו מגודל התמדתו בתורה, ודרשו עליו הפסוק (משלי ה') באהבתה תשגה תמיד כגון רב אלעוזר בן פדת אמרו עלי עלי רב אלעוזר שהיה יושב וועסוק בתורה בשוק התחתון של ציפורין וסדיינו מוטל בשוק העליון של ציפורין (עירובין נ"ד ב'), והוא חשב שכחה על שלא למד תורה הרבה, ואמר שכונתו על עובדא זו שלא רצה ללימודו מעשה מרכבה, ועל זה נחמו שאחד המרבה ואחד הממעיט וכו', כי לא היה יכול אז למד כמו שהשיבו אכתי לא קשאי, וזהו ע"פ שאמרו חז"ל (קידושין ע"א א') שם בן מ"ב אין מוסרין אותו אלא למי שצנווע וענוי ועומד בחצי ימי כר', והוא עדין לא הגיע לחצי ימי וא"ל אכתי לא קשאי ודפתח"ת.

והאריך מקורות מדרשי חז"ל מאין יצא ולמי מהה ואיפה מובאים בראשונים (ערך זהה) שהראשונים היה בידם ספר הזהר כמו מגלת סתרים ולא רצוי להזכיר בפירושו. וכן כתוב הגאון הגדול הרדי' במאמריו קדמota ספר הזהר ענף ב' והביא תשובה הגאון שמקורות מספר הזהר. וכן כתוב דודי הגה"ק רבי גרשון חנוך העניך ז"ל מרاذין בספרו הבahir "פתיל תכלת" (דף ס"ז ע"ב) "כידוע שהרביה קונטרסים מהזהה" היו בידי הגאון והנני בזה להביא מקורות הלכה ואגדה מספר הזהר בדברי הגאון רשי', רמב"ם, רבא"ד, רמב"ן וריבינו בחיי. והרא"ש ז"ל.

בשאלות דרב אחאי גאון כתוב הנכנס לבקר החולה לא ישב על גבי מטה, ולא על גבי ספסל אלא לפני ע"ג קרקע, מפני שכינה לעלה ממיטה של חוליה, ומלאך המות מעלה רגליו, (פ' אחריו סי' צ"ג) והגה בגمرا (שבת י"ב ב', נדרים מ' א') נאמר רק שכינה לעלה מראותיו, והגאון הוסיף ומלאך המות מעלה רגליו. אמרם כן הוא בזהה"ק (פנחס רל"ד ב') ובג"ד אוקמו מארץ מתניתין המבקר את החולה לא ליתיב למראותיו משום דשכינתו על רישיה, ולא לרגלי דמלאך המות לרגליו. וכבר העיר בזה הגאון מהרי' פיק ז"ל בערותיו על השאלות בראשון לציון שם.

בשות' הגאון שעריו תשובה סי' קכ"ב בשם ריבינו שרירא וריבינו האי זצ"ל אין מוסרין סתרי תורה אלא ליעוץ חכם הראשונים ונבון לחש, לחש זה שראי למסור לו סתרי תורה שניתנו בלחש, ולכן היו מוסרין חכמים אחד לחברו הכרת פנים וסדרי שרטוטין, שמקצתן אמרוין בזה ספר תולדות אדם, ומקצתן בסדר פסוק שלאחריו זכר ונקבה בראם, לפי שאין מוסרין סתרים ורזימ הללו אלא למי שראוין בו סימני ראיין כך עכ"ל, ועיין עוד שם בס"י צ"ט. ודברים אלו כתובם הרמב"ן בנומoki תורה (בראשית ה' ב'). וכל הדברים אלו מה בזהר הקדוש פ' יתרו (ע' א') ברוזא דרזין והיו מקובלים להגאון. בראש"י שבת קי"ח על הגمرا יהי חלקי מגומר היל בכל יום, הנה שני מזומנים הילו את ה' מן השמים והילו אל בקדשו, כתוב בספר רב פעלים לר"א בן הגר"א ז"ל ערך זהר גדול: "ונראה שהראשונים ז"ל היה בידם ספר הזהר

כמו מגלה סתרים ולא רצוי להזכירו בפירוש אבל הביאו דבריו, ראה אבי גם ראה שזה לא נמצא בשום מדרש רק בזוהר פ' פקודי רלב'ב א' וו"ל: הללויה הלו את ה' מן השמים וגוי ת"ח תושבחתא דא אמר דוד לקל רוז דשם קדישא דאייהו כלל דתוшибחתא דכולא תרי תושבחון איינון כגונא דרואו דשם קדישא עלאה דאייהו כלל דתוшибחתא דכולא וαιינון דא ותוшибחתא בתראה דאייהו כלל דתוшибחתא דכולא דכתיב הללויה הלו אל בקדשו: עכ"ל, ועיין עוד בבית יוסף או"ח סי' נ"ב.

וברש"י סוכה מ"ה א' אני והוא בgmtירה أنا ה' ועוד משבעים ושתיים שמות הן הנקובין בשלוש מקראות הסמוכין בפרשת ויהי בשלח ויסע וגוי ויבא בין מהנה, ויט משה את ידו ושלשתן בני שבעים ושתיים אחרות הן ומהן שם המפורש אותן ראשונה של פטוק ראשונה ואחרונה של אמצע וראשונה של אחרון, וכן בזו הסדר כולם השם הראשון והוא וינו של ויסע ה"א לכל הלילה וינו דoit ושם השלושים ושבע הוא אני אל"ף דמאחריהם ונורן ראשון דהענן בחשבון של מפרע וינו"ד דרותם עכ"ל, ומ庫רו בזואה"ק פ' בשלח נ"ב א', ובסוף הספר לסת' ב' נפרטו כל השמות היוצאים מהפסוקים עי"ש.

וברש"י תענית ח' א' על הגمرا מצדייקין עליו את הדין מלמעלה שנאמראמת הארץ צמח, וצדק שמיים נשקי, ופירש צדקה אייז כתיב כאן אלא צדק דמשמע דין, והוא בתוקני זהר הקדוש תיקון א' י"ז ב', איך אתנהיג עלמא בדין ואברחמי איינון צדק ומשפט, ובזואה"ק קדושים פ"ה ב', תרין דרגין איינון הכא משפט וצדקה, מה בין האי להאי אלא חד רחמי חד דין וא אתבם בדא כד איתער צדק דין לכולא כחדא דלית ביה רחמי ולאו ותרנוטא.

וברש"י קדושים (כ"ה א') ד"ה אין וגיטין (מ"ב ב') ד"ה בכלה בעניין כ"ד ראשי איברים דאין מטמאין משום מהיה, משום שלא קרינן ביה לכל מראה עיני הכהן שתהא כולה נראה כאחת והנה דרשה זו עה"פ לכל מראה עיני הכהן לא נמצא בחז"ל, ובתורת הכהנים פ' תורייע פרשת נגעים פרק ב' משנה ח' ט' יליף לה מפסק וראהו הכהן כולה כאחת מכאן אמרו כ"ד ראשי איברים כו', וכן פירשו הר"מ והר"ש והר"ב בנטגים פ"ז מ"ז מכתב הזה

ומניין לו לרשוי דרשה זו, אבל מצאתי מקורה בזוהר הקדוש בלבד (קצתה ב') והכי גרסינן בנגעים כ"ד ראשית איברים איתנו שלא מטמאין משום מהיה, וכמהנה לא הוה אטרח אבותרייהו והיינו דכתיב (ויקרא י"ג) לכל מראה עיני הכהן יותר דיכיל כהנא למחיי מכתשא באסתכלותא חרدا ולא איצטיריך למאכא גרמא ולארמא עינוי הכא והכא. ובודאי היה דרשה זו מקובלת; וברש"י יהושע ט"ו ג' וועלה. כאן למדנו Shiroshlim גבוח מכל ארץ ישראל, ובגמרא קדושין ס"ט ב' שבית המקדש גבוח מכל ארץ ישראל וא"י גבוח מכל ארצות, ויליף לה מקראי, אבל לא נזכר Shiroshlim גבוח מכל א"י, אבל מקורו בזה"ק ויקרא י' א', ואرض ישראל עלתה, וירושלים עלאה מכל ישובא. ובספר הפרדס לרשי"ט י"ב כל פרשיות שבתורה נ"ג עם האזינו וזאת הברכה, ואין אנו קורין מהן בשבות פשوطות זולתי נ"א כי האזינו וזאת הברכה אחר ר"ה נקרין, עי"ש וכל הרואה ישתומם כי מניין הפרשיות מהה נ"ה, אבל מקור דבריו מהה בתיקוני זהר הקדוש תיקון כ"ח (דף ע"ב ב'). גן נעול כו"ג גן איהו אוריתא דבכתב דאייהו ג"נ סדרים דאוריתא, וכ"ה בתיקון י"ט (דף ל"ח א') ותיקון י"ג כ"ט ב'. ועיין בזוהר"ק ויקהיל ר"ו ב' אסור ליה למן דקרי באוריתא למסיק פרשתא או אפילו מלה חזא אלא דפסק משה פרשתא לעמא קדישא יפסוק ולא יפסוק מלין דפרשṭא דשבתא דא בפרשṭא דשבתא אחרא כו' חמישין ותלת רתיכין קדישין כו' וכל רתיכא ורתיכא מניין ליה להאי רתיכא על פרשתא פלניא דשבת פלוני עי"ש. ובנצחוי אורות שהקשה והלא נ"ד הם, וכותב בשם מהר"ם אבוחב מושום דפרשת וזאת הברכה אינה בכלל שאינה נקראת בשבת בפני עצמה עי"ש. ועיין בס' הפרדס סי' ל"א שכותב שם מניין פרשיות של תורה חמישים ושלש והן נקראות על הסדר א' בשבות שאין בהם הפסקת יו"ט חוץ מזויאת הברכה שנקראת ביום אחרון של חג עי"ש. ועיין במבוא הפטיקתא לרביינו הרד"ל אותן א' הערכה ב' שכותב שם בפשיטות "ג"נ פרשיות התורה שאנו קורין להם סדרים" והאריך בזה ולא העיר כלום.

וגם הרמב"ם ז"ל כתוב הרבה דברים שמקורים מספר הזוהר הקדוש, ובודאי שהיו המאמרים מקובלים מדור דור, כמו

שכתב מרן דודי הגאון הקדוש רשבכה"ג רביינו גרשון חנוך העניך זלהה"ה בהקדמתו לסתה"ק בית יעקב ע"ס בראשית לכ"ק אדוני אבי זקיני הגאון הקדוש רביינו יעקב זלהה"ה מאיזובייצא בארכיות להוכיה ולברר ששיתת הרמב"ם ז"ל מתאמת אל דעת חכמי האמת, והעיר שם הרבה מקורות לספר מורה נבוכים, מדברי הזוה"ק, וכן העיר מקור לדברי הרמב"ם בספר המצוות שורש השלישי, ובמנין המצוות במצוות עשה מצוה לידי שישאו הכהנים את הארץ על כתפיהם וכל המפרשים חתרו למציא טעם לדבריו שלא נזכר בתורה רק אבל מקורו בזוה"ק (ויצא קמ"ח ב') מכאן אוילפנא ללויים. דמן דוד אחלייף ליווי וסדר כהנית וקוב"ה אוקים מלאה כרעותיה. כן מה שחווש בפ"ב מה' יסודי התורה ה"ז, עשרה שמות שנקרוו בהם המלאכים על שם עשר מעלות שלהם, דבריו מתאים עם דברי זוה"ק פ' בא (דף מג א') ורק שהוא חושב ברובים במקום אלים. ועיין זוה"ק פנחים (דף לר'ה א' ב') ומשם מוכחה שענינים אחד. ובזהר חדש בראשית במדרש הנעלם (ו' ב') חושב ממש סדר שחייב הרמב"ם ז"ל וחושב שם כרובים במקומות אחרים. וכן מה שכתב שם ומעלה העשירות שמעלתה קרובה לדעת בניו הוא שנקרו איסיים והוא בזוה"ק פרשת לך (פ"א א') ומגו רעותה ומשיכא דנפשא כו' מאינון דרגין דאתקרוון אישים כו' ובזהר חדש במדרש הנעלם בראשית גם כן מדרגה התחתונה אישים. וע"ז מודה גם בעל מחיקתו רביינו טודروس הלוי בספר אוצר הכהוד, כתוב אמרת שבזה כוון לאמת אכן התפלא מאין מצא לבו לכזון ולומר זאת.

כן מה שכתב בפ"ח מה' תשובה העולם הבא אין בו גופת וגויה, ועיין השגת הראב"ד שם, ומה שטימי (שם ה"ד) וחכמים קראו לה דרך משל לטובה זו המזומנת לצדייקים סעודה, דברים אלו כהוינוין הם בזוה"ק תולדות (במדרש הנעלם קל"ו א'). ובהמודעה*) שכתב בראש ספרו הביא דברי זוה"ק בהקדמה דף (י"ג א') ומהאי גדפא אתפרשן לתרין אומין

*) המודעה נכתבת כלפי מבקר הספרים, כפי מנהגי המדינה שנהגו אז.

אחרני דאינון קרבין ביהודה ליישרל, וקאי על יון וישמעאל כדאיתא להדייא בזוהר חדש (יתרו מ"ב א') על מלכות יון דלית בכל מלכוון דאינון קרבין לאורה מהימנותא כוותיהו, ובזוהר ישן (יתרו פ"ז א') ובגיניה דאברהם כד אתגור ישמעאל זכו דישו מדוריה וחלקיה באתר דשליטה על כל אינון פנים רחיקון. ועיין במתפקת (פ"ד) שטעה בפירוש דברי הזוהר וגם המשיגים עליו לא ידעו להראות מקור לדבריהם מהקדמת הזוהר הנ"ל וכפי דברינו ברורים הם ומפורשים. עכ"ל.

ובהערותי לספרו זה*) הוסיף שם מקור לדברי הרמב"ם בפירוש המשנה (פרה פ"ג מ"ג) שכabb הינה אין הבדל בין איש שלא גטמא לעולם במת, ובין איש אשר גטמא כל ימייו ואחר כך טבל והוזה עליו שלישי ושביעי, אלא שהזה אשר הוזה עליו יותר גדול המדרגה בטהרה, לפ"י שהפסק כבר שפט עליו שהוא טהור עכ"ל והדברים נפלאים, אמן דבריו מתאים עם דברי הזוהר הקדוש (חקט ק"פ ב') ואסף איש טהור כו' במקום טהור דהא טהור לא איקרי אלא מן סטרא דמסאב בקדמיה.

ועתה הנני בזה להוציא עוד אייזו דברים, עמש"כ הרמב"ם בראש ספרו במנין המצוות מצוה ז' להשבע בשמו שנאמר ובעמו תשבע, והראב"ד השיגו, וכן השיג עליו הרמב"ן בספר המצוות עיי"ש. ושנה דבריו בפי"א מה' שבועות ה"א בשם שבועות שוא וشكർ بلا תעשה כד מצות עשה שישבע מי שנתחייב שבועה בבית דין בשם שנאמר ובעמו תשבע זו מצות עשה. ולפלא על הרaab"ד דשתיק ליה כאן ולא השיג עליו, ומוקוד דבריו מהה ברעיא מהימנא (יתרו צ"א ב') פקודי י"ב לאומה בשמייה בארכ קשות כו' וע"ד כתיב ובעמו תשבע, וכ"ה בתוספות לזהר ח"ב (רע"ז א' סי' ט') בגין דשבועה משלם אתיא, ועל דא ברזא דעתה ולא תעשה, וכמה דאייה לא תעשה כד אייה לשקרא הכி אייה מצות עשה כד אייה באמת.

וברמב"ם (פ"ז מה' דעתות ה"א) וכן אם היה במדינה שמנחותיה רעים, ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה, ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים. וכל נו"כ לא העירו

מקורו, והוא ברעה מהימנה (פנחס ר'י"ח א') אוף הכי בר נש דיתיב בקרתא דיתבין בה אנשין בישין, ולא יכול לקיים מא פקוין דאוריתא ולא אצל באורייתא עביד שנוי מקום ואתעקר מתמן.

ובה' שבת (פכ"ד ה"ז), אין מלקין בשבת, ועיין במגן אברהם ה' שבת (ס"י של"ט ס"ק ג') מש"כ בזה. והגאון מהר"י נגאר הספרדי בקונטרא שני' לס' שבות יהודת העיר מקורו בתקוני זהר הקדוש (תיקון מ"ח פ"ה א') ובג"ד אמרו מארי מתניתין אין לוקין בשבת. ועיין בזזה"ק פ' פינחס (רמ"ג ב'). ובהלכות יום טוב (פ"ז הי"ח), וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות הצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו, ואני מאכיל ומשקה לעניים ולמרי نفس. אין זו שמחת מצוה אלא שמחת ברשו כו' ושמחה זו קלzon היא להם שנאמר זוריתי פרש על פניכם פרש הגיכם. ומקור דרשה זו עה"פ הוא בזזה"ק (פ' אמרור ק"ד א'), ובעו למחדלי למסכנא כו' וההוא דיתיב כו' ולא יהיב לון חולקון כו' עליה כתיב (מלacci ב') זוריתי פרש על פניכם פרש הגיכם ולא חגי.

ובה' יבום וחיליצה (פ"ד ה"ו) וחולצת המגעל ומשלכת אותו לארכ, ואין לה שום מקור, ובטור אבן העוז (ס"י קס"ט) כתוב שאינו יודע למה צריך להשליכו בארץ. ומן הגרא"א ז"ל בביאורו לשׂו"ע אהע"ז העיר מקורו, מדברי הזזה"ק ריש פ' חקת (ק"פ א') ובעדי לבטשא ביה בהאי נעל בארץ, לאחוזה דשכיב גופה דההוא מיתה האי בטשוטא דההוא נעל בידא דאתה לאחוזה דהא אठבני האי מיתה בעפרא אחרא בהאי עלמא כו' יעוז'. וכן הוא בתוספות הזוהר דברים (ש"ח ב'). ובסוף הלכות תמורה "ורוב דיני התורה אין אלא עצות מרחוק, מגדור העצה לתקן הדעות ולישראל כל המעשים" והוא בזזה"ק (יתרו פ"ב ב') שית מאה ותלת עשר זיני עיטה יהיב אוריתא לבר נש למיינוי שלים במאירה.

וכן הראב"ד ז"ל היו לו מקורים מדברי הזזה"ק כמש"כ מן דודי הגה"ק מרاذין ז"ל בספרו הבahir פתיל תכלת (פרט השמייני את ה' דף ס"ז א') עד הראב"ד בה' כלי המקדש (פ"ח הי"ג) שארגמן ארוג משנה מינים או משלשה

צבעים עיי"ש. וכותב שם וויל "אכן באמת דברי הראב"ד יש להם מקור נאמן מדברי הזוהר תרומה (קל"ט א'). וארגמן דא כנופיא דבליל כל גוונין כחדא יעוש ובאיידרא רבא קדישא (קמ"א ב')מאי ארגמן גווני דבלילן תלת גוונא יעוש ובטקוני הזוהר (תיקון ע' קכ"ז ב') אית עיניין כלילן מכמה גוונין כגון ארגמן וכן בזוהר חדש (פ' יתרו) דא חשמל דאיתחו בגווני כגון ארגונא יירוק אדום לבן, וכן הוא בפ' חקת בזוהר חדש אלין תלת גוונין חיור וירוק וסומק אינז'ן לבושא דארגונא יעוש. ונראה שהרבא"ד זיל לכה מקור דבריו מהזוהר כדיוע שהרבה קונטרסים מהזוהר"ק היו בידי הגאנונים" עכ"ל. ובהערכותי על הזוהר הבאתי גם כן את דברי הראב"ן האשכנזי זקינו של הרא"ש זיל בספר מאמר השכל (דבור ראשוןunci אותן ר' דף ר"ג ב') שכותב זיל "אבל בעלי הקבלה אמרו ורמו פלייה בעניין התכלת ויהיה הדמיון בשם ובעגון, וארגמן ישובו לו כל המראות למשמרת לאות עוד העמיקו בביואר השלמה בקבלה בעיר אנכי מאיש ולא ידעתך עד מה" עכ"ל וברור שכונתו לדברי התקוזה"ק הב"ל. ברמב"ם ה' כלאים (פ"ט ה"ח) אחד שור וחמור ואחד כל שני מינין שאחד טמא ואחד טהור כו' לוקה מן התורה. ועיין בכסף משנה שם שהביא דעת הרא"ש, שכל שני מיני בהמות לוקה עליהם מן התורה. ודברי הרמב"ם מפורש בתקוני זוהר הקדוש (ת' י"ד דף ל' א') רוא דלא תחרוש בשור ובchmodר ייחדו שור איהו מסטרא דדכיו וחמור מסטרא דמתבא דא איהו כלאים טב וביבש. ומקורו מכאן.

ובה' תמידין ומוספין (פ"ג הי"ב) והדלקת הנרות הוא הטבתם. ועיין בכסף משנה ולהם משנה שם שכתו שאהרוןנים חולקים עליו שאין הדלקת הנרות אלא בין העربים עיי"ש, ומקור דברי הרמב"ם הוא בזוהר הקדוש ברעיה מהימנא (אמור פ"ח ב') לסדרא בוצינון ולאדלקא להונן בכל יומא תרין זימני, ובזוהר"ק בהעלותך (ק"ג א') מי שנא הכא בהטיבו ומאי שנא התם ובהעלות אמר ר' יהודה כלא חד מלחה, ובפ' חקת (קפ"ג א') ומדידיה נטיל הוא מנחתה דהוה דליך בכל יומא תרי זימני. ברמב"ן (בראשית א' ג') מלת אמירה להורות על החפש כדרך מה תאמר נפשך וاعשה לך והוא בזוהר"ק (ויקרא י"ז ב').

שם (ד' ז') אם תטיב שעת כי אתה הבכור בזוה"ק
(בראשית ל"ו ב').

שם (ט' י"ב) ולכן נפרש הכתוב את קשתי נתתי בענן
מיום הבריאה. ובכתבבי קודש כת"י עה"ת מכ"ק דודי מרן
הגה"ק מרודזין זלה"ה העיר מקורה, מדברי הזזה"ק (בראשית
י"ח ב') את קשתי נתתי בענן כו' נתתי מן יומא דאתברי עלמא,
וכ"ה בפ' נח (ע"א ב') את קשתי נתתי בענן נתני מקדמת דנא.
כתב הרבינו בחיי ריש פרשת בראשית על השם אלהים,
ועל דרך הקבלה השם הזה שתי מלות א"ל הי"ם והנה הנה
פירש הי"ד וזכיר את בוראיך מלא ביד והמשביל יבין, וכן
הוא בתקוני זהר הקדוש (ריש תיקון מ"ה) בראשית בראש
אליהם א"ל הי"ם ימא דאוריתא.

כתב הרבינו בחיי בפ' ואתחנן עה"פ ויוציאך בפניו בכהו
הגדל ועל דרך הקבלה כו' ועוד יכלול הכתוב זכות האבות
שבזכותם יצאו מצרים בפניו זה יעקב שכן כתיב מבקשי
פניך יעקב סלה, בכהו זה יצחק, הגדל זה אברהם, והוא בזוה"ק
(ויקרא כ"ה א') ודא הוא דתנין (דברים ד') ויוציאך בפניו
בכהו הגדל מצרים אלין אהתא, ובזזה"ק (בשלח נ"ג א')
ויוציאך בפניו בכהו הגדל מצרים מיי בפניו דא יעקב
דאעיל לכלהו תמן כו' מיי בפניו אלין אהתא עיי"ש.

כון מביא לשונות ובטים הנמצאים בזוהר הקדוש בפ'
תשא עה"כ ויעבור ה' על פניו ולפי דעת אונקלוס שתרגם
ואעבר ה' שכינתייה יהיה הדבר שעבר "כבד נברא" ולא
ספק והיא השכינה שהוא כבוד נברא, ופסק והיה בעבור כבוד
מחוק דעתו, ועל פניו יחוור למשה והוא כמו לפניו כמו ותעביר
המנחה על פניו, והלשון זהה הוא בקדמת תקוני זהר הקדוש
ה' א' ואות כבוד נברא ואות כבוד נאצל-וכ"ה שם ו' ב'

ואית כבוד נברא כגונא בכבוד נאצל עיי"ש.

כתב הרא"ש (גיגים פ"ג י"ב) כל אדם שנראה בו נגע
בבית דין קופין אותו לבא אל הכהן למצות עשה הוא דכתיב
והובא. והנה דין זה לא נזכר בשום מקום בחז"ל, וגם מוני
המצות לא מנואה ומניין לו להרא"ש ז"ל לחדר דין ומצות עשה.
אמנם מקורו הוא בזוהר הקדוש (פ' תורייע מ"ח א') כתיב
באדם והובא אל הכהן, ובא לא כתיב אלא והובא דכל מאן דחמי

ליה אתחיב ביה לאקרובי קמי כהנא. ובודאי שדרשה זו הייתה מקובלת. והגאון הרדייל בקדמות ספר הזוהר (ענף ג' אות ב') העיר על הזוהר הזה שהוא דין חדש וחשוב זה לא נמצא בתלמידים ורמב"ם, ולא העיר מדברי הרא"ש אללו, ומדבריו ראהיה גדולה על קדימות הזוהר. ועיין עוד מקורים בס"י א' אות א' ג'.

יד

על הספר מגיד מישרים

על דבר ספר מגיד מישרים למן הקדוש הבית יוסף זצ"ל עיין בקדמות ספר הזוהר ענף חמישי שהוכיחה אמיתיתו. והנני בזה להביא שתי ראיות ברורות על אמיתי הספר משני אמרים הנמצאים שם, ומהם נמצאים בספריו הבית יוסף והכسف משנהה. בספר מגיד מישרים (פרשת ויקהלה). בענין טבילה בנותפים שרבו על הזוחלים כתב ומהשתא תנду דआ"ג דרבו נוטפין על הזוחליין, יכול שפיר לכ"ע לכתהילה למיטבל באתרא דמהלכא זוחליין מעיין בו' דשפיר כוין נסימ בחררי ודלא כמהרי"ק, ושפיר עבדת דדהית מילוי, וכן במאי דדהית מילוי דירוחם טמורי שפיר עבדת עיי"ש וכדבריו כאן כתב בספרו בית יוסף (יורה דעתה סי' ר"א) ופסק שם בדברי רבנו נסימ וחולק על מהרי"ק ורבינו ירוחם עיי"ש. ומכאן ראהיה גדולה על אמיתי הספר המגיד.

ועוד ראהיה גדולה ממש"כ שם על ספר עמוס עה"כ נפלת לא תוסיפ קום וגוי על גרים שנתגирו ביום דוד ושלמה, ממש"כ הרמב"ם שהדיוטות היו מקבלים אותם ביום דוד ושלמה, אין לומר לכם שייא מותר לקבלם דהא אמרו מתניתיןナン הדיווטותナン וכ"ש אותן, שהרי לא כתב הרמב"ם שבית דין של הדיווטות קבלו אותן, אלא הדיווטות סתם כתב לומר הדיווטות בעלמא שלא היו לא חכמים ולא בוגנים, אבל אתם חכימי דרא אין לכם לקבלה עכ"ל. ועיין ברמב"ם (פי"ג מה' איסורי ביהה הט"ז) שכותב ואף על פי כן היו גרים הרבה מתגירים ביום דוד ושלמה בפני הדיווטות, וכותב שם המגיד משנה שבית דין הדיווטות היו מגירין אותן, וכותב שם ממן הכסף משנה על דבריו ולוי נראה דמדכתב רבינו בפני

הדיוטות, ולא כתוב בפנוי בית דין הדיוטות, דאנן אף על גב הדדיוטות אנן כדאיתא בסוף גיטין (פ"ח ב') על בית דין שבזמן הזה, מכל מקום אין מקבלין אותם בבית דין דין, אלא שם קבלו אותם גרים, הדיוטות שאינם בית דין הרי הם גרים. ואלו היה מדקדק הרב המגיד בדברי הרמב"ם לא היה כותב شبית דין הדיוטות היו מגיירם אותם עכ"ל. והמה דבריו כאן.

בקדמות ספר הזהר ענף חמישי אותן ב' הביא קושיא בשם הגאון הקדוש רשבבה"ג רבינו חיים מוואלאזין זצ"ל, עמש"כ בס' מגיד מישרים למן הקדוש הבית יוסף ז"ל בפ' נצבים שלא לאכול בשר בראש השנה, ומה שכותובأكلו משמנים הינו שמן וחמאה וחלב אבל לא בשר עיי"ש. ותמה שהרוי משנה ערוכה שניינו בסוף פ"ה דחולין פ"ג אי שערב ראש השנה הוא מרבעה פרקים שימוש השנה ועיי"ש בדבריו ממש"כ בזה. ואחרי נשיקת עפר רגליו, לפע"ד הקצחה דברי מרן הקדוש נכונים, דנהנה בטעם שימושיהם את הטבח בעל כrhoו ערבות ראש השנה כתבו התוספות בעבודה זרה (ה' ב' ד"ה ערבת) זו"ל: "וראש השנה מפני שהוא תחולת השנה מרבים בסעודה לעשות סימן יפה, וכמה עניינים עושים בו לסימן יפה, כדאמר במסכת הוריות (דף י"ב א') וכਰיתות (דף ה' ב')."

והנה כל הדברים האלו המפורשים בגמרא שם לאכול משומ סימן טוב, אלו אוכלים בליל ראש השנה ולא ביום, וכਮבוואר בשלהן ערזך אורח חיים (ס"י תקפ"ג) דברים שנוהגים לאכול בליל ראש השנה עיי"ש, ואם כן שפיר משוחיטין את הטבח בעל כrhoו ערבות ראש השנה, מפני שצריכין לאכול בשר בליל ראש השנה וכש"כ התוס' בעבו"ז משומ סימן יפה, אבל ביום ראש השנה אין לאכול בשר, והקשה מהכתוב אל מושמנים שנאמר על יום ראש השנה כמסופר בכתב שם נחמייה ח' ב"י' ויביא עוזרא הכהן את התורה לפני הקהיל וגוי ביום אחד לחדר השבעתי ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים מן האור עד מחצית היום וגוי ויאמר נחמייה וגוי היום קדוש הוא לה' אלהיכם אל תתאבלו ולא תבכו

כ"י בוכלים כל הנם כשמעם את דברי התורה ויאמר להם לכ"י
אכלו משמנים ושתו ממתקיים ושלחו מנות לאין נכוון לו כי
קדוש היום לאדניינו ואל תעצבו כי חמות ה' הוא מעוזכם, וע"ז
תירץ דמה שנאמר בפסוק משמנים היינו שמן וחמאה וחלב
אבל לא בשר, וכמו שאמר לו מקודם להתענות בראש השנה
זה רך על היום ולא בלילה, ועל זה סימן ומיהו לא נהוג
עלמא הכי כו', ומכל מקום איבעי דלא למייכל בהו בשרא כו',
ענף ה' ע"ס המגיד משרים (אות א') ע"ד שתיתת יין,
עיין שם בגמרא (תענית ל' א') ערבע תשעה באב לא יאכל
כו' רבנן שמעון בן גמליאל אומר ישנה אמר רבי יהודה כיצד
משנה כו' היה רגיל לשותות עשרה כסותות שותה חמשה כסותות,
הררי מפורש שהיה המנהג לשותות עשרה כסותות.

ב"ס' מגיד מישרים פ' ויקהל כתוב והיינו דאמור רבנן
חנוכה ופורים אינם בטלים לעולם כו'. במדרש משלוי (פ'
ט') איתא רק על ימי הפורים שאינן בטליין לעולם ועיין בשווית
הרשב"א סי' צ"ג.

בפ' קרת. טלית לבנה ושבע חוטים לבנים רמו לו' ספירות
דעללה וחוט אחד תכלת רמו במלכות. עיין בספר מאמר פתיל
תכלת לדודי הגה"ק מראדזין זלה"ה (פרט הששי דף נ"ב ע"ב)
שביאר דבריו שדעתו כדעת הרמב"ם ז"ל (פ"א מה' ציצית
סוף ה"ז) וייהי אחד משמונה החוטין חוט תכלת והשבעה
לבנים. ועיין שם בארכיות געמיות דבריו הקדושים, בביitorio על
הכסף משנה שם שכחן מקורו מספרי עי"ש.

הערות על קדמות ספר הזהר

על מה שכחן בענף ב', סי' ג', אות א' ב"ס' הפרדס הגadol
לרש"י כו' בכל קודש לא תגע זה איש זה בס"י רע"ד דף
ג"א (דפוס ווארשא תר"ל). ועיין בספר פרי עץ חיים להאריזן'ל
שער ט"ז שער קריאת שמע שעל המטה בסוף פרק י"א, שכחן
בענין דם טהור ועם היותה טהורה לשאר דברים עכ"ז בכל
קודש לא תגע, וכ"ז גורם לוולד לניטות אחר התאותות גופניות

מצד הזוחמא של דם הזה עיי"ש, והדברים בלתי מובנים וע"פ דברי הפרדס האלו מאירין הדברים ומברורים. על מה שכותב בענף שלישי (אות א') ונתקשה בדברי הזוהר פקודיו רל"ז ב' דהא חיטה דא לא מסאכ בר דאי את חבר האי שערא ואתעיביד כشعורה אבל פחות מן דא לא מסאכ, והביא דברי המגן אברהם בס"י ל"ב ס"ק ס"א יע"ש, ובಹסכמה הגאון רבי יוסף שאל ז"ל נאטיבוזאהן האבד"ק לבוב על ספר סדרי טהרות מסכת קלים לכ"ק דודו הగה"ק רבי גרשון חנוך העניך זלה"ה מרAdvertis זלה"ה הביא בשם ס' שיר רוז"ה דבאמת שערות אין מקבלין טומאה אפילו הרבה אא"כ מחוביין בגוף פירוש בעור ובשר ומטעם יד מטמאין וסבירא ליה להזוהר שאין שער ראוי ליד אלא אם כן גדול כشعורה יע"ש שהאריך בזה.

שם (אות ג') חד סאייב סהדא חד תרי טהי זרכיא וכוכ' לא נמצא דבר זה במשנה ותוספתא ותו"כ ורמב"ם, והחיד"א בנוצחי אורות פירוש שלו קאי על סימני טירה שער אחד שחור אינו מטהר ונשאר בטומאו ושתיהן שערות שחורות מטהרין, וכן ההלכה.

שם (אות ה') פ' אמר צ"ב אי בעניין אותו ואת בנו דא"ר יהודה אי משומ צערא דבעירה, ניכום להאי בביתה חד, ולהאי בביתה אחריו, או להאי השטא, ולהאי לבתра, עיין בשו"ת הרשב"א (ח"ד ס"י רנ"ג) שכותב עמש"כ הרמב"ם במורה, נזכרים פמ"ח משלישי שהטעם של אותו ואת בנו הוא מטעם צער בעלי חיים, וכותב שטעם זה אינו מספיק אם שוחטין זה שלא בפני זה, ודבוריו מפורשין כאן. ועיין בספר תפארת ישראל להגאון הקדוש המהרא"ל ז"ל מפראג (פרק ו') משיכ בזה.

שם (אות ו') בפ' נשא (קכ"ד א') ושחת אחרא ולא כהנא דכהנא אסור ליה בדיןא, דיז לא נזכר בשום מקום, ואדרבא מצינו ברפ"ה דברכות (ל"א ב') דהוו מהדרי בתר כהן, ואיל שמואל שחיטה בזור כשרה אבל לאסור בכהן לא שמענו. עכ"ל וכבר העיר בזה במתפתח פ"ד. ובט' תולדות אדם מהגאון ר' ולמן מווילנא זצ"ל תמה עוד ממשנה מפורשת שהיו מפייסין מי שוחט עיי"ש. ובהערות עלי הזוהר, העירותי עוד סתירה בדברי הזוהר הקדוש בעצמו בהשומות לס' בראשית

(רנ"ט ב'), אבל מוסף דשbut ליכא לקרבא כו' וכחני מסטרא דחсад נכסין יתיה בצפונא דמזבח ואפילו ישראלי יכלון למייעבה, ותוחר דברי עצמו, גם יש מקרא מלא בדברי הימים ב' (כ"ט כ"ד) וייחתומם הכהנים, ובגמרא (כתובות ק"ז א') ת"ח המלמדין הלכות שחיטה לכוהנים נוטליין שכורן מתרומה הלשכה. וראיתי בפירוש הרקאנטי עה"ת פ' מצוה שהביא דברי הויה אלוה והביא ראייה שבכל מקום תמצא וסמן ושחתן. ופירש הלבוש בבביאור לבוש ابن יקרה שם דמשמע שהטומך שהוא בעל והוא ישראלי, הוא שוחט ולא הכהן. וככתב הרקאנטי שם אף קשה לי קצת שהרוי ביוםא מצינו, שהיו הכהנים מפייסין עליה מי שוחט מי זורק ואולי יש לחלק בין קרבן צבור לקרבן יחיד עכ"ל. ומעתה אין שום סתירה בדברי הוועתק דשם מירדי בקדבן מוסף שהוא קרבן צבור ולכון צריכה כהן.

שם (אות ח') שם קמ"ז ב', ובצניעותא דספרא תאנא, לוי דאתקdash כהנא על ידו עיי הוא לאתקdash באקדמיתא, ודין זה לא נמצא עכ"ל. עיין בזוזה"ק בראשית (נ"ג ב') ועל דא לא יטול ידו בר נש ממש דלא נתיל ידו. ושם (קפ"ד ב') ובגין כד לא יטול אלא מן ידא דאדכי באקדמיתא דכתיב (במדבר י"ט) וזה הטהור על הטמא יעוז, ולפענ"ד יש להביא ראייה מדברי הגمرا ברכות (נ"א א') אמר רבי ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי سورיאל שר הפנים אל תטול חלוקה בשחרית מיד השמש ותלבש, ולא תטול יدى ממי שלא נטל ידיו כו' עי"ש. והנה גבי נטילת חלק מיד השמש אמר לו "בשחרית" וגבי נטילת ידים לא אמר לו בשחרית ומשמע שבכל מקום שצරיך ליטול לידיים, אם נוטל מיד אחר, לא יטול ממי שלא נטל ידיו.

ענף ה' אות ג' ע"ד לשון תרגום עיין בס' לקוטי תורה להאריזול (פ' לך) עה"פ ותרדמתה נפלת על אברהם שכותב תרדמתה גימטריא תרגום כי בלשון תרגום מדבר עם הנביאים כו' ולזה במחזה שהוא לשון תרגום כדפירוש בזוהר עי"ש.

על הדינים החדשים הנמצאים בזוהר שכותב הרד"ל, הנני בזוהר להוסיף עוד אחד שכותב כי דודי מרן הגאון הקדוש רשכבה"ג רבינו גרשון חנוך העניך וללה"ה מרاذין בספריו על הזוהר הקדוש תפארת החנוכי (פ' אמר ר' נ"ז ב') שהוכיחה

mdbri hozeh^א בפ' אמר ר' ציד ב' בעניין סעודת שלישית אל רבינו אלעזר והאיך עבידנא שלא לסדרא סעודתא דמלכא לאושפיזא כו' אל הכי אמינה די הוא אוושפיזה יכול לסלקה ליה ואי לאו לא סלקא ליה, זכתב שם נראה מכאן דערב שבועות שחיל להיות בשבת (כוי על פסח נתבאר וערב יומ טוב אחר אי אפשר לחול בשבת) אין לדוחות סעודת שלישית עכ'ל. כן הנסי להוסיף עוד דין אחד שלא נזכר בשום מקום. והוא בזזה^א (פ' בלאק קצ'ה ב') דהא תנינן אסור ליה לבר נש לארמא ידיו לעילא בר בצלוי ובברכאנ ותחוננים למאירה. וכ'ה בזזה^א (פ' יתרו ס"ז א') ובפ' נשא (קמ"ה א'). ומצאתי ברמב"ן פ' בשלה (פ' י"ז י"א) עה^בפ' והיה כאשר ירים משה ידו, שכטב ורבותינו אמרו במדרש כו' אלא אסור לאדם לשחות שלוש שעות כפיו פרושים השמיים. הרי שאיפלו בתפלת אedor יותר משלוש שעות, ועינן בס' באר שבע בשוחת שבוטוף הספר (דפוס ווארשא דף קי"א) שכטב ובגמרא אמרו חז"ל אסור לאדם לעמוד שלוש שעות כפיו פרושים השמיים, ולא מצאתי זה לא בגמרא ולא במדרש, אבל הוא בספר הבahir לרבי נחוניה בן הקנה (סוף סי' מ"ט).

טז.

על ספר מטפחט ספרים

הגאון ר' יעקב ישראלי, בן הגאון רשבבה^ג רבי צבי אשכנזי החכם צבי זיל, המכונה יעב"ץ, היה גאון וצדיק ומקובל, חכם וסופר חוקר ומבקיר, קנאן בן קנאן, גודר^ד ועומד בפרץ, כמו שכטב בתשובותיו «ואבי שבשימים גור עלי, לגדור גדר על בית ישראל, ועתה מביך אני בכל יום ברוך שלא עשנני אביד לעם הזה, ואין בידי מקל ורצעעה למחות ביד עברי עברה» (שאלות יעב"ץ ח"ב סי' ס"א). אבל למרות היותו מקובל עצום, יהיה לו יד ושם בחכמת הקבלה, כתב הספר «מטפחט ספרים», שבו מעורר חששות ופקפוקים על מאמריהם בספר הזהר, שאינם מספר הזהר, רק הוספות מאוחרות, מפני הקשיות ותמיינות שהקשה עליהם. נגד ספרו זה, כתב הגאון רבי ראובן כהן רפאפארט זיל מטארנאנפאל ספר עטור סופרים להסביר

על השגותיו, ונדפס ביחד עם הספר מטפהת ספרים, גם ר' משה קונייז חבר ספר גדול "בן יוחאי", תשובות על כל השגותיו. גם נמצאים תשובות על השגותיו מפוזרים בספרים רבים.

אמנם באמת הוא בעצמו האמין בספר הזהר והקדישו והעריצו ובנה הרבה יסודי הלכה עלייו. כמו שכח בספרו שווית שאלת יעב"ץ (ס"י מ') והרשיש הדין במקום שהזהר חולק עם הגمرا, וזויל: "שגדיר המחלוקת הוא שחולקים יחד איש פנוי רעהו, ר"ל שראה האחד דבריו וחלק עליו, שעדיין המחלוקת במקומה עומדת, אפילו שראו אותו הפסיקון דברי הזהר והמקובלים לא חזרו בהן אלא מורין מתוך משנתן, על פי ההכרח אשר מצאו וראו בדיין ההוא מדרך שיטת התלמוד שהוא מסורת לישראל שעומדי ההוראה נכונים עליו, וכן יפה לנו ולא נטווש תורה אבות, ואין לחוש בהיות דברי המקובלים בהיפוך, מטעם שאין לנו עסק בנסתרות, להכريع על פי הסוד בדיין מן הדיניהם, שהרי אין ספק שאלה ואלו דברי אלהים חיים. قولם ניתנו מרועה אחד, ולכל אחד יש פנים בתורה, בנגלה ובנסתר, ולא בשםים הוא, אפילו בבת קול אין משביגין לקבוע פסק הלכה, על כן אין לנו לילך כי אם דוקא אחרי דעת המרובין שהיא המוסכמת בתלמוד, או מתבררת על פי דרכיו ומהלכיו וסוגותיו. והדעת הנמצא ההיפוך במקובלים אע"פ שמראה פנים לדבריו בסתרי תורה לא חיישנן ליה למייעבד עובדא כוותיה, בכיחדי דיניינן ליה, אבלו נשנה בריתאת דלא מיתנייאBei רבי חייא ורבי אושיעא. וכמו שהוא אצלנו גם בדברים שחולוק התלמוד הירושלמי משלנו. וכמו שתאמיר שהדבר האמור בזהר שלא בתלמוד שלנו, הוא מדברי רבי שמונון בן יוחאי שהחבור הקדוש הוא מייחס אחריו, והעולה משיטת התלמוד, הוא על פי דעת חבריו החלוקים עליו, וגם להם טעמים עליוניים על פי הקבלה הקדושה אלא שאין בתלמוד מקום ביאורים ובסביל זה אין חוששין בשום מקום שהזהר חולק להדיא על תלמוד שלנו והוא פשוט וסביר.

אמנם דוקא באופן זה כשאין לנו לננות ממשעל המחלוקת ואין אנו יכולים להשוות בין התלמוד והמקובלים שעל כרחינו אנו צויכים או להחזיק במחלוקת כזו שהיא לשם שם שסופה

להתקיים. ובענין כזה אין ספק שגם בעל הזוהר עצמו דבר גובייה, לא עשה מעשה בדבריו כמעט במקומות הרבה מה תלמוד ואין צורך להאריך בזה. וידוע שאין עניין בספר החדש ההוא רק לבאר דעתו על פי הסוד ולא לקבוע הלכה במקומות שחולקין עליו חבריו.

מה שאין כן במקומות שדברי התלמוד סתוםים וחתומים, וסובלים פירושים שונים. והמפרשים נדחקו אל קיר הבנתם לפרשׁו על פי סברתם. ולא ידעו מהזוהר כללום. וזכינו שרainerו הזוהר מפרשׁ פירושׁ אחר בדברי הגמרא ולא כחולק אלא כמפרשׁ לשון הגמרא הסתום, למה יגרע חלקו ומה חסרונו בחקו, מכל המונן המפרשים הלבubar שדבריו דברי קבלה, נדחם בשתי ידים, דל קבלה מהכא, מכדי שקולים הן, ולמה לא נשמע לראשוני ולפירושׁ הקדמון, אפילו לא היה ראייה לזה יותר מזה, הלא יש לנו לעשות בזה בדברי הזוהר, אחר שאינו חולק. וכదמשמע ג"כ מלשון תשובה אמר הגאון ז"ל והרבב"ז, וספר יוחסין, ואחרון חביב, הרב בית יוסף בא"ח סי' כ"ה לעניין סח מברך שתים וע"ש ביהود, כי ממן סיווע ברור למש"כ. שמדובר כולם נלמד שאין להתריס נגד הזוהר, ולעתות מעשה שלא כדעתו אלא דוקא במקומות שברור לנו שהتلמוד חולק, וראוי והגון להשתדל בכל מצבי כחנו, להשווות אם אפשר, כמצווה علينا בכל מקום להטיל שלום, בפרטות בין תלמידי חכמים המרבים שלום, אבל במקומות שאין הדבר ברור לפנינו שחולק, ואלו היו הפסיקים מחלוקת אם חולק, או אינו חולק, יכיריעו דברי המקובלים בדברי האומר שאין חולק, וכש"כ וכן בדיון כשמפרשׁ בו פירושׁ אחר שלא כדעת המפרשים, שאחר שלשון הגמרא סובל פירושׁו, יותר יש לנו לקבלו מדעת המפרשים, וזה דבר שאין לספק בו לדעתינו ועוד שאותן המפרשים עצמן אלמוני ראו הזוהר אולי לא פירשו לנו כך, ולא עוד שאצלי אין ספק שהיו חוזרים מפירושם. וגדולה מזו ידענו בהנחה תפילין בחול המועד, שהכרית הרא"ש עמוד ההוראה מישיות התלמוד אשר אלצוהו להורות להניחן בחול המועד, וכן היו נהוגין בכל מדינות ספרד על פי דעתנו.

וכשנחגלה ספר הזוהר הניחו מנהגם וחזרו לדעת הזוהר

וכן היה מנהגו של א"מ הגאון ז"ל. כמו שואלי ידעת עט שהדברים בתלמוד מティין לדברי הרא"ש ז"ל. מכל מקום אחר שדקדו ועיננו היטב, מצאו שאין ראיותיו של הרא"ש מופתיות, ולא מכירחות על כל פנים, גם בשיטת התלמוד, כמו שביאר היטב עניין זה הרב המקובל הרמ"ע ז"ל בתשובה, חלקו כבוד להזוהר ועצבו מנהגם הקדום והסכמה דעתם שלא להניחם בביטול מצוה גזולה וחמורה כזו". העתקתי לשונו להראות כמה חרד בחרדת קודש על ספר הזוהר, וככתב בפירוש שהוא מאת הרבי שמעון בן יוחאי, ובמקום שאין פוסקיין כמותו הוא משומש לחבריו חולקין עליון, וכמו במקומות שהבבלי מחולק עם הירושלמי. וגם בסידור התפלה שלו ובמגדל עוז, מביא הרבה מאמרי הזוהר ורעיון מהימנא וזוהר חדש. ומעטה יפלא מאד עליון, שכותב הספר מטפח ספרים ואפילו אם תאמר בספר המטפח כתוב באחרונה וחזר בו מכל דבריו הראשונים לא היה לו לשחוק בזה, והיה לו לומר ברם דברים שאמרתי טעות חז בידי, ולא לעבור עליהם בשתייה.

אמנם אחרי העיון וההתבוננות בספר מטפח, באתי לידי החלטה שלא עלתה על דעתו של הגאון יעב"ץ, שום חמשים ופkipim באמתתו של ספר הזוהר, אחרי שכותב דבריו אלו בתשובתו שאלת יעב"ץ, שהרי בדבריו שכותב שם, שבמקומות שהזוהר מחולק עם הגمرا הוא כמו שמצוינו שחולק הירושלמי עם הבבלי, הרי הוא בעצםו בטל חלק גדול מהשגותי על ספר הזוהר. וגם השגותיו קלושים וחלושים מאד. וכל הקורא בדבריו בעיון וה התבוננות יראה כי נאמרו רק לפנים ולמראות עין שהרי סותר דברי עצמו, שבתחלה כתוב, "חס ליה לזרעא דאבא, לכחות בלי חמלה אפילו חלק קטן ממן אף לא אותן ומלה כי קדוש הוא הספר ומחברו". ואחר כך כותב "שלא נמלט מבא אל קרבו דברים אשר אין להם שחר. וגם אם נאמר שנתוספו בו דבר, הרי כבר אבד הספר חזקתו וקדושתו, ומ"י יודע מה אמת ומה זיופ, ולבסוף הבר מתוקן.

התבן, ואי אפשר לקיים מקצת ולבטל מקצת".

וככל הקורא את ספרו בעיון וה התבוננות, יראה ברור, שלא היה לו להגאון יעב"ץ חס ושלום שום חמשים ופkipim באמתת ספר הזוהר בשלימותו למורות כל טענותיו וקושיותיו.

שבודאי כל קושיא יש לה תירוץ, ובמו שאמרו חז"ל אמר ליה ולא כבר איתתבת, אמר לי בגין-דאיתבתת תיבטל (ירושלמי ברכות פ"ד ה"א). ועיין בשורית הרי"ף (ס"י ש"ט) שכטבiscal מקום שאומר קשיא אינו דחווי, שקושיא אינו מוציא מידי הלכה. הרי שאפילו במקום שהז"ל בגמרא נשארו בקושיא, אינו מוציא מידי הלכה, ועל אחת כמה וכמה שאין בידינו לדוחות דברי התנאים והאמוראים מחמת הקשיות הקשים לנו. גם מה שכטב לראייה שמצינו בחזקיה מלך יהודה שכחת נחש הנחשות אין לו עניין כלל. דהנה באמת נחש הנחשות, אין בו שום צורך לקיימו וכבר הקשה המהרש"א בחה"ג (ברכות י' ב') יש לדקדקמאי שיד בזה והודו לו, דמאייז טעם היה לקיימו שלא יודו לו עי"ש, משא"כ ספר הזוהר הקדוש שהוא תורה ואין לגונזה. ומциינו להז"ל, בקשרו חכמים לגנו ספר קהילת, מפני שמצאו בו דברים שהן מטען לצד מינות כו' שבא לומר מה יתרון כו' והלך בדרכו לבך ובمرאה עיניך, ומשה אמר ולא תתורו אחריו לבבכם כיון שאמר ודע כו' יפה אמר שלמה (קהילת רבה פרשה א' פ' ג') הרי אף שהחששו שיוכלו לטעות בו לבא חז"ו לידי מינות, לא גנו את הספר. ועיין באבות דרבי נתן (פ"א מ"ד) בראשונה היו אומרים משליהם ושיר השירים וקהילת גנויזים היו (וגירסת מרן הגרא"א ז"ל גנויז) כו' ועמדו וגנוו אותם עד שבאו אנשי כנסת הגדולה ופירשו מהם כו' יעוז. וכן אמרו חז"ל על ספר יחזקאל ברם זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה שמו שאלמלא הוא גנוז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה, מה עשה העלו לו שלש מאות גרבין שמן וישב בעלייה ודרשו (שבת י"ג ב'). וכן אמרו חז"ל, בשעה שהייח משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום, כיון שהגיע לפסוק הזה שנאמר ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, אמר רבנן העולמים מה אתה נותן פתחון פה למיניהם אתמהה אמר לו כתוב והרוצה לטעות יטעה, (בראשית רבה פ' ח' אות ח'). וכן יש הרבה פסוקים בדברי נביאים שהפכו וסלפו הנוצרים לדעתם הכווצת, כמו"כ הרדי"ק בספרו תשובה הרדי"ק לנוצרים. וכותב הרמב"ם בפתחתו לספרו מורה נבוכים וז"ל: «סוף דבר אני איש, אשר כשיצקהו העניין ייצור לו הדרך, ולא ימצא תחבולת ללמד האמת שבא עליו מופת אלא כשיאות לאחד

מעולה, ולא יאות לעשרה אלפיים סכליים, אני בוחר לעצמי לאמרו, ולא ארגינש בגנות העם הרב ההוא, וארצה להציג המעללה האחד ההוא, ממה שנש��ע בו ואורה מבוכתו עד שישלם וירפא". וכן כתב במאכתביו "יאבדו אלף אחד יבא לאמתת הכוונה". וחלילה לגנוו ספר קדוש מפני השוטים שקלקלו ורוצים להטעות

אמנם טעמו ונימוקו שכتب את ספר המטפחת, כי בימי פרצה כת השבתאים ימ"ש, ואלו הפכו דברי אלהים חיים למצא רמזים על ש"צ שר"י, ותלו בוקי סריקי בספר הזהר הקדוש והרבה מישראל נלכדו בשתיותם, ויצאו מן הדת ונשתמדו ר"ל, ורצה למנוע מבא עמהם בויכוחים, כדי שהרבה נצטערו גדולי ישראל על ידי הויכוחים, לנוכח בדרכו זה לטstrom פיות שנונאיינו ומCTRגנו. וככתב ספרו והקשה קושיות על ספר הזהר שאם ישאלוך הרשעים הארץדים, ויתרידוך בהבליהם אמרו להם תשובה קצרה והקשה את שנייהם. כמו שכتب בראש ספרו מטפחת פרק א: «הנה כל עצם ספר הזהר, קדוש הוא עצם השמים לטוהר, דבריו נכוחים למן במקומות שמדובר בסודות התורה בחידות עמוקות וברמזים של רזים עליונים לשונו סתום וחתום באף עזקאיין, לא איתני איש על ישותה די מלת מלאך דעלמא» (שהעלים מבריותתו) יכול להחויה אלהן די רוח אלהין קדישין גביה. אך מאחר שנכשלו בו פושעים, ושבו אבני שיש טהור בקצת מקומות לאبني נגף אל העקשין החטאיהם ומתנקשים בנפשותם לילך אחרי ההבל, לקשור חבל בחבל לדלות מים מכובדים מי המרים המארירים מבאר צרה נכריה, וכו' עתה אמרתי לא טוב הוא ספר הזהר מנחש הנחות שעשה משה רבינו ע"ה להבית על ידו אל האלים, ואחר שראה חזקיה המלך שיצאה ממנה תקלת לדורות שהביטו לנחש מוחש מוכחש עמד וכתחתו להפיק רצון מאת ה. והודו לו אף כי חס לזרעא דאבא (כונתו שהרי אביו הגאון רשבהיג החכם צבי זיל מביאו בתשובותיו) לכתות בליحملת אפילו קצת חלק קטן ממנו אף לא אות ומלה כי קדוש הוא הספר ומחברו». ונמשך בזה אחריו אביו הגאון בשורת הכם צבי (ס"י ל"ז), בעניין אם הזהר חולק על הגمراה הלכה בדברי הגمراה וככתב שם וויל: וזה יסוד תורתינו הקדושה, שאם לא כן נתת תורה כל אחד ואחד בידו, לילך אחרי הבנתו

בספר זהה, הטובה היא אם רעה. ובעונותינו שרבו, זה סבנה לפרצות גדולות אשר עיני ראו ולא זר, כמה אנשים עברו תורות חלפוrek בהסכם על דברי זהה ורעה מהימנא, וחס להו לבعلي הזהר ורעה מהימנא, מעלות על דעתם, הדברים הهماה, ולא היה מן הצורך להעלות דבר זה על ספר, אלא להוציאו מלבן של המתחכמים, להורות הפק דעת רבוטינו הפסוקים ז"ל, על משענת קנה חכמת הזהר הקדוש, אשר דבריו סתומים וחתומים באלו עזקאיין, כל קבל די רוח יתירה בהו לומר כי הם ירדו לסוף דעתו, וכל רוז לא אניס להו, וה' הטוב יכפר בעד". וכן כתב הגאון רבי יצחקאל לנדא זצ"ל בספריו ש"ת נודע ביהודה (מהדו"ק חי"ד סי' ע"ד) וז"ל: "והנה בדברי הזהר אין רצוני להאריך, ומה מאד חרחה אפי, על אלו העוסקים בספר הזהר ובספרי הקבלה כו", ולא עוד אלא בדורותינו נתרבו המינים מכת ש"ץ שהיק טמיא היה ראוי לגדור גדר בלימוד הזהר וספריו הקבלה".

הרי שכל זה היה רק צורך שעה, וכונתו רצiosa להציג את ישראל מן המסיתים והמדיחים כת ש"ץ ימ"ש שהיתה אז ועתה כבר בטללה וمبוטלה, שהרי כבר נ.ukrho מן העולם ונאבדה כל הכת, כן יאבדו אויבך ה', וכן כתב הגאון HID"א ז"ל בספריו שם הגודלים (ערך זהר); וכן אמר הגאון הרד"ל כמו שכותב ר"ש לורייא בתולדות הרד"ל.

ועוד ראייה על זה, مما שכותב (פ"ד השגה רל"ו דפוס לבוב צד 34) על שמות הנקודות והטעמים הנזכרים בזה"ק, "בידוע שמות הלוות עלו בידינו מבבל בדורות האחרונים כי אין מהם זכרון לראשונים" יעוש, ובספרו מגדל עוז (עלית הכתיבה) האריך מאד לדחות דברי אליו בחור האומר שהמה מאחרים וכותב שם "ומה שלא נמצא בכל דברי רוז"ל זכר נקודה או טעם אני אומר ותסבירו כו' לא ימנע שהיה להם שמות מיוחדים כו", וזכרון לכלם בשם יקרא ואם כן עדין תפול הקושיא. מודיע לא בא זכרונם של ההברות בדברי רוז"ל כו' אלא ודאי לא הוצרכו לכך, כו' ומה כי השמות מן הנקודות והטעמים רובן אינן לשון עברי רק לשון ארמי כו' לא ידע מקרה מלא בתורה. מלשון ארמי יגר שהדותא כו', שכך היו שמות הנקודות והטעמים גם בסיני ואולי גם לפני

סיני". ומעתה מה זה קושיא על זהה, שהרי בעצם הוכחה שהנקודות והטעמים מסיני, אלא ודאי כמו שהוכחתו מה רך לפנים ולראית עין.

�וד ראה גדולה וחזקה לדברי אלה, הכל יודעים שספר מורה נבוכים כתוב הרמב"ם זיל, ואין בו שום הסום ופקופק כל שהוא, הספר הזה לא נתגלה באיחור זמן, והרמב"ם פרסמו בחיים, והרבה מגדולי ישראל בשעתו פנו אליו בשאלותיהם, והוא השיב להם באגרותיהם, והרבה מגדולי ישראל יצאו נגדו למלחמה בהשנותיהם, והרבה מהם שעמדו לימיינו, והגינו ולמדו סניגוריא על דבריו, להצלו מחייבים, ובכל דור ודור עסקו בו כל חכמי ישראל. וכמה דיות נשתפכו על ספרו אבל אי אפשר לומר שאין זה מעשה ידי הרמב"ם.

והגאון יעב"ץ בספריו זה מטפתת ספרים כתוב שם הספר מורה נבוכים לא נכתב מאות הרמב"ם זול: «אבל האמת אמרו ולדוגמא נאמנה כי לא שמרתני עצמי מלריב. עם ספר מורה נבוכים, עם היותו לפני המדומה חבר הרמב"ם, הנודע שר וגדול בישראל קדמון כו' שהר"ם זיל הוא רב מair עני בהלכה, אלא גם בדעות אמוניות בכל מקום שראיתי כחו יפה כו', ואפילו במה שנגע ליסודות חכמת האמת בעניין כבוד נברא אמרתי שהשיג האמת מדעתו וכיון לדעת זהה, אף על פי שחולקין עליו הרמב"ן ובעה"ק שנעלמו מהם דברי ספר זהה (גם בדבריו אלו יראה הקורא שכן הוא כמו שכתבתי, הוא מעריץ את הרמב"ם שכיון בספר הזה, ואם איינו מוחזק מיוז ראה). אך לבעל ספר מורה נבוכים לא יכולתי לישא פנים, בזכרי רעה אחותני חלהלה מלאה מתני, על כן אמרתי בחיפוי כל האדם הקורא בשם הר"ם על חבר ספר מורה נבוכים כחוב שאין המחבר הגדל בעל ספר היד החזקה. (מטפתת ספרים פ"א דפוס לבוב צד 3). ושם בחלק שני (פ"ח אותן ל"ב צד 61) «ואיך אפשר לציר ששני החבורים ר"ל ספר היד וספר מורה נבוכים יצאו מתחת יד מחבר אחד העקשים ונלוויים הנbowים בראש ספר מורה נבוכים ולפי דעתם אין להאשים כו', עליו בנו טורות כזב, ויש להם התנצלות, ואשכם בראשם כתיב, על כן אי אפשר ליחס ספר מורה נבוכים אל הר"ם. שזכה וזיכה את הרבנים, וכל המזכה את הרבנים

אין חטא בא על ידו תקלת כזו בספר מורה נבוכים שהכשילו
רבים בתורה, בלי ספק בעולם, מי יודע כמה מאות ואלפים,
יצאו מן הדת בסבת זה, והיא הסבה הקрова לחורבן קהילות
ישראל הרבות הגדלות ועצומות ועיקרתן הארץ ספרד וצירת
בכלל, צדיק הוא ה' כו' וראוי לנגור עליו שרפחה". זשם (אות
לו"ז צד 64) "אכן אודות ספר מורה נבוכים אחת אמרתי חילתה
לי להאמין על המחבר הנadol הנאמן לאלהיו כו', שתהא
המכשלה הזאת תחת ידיו כו', אלא מחתמת הלחץ זה הדחק
אני אומר שהוא מעשה ידי פילוסוף אחד, שרצה להזנק ולתלו
באילן גדול, כי אי אפשר להסכים דברי שני החבורים יחדו,
וכי יכול אדם אפילו להעלות על הדעת שהרמב"ם לא
כתב ספרו מורה נבוכים, עם כל הקושיות שיש עליו, אין זה
אלא מכחיש את המציאות ואומר על זהב שהוא בן. אמן הרואה
יראה שכונתו רצiosa, לפי שכמה בני ישראל עשו בפילוסופיה
ובאו לידי כפירה ר"ל. ועיין בשו"ת הרשב"א (ס"י תיד-תיח)
איסורים על לימודי הפילוסופיה. וגם מהה תלו עצם בספר
מורה נבוכים ותלו בו בוקי סרווקי. ובשעתו התחילת לפרסום
ההשכלה וצץ המינות כמו שכותב "וככה יש לי עם שאר פילוסופי
בני עמינו המשולחים, ועם רודפי הפשט, אשר שלחו יד
לשונם בדרז"ל ובאגדות הקדשות, ננסתי בתגר הרבה, לא
ידעו במה יכשלו, ולא לי הריב כי לה, סעיפים שנאתי
ותורתו אהבתני". (פתחת ספרים צד 3). ולא רצה לבא בזיכוחים
עם אפיקורס ישראל, דכל שכן דפרק טפי (סנהדרין ל"ח ב')
ולכן כתוב שהספר מורה נבוכים אינו מאת הרמב"ם ז"ל, אבל אי
אפשר להאמין שהוא כך בדעתו באמת, וכן היה כונתו במה
שכתב על ספר זהה הקדוש. אבל באמת לא היה לו שום
הסוט ופקוק כלל.

השמטה לאות ג'.

וכן בבית המקדש השתמשו בלשון ארמית. כמ"ש ארבעה
חותמות היו במקדש כו' וארמית כתוב עליהן (שקלים פ"ה מ"ג)
ופירוש הרע"ב שם "שרוב דברים בלשון ארמי היה" ושם
(פ"ז מ"ה) שלשה עשר שופרות היו במקדש וכ כתוב עליהם תקלין
חדתין ותקלין עתיקין.
תיקון טעות להקדמה: הרשב"א בתשובותיו (ס"י י"ד) צ"ל (ס"י תי"ד)